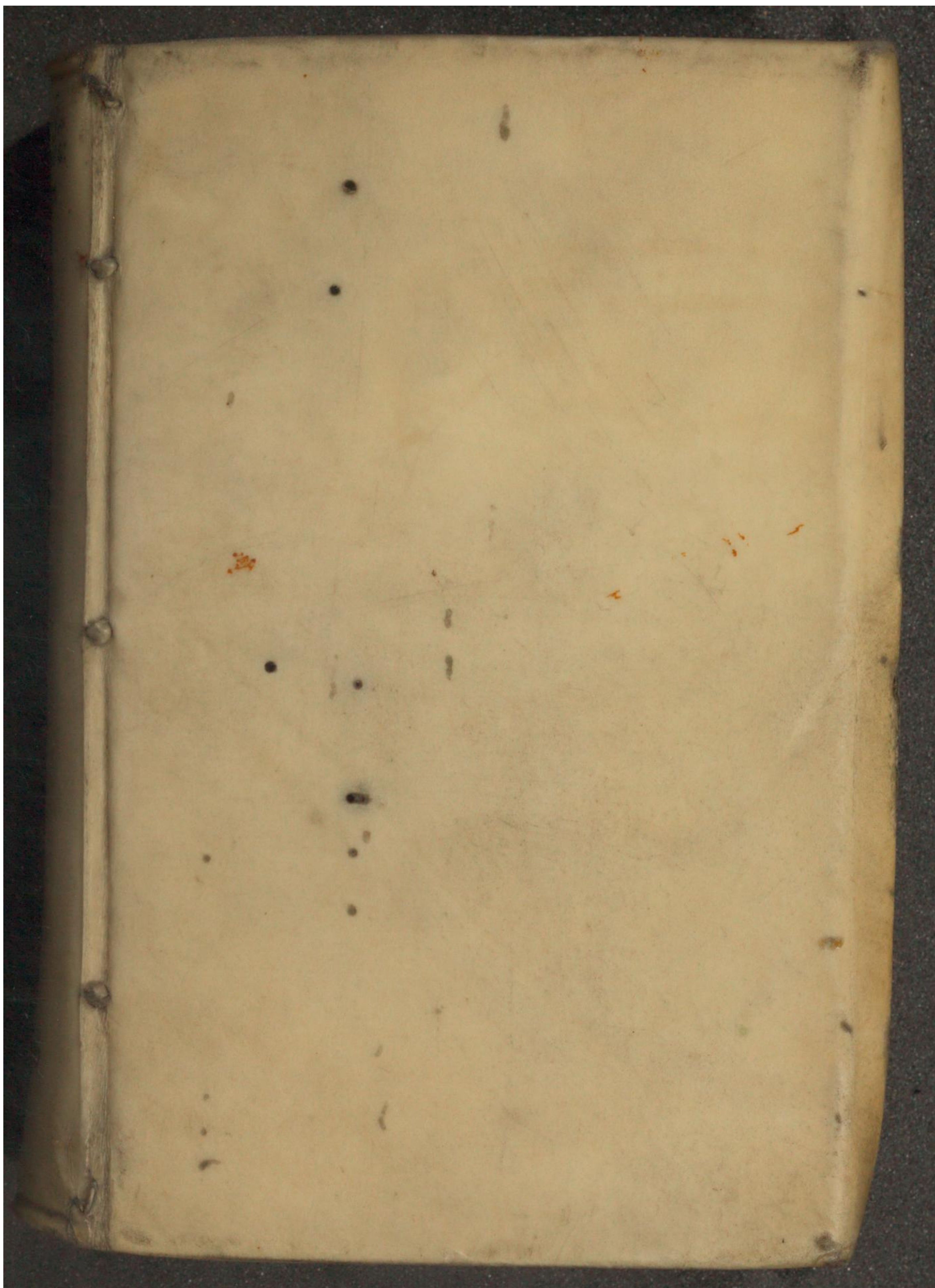
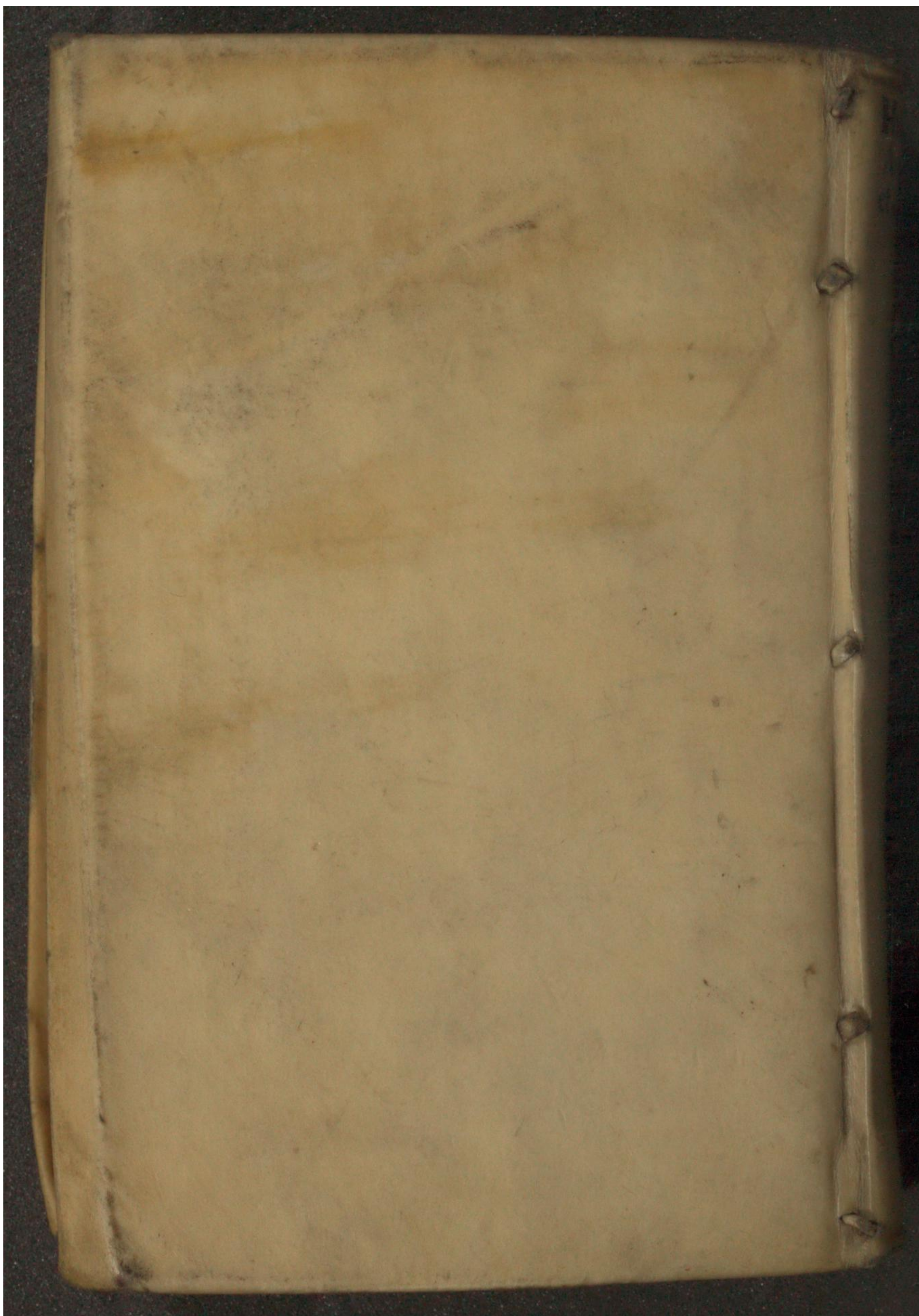
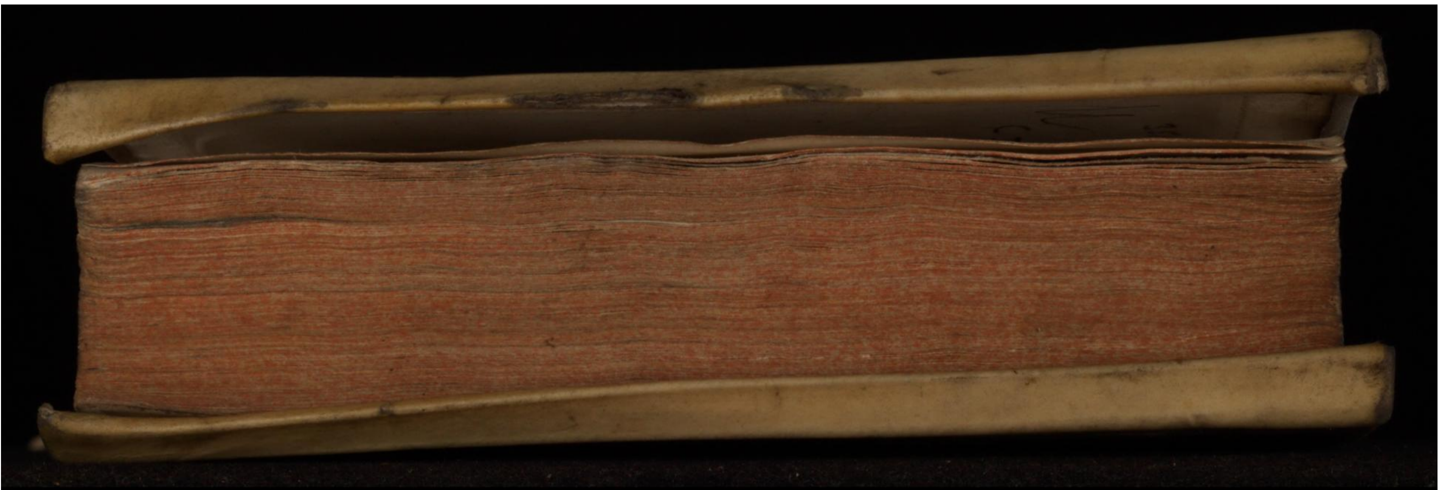

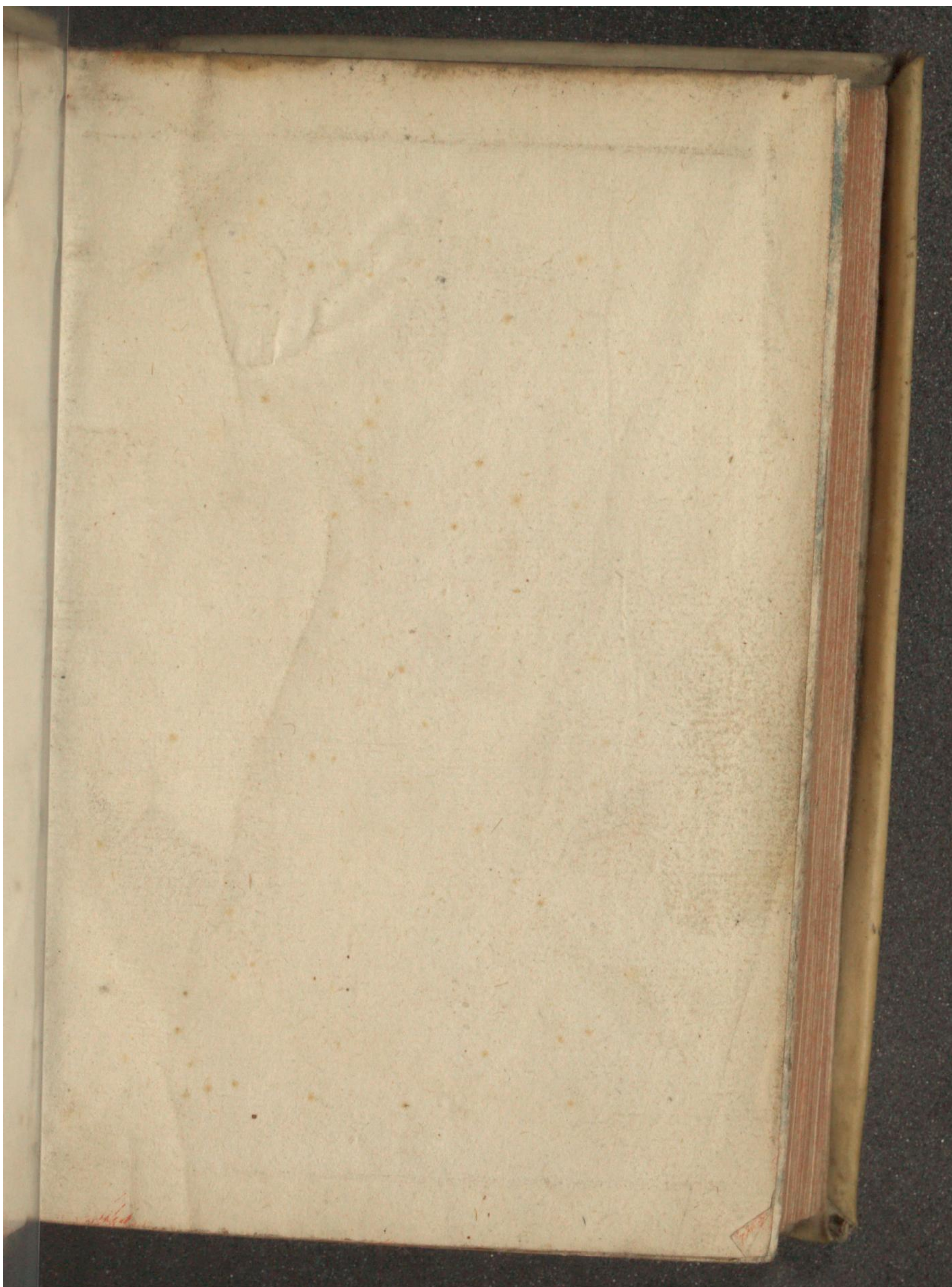

Hadr: Iunÿ,
Animadvers:
et de Coma
1556

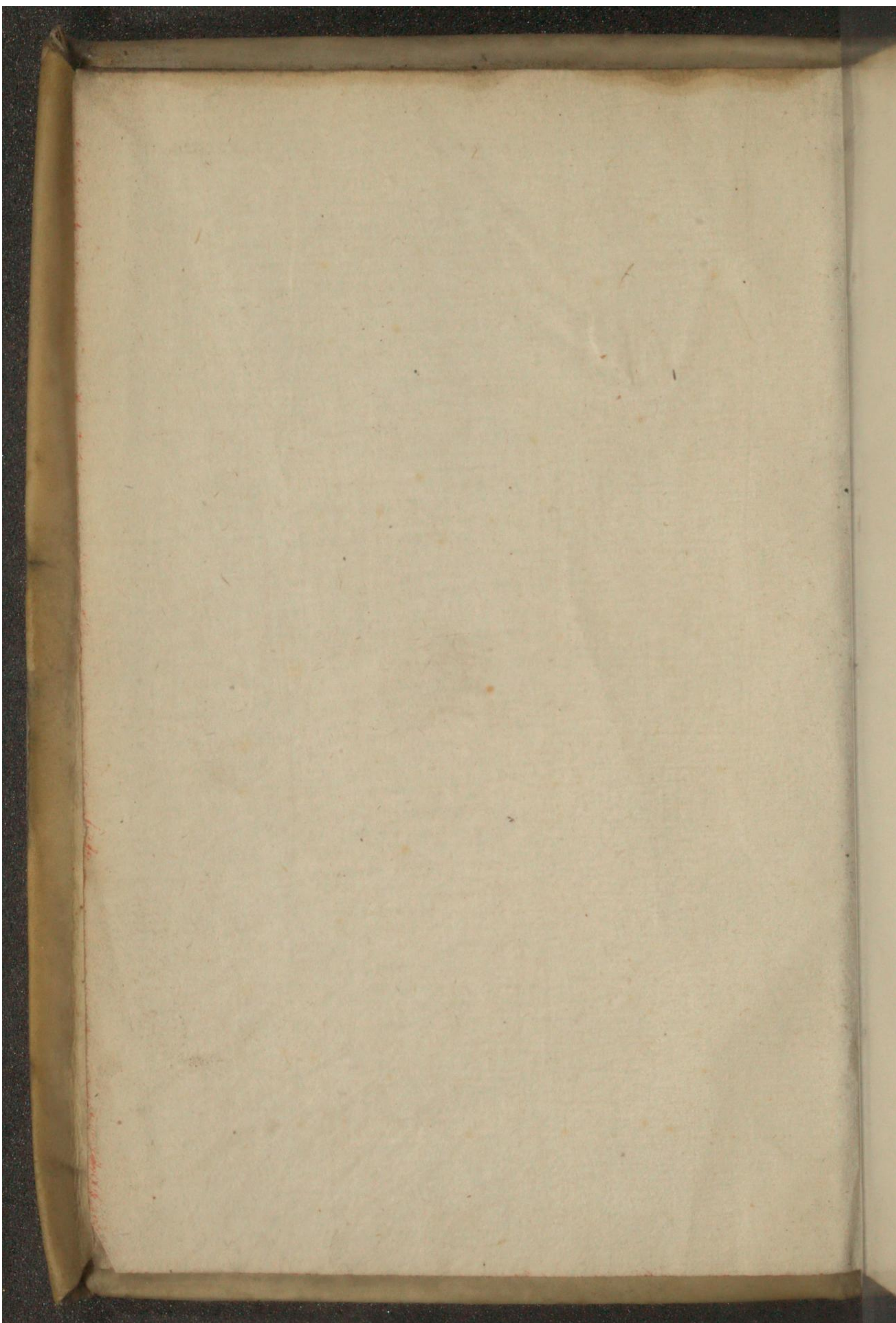

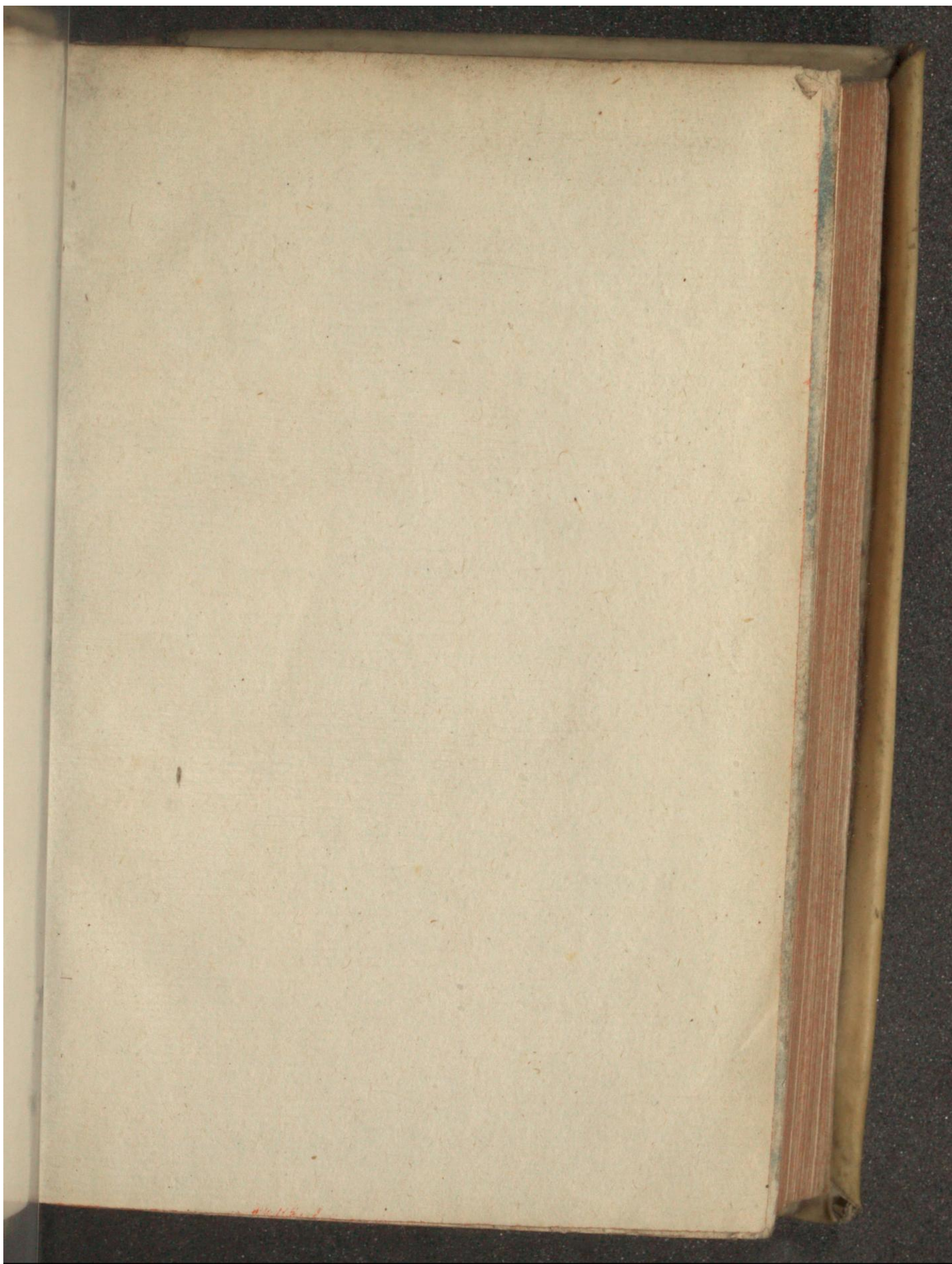

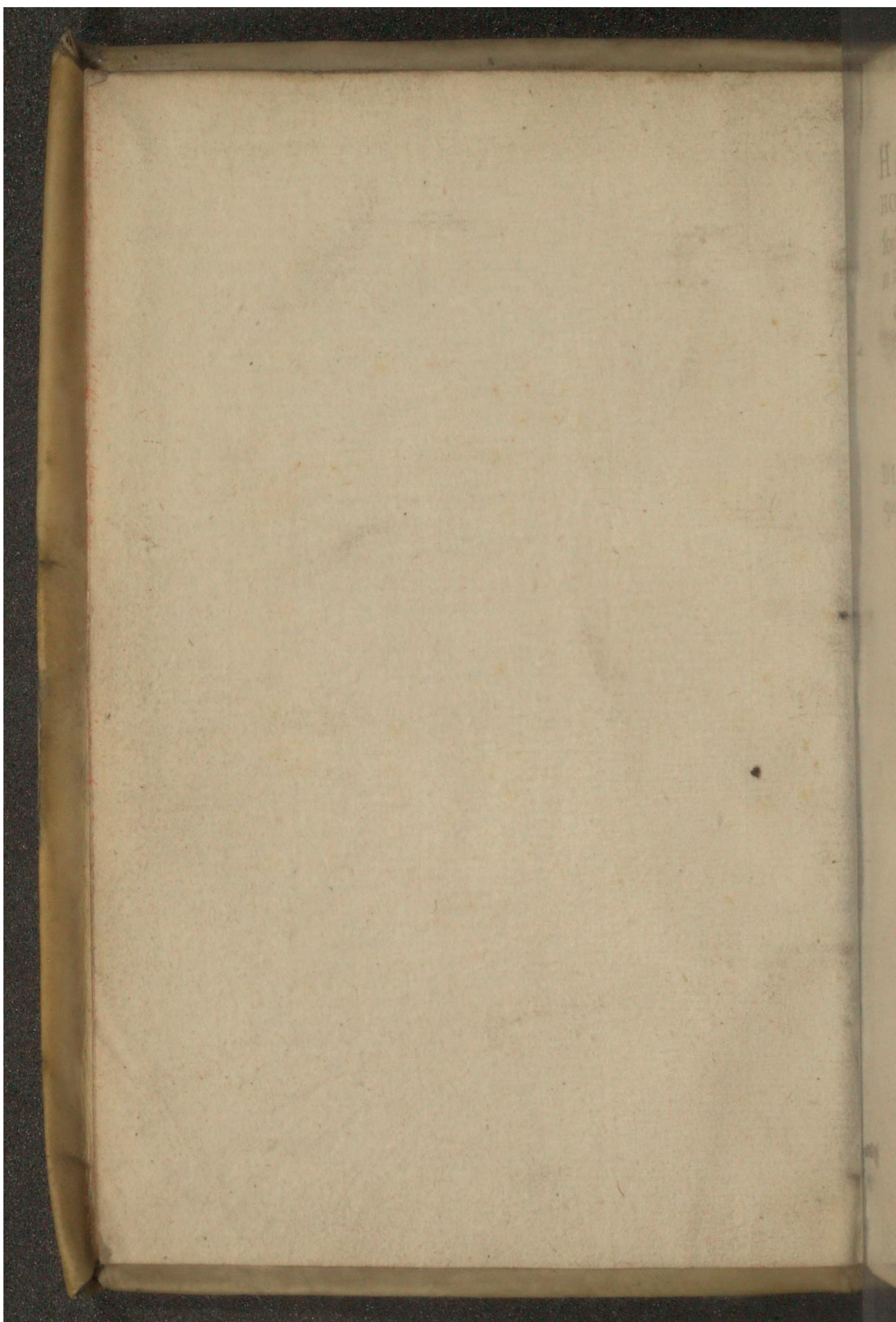

HADRIANI IVNII

HORNANI MEDICI ANIMADVERsorũ libri sex, omnigenæ lectionis thesauru. in quibus infiniti penè autorum loci corriguntur & declarantur, nunc primùm & nati, & in lucem æditi.

EIVSDEM

DE COMA COMMENTARIVM

quo haud scio an quicquam extet in eo genere uel eruditius uel locupletius, siue historiarum cognitionem, siue lectionis multifariæ diuitias spectes.

BASILEÆ 1556.

Daniel Joannis Suecanus.
tandem fit surculus arbor.

REVERENDISSIMO AMPLISSIMOQVE ATREBATIVM PRAESVLI D. ANTONIO Perrenotto, Cæſareæ Maieſtatis primo Conſiliario, literarum incomparabili patrono, Hadrianus Iunius Medicus S. P.

NAE *illi iuxta* Hyperidem, ἀφέντες τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκειν *mihi uidentur*, Antiſtes *ampliſsime, qui poſt habita meliorum autorum lectione, ad barbara, modò lucroſa nomina, animũ toti adijciunt, maiore (uti ſibi perſuadent) compendio quæ ad farinam faciunt, quod dicitur, quærentes, ac facultatum quomodocunq; partarũ cumulum, eruditionis pabulo animiq; ſaginæ præferentes. Nimirum iſti quibus in tenebris erroris atq; inſcitiæ uerſentur, non uident, maluntq; cũ multis errare, quàm cum paucioribus mentis conſilijq; ſanioris rectè ſapere, & gloriam utilitatemq; publicam priuato cenſui poſthabere. Quibus fruſtra ſacer ille* Pythagoræorum *cœtus occinuerit*, Regia *uia ne incedant, eo dicto non pedibus laborem præſcribens, non præcipitia ſectari nos præcipiens, ſed ſymbolicè animum ad res neq; uulgares neq; tritas appellere nos uolens, uti ſcitè aureus ille* Philon *in oratione*, ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος, ἐλεύθερος, *interpretatur. Quod ipſum ut mirificè ſtomacho meo ſemper fecit ſatis, ita illos ſecutus qui dulci utile commiſcent,*

nihil habui iam olim antiquius, quàm ita mea comparare ſtudia, ut uetuſtorũ ac præſertim claßicorum ſcriptorum lectione, animi penum inſtruerẽ, & inde communia ſtudia pro uiribus adiuuare ſatagerẽ. Nã quid turpius, & literato homine indignius, quàm perceptos literarum fructus pomorũ inſtar putrilagine conſumi atque interire potius ſinere, ne dicam inuidere, quàm publicæ rei illos ipſos communicare? quid contrà liberalius, & omni ſeculorum memoria dignius, quàm æditis libris Mercuriali aliquo ſale tinctis, rem literariam qua parte manca eſt, iuuare, labantem confirmare atq; erigere, hoc eſt, immortali beneficio non poſteritatem modò, ſed præſentem etiam ætatem demereri? Proinde ne in me quoq; Pauſaniæ illud diſtringi poſſet, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθηται, nolui inutili maleq; feriato otio tempus tranſigere uideri, ſed ubicunq; liceret, ſtudia non parco laboris conatu ac honeſta in primis quadam naturæ ingeniíq; contentione ſedulò adiuuare. Quam ad rem cùm idoneũ apprimè argumentum nactus eſſem, hortatu maximè Antonij Morilloni tui, hominis incomparabili doctrina & omnigena lectione ad miraculum uſq; inſtructißimi, illud tui Amplißime Præſul nominis auſpicio in publicum exire uolui, utpote qui præter eximiam utriuſq; literaturæ cognitionẽ, & Muſarum aßiduus cultor, & literatorum liberalis patronus, imò pater, ubiq; & audias & prædiceris: cuius accurata diligentia & incredibili ſumptu comparata operoſa illa atq; inexhauſta uetu-

ſtatis

statis omnis inscriptionum, numismatũ, picturarum, symbolorum cognitio, eiusdem Morilloni industria propè diuina, lucem accipiat, & inæstimandus orbi thesaurus aliquãdo futurus sit. Nostro huic labori Animaduersorum ex re nomen indidi, affectationis tituli parum curiosus, quanquam ea in re pleriq; superbiant. Tyro Ciceronis libertus Pandectas uelut opus omnia complexum inuulgauit. Aphricanus librum de re militari inscripsit κέστος, à uarietate rerũ, instar cinguli Veneris: quam inscriptionẽ usurpauit & Celsus, in quem stylum distrinxit Origenes. Aristoteles cõmentario suo in Homeri catalogum Pepli nomen dedit, à laboriosi illius pepli Mineruæ, toto quinquennio contexi soliti, similitudine. Clemens opus suum στρωματεῖα inscripsit, ut & Origenes στρώματα, ab argumento texturæ picturatorum stragulorũ. Diodorus historiam suam Bibliothecen appellat, ceu librariæ officinæ materiam omnem continentem. Phauorinus Copiæ cornu, ab omnium rerum fœcundißimo ubere nuncupauit: Herodotus Musas: omnigenã historiam Aelianus: περιεργοπένητας commentaria sua dixit Diogenianus, quòd pauperibus, nedũ pecuniosis, pro magisterio ea esse possent. Noctes Atticas Aul. Gellius scripta sua nominat, glorioso nocturnæ lucubrationis argumento. Apud Græcos plures σύμμικτα conscripsere, materiæ omnifariæ indicio, inter quos Callistratus apud Athenæum, Philemon apud Porphyrium, Seleucus & Simonides apud Tarrhæum, Ister histõricus apud Lyco-

phronis enarratorem Zezen: quos secuti politissimus Politianus, & nuper doctissimus Nannius, Miscellanea inscripserunt. Cælius similiter lectiones antiquas, Floridus succisiuas, Victorius uarias, Robortellus annotationes, alius deniq; aliud in librorum suorum nomenclaturam traxerunt, ut quisq; minimè uulgata uia sibi insistendum putauit. Ego Animaduersorum titulum non sine autore prætuli, quòd ab alijs aut non animaduersa, aut perperàm annotata, in sex libros digesserim, infinitos autorum omnis generis locos reddita luce illustrarim, nodos inexplicabiles dissoluerim, lectionem corruptam & deprauatam magna cura interpolarim. Quas difficultates omnes inexhaustis laboribus, & multijugæ lectionis beneficio superauimus. Porrò ad superiorem causam, cur tuæ Amplitudini fœtum non nuperum consecratum uoluerim, accedit uetustatis consensus, quæ semper ad principes uiros laborum suorum inscriptiones retulit, tum ut magno liberaliq; patrocinio aduersum uitilitigatores & liuidorum ungues armatus insisteret atq; inniteretur: tum ut lectoribus eo nomine probaretur magis, quòd excelsæ fortunæ hominibus non nisi elaborata fermè & undequaq; absoluta deberi nouerim. Itaq; Præsul amplissime, qui soles ἀκλέιστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι (quod de se apud Philostratũ Vespasianus profitetur) si minus apertis foribus, quo uoles tamen modo uenientem ad te librũ benignè suscipito hospitem, sub magna tui patrocinij umbra tutum: qui Cæsarts

rebus,

rebus, indubitato ipsius iudicio, certißimoq; Nestoreæ cuiusdam prudentiæ testimonio, feliciter humeros, uelut alter Hercules, subiecisti, Atlanti genitori tuo Prætorij præfecto succedens: idem labores hosce nostros, non omnino (nisi fallimur) tuis eruditis auribus indignos, qua potes ope plurimum foueto atq; suffulcito. Possem hîc in tuas laudes latius digredi, ac cum multis te supra humanam fortunam collocare: sed Lysippum plasten imitari præopto, qui quum Apelles Alexandro à se depicto fulmen in manum addidisset, dixerat, se hastam (cuius gloriam ut ueram & propriam nulla unquam deletura foret ætas) maluisse, Apellem assentationis insimulans. Vale incomparabile literarum & studiorum ornamentum, tibiq; addictißimum Iunium in clientelam recipito.

Harlemi, Idibus Martijs, Anno 1556.

CATALOGVS AVTORVM

VTRIVSQVE LINGVAE, QVORVM TE-
*ſtimonijs in iſtis Animaduerſorum libris uſus
eſt autor, ordine alphabetico
digeſti.*

GRAECI.

Achæus Erethrius
Aelianus
Aeſchines
Aeſchylus
Aëtius
Agathius
Alexander Aetolus
Alexander Polyhiſtor
Amelius Apamenſis
Amipſias Comicus
Amphis Comicus
Androtion orator
Antiochus Syracuſanus
Apollodorus
Apollonius Rhodius
Appianus
Appion Alexand.
Aratus
Archeſtratus
Archilochus
Archippus
Ariſtophanes, & interpres.
Ariſtoteles
Arrianus
Artemidorus
Aſclepiades
Athenæus
Baſilius
Caſsianus Baſſus ſcholaſticus, autor librorum de agricultura, qui falsò Conſtantini nomine circunferuntur.
Callimachus, eiusq́ interpres.
Clemens ὁ στρωματεὺς
Cleomedes
Cratinus
Cyrillus
Demoſthenes
Dicæarchus
Didymus
Dinarchus orator
Diogenes Laërtius
Diodorus Siculus

Dion

Dion Cocceius
Dion Academicus
Dionysius Afer
Dionysius Halicarnasseus
Dioscorides
Epigrammatarij
Eratosthenes
Eubolus Comicus
Euclides geometra
Eunapius Sardinianus
Euphorion
Eupolis Comicus
Euripides, & interpres
Eusebius
Eustathius
Galenus
Gregor. Nazianzenus
Harpocration
Hecatæus
Heliodorus
Hellanicus
Hegesander
Hephæstion
Heraclides Ponticus
Hermesianax
Hermippus
Herodianus grammaticus
Herodianus historicus
Herodotus
Hesiodus
Hierocles Alexand.
Hipponax
Homerus, eiusq; scholiastes
Iamblichus
Ibycus poëta
Ioannes Stobæus
Ion poëta
Isocrates
Iulianus apostata
Iulius Pollux
Lucianus
Lucillius Tarrhæus
Lycophron.
Neocles
Nicomachus Gerasin⁹.
Nonnus Panopolita.
Nymphis Heracleotes
Onirocriticω̃n autor
Origenes
Orpheus
Orus Apollo Nilous
Palæphatus
Panyasis
Parthenius
Paulus Aegineta
Pausanias
Pherecydes
Philon Biblius
Philostratus

Phauorinus
Pindarus,& scholiastes
Plato
Plutarchus
Polybius
Porphyrius
Polemon
Praxilla Sicyonia
Proclus Diadochus
Procopius
Ptolemæus
Seuerianus
Simonides
Sophocles Tragicus
Sositheus Tragicus
Stephanus
Stesichorus
Strabo
Strattis Comicus
Suidas
Synesius
Tarasinus,siue Stasinus Cypriacorũ autor
Themistius
Theocritus,& interpres
Theodoretus
Theon Alexandrinus
Theophrastus
Theopompus
Thucydides,& interpres
Tryphiodorus
Xenophon
Zenobius
Zezes
Zosinus Alexandrinus

LATINI.

Ammianus Marcellinus
Apuleius
Asconius Pædianus
Arnobius
Aulus Gellius
Aulus Persius
Ausonius
Cælius Aurelianus
Caius Cæsar
Cato
Chalcidius
Cicero
Claudianus
Cornelius Tacitus
Cyprianus
Fabius Quintilian⁹
Germanicus Cæsar
Horatius
Hugo Eterianus

Hygi-

Hyginus
Iſidorus
Iulius Firmicus
Iulius Frontinus
Iunius Columella
Iuuenalis
Latinus Pacatus
Lucanus
Lucillius
Lucretius
Lucius Florus
Lutatius
Martialis
Minutius Felix autor Octauij, qui liber octauus Arnobio adſcribitur
Nonius Marcellus
Octauius Horatianus
Ouidius
Palladius
Pedo
Petronius Arbiter
Plautus
Plinius uterque
Pomponius Mela
Porphyrio grãmaticus
Qu. Curtius
Rhemmius Fannius
Ruffinus Aquileienſis
Seneca
Seruius grãmat.
Sextus Pompeius
Statius Papinius
Sulpitia Poëtria
Sutrius Comicus
Terentianus
Terentius
Tertullianus
Tiberius Donatus
Tibullus
Titus Liuius
Valerius Flaccus
Valerius Maximus
Valerius Probus
Varro
Velleius Paterculus
Virgilius

RECENTIORES.

Alexãder Neapolitan9
Andreas Alciatus
Baptiſta Pius
Cælius Rhodiginus
Fernandus Pincianus
Eraſmus
Georgius Agricola
Gulielmus Budæus
Henricus Glareanus
Hermolaus Barbarus
Ioannes Ruellius
Ioannes Saxonius

Ioannes Sichardus
Ioachimus Camerarius
Iulianus Aurelius
Lazarus Bayfius
Petrus Aretinus
Politianus
Sabellicus
Sigifmundus Gelenius
Syluius
Vincẽtius Opfopœus
Xyftus Betuleius

AVTORVM VETERVM LOCI INSIGNIORES IN HOC OPERE

partim à mendis uindicati, partim expofiti, ordine alphabetico digefti.

Numerus paginam indicat.

ACCII poëtæ locus emendatur 287. declaratur 274
Aeliani locus corrigitur 263
Agathius hiftoricus à monftrofa uerfione reftituitur 8
Ammiani locus emendatus 83.150.158.196 expenfus 145. hiulcus expletur 277
Archilochi uerfus emaculatur 17
Arnobius à macula uindicatus 288
Ariftophanes emendatur 124
Ariftotelis locus expenfus 265
Athenæi locus emaculatus 162.265. fenarij repofiti 292
Auli Gellij locus à uitio uindicatus 277
Aufonius à menda expeditus 276
Cæcilij fabulæ reftitutæ 272

Calli-

Callimachi uersus à mendis liberati 187
Catulli locus 265
Ciceronis locus restitutus ex 6. de repub. 92. ex primo de repub. 260. ex secundo de natura deorum 185. illustratus ex tertio de natura deorum 218. in Verrina secunda 30. explicatus Pro Sex. Roscio 84
Claudiani locus declaratus 19
D. Clementis locus integritati restitutus 61
Columellæ locus 105
D. Cyprianus emendatur 21
D. Cyrilli germana lectio 23
Demosthenes explicatus 84
Diodori Siculi locus expositus 19
Ennius emendatur 275
Euclidis theorema explicatum 216
Euripidis uersus declarati 30
Eusebij interpretes hallucinati 139. 289
Fabij Quintiliani locus 195. 275
Fulgentij menda exteritur 176
Galeni commentarius restitutus 155. 163
Germanici Cæsaris locus restitutus 19. 39. 223. 285
Gratij poëtæ uersus emaculatus 101
expositus 198
Horatij Flacci locus restitutus 40. 120. 166. expositus 188. epigraphe asserta 188
Hugonis Eteriani locus emendatus 202
Hyginij menda tollitur 18
Iamblichi locus 193
Iulius Pollux castigatus 18. 71. 76

Iuuenalis locus 93. declaratus 164.
Laërtius Diogenes à menda purgatus 218
Latini Pacati locus expensus 168
Macrobij locus interpolatus 165
Mamertini locus uindicatus 172
Martialis genuinæ lectioni redditus 88. interpolatus 282. epigrammatis adauctus 233
Næuij uersus emendatur 273
Nicolai Alexandrini locus assertus 148
Nonius Marcellus emaculatur 92.94.262.267.269.271. in eo desiderata reponũtur 260.286
Orus Apollo integritati suæ restitutus 16
Ouidio adscriptum carmen Lucano autori redditur & emendatur 249
Pacuuij uersus emendatus 276
Pausaniæ locus examinatus pensiculatiùs 4
Petronij Arbitri uersus castigantur & exponuntur 278
Phauorini collectaneorum locus repurgatus 64.235
Philostrati locus expositus 284
Plauti fabularum inscriptiones restituuntur 271.273
Plinij locus 42. uindicatus 110. emendatus 287
Plutarchus à mendis purgatus 17.39.128.183 eius locus hiulcus completur 76
Pomponij locus restitutus 274
Porphyrionis locus emendatus 74
Senecæ loci à mendis uindicati 203.225. locus à Dione dissentiens examinatur 201. libelli
de

de morte Claudij germanus titulus 44. locus illustratus 34
Sext. Pompeij locus emendatus 277
Sillij Italici locus 198
Sophoclis locus 229. scholiastæ locus restitutus 189
Statius Papinius nitori pristino redditus 2
Strabonis locus mutilus 204
Stratonici apophthegmata explicata 243.246
Suidæ locus restitutus 83.247.284
Sulpitiæ poëtriæ uersus enodatus 42
Tertulliani loci corriguntur 59.219
Theonis Alexandrini locus emẽdatus 38. examinatus 223
Timothei poëtæ uersus correctus 190
Varronis librorum tituli restituuntur 262. 269. loci aliquot à maculis uindicati 94.116 262.268.275.283.290
Velleij Paterculi locus emendatus 291. examinatus 170
Virgilij locus ex tertio Aeneidos 24.55 ex quinto 63. uersus ex Eratosthene sumpti 118
Vitruuij locus 226
Zenobius explicatus 71. lapsus 123
Zezis locus restitutus 162

RECENTIORVM LOCA
ANIMADVERSA AVT
notata.

Alexandri Neapolitani codex emendatus 7
Baptistæ Pij ſupina oſcitantia 105
Beatus Rhenanus lapſus 59
Chriſtophorus Perſona fœdiſsimè impegit 10
Cælius notatus 2. errat 34.227
Cornarius lapſus in Parthenio 100. eiuſdem locus de aſellis animaduerſus 228
Eraſmus erroris inſimulatus 71.126.182.247
Ferdinandi Pintiani lapſus 110
Georgius Trapezuntius hallucinatus in Euſebio 289
Guilelmi Budæi locus expenſus 82
Hermolai Barbari error 240
Ioannis Sichardi turpis error 61
Iulianus Aurelius lapſus 56
Lazarus Bayſius notatur 62
Lilij Gyraldi error 191.284
Martinus Dorpius notatur 174
Moriſotus perſtringitur 96
Opſopœi inſcitia 91
Philomuſi ineptiſsima commentatio 177
Ruellij error 102
Theodori Gazæ lapſus manifeſtatur 265

CATA-

CATALOGVS RERVM MEMORABILIVM VOCVMQVE, QVAE HOC OPERE CONTINENTVR, PER ALPHABETI ordinem.

BDERA ciuitas 246
Abrahamus somniorum coniector primus 46
Abstemius 286
Acarnania funda 4
Achilles Arati interpres 285
Achæus poëta 177
Adam lutum signat 132
Adulto vere 52
Admetus rex 124
ἄδιψος palma 203
Adonia sacra 196
Aegyptij hordeacei potus inuentores. 102. δυσμεταδοτοί. 214. Quę inuenerint 70
Aera Corybantia 144
Dodonæa. Ibid. Temesæa Ibidem
Aeschines τὸ σχεδιάζειν inuenit 182
Aethræa Rhodos 151
Aetoli fundæ inuentores 4
Affluentia rerum ob improbitatem potentiorũ cessat diuinitus 135
Agatharchus pictor 180
Agathocles rex 95
Aiax bellator 126
Ala Anglorum 101
Adonidis allegorica fabula 196
ἄγροικος Plauti 272
Aelius Stilo qui 275
Aegyptij cur suilla abstinuerint 280
Aletes Corinthi conditor 291
Aletidæ Corinthij 291
Albis mulis vehi soliti tyranni 31
Alexander Epirota 136
Alexandri Magni liberalitas heroica 136
Alcestis 124
Alcyon auis 276
Amelius Plotini discipulus 193
Amphiaraus somniorum coniector 46

Amphictyon onirocrites 46
ἀναιτίας lapis. 5
Anaximenes primus extemporaneam dictionem inuenit 182
Antiochus Epiphanes 76
Antiochus tonſor 184
Antiochicus Iuliani quare inſcriptus 184
Antigonus Bacchū imitatur 202
Anthermus 41
Antichthones 119
Apices 84
Antonij Morilloni laus 184
Apellis dictum 180
Antonij Perrenotti encomium 251
Anacharſis Scytha 261
Apitius luxui deditiſsimus 282
Apiū corona Iſthmiaca. 187
Apollo genitor, γενήτωρ. 55. Iouis prophetes. 189
Apollonij Tyanei reſpōſum ad Domitianū 284
Apollodorus arithmeticus 217
Aquila in Romano exercitu quid 112
Aquilifer 113
Areopagitarum ſeueritas 4 (5.
Areopagus vnde dictus.
Arnobius qui 288
Αρχιποσίας ſortitio 74
Archytas cubi inuētor. 73
Archeſtratus poëta 206
Argētei in Areopago lapides cur 6
Ariadne Libera dicta 39
Ara cornea 56
Ara piorū ritè venerantium 58
Argeſſa Italia dicta 57
Aries pro naui arietina forma 223
Arietinum vellus quod. 225
Ariſtidis factum 237
Ariſtidis ſophiſtæ apophthegma 180
Ariſtot. Stagirites. 7.13
Arion citharœdus 130
Artemidorus 47
Artiſanes rex Aethiopū. 204
Aſelli beſtiolæ 228
Aſinij Celeris prodigalitas 221
Aſinij Galli menſa 219
Aſinus Indicus 76
Aſteria Rhodos 152

ἀστρά-

ἀστράγαλος 67
Astyanax quis dicatur. 176
Assyriorum mos in supplicando 97
Atabyria Rhodos 152
Athenis statuarius 42
Aulici sorices palatiorum 138
Aulicorũ aucupium 137
Auris memoriæ sacra 175
Ausonia vnde dicta 57
B
BAcca quid 279
Bacchus zythi inuẽtor. 105
Baleares funditores 2
Barbara nomina quæ 193
Barbari pro Hebręis 194
Batauia insula 172
Bauli 26 Boletus 45
Boreas vnde 268
Bonæ deæ sacra 249
Bononiensis Academiæ laus 249
Bouinatores qui 286
Βουθοίνας Hercules 106
Bubastia sacra 199
Bubastis Diana 199
Budæi laus 82
Βύνη malta 103
Bupalus quis 40.43
C
CAduceus qualis 245
Ca. Caligula deos simulat. 202. eius luxus 167
C. Cæsaris pecuniarum summa 170
Callicrates 20
Calpurnia Cæs. vxor 170
Ca. Piso Calphurnius. 251.252
Campanæ vsus apud prę sidiarios milites. 142. vsus ad pietatẽ translatus. 141. Campana euocabatur populus ad thermas. 141. Ad cupedias. Ibi. Campana pulsabatur defuncto aliquo. Ibi. Eius vsus quãdo tonat 143
Canopus Pellęus cur Virgilio dicatur 25
Cannẽsis pugna quid apud Ciceronem 86
Canendi ordo in conuiuijs 122.123
Carmen quid 141
Capedines 95
Caput Ioui sacrum 174
Cassianus Bassus γεωπονικῶν autor 258
Catasta quid 227
Catastus apud Vitruuiũ. (127
Causia 84
Ceyx rex 276
Casabundus 166

Celia & Ceria Hispanię. 102
Cecinnæ Hetrusca disciplina 234
Ceres ἑρμόχυς 205 (104
Cereuisia vnde dicta.
Celeritas in scribendo damnata 178
κῆρυξ pro accipitre. 125. Pro murice.247. Multa signat 242
Ceryces fœciales. 244. Pocillatores.245. Prę cones.243. Sacrifici. 243
Calciope Aeëtæ regis filia 225 (168
Chiesij Romani luxus.
Chymistici libri 223
Cicero Gręcorum interpres.214. Eius mensa sumptuosa 219
Cianos insula 226
Ciborium quid 27. 29
Ciminia sylua, iuga 155
Cimon incestus 236
Cinctum Marti cõsecratum 174 (128.
Cleomachi fortitudo.
Clitagora poëtria 130
κλῆρος vnde dicatur 77
Clazomenæ 42
Cælius Arrianus medicus 250
Clodij Aesopi luxus 227
Columbarum septem genera.265. De columbis mirum 264.265
Cœlum 116.117
Colocasia 27
Coctus quid 27
Cõmodus Hercules dictus 203
Consentes dij 232
Cõsiliarium fulmen 232
Conuoluolus quid 230
Corcyra 226
Corybantia æra 145
Corporis partes dijs singulis attributæ 174
Concha vehitur Venus. 211. Libidinis incitatrix 212
Cosyra insula 226 (147
Cotys & Cotytto dea.
Cotyos sodalis, prouerbium Ibid.
Corymbia Rhodos 151
Cosroës Persarũ rex Aristotelé totũ imbibit 7
Contumeliæ fanũ & lapis 5
Cornicum concordia. 1. Cornices coniugij fidem seruant 2
Cõmemoramentum 286
Creusis 153
Crissæus sinus Ibid.

Crurifragium 146
Cubus.72.pro euĕtu dubio 73
Culullus quid 96
Cuneiformis acies 16
Cupressus arbor feralis 53 Diti sacra & Proserpinæ Ibid.
κύων & Canicula 72
Curius Rom. talis ludere doctissimus 68
Curmi qui potus 102
Cutio animal 228
Cyparissus Telephi filius 54
Cyparissa Boreæ filia 54
Cyparissæ Eteoclis filiæ fol.54
Cythera insula conchis nobilitata 211 porphyris vocitata Ibid.
Cyenus 269

D

DEmetrius talis aureis donatus 76
Decius iunior pro patria deuotus 274
Delos è mari emersit 151
Demosthénes octies descripsit Thucyd.14 Pæanicus orator 8.14
Dextra fidei sacra 174
Dextræ mundi partes quæ 114
Dextram supplices tangebant 98.99
Diana anniuaga 185 Orsilochia apud Ammianum 191
Didymus Chalcenterus fol.123
Digiti Mineruæ consecrati 176
Diogenis respub. 76
Displicare quid 145
Dioscuri è Leda & Nemesi ortũ asserentes 37
Dium fulgur quod 234
Doctoralis laureæ ritus 247.
Dodonæa æra 145
Dorsum Plutoni attributum 175
Drusillani lanx 220
Dryopes qui 160

E

EBrius pro pleno, & dementato 120
Eleusiniorum ritus 289
Effatum quid 139
Effatus ager ibid.
ἐλικίας fulmen 232
Eleusin 153
Elenchi qui 279
Ennius Euhemerũ transtulit 214
Epimenides 7
Equi explorant nolis 144

Euius vnde dictus 137
Euius Bacchus, non Euhyus Ibid.
Eresus Lesbi ciuitas 205
Eunapius scriptor 191
Eurybates præco 241
Euclides στοιχειώτης cur dicatur 216
Eurydice Illyrica grandæua literas didicit. 191
Excubitores nolam pulsabant noctu 144
Eros Iulia pro Trotula. 250
Endymionem Luna cur amarit 286
Excubitores sortiebantur 80
Extemporalis dictionis inuentio 181
Euemerus Messenius 277

F

FAba Aegyptia 27.136
Febris fanum 12
Ferdinādi Pintiani laus. 110
Festū tabernaculorū. 133. collectionis fructuū. Ibid.
Fiscus lien vocatur. 137
In Foco sedere, supplicum est 138
Fractus versus qui 42
Franciscus Alumnus minutorū charactêrum scriptor eximius 21
Frons Genio sacra 174
Fulgurales libri Hetruscorum 232
Fulgur nocturnum, Summani 233
Fulmen cur trisulcū 232
Fulminū autor Iuppiter. 232
Fulminū tria genera 232

G

GArum sociorum 279
Galerus Thessalicus. 83.84
Galli Gybeles quib. scuticis flagellari soliti. 67. Samia testa virilitatem amputant 95
Galli φιλέλληνες 207
γαστρονομία Archestrati. 206
Gelenij laus 94
Geloni populi 3
Genij 278
Genua cōtingere quid. 99
Genua Misericordiæ sacra 99.176
Geometriæ rudes exclusi 214
Germanicę voces è Gręcis fontib. haustæ 207

Glau-

Glaucus Anthedonius. 188
Gorgias Leontinus extemporalis dictionis inuentor 180
Goſſypion 198
Grȩcæ linguæ oſores taxantur 7
Grȩcorũ librorũ cõuerſionem immeritò criminari nonnullos 211
Gratius poëta qui 198
Germanici Cæſ.cõmentarius corruptiſs. 285

H

HArmodius 126
Haud dubitãdũ quid 20
Helena quare dicatur ex ouo prognata. 35. Nemeſis filia 16
Hercules βουθοίνας. 160. Buraicus.68. Bouem integrũ vorat. 160. Lebete & ſcypho mare traijcit 66
Herculis ſacra cum execratione peraguntur. 161
Herculis ſagittæ 25
Herculeũ Tarẽtũ cur 25
Hermeas Atarnenſis 128
Heſperia vnde dicta 59
Hierocles Alexãdrinus. 74
Hieronicæ albis equis inuecti 31
Hieronymus Syracuſarum tyrannus 31
D. Hieronymi iudicium de verſione librorũ. 115
Hipponax poëta 42
Hollandiȩ nomen vnde. 174
Hoſtanes Magus 22
Hyperbolus 88.236
Hypœpa 280
Hypœpus Ibid.

I

IActus ter ſex felicisſimus 71
Ianicula 58
Iccius portus 15
Ignis Perſarum ȩternus. 97
Ilias Homeri nuci incluſa.21. Quomodo actitata 63
Impudentiæ ara 6
Innocentiæ lapis 6
Ino Leucothea 39
Inſani cur porcum Laribus immolarent 166
D.Ioannes Barbarus vocatur 195
Iouis ſceptrum è cypariſſo 54
Iſaacus Argyrus 133

Isiaci linigeri 199
Isocrates decennium in vna oratione consumpsit 180
Italiæ uaria nomina 57. vnde dicta 59
Italus taurũ significat 59
Iuli variȩ significationes 230
Iuliani Cæsaris dictũ 6
Iulianus Christianismi desertor 183
Iupiter λαφύστιος 223
φύξιος Ibidem
Lacones rege mortuo lebetes cõplodunt 143
Laconum institutum in æqualitate 139
Lacus Seruilius 86
Larium ædes 112
Laribus porcus cur immoletur 166
Laurus in conuiuijs 124
Leda in Nemesin mutata 37 transnominata Nemesis 36 nutrix Helenes Ibid.
Lebetũ duo genera 64
Lebes pro nauigij genere 66
Libra signum quale 134
Lindiorum mos in sacris 160
Librare vulnera quid 3
Lipsydrium 126
Lityerses 162
Litæ deæ 94
Locusta uenefica 45
Lucina dea unde 190
Luna accelerat partum. 190
è Luna lapsum ouum. 40
Lucani poëmation 250
Lunæ vires 286
Lunares fœminæ 40
Ludus de morte Claudij Cæs. 45
Lysimachus rex 135
Lysis Pythagoræus 214
Lysandri dictum 76
Lysiȩ tarditas in scribendo 180
Lycus Thebarũ rex primus 31

M

MAnes qui Virgilio 278
Man quid 132
Mania mater Lariũ 167
μανίας etymõ vnde Ibid.
Manubiæ 232
Mar. Antonius Bacchum mentitur 200 libros euomere dictus 180 mille talenta dotis nomine Athieniensibus imperat 200

Mi-

Mineruam vxorẽ ducit Ibidem
Mar. Cẽsorius Cato grãdæuus Græcas literas didicit 192
Marij dirum supplicium 146
Martius mensis cur primus 133
Mechlinia 20
Mel aërium 132
Melicertes Palæmon 39
Mellis potus inebriat 106
Mercurio sors omnis attribuitur 77
Minutij Felicis Octauius 250
Margopolis 270
Magnates oppressores inferiorum 283
Mentum attingebãt supplices 98
Mercurius cubo insistẽs 73
Mercurius Eratosthenis liber 119
Metelli Næuij poëtæ inimici 30
Metretes 162
Midas auriculis asini prę ditus 178
Millepeda 228
Misericordia dea 176
μισοπώγων Iuliani oratio 183
Midas iactus 76
Modiperator 80
Momus quid in Venere calumniatus 214
Mortis qualitates 135
μώνυχα 76
Morgetes populi 57
Mundi definitio 118 dextræ & lęuæ partes 114 similitudo cum ouo 116
Mundus interitui obnoxius 135 in Libra originem cepit 133 quo anni tẽpore conditus 131 unde dictus 118 refert ω literam 116
Murrina quale vinũ 239
Musculi 137
Musæus Lunæ filius 23
μόρσιμος 284
Morsimus ridiculus poëta 284
μυκήτιαι terræmotus qui 155
Mylassa oppidum 243
μυρίνης οἶνος 239
Myrmecides sculptor. 21 263
Myrtinum vinum 241

Myrtus in conuiuijs. 122.124

N

NEæra supplex in foculo sedet 102
Nemesis mater Helenes. 35
Nemesi locus attributus 175
Ne quid nimis, cuius dictum 290
Nereus futura prædicit. 188
Nisan mensis 133
Nicolai Grudij laus 132
Nola Campaniæ oppidum 115
Nouo vere 52
Nulla ætas ad discẽdum inepta 191
In nuptijs obseruatus ritus 2
Νότος ventus 267

O

OCeanus mundi baltheus 118
Oculi Mineruæ sacri 175
ὠκυτόκος Luna 190
Odarũ genus triplex 122
Odyssea cuiusmodi vestibus fuerit olim repręsentata 63
Oenotria vnde dicta 58
οἰνὰς columbacei generis 267
Oliua supplex 97
Olorus Thraciæ rex. 14. Pater Thucydidis 14
Olympias Alexãdri mater varijs cognomentis appellata 39
Olympijs soli ingenui admittebantur 247
Olympiorũ oleaster Ib.
ὄνος pro vnione 71
ὄνισκος & ὄνος pro millepeda bestiola 229
Ophiusa dicta Rhodos. 150
Ophiusæ plures 152
Opulẽtię detestatio 126
Orbona dea 110
Origenis σκολιὰ 124
ὀρνιθογόνος Helena 38
Orsilochia Diana 191
Ostracismus 82.236
Ostracismo qui eiecti. 236
Ostracismi lex cur instituta Ibid.
Ouũ mundi simulachrũ. 116
Ouum venerantur Orphici Ibid.
Oraculũ Tegeaticũ 290

P

PAlumbes 267
Palęstra vnde dicta 80

Palamedes tesseras excogitauit 69
Palamedis abacus 70
Pamphila historica 216
Parabia potus 102
Palma Aegypti 203

PAROEMIAE.

Cotyos sodalis 147
Ex tripode loqui 65
Hipponacteum præconium 43
Patella dignum operculum 262
Phryx plagis emẽdatur. 88
Schema & triobolus 222
Siphnius astragalus 68
πάσχαινος
πασχήτιας } 35
Passienus orator. }
Paulinus Campanas inuenit 141
Pectus Neptuno attributum 174
Pedes Mercurio sacri. 174
Pelagia Rhodos 151
Pelusiacum linum 198
Pericles extemporaneæ dictionis inuẽtor 180
Persæ quomodo supplicent 95
πελειὰς colũbæ genus 267
Pallantis liberti superbia 167
Phaleræ pelagiæ quæ Petronio 279
Persę sonitu nolæ cõgregantur 143
Petronij Arbitri versus de Mida 178
Pholus Centaurus 164
Phryne, antea Mnesarete 39
Phryxus quis 223
Phrygium ferrum quid Ciceroni 88
Phrynichus Tragicus. 222
πιλίδιον quid, & πῖλος 82
πῖνος Ceruisia 106
Pistrix 108
Polemonis dictum 170
Polycleti statuarij dictũ 182
Porcus Laribus immolatur 166
Posticæ partes Plutoni sacræ 175
Præcipiti vere 52
Præstites 278
πρανὴς iactus 75
Priamus antea Podarces 39
ποῦς quid Galeno 141
Pristis pro pisce & naui. 108
ψῆφοι ἀναιρῦσαι, μέλαιναι, τε-

τρημίνου, nigri calculi. (82
Pſittacorũ linguæ in ferculis 168
Purpurearum veſtiũ tria genera 62
Pyrrhicha 15
Pyrallis columbæ genus 265 267
Pythagorei cupreſſo abſtinent 54
Python Byzantius 182
Pythagoras à Zora ſua hauſit 214
Pythagoræ mos in excitanda tarditate diſcipuli 222
Præcones nouẽ in Græcorum exercitu 224
Præconum munus 243 virtus Ibidem
Promulſis 221
Ptolemæus barbaros libros conuerti curauit 214
Pythagoras trigoni orthogonij inuẽtor 217 Hecatomben immolat Ibidem

Q

QVadrantal 72
Quadrigam alis obtegẽs muſca 263
Quartanæ Saturni filiæ. 112
Quaſſabundus 166
Quatere quid 166

R

REcoctus quid 207
Recoquere 207
Renes Veneri tribuuntur 175
Regem conuiuiorũ ſortiri 80
Rhinocera loci nomen. 204
Rhinocolura Ibid.
Rhinocurara Ibid.
Rhodi cognomenta 151
Rhodos aureo imbri perfuſa 153
Rhodos è mari emerſit 151
Roma orbis cõpendium 163
Rotæ ſupplicium 146
Rota idem quod fidiculæ 146

S

SAbaia potus 106
Sacerdotum duo genera 139
Salluſtij tarditas in ſcribendo 180
Samanæi Philoſophi. 143
Samium quid 95
Sanchuniathon ſcriptor 116

Satur-

Saturnia Italia dicta 57
Saturninus Apuleius 86. 88
Saturnius versus 29
σκαιὰ quæ 114
Scazon 42
Scombri pisces 281
Scolia epigrammata 130
Scolia Origenis 124
σκολιὸν carmen quod, & vnde 122
Scytale Laconica 176
Scytharum supplicandi mos 97
Senescente hyeme 53
Scrobuli 60
Seruilius Glaucia 86
Seruilius lacus vbi Romæ 87
Seruilius lacus quid Ciceroni. Ibid.
Septembri mẽse creatus mundus 133
Setabes populi & Setaba sudaria 198
σείρια astra 16
Sirius pro Sole 17
Sirius stella vnde dicta. 16
Siritę pictis vestib. vsi 32
Simonides auarus 90
Siphnos 226
Siphnius astragalus 67
Sicyonij tyrãni albis mulis inuecti 30
Sitella 82
Somniorũ cõiectores 47
Somniorum interpretes qui 49
Sors 77
Sors per literarum elementa 79
Sorte ducebantur cursuri 78
Sorte electi iudices & magistratus 77
Spiritabile 186
Socratis rationes cubis similes 74
Stadia Rhodos 151
Stesichorus octadem signat 74
Studiosi sortiebantur de proponẽdis quæstiunculis 80
συσίδης emplastri genus. 176
Superianus sophista tricenarius literas didicit 192
Supercilia Iunoni sacra. 175
Supplicandi varij modi. 96
Sympinum 91 94
Simpullum Ibidem
Symposiarchæ ius 80
Symposiarchã sortiri. 80

Sympuuium 94
Suem Argiui Veneri immolant 282
Suem in Eleuſinijs ſacris mactant.28. eijciunt. 290
Sus Soli & Lunæ inimica 281
Sus Veneri inuiſa cur 281
Suilla caro contagioſa. Ibid.
Suilla cur abſtinuerint Aegyptij, diuerſæ rationes 281

T

TAli Thetidi ſacrati. 176
Talorum cõmunio cum genitalibus membris. 176
Talorũ luſus apud Rhodios 69
Talus qui 67
Taras cõditor Tarẽti 26
Taras Delphino inſidẽs. 26
Taraſinus Cypriacarum rerum ſcriptor 35
Tarẽtinum numiſma 25
Tarẽtũ cur Herculeum Virgilio 24
Taurus pro tauriformi naui 223
Telmiſſei ſomniorũ coniectores 47
Telchinis Rhodos dicta 152
Teniræ ſortium deæ 82
Terra pilæ forma 116
Terræmotuum ſpecies. 150
Terpãder ὄρθιον inuenit. 130
Terpander ſcolij inuentor 124
Teſſerarij ludi deſcriptio 68
Teſtulæ conuerſio, adagium 23.8
Thebæ ἑπτάπυλοι. 31
Themiſtocles in foculo ſedet ſupplex 99
Theſeus oſtraciſmo eiectus 82.& 236
Theſſalicus galerus 83
Thiodamas 155 (14
Thucydides Oloræ fil.
Thucydidis opera octies deſcripſit Demoſthenes 14
Thyramis fluuius 136
Tibiæ in conuiuijs vſus. 124
Tiberij Cæſ.reſcriptum. 139
Tintinnabulatus clypeus 144
Timotheus tibicen 130

Traia-

Traiani Cæſ. dictum 132
Tragaſæus Sal. 135
Tribacca margarita 279
τριηματίαι aleones 74
Trinacria Rhodos 74
Tripodes Libero patri ſacri 64
Tripodes qui ſacri 65
Tripodũ duo genera 65
Triton concham ſonat. 211
Triton Veneris vector. Ibid.
Triũphantes albis equis inuecti 31
Tropicæ zonæ 119
Tyrannion grãmaticus. 123

V

VAlus color 174
Valus equus Belliſarij. 174
Vahalis fluuius 172
Valetudine bona nil prę ſtantius 127
Vaſa Samia quandiu in vſu fuere 96
Venus concha vecta 211
Veſtes pictæ, ἀνθιναὶ 32
Veſtes quadratę Perſarum regum 34
Veſtibus pictis ſcorta vſa 32
Virgilij tarditas in ſcribendo 180
Vinum factitium 101
Virtutis encomium 128
Viſus miracula 20.21
Vniones 222
Vranius Syrus 9.11
Vrna miſericordiæ 82
Vrnæ binæ 82

Z

ZOnæ 118
Zoras Aſſyrius 214
Zythum 100
Zythum & ceruiſia quid differant 104

INDICIS LIBRI ANIMADVERSORVM FINIS.

IN COMMENTARIVM DE COMA HADRIANI IVNII, INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

Aaron barbatus 332
Abydeni delicati 360
Absinthium canum 423
Absalon pulchricomus pag. 349
Absalon iustè perit 363
Acarnanes cur dicti. 344 386
ἀκροκόμοι Thraces 346
Achilleæ comæ pro longis 349
Achilles cinere crines aspergit 384
Achilles flauus 413
Achilles in Patrocli funere tondetur 378
Achillis venusta cæsaries 346
Achilles inter Lycomedis filias 374
Achilles Sperchio cæsariẽ vouet. 365. 374. 378.
Achillis hirsutũ pectus. 358
Acus 394. eius officiũ & vsus 394 & 395. ex qua materia 394
Adonidis sacra 325
Adolescẽtes Apollini crines ponebant 365
Adolescẽtes fluminibus crines cõsecrabãt. 365
Adoptiua coma 311
Aegyptij auiculas morsicantes conuiuijs adhibent 403
Aegyptij cur à puero radantur 322. 430
Aegyptij Apim lugentes 325
Aegyptij. cadauera radunt 353. quando capillos promittũt 383. raro calui fiunt 436. peregrinãtes comam nutriunt 346. 374 sacrifici raduntur 322. pueri quando tondentur 366. puerorũ crines dijs vouent 360
Aenobarbi 412
Aelij Dionysij error 425

Aeſculapius caluus. 429 barbatus. 333. comatus. 348. 374. ei puerorum crinis votiuus appenditur 365
Aethiopes cur criſpi. 405. τιθηνονόμοι. 346
Aeternitas cana 421
Agathocles caluus 427
ἀγύνει⊛ Iupiter 332
Agathiæ locus 379
Agamemnon comam laniat 380
Agathyrſi populi 413
Agathon Comicus de Curetibus 386
Agnodice virgo tóſa viri modo, medicæ rei dat operam 356
Alani raſi 318
Albani cani 419
Alcæus poëta 379
Alexandri Braſsicani error 342
Alexander Macedo militibus barbam radi imperat. 339. & quid eo dicto innuerit. Ibid. Eiuſdem dictum lepidum 400
Alexander Sophiſta mollis 360
Alexis Comicus in raſos 329
Alopecia 340. 432
Ambroſia coma 404
Ambroſij locus. 357. verba exponũtur. 375. de comæ laudib. verba. 347. ſuis verbis refutatur 375 (403
Amomũ Aſſyrium. 402.
Amor canitiem accelerat 425
Anicetus circularem raſuram inſtituit. 316. ne clerus comã nutriat, ſanxit 371
Anacreon 355
Anna Didonis ſoror. 380
Annuli pro cincinnis. Anteuentuli. Ibid. (306
Antiæ Ibid.
Antonini factũ ridiculum 379
Apaturia 360
Aper hiſpidus 354
Apio magis criſpũ 410
Apis bos. 325. caudam bicolorẽ habet 423
Apollini Delphis comas ſacrabant 365
Apollonius Tyaneus. 373
Aquila in ſenio fit implumis 324
Arabes quomodo tonſi. 390
Arbores folijs viduatæ mœ-

mœrent 426
Archidami dictum 399
Archelaus tonſus ob Euripidis mortem 376
Areopagitarum in iudicando mos 351
Argiui tonſi ob amiſſam victoriam 377
Arimaſpi populi 397
Arimphæi Scythæ 367
Ariſtodemus tyrannus. 390.407
Ariſtophanes caluꝰ. 427
Ariſtoteles tonſo vertice 360
Artemon verſatilis 341
Aſiatica luxuria 402
Aſius poëta 393
Athenienſes ab Aeginetis deleti 377
Athenienſium Ephebi quãdo tõdebãt 366
Athletæ cute tenus tõſi. 370
Attilas ab exercitu tonſo lugetur 381
Auguſti ſcomma in Iuliã filiam 428
Auguſtus Cæſ.raſus. 320
Aurei crines 414.415
Aurea reticula 397
Auri ſcobs crinibus inſperſa 350. 410. 414

B

Babrius an Gabrias dicatur fabularum ſcriptor 423
Bacchus auricomus. 414 barbatus. 333. Indus. Ibid. intonſus 374
Bacchiadæ Corinthij. (377
Bacchus ob vxorẽ amiſſam tondet̃. Ibid.
Barba, viri forma. 329.338 ſingulare Dei donum 330. ſolis viris cur data. 330. virũ decet. 332. philoſophiæ germana, eruditionis teſtis. 338. autoritatis adminiculum. Ibid. barbæ nutritio honeſta. 336
Barbam radere Græcis piaculum habet̃. 330. lege vetitum 319
Barbã viro demere quid 336
Barbam alere magnates cur debeant. 336. ſacerdotes cur. Ibid. rei olim promittebãt. 335. aluit barbã Imperatorũ primus Hadrianus 335
Barbati Romani ſenatores 336
Barbata Venus 334

Barbata fœmina præter naturam 330
Barbata eminus salutanda 331
Barbatæ occursus ominosus 330
Barba tenus philosophi. 339
Barbam radere exercitui mãdat Alexander 339
Barbitium philosophicũ Ibidem
βαθυπλόκαμοι Parthi 346
& Venus 339
BeatiRhenani lapsus 309
Berenices coma 415
Bionis dictum 342 381
Birria Terẽtij vnde 416
Boreadæ 349.360
Bracteata coma 410
Brennus 336
Britanni rasi olim 319. capillati 346. flaui 412
Briseis Achillẽ lugẽs. 379
Bruta cur pilosa 353
Budæi lapsus 312
Busyris 372
Byblij radebantur 325
Byzantij nouaculas edicto sustulere 331

C

CAesaries 306
καιρὸς caluus 429
Caligula hispidus 354. mollis 410
Calamistratura mollitiei index 406
Calamistrati 407
Calanus Indus 380
Calamistrum 395
καλλικόμοι Charites. 347
Caluitij causa 426
Caluescere quid 426
Caluescere castaneta quid 426
Caluitium probrosum 324.426
Caluitiũ iniquè qui tulerint. 427. Caluitium quid. 327. Vide proCaluitiũ facere (uerb. in scriptura quid 327
Caluitiũ soli homini est proprium 430
Calua Venus Ibid.
Calua à natali gens Scythica 429
Caluus orator Latinus Demosthenes 430
Caledonij populi 412
Canities & Canitia. 418. Canitudo 422. amotis Nemesis. 418. à siccitate non fit. Ibid. situs quidam. Ibid. quibus tantũ. Ibid. à temporibus incipit Ibid. odiosa 425

Canitiei dignitas 419
Canitiem quę accelerẽt 425
Canities etiã iuuenibus interdum 424
Cani à natali qui 419
Canum tempus 421
Canum, abſinthium, ferrum, mare 423
Canorum familia 422
Canini populi Ibid.
Canus Apollo 421
Cano ſeni aſſurgendum 421
Cani, flores ſenij dicuntur 418
Capillaris & capillata arbor 366
Capillatæ gentes 345
Capillati inter Getas & Ligures 346
Capillare vnguentũ 403
Capillorum tincturæ inuentrix Medea 399
Capillus 306. ſiccisſimus & frigidisſ. 353
Capıllamentũ quid 312. ſutile & textile Ibid.
Capillati dicũtur pueri. 355
Capilli mortuũ quiddã ſunt 353.361. in mortuis creſcunt 353. quiſquilię quędã. 364
Capillitij cõptus in quibus conſiſtat 344
Capillorũ cõtorſio 486
Capillos ponere, pro, ſumere togam virilem 355.367
Capilli operti citius caneſcunt 418
Capræ nomẽ exitioſum nominantibus 354
Capitis ἡγεμονικὸν 350
Caput quare piloſum. Ibidem
Carolus caluus 430
Carthaginẽſis ſynodus. 328
Caſſandra crines ſcindit 380
Capronæ 306. libidinis indices 362
Cato barbam cur promiſerit 335
κείρεσθαι 306.314. vnde deriuetur 368. κείρεσθαι πρὸς φθεῖρας ἢ φθορὰν 382
Celtiberi capillati 346
κῆπος & κήπιον tõſuræ genus 387
κηροχρῶτες capilli 414
Ceneſtellarũ familia 429
Chariclæa crines laniat 381
Chœrilus poëta 389
Chriſtus cuneata barba

σφηνοπώγων. 334. crispus 410
Chryſippus barbam tuetur 336
Chriſtiani veteres barbati 336
Cicadæ aureæ 309.410
Cimbrorum ſacerdotes canæ 421
Cicero ſuum ipſius vitium in alijs criminatur 393
Ciceroni obijciuntur cani depexi 393
Ciceronis de Cæſare iudicium 361
Cilices piratæ intonſi. 354
Cineres aſpergendi crinibus vetus mos.384.
Cineris vnguen rutilos facit crines 413
Cinerarij,& Ciniflones. 406
Cincinnus.306. κικίνοι, Ibidem
Cincinnatus ganeo.407
Cinnus 306
Cirrati Perſio pueri dicuntur 366.355
Cirrus 306. Cirri vnde 310
Circe auricoma 415
Ciris auis 310
Ciuilis Batauorum regulus 367
Clemens στρωματέων autor 399
Cleopatra comptorium opus ſcripſit.399. acu necē ſibi cōſciſcit.395
Clytemneſtra notatur. 393.415
Clodio rex comatus. 348
Coi quid in luctu obſeruent 380 (398
Colophoniorum luxus.
Coma vnde dicta. 302. comæ arborū frōdes. 426. coma quid homini. Ibid. coma emptitia. 312. turrita. 396. fluens & paſſa in funere.382.incompta. 410. rutila 412
Comæ lenocinia.390. pigmenta.412.vſus concedendus patrios ritus ſequētib. 373. eius tollēdæ ſex modi. 317.
Comata Gallia 345
Comā nutrire inutile & vile.350. puerile. 354. ſeruile. 355. ignominioſum. 357. mollitiei ſuſpectum. 358. faſtuoſum. 389

Co-

Comam in gradus frangere 406
Comati cynędi. 358. in ſtadijs exibilant 359
Comana vnde dicta 381
Cometæ ſtellæ crinitæ 375
Comætho filia Pterelai. 362. virgo dicta vnde. 414
Cœruleus color Agrigēti interdictus 416
Commodi aurea coma. 414. crudele factũ. 424
Condalus Mauſoli præfectus 345
Conſuetudo mutatur ęſtuarij inſtar 382
Concinnatores capillorum 406
Coronæ ſutiles textilesq; 402
Cotys dea turpitudinis 360
Cotyos ſodales Ibid.
Cornua pro cincinnis. (308
Coſmetriæ. 427
κουροτρόφος Apollo. 347. & 365
κουροτρόφοι fluuij 365
Corui aquatici caluent. 429
Crines quiſquiliæ ſunt. 364. laxi aſcribunt luxui. 389. compti in viris & fęminis. 349. puluerulenti. 384. imbuti croco 404
Criniti dij deæq; 344
Crinitus Traiani cognomen 348
Crathis fluuius 413
Cratinus Comicus mœchum tonſus 389
Criſpatura quid. 404. duplex. 402. aſcititia. 404 cauſæ 405
Cretenſium magiſtratus barbam alit 335
Critheis 398
Crinale 395
Critolai bilanx 351
Critias tyrannus 414
Croco imbuta cæſaries. (404
Crobylus. 309
Curæ canitiem accelerant 423
Curetes vnde dicti 385. quare retro comati. 344. 385
Cupido auricomus. 415. criſpus. 405. quid amet. 415. Adonidis necē tonſus luget 376
Curius incomptus quare 383
κυανοχαίτης Neptunus 347

Cyclops crinitus 348. 375
Cygnus Neptuni filius 419
Cygnus canus 418
Cygneæ plumę Ibid.
Cynędi calamistrati 360
Cynthia Propertij crines inficit 400
Cyziceni vulsi 342

D

DAcæ & Dani 318
δακνάδες auiculæ 403
Danai flauicomi 412
Dauidis legati violati 322
Decẽber canus dicit 423
Demetrius Phaleræus crines ruffat 401
Demosthenes dimidiam capitis partẽ radit 338 eidem obijcitur pernox lucerna Ibid.
Depilantur scorta & pathici 341
Depilatrices 242
Didacus Osorius Hispanus 424
Dido parum pudica 415
Diodorus Aspẽdius 370
Diodorus cirros puerorum licentius detondens 371
Diogenes cur barbam aluerit 329
Diogenis dicteria in comatos 356. in rasos 329. idem puerorum cæsariem tondet 356
Dion Chrysostom9.345. 371
Dionysius Siculus 321. 333
Diomedes 411
Discerniculum, & Discriminale 395
Discrimen sexuum quibus notetur 356
Domitiani iocus 423
Domitianus caluitio offensus. 427. Caluus Nero dictus Ibid. Librũ scripsit de cura capillorum Ibid.
Dropaces 340

E

EArini coma 365
Ecbatanorum arx excisa 378
Electra Euripidis 379. 384. 392. 415
Empedocles comatus. 350. 374. Vittatus 398
Eleazari canities cõtempta 421
Ennij locus 416
Epicrates σακεσφόρος dictus 339

Epi-

Epigramma græcum expositum.356. In barbatos 341
Epigrammatũ locus.397
Ephori 342
Epaphæresis 406
Epiphanius rasurã taxat. 328
Erasmi locus 313
Erginus canus, & inde prouerb. 423
Etymologia mendax testis 303
Euboënses ὀπισθοκόμαι. 343
Eudoxus rasus 315
Eunuchi 320
Euphorbus ἐρασιπλόκαμος 349
Euphratus philosophus barbatus 332
εὐπλόκαμος Maia 347
Euripidis locus castigatus 379.412
Euripidis mors luctuosa 376
Eustathij locus.385.emẽdatur 331

F

FAbius Fabullus Galbę interfector 430
Fascia 396
Fauonius auricomus.415
Feronia dea Libertorũ. 318
Ferrandi regis dictũ.425
Ferrum cur canum dicatur 423
Fides cana 421
Flamen Dialis à libero tondebatur 368
Flaminis Dialis vxor pectere se prohibebatur 394
Flauia gens 412
Flaua coma meritoria 415. Aegyptijs despecta 416
Flaui qui 412.414.citius canescunt 416
Flauedo quid Aristoteli. 416
Floreæ corollæ 403
Forceps, & forfex 394
Fœminæ ne se crispent. 407
Fœminis cur interdictũ radere genas.330. pro ornamento coma data.358.373.mũditia decet fœminas.400.curiositas earum 406
Foliatum vnguentũ.402
Forpex & Foruum quid. 394
Frãcisci Dilphi laus.424
Franci rutilo crine 412
Francorũ reges intonsi. 345. Pexi.393. Cæsa-

riem discriminare soliti. 396
Fucata omnia turpissima 400
Fucati reijciendi Ibid.
Fuluiæ Antonij vxoris crudelitas in Ciceronem mortuum 396
Funera cur tonsura honestarentur 376

G

GAbinius calamistratus 407
Galathea 415
Galba Imp. caluus 430
Galericulus 312
Gelotopœi 320
γένδον portus 432
Germani crines nodo adstringebāt. 346. 383. post occisum hostem tondebantur 367
Getæ flaui 412. hirsuti. 354
Germanorum animaduersio in fœminas. 323
Germanici mors luctuosa 324
Gigantes comati 354
Glaucus canus 421
Gorgonis crines. 354. 363
Grææ Phorci filię canæ. 419
Græci comati 346. 373
Grisones vnde dicti. 422
Grues senescentes nigrescunt 426
Gymnosophistę barbati (333

H

HAdrianus Imper. primus barbam promisit 335
Halyabbas Arabs 336
Hannibal crines mutat. 344. vnguētatus. 402
Helena simulabūda. 380.
Hectorea tonsura qualis 388
Helisæus propheta caluus 427
Heliogabalus 322
Heliogabali senatus qui 329
Hephæstionis funus. 378
Herodotus fabularū pater 418
D. Hieronymi locus. 328 370
Hippolytus 411
Historia de Didaco Osorio 424
Hirsutum pectus & cor quorum 358
Hirsutæ gentes & homines 354
Histrix 353
Homerus dictus quasi ὁ μηρός, 372. pilos in fœmore

more enatos habuit. 372.antiquitatis teſtis (384
Homo politicũ animal 351. 375
Horæ deæ 347
Horatij locus 359.416
Hugbaldus de caluitio eclogam ſcripſit 430
Hyberni crinib.loco mãtilium vtuntur 352
Hygia Aeſculapij filia.
Hygiæ tonſa coma (369 vouetur Ibid.
Hypſipyle ludos funebres Thoanti inſtituit 422

I

IApygũ mollities in radendo 321
Indi crinibus depexi.395 celebrant feſtũ quoties lauatur rex. 400. croco crines imbuũt. 400.comas fucãt.400 intonſi 354
Indi philoſophi crines tiaræ inſtar ædificant 397
Iob tondet caput.358.381
Ionathæ filius tonſus in lætitia publica 368
Iones inuentores primi vnguentorum & coronarum 403
Ioſephus tonſus Pharaoni ſiſtitur 368
Iſiaci cultores raſi 328
Iſidori error 311
Iſocrates caluus 429
Iudęi quomodo tõſi.389
Iuditha 396
Iulia ab Auguſto patre taxatur 428
Iulius Cæſar caluus. 327 laurea cur ſemper ſit vſus.327. mollis 343
Iuno Homerica pexa.393
Iunonis ſimulachrũ forſicem æneũ tenens.394
Iupiter barbatus Virgilio.336. comatus Homero.384.ἀγένειος. 333 πωγωνιήτης. 333
Iuuenalis locus 323.427
Iuuenes interdũ canos producunt 422

L

LAcęnæ comã reſecãt. (347
Lacedæmonij comã tondebant.334. conſuetudinẽ tondendi abrogant.377. comã alunt. 347. cano ſeni aſſurgũt.421.in vltimo vitæ diſcrimine pectũt ſe. 347.393.
Laconis dictum 421
Lapi Florẽtini error. 388

Lentinus quidam crines tingens 400
Leonidas 347
Lixiuium 406
Lotos capillata 366
Luciani locus 342
Lucilij locus in anũ. 399
Lucilij locus de Myconijs 429
Lu. Piſonis mollities. 406
Lupi cani 423
Luſitani capillati 354
Luxus opum conturbator 396
Lycij ne tõderentur, vectigal perſoluunt. 345. 372
Lydorũ mollities 398
Lyſandri barbati ſtatua. 332
Lyſidis Pythagorici locus 358
Lyſicrates crines inficiens 400
Lyſippus Sicyonius. 429

M

MAenades ſolutis crinibus 348
Malobathrum Aſſyrium 402. 403
Manumittendi cur raderentur 357
Marcelianum vnguentũ 400
Marcus Byzantius ſophiſta 411
Mare canum cur 424
Mardonius tonderi ſe & iumenta præcipit. 377
Martialis iocus. 343. 400
Martialis locus 355. 365. 367
Mattiacæ pilæ 338
Mauruſij comam implicant 408
Mauſolus Cariæ rex. 345
Maxies populi 343
Medea capillorũ tincturæ inuentrix 399
Medici Antonini Philoſophi tonſi 369
Meduſæ aurei crines in angues conuerſi 363
Meleager flauus 414
Memnon Solari coma 414
Menelaus cur flauus. 413
Menandri verſus 422
Mercurius σφηνοπώγων. 334. ὑπηνήτης 333
Meretricum flaua coma. 415
Meritorij qui comam alunt 360
Meridionalium pilus criſpus. 405. niger. 417
Meſſalina Auguſta meretrix 415

Merulæ error 311
Metus capillos ſurrigit. 363
Mezentius comptis capillis 349.374
μισοπώγων Iuliani 334
Mileſij raſi ob Sybaritarum cladem 324
Mœchus tonſuræ genus 389
Moſes quomodo cornutus 308
Mulier indomitum animal 399. genas ne radito 330
Muliebri habitu virũ indui, piaculum 322
Muliebris cultus dedecoroſus 332
Myconij calui 429
Myrrha imbuti capilli 403
Myrmidones tonſi in funere Achillis 379

N

NArciſſus auricomus 414
Nardo imbuti crines. 403
Natura cana fingit 421 naturæ iudiciũ in diſcrimine ſexuum 356
Naufragi caneſcũt 424
Naufragi olim radebant 325
Nazianzeni locus 424
Nazaræi radũtur 313.340
Nero raſus 337
Neptunus comatus 347. 373
Nicolai Vallæ error 378
Nigra coma. 416. Nigri crines caneſcunt tardius 416
Niniuitarum rex cinerulentus 384
Niſus auricomus 350. 362.415
Nitimur in vetitum 331
Nix pro canitie 418.424
Nonius Marcellus emendatus 395
Nouacula 396
Numa Põpilius canus. 419
Nubentes canis ſenum opertæ 421

O

OCcaſio calua 429
Oeneus rutilus 416
Oneſicriti verſus 404
Oneſicritus falſus in cauſa criſpitudinis reddenda 404
Onirocritici verſus 326
ὀνοκένταυροι dæmones 353
Orbes, pro cincinnis. 306

Oreſtes comã præſecat. 380
Origenis futilis interpretatio 381
Oſiris docuit putare arbores.303.peregrinantes comã nutrire inſtituit 346
Otho Syluius mollis. 343

P

PAlamedes cute tenus tonſus 370
Pan hiſpidus.362.φριξοκόμας. 348
Paris capillatus.361. Horatianus 392
Paris Pantomimus. 340
Paſſus capillus in luctu. 382
Parthi & Perſæ criniti. 346. profundunt capillum 346
Pathici depilantur 341
D.Paulus cur raſus. 338.
D.Pauli locus 358.407
Pauones 357
Pecten eiuſq; etymon. 390.eius vſus.Ibid.buxeus.Ibid.officium eius & epitheta 391
Pectendi ſtudium in viris 392
Pectinigera Venus.Ibid.
Pediculi 352
Petronij Arbitri verſus. 361.431
D.Petri locus 407
Petrus Meſsias 425
Pexura criniũ diſcrimen dat 392
Phalaridis ſatellites quo colore vſi 416
Phaſianorum diſcrimen in ſexu 357
Pherecydes 361
Philippi Macedonis dictum 400
Phocylides 359.406
Philoſophi ob parſimoniam capillos nutriebant 359
Phœnix auis 415
Phorcus canus 421
Picatio 340
Picis honos turpis 342
Pilus 306
Pituitæ curſum ſiſtit tonſura ad cutim 369
Pix Lacedęmone prohibita 342
Platonis locus. 358.377
Polemon 355
Polemonis Laodicęi capillitium & barba rigebant irato 363
Pollucis locus reſtitutus 367.389.408
Polycrates Samius 355

Poly-

Polyphemus hirtus. 354. 364
Portij Latronis an ſit inuectiua Catilinaria. 407
Priamus raſus 324
Præcanus 425
Propenduli 306
Præficæ in luctu cinere ſe opplent 383
Propertius in fucatas inuehitur 400
PROVERBIA.
A caluo ad caluum 431
Aere leuior Ibid.
Caluior trãquillitate. Ib.
Caluum vellere Ibid.
Cliſthenem video 320
Coma vincens Abſalona 349
Cucurbita glabrior 431
Cyzicena tinctura 342
Concha læuior 431
Cotyos ſodalis vel Thiaſotes 360
Ergini cani 423
Forficibus duabus tonderi 394
Myconij calui 429
Nemo comatus qui non præciditur 360
Ne pili quidẽ facio 352
Ouo nudior 431
Similes habent labra lactucas 364
Tondendum pecus, non radendũ. 314 (431
Troëzenem proficiſci.
Volſellis pugnant, non gladijs 342
Pruſias rex pileatus 318
Pſilothrum 340
Pterelaus auricomus. 350. 362. 415.
Phthiſis mortis germana. 363. In phthiſi erũpunt crines Ibid.
Pueri cirrati & capillati 355
Pueros & puellas decẽt crines 356
Pubentes herbæ quæ dicantur Virgilio 354
Pullati cute tenus tonſi. 376
Purrhus pro Pyrrho 416
πυῤῥότριξ 414
Pyrrhiæ ſerui 416
Pythagoræ plures 359
Pythagoræi tonſi 370
Pythagoras qui pugilatũ in artẽ redegit. 360
Pyrrhus Epirota comá fucabat 400
Q
QVartana Saturni filia 372. quare expietur. Ibidem

Qu.Calabri locus 417

R

RAdendi menti vetus mos vnde fluxerit.325
Radere quid sonat 326. Caput barbamq; radere prohibitum.327.
Radere barbam quid in scriptura sacra 322.
Radi barba quando primum cœpit 322
Raditur D.Paulus 338. Nazaræi Ibid.
Rasi Dani & Dacæ 318 Hamaxobij & Ruteni. Ibid. Serui. Ibid. Scythæ Ibid.
Rasura & tonsura cōfunduntur 316
Rasura ignominiosa.332. Impietatis rea. 328. Mollitiei dānata. 320. Morionū propria.319. Noxę & dāni index. 332. Salubris.337. quibus morbis medeat. 337. scripturis repugnans.327. Seruilis. 318. Superstitiosa.323. Varia.343. Vltroneū caluitium 329
Rasuræ somnium 235. 326
Rasura circularis ab Aniceto instituta. 322.
Quadrangula vsus Simon magus 371
Redimicula aurea 397
Refugus capillus 363. 411
Reges comati 348
Relicina frons Apuleio quid 429
Renodis capillus 410
Reorum mos in alenda barba 335.369
Reticulum 397
Resinæ vsus in depilādo 340
Rhodij vetuerunt quenquam radi 331
Riphæi rasi 319
Romani quando tōsi primùm 322
Ruffus & rutilus crinis. 412

S

SAbini responsum ad Cretēses iocosum. 335
Sabinorum sacerdotes rasi 317
σαβυττὸς tonsuræ genus. 389
Sacerdotes comati. 348. Radi vetat Ezechiel. 328. Idem negat D. Hieronymus. Ibid.
Salaces fœminę quomodo ton-

do tonsæ 391
Samsonus rasus viribus destituitur. 326. eius capillus 367
Samanæi philosophi Indiæ 316
Sarda piscis 352
Sardanapalus rasus inter fœminas latet. 337. in morte vir Ibid.
Sappho Ouidiana 377
Satyri hirti 362
Scipio Africanus mollis 320. capillatus 348
Scipio Aemilianus barbam cur raserit 335
Scolopendra 353
Scopelianus Sophista. 342
Scylla Nisum patrẽ prodit 362
Scythæ spargunt capillum 346
Scytharũ mos in radendo 318
Seiani calui 428
Seianus prætor Tiberio illudit 428
Seruij locus 354
Serui rasi olim 318
Septentrionalium pili albi. 417. plani 405
Sicambri nodant capillos 408
Siculi fluente capillo in luctu 383
Sigma Græcũ cincinno simile 307
σειρὰ quid 409
Silenus caluus 429
Simon Magus comatus 373. rasuram quadrangulam instituit 317
Simpliciora optima sunt 390
Sidonij Apollinaris locus 420
Silyres Britanniæ populi 408
Smerdes amasius Polycratis 355
Smegma 398
Socrates barbatus 332 recaluaster 429
Socratis cani statua 419
Sophronis Mimographi locus 410
Sophoclis locus 325
Spartani comam alunt. 346
σπεῖρα, & Spira, quid sit. 409
ad Speculum crines fingere lasciuum. 393
Spuma, pro canitie. 417
Straton 320
Structores capillaturæ qui 407

Strictim Plauto quid. 388
Struthiocameli caluent. 430
Statij Papinij locus 365
Suggestum comæ 396
Suidæ locus 361
Summittere crinem. 346
Supercilia cur pilosa. 351. superciliorum pili à primo ortu 322
Superflua varijs modis tollimus 350
Sueui crines nodo substringunt 408
Sybaris fluuius 413
Sybaritæ excisi 324
Sylla cognomento Faustus 414
Synesij locus 361. 364
Synesius caluus de caluitio scripsit 429

T

TAenia, & ταινιὰ 397
Tarchon à puero canus. 419
Tarquinius Priscus canus à puero 419
Tarentinorũ mollities. 321
Temporis deus recaluaster 429
Terentij Birrhia an Pyrrhia 416
Tertulliani locus emendatus 309
Eiusdem locus 397
Teucer crines detondet 380
Theocritus expositus. 390
Theodoricus Gothorũ rex 411
Theodoriti sententia de barba 330
Thersites caluus 427
Theseis quid 389
Theseus conuicio virgo nominatur 356
Thraces ἀκροκόμοι 346
Thracia tonsura 390
θριπήχρι@ crinis 367
Tiberius Cæsar caluitiũ fert. 428. eius dictum. 314
Tibulli locus 463
Timotheus tibicen 332.
Timæi locus 389
Titij verba in vnguentatos 401
Tondere comam, idem quod togam virilem sumere. 355. 366. lætitiæ significationẽ habet apud Græcos. 368 tonderi cute tenus. 369 (379
Tonsi crines in funere.

Ton-

Tonſa coma res diuina peragebatur 368
Tonſura approbatur à D.Hieronymo.370. ſalubris. 369. quibus morbis opituleṫ.Ibid. lætitiæ argumentum & integritatis.368. augurium bonum. 368. mœroris interdũ indiciũ.376. in fœminis prohibita 330
Tonſuræ duo genera. 386
Tonſo vertice fuit Ariſtoteles 369
Tonſi cute tenus Antoninus Imp.athletę,Palamedes 369
Tonſores quando primùm Romæ 322
Tonſus capillus quibus dijs appendebaṫ 365
Tonſtrina ἄοινον συμπόσιον. 385
Traianus Crinitus 348
Tricæ.305. τρίχες vnde dicantur Ibid.
τριχίας piſcis 352
τριχίωνες dæmones 352
τροχοκουράδες Iudæi 389
Troſſuli qui 401
Turci impexi 392
Turrita coma 396
Tutulus quid 396
Typhonis flaua coma. 416
Tyrrhenorum officinæ vulſoriæ 344

V

VEllere pilos olim vſitatum. 344. infame. Ibid.In luctu conſuetum.380.381
Venus barbata 334. Pectinigera. 392. calua 429
Ver canum quare 421
Veritas cana 421
Veſpaſianus caluus.428. eius dictum. Ibidem.
Veſta cana 421
Vibius Criſpus Catilinariæ inuectiuæ autor 407
Vibrare crines quid. 406
Vibratum capillitiũ. 411
Vindicta virgula.318. à quo dicta Ibid.
Virgilij locus 308. 354
Vir comam alere nõ debet 358
Virgines veſtales crinẽ detondebant. 366. canis ſenum opertæ. 421.

Virum decet tonſus capillus 364
Vitta 397
Vlyſſes caluus 429
Vlpius Crinitus 348
Vnguentis delibuti.401. genium curabant.401
Vnguentum foliatũ. 401 Marcelianum. Ibid. aureos reddens crines 415
Vnguium præſegmina. 351
Volſellæ quæ 340
Volſellis pugnare. Ibid.
Vſipij 412
Vulpes lotio ſuo ſterilem locum reddit.432

X

XAnthiæ ſerui 416
ξυρεῖσθαι quid propriè. 316

Z

ZEthus & Calais oculis orbi. 362. crinibus volant.Ibid.& 349

INDICIS LIBRI DE COMA FINIS.

Opere iam ferè abſoluto, hæc ab autore tranſmiſſa, & in librum Animaduerſorum inſerenda accepimus, quibus ne careret Lector, huc reponi curauimus.

Facem ex ſpina alba in nuptijs prælatam olim fuiſſe. Itidem Varronis locus apud Soſipatrum emendatus & apud Nonium.

FAces in nuptijs præferri ſolitas indubitatum eſt, iam tum Homeri ætate celebri more, apud quem Iliad. 18. νύμφας ἐκ θαλάμων δαΐδων ὕπο λαμπομενάων ἠγίνεον. E thalamis nuptas ducebat prȩuia tȩda. Cauſam ex Varrone addit Seruius, quòd olim non niſi per noctem à ſponſis deducerentur nubentes. Materiam autē facum uariam fuiſſe obſeruatum à me eſt: nam & carpinum & corylum facibus familiariſsimas commemorat Plinius. Græci πεύκας tædas larignas pro facibus accepere. In eum uſum uocata fuit & ſpina, nuptiarũ facibus auſpicatiſsima, quòd ex ea faces pararint paſtores Romani qui Sabinas rapuerunt, ut autor eſt Maſurius. Spínam albam huc expetitam oſtendit Varro apud Soſipatrum Chariſium, his uerbis: In Aſia fax (ita lego pro corrupta uoce fylax) ex ſpina alba præfertur, quod purgationis cauſa adhibetur. Idem apud Nonium Marcellum: Cùm fax ex ſpina alba eſſet, ut eam puer ingenuus adferret: loco cuius in uulgatis codicibus nunc perperàm legi-

tur, Fax ex pinu ablata esset. Attestatur & Festus Pompeius, scribens patrimos & matrimos pueros tres nubentem deducere, unum qui facem præferret ex spina alba, quia noctu nubebant, duos qui nubentem tenerent.

Addenda in capite de Onirocriticis, pag. 47.

Λέοντας ἰδῶν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.
Κερδοῖ συνών τε κερδοσύνην προσδόκα.

Id est:

Pugnam augurare, si leones uideris.
Commercium cum uulpe habens, dolum ca[illegible]

ΚΑΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΟΥΘΕΝΩΒΙΟΥ Ν. Γ. εἰς Ἀδριανοῦ Ἰουνίου συμπατριώτου συμμίκτων βιβλία ἓξ πρὸς Ἰωάννην Ὄθωνα Ἐπίγραμμα.

Εἰς φύσιν εὐφυέων ὅθ' ὁρῶ πολυπάνσοφον ἀνδρῶν,
Στήθεος ἐξεφάμην πολλάκι τοῖον ἔπος.
Ὡς γένος ἐστὶ βροτῶν πολυδαίδαλον, ὡς ἀνίκητον;
Ὅσσα δύνη βροτέη χείρ, πραπὶς ὅσσα δύνη;
Νῦν γάρ, ἐνὶ ζοφεροῖς ἅτιν' ἐκλελάθοντα βερέθροις
Πρόσθεν ἔην, αἴδου ἐξεπέρησε πύλας.
Εἰσὶ δὲ γὰρ τυπικὴν (ὡς θαυμάσσεις μέγα) τέχνην,
Τὴν κάματος τέχνην πρῶτον ἀνεῦρε βροτῶν.
Ὧν νῦν, (ἃ λευγαλέος, καμάτοις, σχεδὸν ὤλεσεν αἰὼν)
Ἠελίοιο φάος βιβλία πάντ' ἐσορᾷ.
Ἢ μὲν χάριν μεγάλην οὖν, ἥν τε γέρας τίνειν ἐσθλὸν
Τοῖσι δόμεν τοίων ἣ πρέπον ἀντὶ πόνων:
Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τοῖσιν ἰσόρροπον ἆθλον
Τινέμεν, οἳ τούτων φροντίδι σὺν μεγάλῃ
Ἤγαγον ἀρχαίων συντάγματα πρὸς φάος ἀνδρῶν,
Πρῶτα μὲν αἰσχίστοις σφάλμασιν ὄντα βάρη.
Λάμβανε γοῦν χερσὶν χαρίτων πεπονημένα τριασῶν
Βιβλία, παντοδαπῶν ἰλιάδ' ὥστε καλῶν.
Ταῦτα σὺ ὀργοπόνῳ πεποίηκας Ἰούνιε τέχνῃ,
Ὦ ἄνδρ' ἡμετέρης πάνσοφε φῶς πατρίδος.
Οἷσί τε τῷδε χάριν νεαροί, κεφαλῇ δότε δάφνην
Ἀονίδων μύσταις νηὸν ὅσοις μέλεται:
Αὖθις Ἰσιγγρινίῳ, (οὗ παρ' τάδε πάντ' ἐτυπώθη)
Τίνετε μὴ πολλῷ μείονα δ' ἔιτα χάριν,
Σὺν δ' εὐηγορίᾳ, σὺν ἐπαίνῳ, σύν τε γέρασιν,
Τοῦτο οἱ δὴ ἀρετῆς τέλθος ὀφειλόμενον.

ἔρρωσο καὶ εὐτύχει.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER PRIMVS.

Ritus apud priſcos in nuptijs obſeruari ſolitus. Ori Apollinis locus emaculatus, & Scholiaſtæ Pindari. Item Cœlij error indicatus.

CAPVT I.

ORNICVM cõcordiam Satyrographi verſiculo teſtatam, alicubi in miſcellaneis arbitratur contra Grammaticos nonnullos Politianus homo literatiſsimus, cuius ego iudicium & eruditionẽ plurimi feci ſemper, neque grauatim ego illius ſententiæ accedo: ſiquidẽ præter Aeliani, quem adducit, teſtimoniũ, fidẽ eius rei Greg. Nazianzenus facit, & Orus Apollo, Nilous in Hieroglyphicarũ notarũ interpretamentis, atteſtans Cornices ad mortem vſq; pertinaciter obſeruare legem coniugij: atq; inde in omen abijſſe ſiniſtrum, ſolitariæ cornicis occurſum, velut viduã portendentis vitam: eaq́; de cauſa in nuptijs auſpicato concordiæ ſocietatisq́; præſagio accinere identidem conſueuiſſe veteres, ἐκκόρει κορὴ κορώνην, hoc eſt, Euerre virgo cornicem atq; elimina. quæ uerba nõ intellecta omiſit interpres conniuenter ea præteriens. græcè autem ita leguntur: διὰ δὲ τοιαύτης αὐτῶν ὁμονοίας χάριν, μέχρι νῦν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς γάμοις, ἐκκορί, κορί, κορώνην, λέγουσιν ἀγνοοῦντες, ſed perperàm & vitioſe, proindeq́; ad præ

ſcriptam normã corrigenda. Cui ſententiæ ſuccinit Aelianus de animalibus tertio, veteres, inquiens, in nuptijs poſt Hymenæũ Cornicis nomen inuocant, ſignumq́ illud concordiæ dare conſueuerunt, qui liberûm quærendorum gratia cõueniſſent. Apud Pindari ſcholiaſten in Pythijs in eandem ſententiã legitur ſcriptum, παροφύνοντες δ' ἔνιοί φασιν, ἐκκορεῖ κόρους κορώνας, αἰσχύνην δὲ συντελίζων. id eſt: Nõnulli animando inſtigandoq́ dictitant, eliminat puer cornices, abolito pudore. quo in loco fortaſſe rectius legas κόρος uel κόρυξ pro κόρους. Locum illum Ori, more ſuo, non addito autoris nomine, trãſcripſit in ſuas antiquarum lectionũ farragines Cœlius Rhodiginus multæ lectionis homo, lib. 29. cap. 18. in hanc formulam: Et in nuptijs Græci cornicem ἐκκορεῖ, κορεῖ dicebant, etiamſi neſcientes. quo quidem loco (dicam enim quod ſentio liberè) diſpeream, ſi ſe ipſus intellexerit, tantum abeſt vt Ori ſententiam peruidiſſe illum putem.

Statij Papinij ex Achilleide locus nitori priſtino reſtitutus. Cap. II

LEgenti mihi apud Diodorum Siculum bibliothecæ ſexto de Balearicis funditoribus, quomodo pueros à primo annorum rudimento in rotandis fundis vtiliter exercerent, quod ipſum & Strabo, ut plæraque alia, in ſuæ Coſmographiæ tertiũ librum retulit, & attigit Plinius lib. 3. Baleares funda bellicoſas nominans, venit in mentem, recẽte adhuc memoria, apud Statium Papinium idem legiſſe videri

ri:itaque adeo librum, vt autorum inter se loca committerem, inuenio scriptum in codice Lugdunensi, hunc in modum, vbi Achilles gloriatur didicisse se sub Chirone:

Quo Magetæ sua gesa citent, quo turbine cæstum
Sauromates, falcemq; Getes arcumq; Gesonus
Tenderet, & flexæ Balearicus autor habenæ.
Quo suspensa trahens libaret uulnera tractu,
Inclusum quoties distringeret aëra gyro.
Vix memorem cunctos (etsi modò gessimus) actus,
Nunc docet ingenti saltu me iungere fossas,
Nunc caput aërij scandentem pondere montis
Quo fugitur per plana gradu.

Qui locus quum haberetur mihi suspectus καὶ ὕπουλος, visum est eum expendere atque examinare ad fidem manuscripti codicis, quē fortè ex Anglia cum nonnullis alijs asportaram, disturbatis illic iam tum bibliothecis cœnobiorum, quò si eueniret quod speraram, remedium loco adferrem: neque spe falsus omnino fui, inueni nanque multò aliam lectionem, eamque meo quidem iudicio saniorem, & quæ videbatur operæ aliquo precio annotanda, & iudicio doctiorum subijcienda. Ea sic habet inter cætera:

Falcemq; Getes, arcumq; Gelonus
Tenderet, & flexæ Balearicus actor habenæ,
Quo suspensa trahens libraret uulnera tortu.

Vbi librare vulnera poëtico more eleganter dixit, pro rotare eiaculariq; tela factura vulnera. Et deinde:

Nunc caput aërij scandentem prendere montis

Quo fugitur per plana gradu.

hoc eſt, libero curſu, quali in plano campi æquore curritur, in cacumen ardui montis euadere ſcandendo. Cæterùm quòd de Gelonis Scythiæ gente loquatur, non dubium eſt: nam Geſonos legas nuſquã: de Gelonis verò, Plinius, Strabo, Dionyſius, Stephanus, Virgilius, Mela, autores omnes. Deinde actorem accipio peritum torquendæ fundæ, potiore lectione, quàm ſi autorem & inuentorẽ eius accipias, præſertim quũ legamus fundæ inuentionis gloriam penes alios fuiſſe: Plinius enim lib. 7. Phœnicas inueniſſe cum baliſta fundam, commemorat. Strabo verò Aetolos in hanc gloriam vocat: cui cõſentire videtur Pollux lib. 1. vbi enumerans præſtantiſsima apud quanq; gentẽ arma, σφενδόνην ἀκαρνανῶν, fundam Acarnaniã cõmendat: Acarnanas autem Aetolis eſſe cõtiguos, quis eſt qui ignorat? ita vt actor ſignificet tortorem eo loco, quomodo Virgilius alicubi dixit:

Stuppea torquentem balearis uerbera fundæ.

Reliqua obuia ſunt poëtarum lectioni vel leuiter aſſuetis.

Pauſaniæ locus penſiculatius examinatus, de binis reorũ & accuſatorum lapidibus.

Cap. III.

AReopagitici ſenatus, noctu, ne quid gratiæ daretur, iudicare cõſueti, incorrupta ſeueritas nulli non audita eſt. Illud verò obſeruatu digniſsimũ fuerit, cur in eorum conſeſſu lapides duo argentei, vnus reo, alter accuſatori,

ſatori, in quibus conſiſterent, poſiti fuerint, iĳq́ꝫ proprĳs nominibus cognitionem iucundã inſinuantes: de quibus Pauſanias in Atticis hunc in modum ſcribit, ἄρειος πάγος, id eſt, Martius uicus nomen ſortitus eſt, quoniam Mars ibi primus iudicio ſtetit, interfecto Halirrhotio. Ibidem & Oreſten abſolutum fuiſſe à cæde matris ferunt: eſtq́ꝫ illic Mineruæ Martiæ ara, quam ille iudicum ſententĳs exolutus vouit poſuitq́ꝫ. Lapides verò argenteos, quibus inſiſtũt & rei qui iudicio ſiſtuntur, & accuſatores, nominant vnũ iniuriæ cõtumeliæ'ue, alterũ impudentiæ. Græcè ſonant poſtrema ita: τοὺς δὲ ἀργυροῦς λίθους, ἐφ' ὧν ἑστᾶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως, τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτοὺς ὀνομάζουσι. Equidem iniuriæ lapidem accuſatoribus dicatum fuiſſe autumo, certa ratione, quam mox dicã. Cur verò impudentiæ nomine alter donatus fuerit, ignorare me fateor ingenuè, neq́ꝫ ſubſidium alicunde video, nihil enim Cœlius (qui diſertè hæc verba transcripſit lib. 12. cap. 19.) nihil alĳ, qui iſtud cõmemorant, in medium adferunt, vnde iſtius Athenienſium facti ratio exculpi eliciue queat. Sed ſi ſyllabam vnam immutes molliter, & loco ἀναιδείας reponas ἀναιτίας, cadente ęqualiter vocis tractu & ſyllabarũ numero, ſonoq́ꝫ propè eodem, clariſsima eluceſcet illorum facti ratio, ut oſtendã. nolim tamen in temeritatis ſcopulum impingere, certò hanc lectionem aſſerendo: quin potius doctiorũ oculos aperire, iudiciumq́ꝫ acuere eſt animus, vt mecum expendant, an non veritati

magis conſentanea ſit hæc noſtra, quàm quæ in impreſsis extat codicibus. Nam quũ inter ſe opponantur οἱ διώκοντες, accuſatores qui poſtulãt, & οἱ δίκας ὑπέχοντες, rei cauſam ſuſtinentes, quos hîc Pauſanias nominat, quorum vtriſq; ſuus ſit poſitus lapis: poſtulat etiã ratio, vt iniuriæ contumeliæ'ue accuſatorum (qui tametſi veras cauſas defendant, ad opprimendos tamen reos eas perſequuntur) oppoſita ſit & reorum qui in iudicio poſtulantur, innocentia: nam vt accuſatoris antitheton eſt reus, ita & iniurię innocentia, nõ impudentia. quid enim hîc cõmune habeat cum miſerorũ, qui capite & fortunis oppugnantur, ſorte, impudentia? Quin & ipſe Pauſanias ἀναιτίας lectionẽ videtur confirmare, quum paulo pòſt ſubiungit, ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι, hoc eſt, iſthic ſacrificant quotquot in Areopago cædis abſolui contigerit: vbi in Græcis verbis magis elucet vocis neceſsitudo. Ex argento autem cõflatos (quod ab ærugine immune eſt) lapides fuiſſe exiſtimo propterea, vt innuerent, integritatem vtrobiq; tam in accuſando, quàm in defendendo, ſpectari debere, nihil affectibus illic tribuẽdo, crimẽq; grauando, hîc verò nihil diſsimulando: nam vt neq; negare ſolùm ſufficit, ita neq; accuſaſſe ſolùm ſatis eſt: quod lepidè regeſsit Cephidio cuidam noto accuſatori Iulianus Imp. Porrò quod apud Zenobiũ legitur ex autoritate Theophraſti, Athenis aras extitiſſe ὕβρεως καὶ ἀναιδείας, & apud Ciceronẽ, contumeliæ fanũ & impudentiæ

factum

factũ fuiſſe Athenis, ſuadente Epimenide Cretenſi, aliò ſpectare arbitror: nimirũ illi vitijs ea poſuerunt, vt Romæ Pallori, Febri, Pauori, templa ſacrata legimus: neque verò Pauſanias aras templáue nominat, ſed lapides. Hinc etiam patet corrigendum eſſe codicem Alexandri in dierum Genialium lib. 1. cap. 13. ubi legitur Athenienſes contumeliæ & impudicitiæ aras ſacraſſe, corrupta librariorum vitio voce Impudentiæ, & deformata in Impudicitiæ.

Agathij hiſtorici locus vnus & itẽ alter prodigioſe peruerſus, integritati ſuæ reſtituitur. Cap. IIII.

QVi græcas literas Vatiniano quodam odio perſequuntur, peruicaci improbitate ſuggillant, earum cognitionem vt ſuperuacaneam temerarijs linguis traducunt, iſtorum vecordiam flagellare, quid attinet? aut è diuerſo, oſtendere ſummã eius linguæ, imò aqua & igni magis neceſſariam, vtilitatem, ne ab interpretum fide dubia pendêre ſemper tibi neceſſum ſit, quid præſtantis operæ contulerit? præſertim quum tot ante me, ijq́ doctiſsimi homines, ea in re penè ad tædium uſq́ deſudarint: nõ poſſum tamen, quin vnico exemplo teſtatum faciam, quantopere illi hallucinent, & clara quodammodo in luce cæcutiant, vt ex eo tanquã in ſpeculo errorem ſuum diſcant agnoſcere. Locus eſt apud Agathium Smyrnæum hiſtoricũ, libro hiſtoriarum ſecũdo, circa calcem, de Choſroẽ Perſarum rege, quem percalluiſſe atque in memoriam traieciſſe cuncta Ariſtotelis Stagiri

tæ ſcripta cōmemorat,ut non fidelius Thucydi dis nitidiſsimi ſcriptoris hiſtorias Demoſthenes orator memoria cōtinuerit:quod interpres ita cōuertit, vt dicat illum ſtagireten, id eſt, vini amphoram perpotaſſe longè melius, quàm rhetor pæanicus olori perſcripſerit fabulam. Quæ quidem prodigioſa verſio inde nata fuit potiſſimum, quòd trium celebriorum autorū epitheta nō intellexerit,ſuppreſsis ſtudio nominibus proprijs ab Agathio aut expolitione rhetorica obſcuratis. quanquā ne ſic quidem à latæ culpæ crimine excuſari poſsit interpres : cui enim vel mediocriter literato ignotum eſt, Ariſtotelē Stagyris ignobili Græciç oppidulo Andriorū colonia. ſecundum Thucydidem natum : Demoſthenem è tribu Pæanienſi oriundum : & Thucydidem patrem habuiſſe Oloram? Sed adſcribā totum loci illius tractum ordine longè corruptiſſimum,ex mea interpretatione primo loco,quæ ita habet: Choſroēm laudibus vehunt atque ſuſpiciunt præter modum non Perſæ ſoli, ſed & ex Romanis nonnulli, velut eloquentiæ amatorem,& qui ad noſtratis philoſophiæ faſtigium peruenerit,transfuſis illi in Perſicam linguam, opera cuiuſdam,Græcorum ſcriptis. Quocirca dictitant quòd totum Stagiriten melius deuorarit,quàm Olori filiū Pæanienſis orator: quodq; Platonis,qui Ariſtonem patrem habuit,dogmatibus imbutus fuerit, ita ut ne in Timæo quicquam illum fugerit,tametſi hic dialogus præcipuè variegatus ſit lineari ſpeculatione,& opero

ſa cumprimis ſubtilitate, ac naturæ motus ſcrutetur: neq; etiam Phædon, aut Gorgias, aliusúe quiſpiam ex dialogorum illorum numero, qui & elegantes & obſcuri habentur, illius cognitionem ſubterfugerint, cuiuſmodi eſt Parmenides. At ego nunquã adduci poſsim, vt credam ipſum tam præſtanti fuiſſe doctrina, vt eã ſummam fuerit aſſecutus. Quî item fieri potuit, vt pura illa veterũ nominum libertas, quę, omitto rerum naturam, cumprimis eſt proficua & opportuna, in agreſti quapiam & barbara lingua conſeruetur? Qua ratione homo regio faſtu à puero educatus, multa adulatione delinitus, viuendi genus parum ciuile ſecutus, quod ad bella & inſtruendas acies ſemper ſpectet, quomodo inquam is qui ita vitã exegit ſuam, magnũ aliquem & memoratu dignum percipere fructum, exercerię; vtiliter in ijs diſciplinis potuit? Si quis igitur laudaret eum, quòd quum rex eſſet, & Perſa, ac tantarũ gentiũ pariter & rerum cura illi incũberet, nihilominus deguſtare has artes cõcupierit, eaq; gloria efferri, certè & ego quoq; eiuſmodi virum collaudarem, cæteriſq; barbaris omnibus anteferrem. Quotquot verò ſapientem admodũ illum appellant, & tantùm non anteſignanũ omniũ, qui vſquam gentium philoſophiæ operam nauarunt, vſqueadeo vt cuiuſuis artis atq; diſciplinæ principia & cauſas pernouerit, illi deprehendentur in primis à vero exorbitare, ſolamq; uulgi famam eſſe ſecuti. Vranius quidam nomine, gente Syrus, in re-

gia vrbe vagabatur, artis medicæ professione sese venditans, qui quum nullum Aristotelis dogma exactè calleret, plurima tamen scire se iactitabat gloriosus miles, eò quòd in concionibus palmam in altercando facilè obtineret. Crebrò nanque ad imperatoriam porticũ ventitans, aut in librarijs officinis sedens, cum hominibus eò confluentibus disceptabat, & magnifica crepabat, vsitata quædam de summo bono verbula identidẽ ingeminãs, cuiusmodi illi natura esset & substantia, an'ne affectibus sit obnoxiũ, an verò simplex & impermixta natura: idque apud eos quorũ tamen bona pars nunquã literatoris ludum, vt arbitror, frequentarat, nedũ elegantiore vita educta fuerat. Hactenus Agathij historiã ex nostra interpretatione pertexuimus, cum qua vt conferatur paratius Christophori Personæ translatio, subijciã eã, cùm vt consulã tenuioribus, quibus libri copia non est, tũ vt μισέλληνες isti cęcitatẽ peruideãt suam. Ea talis est: Non enim hunc Persę solũ vltra quàm decet laudibus ferunt & demirantur, sed Romanorũ plerique, vt eloquentiæ studiosum, & qui ad nostræ philosophiæ summã peruenerit notionẽ, & græca opera in Persicã linguã nonnulla transtulerit: addũt tamen & Stagiretẽ, id est, vini amphorã longè melius perpotasse, quàm rhetor pæanicus olori perscripserit fabulã. Quinetiã Platonicis imbutum dogmatibus tradunt, atqueadeo vt ne Timęus hunc quidẽ prætereat, tametsi lineari speculatione diuarietur, & naturæ rimetur motus.

nec

nec Phædon ipſe, neq; Gorgias, uel dialogorũ autor alius quiſquam, vt Parmenides, & cæteri item, quibus varia ſententiarum profunditate ſunt multa conſcripta. Ipſe verò non egregiè adeò hunc eruditũ fuiſſe exiſtimauerim, vt ſummam diſciplinarũ teneret. Quî enim fieri id poterat, verã illam & liberã vt veterum nominum pronunciationẽ, ita & rebus ipſis maximè congruentẽ, lingua quædam vt agreſtis & rudior & à Muſis penitus aliena ſeruaret? quo inquam pacto vir regio faſtu ex immodicis adulationibus ab ineunte ætate illectus, ac viuendi cõſuetudinẽ nactus ſupra modum barbaricã, & qui bella ſemper & acies animo agitarit, exerceri in his poterat diſciplinis, ex hiſq; fructus aliquid ſibi uendicare? Quòd ſi quis idcirco hũc laudet, quia quũ rex eſſet, & Perſa, tantarũq; gentium & maximarũ rerum curam haberet, vtcunq; tamẽ deguſtare artes literarias voluiſſe, ex eaq; vt gloriam, ita & animi capere voluptatẽ, profectò & ipſe hunc laudarem, perinde præ cæteris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium ſapientem appellãt, & quaſi philoſophos cæteros præſtitiſſet, omniũ artiũ diſciplinarũq; cauſas noſſe affirmant, & qualem fortaſſe Peripatetici maximè eruditũ præfiniunt, deprehendetur is haud dubiè nihil prorſus ea quæ vera ſunt peruidiſſe, ſed vulgi duntaxat famam ſectari. Vir quidam genere Syrus Vranius vocitatus, dum Byzantij verſaretur, artem quidem medicam profitebatur, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarus,

nil deniq; vera cognitione tenebat, fremebundus tamen & insolens quàm multa se percallere iactabat: & quum fortè inter cœtus hominũ versaretur, vt erat suapte natura contentiosior, sæpe etiam pro regijs porticibus ipsis astabat, plerunq; in librariorũ tabernis venalitijs assidebat, & ad hominum turmas se eôdem cogentiũ, verba magnifica perinde mirabundus & stupidus factitabat, consueta quædam de deo longis verborum ambagibus, his qui se circũsisterent postulantibus, qualis nam scilicet illi esset natura, quænam substantia, vtrum afficiatur, vtrum curæ sit expers, & alia quædam eiusmodi. qui uerò ista profitebatur, ne grammaticũ quidem adijsse vnquam crediderim, nec vitam fortè rectiorem egisse. At tempus est autorem ipsum audire græcè loquentẽ huncin modum: ὑμνοῦσιν αὐτὸν (χοσρόην) καὶ ἄγανται πέρα τῆς ἀξίας, μὴ ὅτι οἱ πέρσαι, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν ῥωμαίων, ὡς λόγων ἐραστὴν καὶ φιλοσοφίας τῆς παρ᾽ ἡμῖν ἐς ἄκρον ἐλθόντα, μεταβεβλημένων αὐτῷ ὑπό του ἐς τὴν περσίδα φωνὴν τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. ἦ τοίνυν φασὶν, ὅτι δὴ ὅλον τὸν σταγειρίτην καταπιὼν εἴη μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ παιανιεὺς τὸν ὀλόρου. τῶν τε πλάτωνος τοῦ ἀρίστωνος ἀναπέπλησται δογμάτων. καὶ οὔτε ὁ τίμαιος αὐτὸν ἀποδράσειεν ἂν, εἰ καὶ σφόδρα γραμμικῇ θεωρίᾳ πεποίκιλται, καὶ τὰς τῆς φύσεως ἀνιχνεύει κινήσεις, οὔτε ὁ φαίδων, οὔτε ὁ γοργίας, οὐ μὴν οὐδὲ ἄλλος τις τῶν γλαφυρῶν καὶ ἀγκυλοτέρων διαλόγων, ὁποῖος ὁ παρμενίδης. ἐγὼ δὲ οὕτως αὐτὸν ἄριστα ἔχειν παιδείας καὶ ταῦτα τῆς ἀκροτάτης, οὐκ ἄν ποτε οἰηθείην, πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ἀκραιφνὲς ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ἐλεύθερον, καὶ πρός γε τῇ τῶν πραγμάτων φύσει πρόσφορόν τε καὶ ἐπιχω-

ἐπικαιρότατον, ἀγρίᾳ τινὶ γλώττῃ καὶ ἀμουσότητι ἀποσωθῆναι. πῶς δὲ ἀνὴρ βασιλείῳ τύφῳ ἐκ παίδων καὶ κολακείᾳ πολλῇ γεγαννυμένος, δίαιτάν τε λαχὼν οὖν ὅτι βαρυτάτην, καὶ πρὸς πολέμους ἀεὶ καὶ παρατάξεις ὁρῶσαν, πῶς δὴ οὖν ὧδε βιοὺς ἔμελλε μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον ἐν τοῖσδε ἀπόνασθαι τοῖς διδάγμασι καὶ ἐνασκηθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐπαινοίη τις αὐτὸν, ὅτι δὴ βασιλεύς γε ὢν καὶ πέρσης, ἐθνῶν τοσούτων καὶ πράξεων μέλλον αὐτῷ, ὁ δὲ ἐφίετο γοῦν ὅμως ἀμηγέπη ἀπογεύεσθαι λόγων, καὶ τῇ περὶ ταῦτα γάνυσθαι δόξῃ, ξυνεπαινέσαιμι ἂν καὶ ἔγωγε, τὸν ἄνδρα, καὶ μείζονα θείην τῶν ἄλλων βαρβάρων. ὅσοι δὲ λίαν αὐτὸν σοφὸν ἀποκαλοῦσι, καὶ μονονουχὶ τοὺς ὅποι ποτὲ πεφιλοσοφηκότας ὑπερβαλλόμενον, ὡς καὶ ἁπάσης τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας διαγινώσκειν, ἐκεῖνοι ἂν μάλιστα φωραθεῖεν οὐ τῶν ἀληθῶν ἐστοχασμένοι, μόνῃ δὲ τῇ τῶν πολλῶν ἑπόμενοι φήμῃ. Ἀνὴρ δέ τις Οὐράνιος ὄνομα, σύρος τὸ γένος, κατὰ τὴν βασιλέως πόλιν ἠλᾶτο, τέχνην ἐπαγγελλόμενος τὴν ἰατρικὴν μετιέναι. τῶν Ἀριστοτέλους δογμάτων οὐδὲν μὲν οὖν τὸ ἀκριβὲς ἐγίνωσκεν, ἐκομψεύετο δὲ ὡς πλεῖστα εἰδέναι βρενθυόμενος, τῷ δυσέριδι εἶναι παρὰ τοὺς συλλόγους. πολλάκις γὰρ ἰὼν πρὸ τῆς βασιλέου στοᾶς, καὶ ἐν τοῖς τῶν βιβλίων ἥμενος πωλητηρίοις, διεπληκτίζετο καὶ ἐμεγαληγόρει πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγειρομένους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ εἰθισμένα ῥημάτια τοῦ κρείττονος περὶ ἀνακυκλῶν, ὁποῖον δή τι αὐτῷ ἥτε φύσις ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία, καὶ τὸ παθητὸν, καὶ τὸ ἀξύγχυτον, ὧν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ οὖν γραμματιστοῦ οἶμαι φοιτήσαντες, οὐ μὴν βίῳ ἀρίστῳ ἐκδεδιῃτημένοι. Venio nunc postliminio ad locum illum in quo præcipua incuriæ nota uertitur, de Stagirite, quem esse Aristotelẽ nemo iurè dubitabit, si vel illud Laërtij legerit, Ἀριστοτέλης νικομάχου καὶ φαιστιάδος, σταγειρίτης. id est, Aristoteles Nicomachi & Phæstiadis filius, Stagirita, deq; Pæanico

oratore, quē Demosth. esse dixi, res est nota ex Suida, Harpocratione, & Plut. in vitis x. rhet. Δημοσθένης, inquit iste, Δημοσθένους καὶ κλεοβούλης τῆς γυναικὸς τῆς θυγατρὸς, τοῦ δὲ Δήμον παιανιεύς. Rursus per Olorę siue Olori filiū designari Thucydidē, quis est qui nesciat? Marcellinus patrē habuisse eū Olorū dicit cognominē Oloro Thraciæ regi: sic em̄ habet: θουκυδίδης ὁ συγγραφεὺς, ὀλόρου μὲν προῆλθε πατρὸς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντος ἀπὸ ὀλόρου τοῦ θρακῶν βασιλέως. ita & Suidas. Legit & Herodotus, perspecto Thucydidis ingenio, gratulatus fuisse patri de filio, μακαρίζω σε, inquiēs, τῆς εὐτεκνίας ὄλορε. id est: Beatū te prædico Olore, qui talem genueris filiū. Cur aūt dicat Cosroēn accuratius imbibisse Aristotelē, q̄ Demosthenes Thucydidē, ex historia petendū, quę ex Luciano nota est, qui ad illiteratū, sed librorū copia stultè gloriosum scribēs, ait Demosthenē octies descripsisse sua manu Thucydidis historias, nō aliā ob causam, q̄ vt fideliter eius scripta memoria complexus, dictionē floridā imbiberet, familiarēq; sibi redderet. Sed de his abundè multa. Non possum aūt quin & vnius atq; alterius loci corrigendi indiciū faciā, qui in capite lib. 2. historiarū eiusdē autoris extat, ubi de Narsetis eunuchi industria in exercēdo & ad militares labores assuefaciendo milite loquit̄, ubi interpres hūc in modū locū vlcerauit. Nam & decurrere eos cogebat, & in equū agiliter desilire, armatosq; tripudijs agitari, & tuba classicū personāte, obtūdi. Gręcè ita legitur: τροχάζειν αἰασκουάζων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἔστε πυῤῥίχην

τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι, καὶ θαμὰ τῇ σάλπιγγι καταβομβεῖσθαι τὸ ἐνυάλιον ἠχούσῃ hoc eſt, faciẽs eos in orbẽ decurrere, & in equis decẽter velitari, & in ſpeciẽ armatę cuiuſdã pyrrichæ circũuehi, & cõfeſtim tuba claſsicũ canẽte ad ſigna turmatim cogi: idẽ eſt meo quidẽ iudicio καταβομβεῖσθαι, inſtar apum examinis cõdenſari, uel apũ more cõuolare. Erat autem barbarici agminis ſpecies triangularis, & Δ literæ ſimilis: frons ipſa anterior quæ in acutũ claudebatur, frequẽs quidẽ & dẽſior erat, quia circũquaq; ſcutis obſtruebatur, dixeris ſanè ſuis hos caput ex ea inſtructi agminis ſerie figuraſſe. Alæ aũt utrinq; per turmas & agmina cõdenſatę, & quàm maximè introrſus protẽſæ, placidè ab inuicẽ dirimebãtur, in ꝓgreſſuq; in vaſtã terminabãtur latitudinẽ, ita vt in medio vacuus locus relinqueretur, è quo terga nudata ex ordine cõparerent: nã terga tergis inuicẽ verterãt, vt facie uerſi in hoſtẽ eſſent, è tutoq; & ſcutis prælatis certarẽt: poſteriora uerò oppoſita erãt, ut ſe acrius tuerent. Subijciã nũc gręca verba, è quibus ceu ſpeculo certa habeatur cognitio: ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς παρατάξεως, οἷον εἰς ἔμβολον, δελτωτῷ γὰρ ἐῴκει, καὶ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον ὅσον δὴ ὀξὺ ἔληγε, στεγανόν τε ἦν καὶ πεπυκνωμένον τῷ πάντοθεν ταῖς ἀσπίσι περιπεφράχθαι, φαίης τε ἂν αὐτοὺς, συὸς κεφαλὴν τῇ συνθέσει ἀποτυπώσασθαι. τὰ δὲ σκέλη ἑκατέρωθεν κατὰ στίχους τε καὶ λόχους δὴ βάθος ξυγκείμενα καὶ ἐπιπλεῖστον εἰς τὸ ἐγκάρσιον παρατεταμένα, διίστατο ἀλλήλων ἠρέμα καὶ διεκέκριτο. καὶ προϊόντα δὴ μέγιστον εὖρος ἀπετέλουν, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ χωρίον κενὸν καθεστάναι, καὶ τὰ νῶτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν ποικιλὸν διαφαί-

νεῶθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐτύγχανον, ὅπως τοῖς μὲν πολεμίοις ἀντιπρόσωποι εἶεν, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοιντο τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, τὰ δὲ ὀπίσθια διὰ τὸ ἀλλήλοις ἀντιτετάχθαι, διαφυλάττοιντο. id eſt: Erat illis agminis ſpecies velut in cuneum conformata, Δ græcæ literæ aſsimilis, cuius frons in acutum deſinens, impenetrabilis erat, & præ denſitate ſolida, eò quòd vndequaq; clypeis obſepta erat: dixiſſes eos aprugni capitis effigiem ſtructura agminis referre. Alæ vtrinq; in longum excurrentes ſeriatim cateruatim'ue, longiſsimeq; in trãſuerſum protentæ, paululũ à ſe inuicem diſsidebant ac diſiungebantur, & paulatim in longiſſimum iugum deſinebant, ſic vt intermediũ ſpacium vacuum relinqueretur, & per ſingulos ordines terga viris nuda interlucerẽt: etenim auerſi ſibi inuicem conſtiterant, vt aduerſa fronte hoſtem exciperẽt, & tutò præliari poſſent obiectis clypeis, ſimul'q; caudam exercitus tuerẽtur mutuo oppoſitu. Cæterùm libri materiam naſci mihi video, ſi cunctas quæ in eo autore latent mendas ſanare, vel ſaltem ſtibio inducere velim.

De Sirio ſtella, inibi locus apud Hyginum emendatus: & alter apud Pollucem: item apud Orum Apollinem & Plutarchum. Cap. V.

SIrij apud autores multa paſsim eſt mentio, tum pro ſtella ipſa, tum pro ſole quoque. vtroque modo exponi poteſt apud Virgil. in tertio Aeneidos, ibi:

Tum ſteriles exurere Sirius agros.

Sed vt de ſtella minimè dubium eſt, ita in cõtrouerſiam

uersiam vocari potest, an pro sole vsurpata vox legatur. at enimuero istam ambiguitatẽ eximit Suidas grammaticus, disertè annotans σέιριον à quibusdã exponi τὸν ἥλιον, hoc est, Sirium solem: cuius testimonium confirmat Archilochi autoritas, naturali ratione illud de sole efferentis: πολλοὺς μὲν αὐτῶν σέιριος καταυανεῖ ὀξὺς ἐλλάμπων. id est: Multos ex illis sol siccabit, æstuq; suo durabiles reddet: id nanq; solis proprium est, vi sua ignea corporum humorem rapere atq; depascere. Similiter vsus est & Lycophron in Alexandra, de Aiacis corpore in littus è mari eiecto loquens, ibi: ἐκβεβρασμένον νέκυν ἀκτὶς σειρίου καταυανεῖ. id est: Cadauer expulsum arefaciet solis radius. Vides manifestè Sirium vtrobiq; pro sole accipi. Accedit quòd Ibycus poëta Rhegynus σέιρια astra vniuersa vocaret, testante Suida, vel q; sint quasi τέρια quædam, & nauigantibus signorum sint loco, vel διὰ τὸ τέρειν τὸ λαμάζειν. Porrò admonendus es lector obiter de immutata à nobis nonnihil lectione in versu Archilochi modò citato, in quo apud Plutarchum in Symposiacis legitur κ' ἀθαναύει, quam vocem haud dubiè corruptam molliter mutaui in καταυανεῖ ex Lycophrone, qui ad illum versum parodicè allusisse videtur. Cæterùm vti consentiunt autores in Sirio, quòd sit stella fulgida in lingua Canis ardẽs, ita tamẽ variant cuius sit: nam sunt qui Orionis canem faciunt, nonnulli Isidis, rursus alij Cephali: Timosthenes propriũ nomẽ esse voluit: non desunt qui Icarij canem fuisse prodiderunt, qui

filiæ eius Erigone cadauer patris indicarit ab agricolis interempti, vt ex Polluce lib. 5. cap. 5. discas, vbi malè σύριος legit pro σείριος. quã fabulã latius enarrat Germanicus Cæſar, & item Hyginus in fabulis & aſtronomicôn ſecundo, ædito etiam canis proprio nomine, quem Neçram vocat Germanicus Cæſar probatiore (vt equidem existimo) lectione, quàm apud Hyginum legas Meram. Neq; minor pugna eſt de vocis etymo, contendentibus grãmaticis Sirium dictũ quaſi ζείριον propter feruorem, παρὰ τὴν ζέσιν: vel quia nos diffluentes ſudore exinanit, παρὰ τὸ σειροῦν, quod ſignificat vacuare atq; inanire: vel quòd faciat canes rictu & aperto ore hiſcere, αἴτιος τοῦ σεσηρέναι, vt annotat Lucilius Tarrhæus. Hyginus ex Arato à σειριάω originem nominis deriuat, quod lucere & ſiccare notat: is enim in Phænomenis ita fermè deſcribit Siriũ: ἣ δ' οἱ ἄκρη

Ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα
Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον. id eſt:
Ora canis ſumma accendit graue ſidus, & acri
Igne micat ſplendens, quo nomine Sirius audit.

Præterea ſunt qui nomen deducant ἀπὸ τοῦ σείρειν, quòd immodico æſtu cuncta rapiat atq; deſiccet: vnde rapidi epitheton apud Vergiliũ, ibi:

Iam rapidus torrens ſitientes Sirius Indos
Ardebat cælo. & itẽ apud Lucanũ in x. Pharſ.
Rapidos quà Sirius ignes Exerit.

Quid, quòd & τὸ σείεσθαι, quod ſcintillare & tremulo motu vibrari denotat, nominis anſam præbuiſſe putant quidam? Feruoris huius ſtellę ſingularis

gularis meminit apud Græcos & Euripides in Hecuba, ubi ait:

ἢ σείριος ἔνθα πυρὸς φλογέας ἀφίησιν ὄσσων αὐγάς. id est: *Aut ubi Sirius flammantes ignis radios oculis expuit.* & Valerius Flaccus Argonaut. lib. 1.

Et Calabri populator Sirius arui. Statius quoq; Syluarum lib. 2. *Implacido letalis Sirius igni.* At enimuero vt ad Critolai librã expẽsius rẽ reuocemus, obseruandũ est, sidus integrũ (quod Latini minus rectè canis stellã nominãt) à Græcis ἀστροκύων dictũ, præcipuas habere duas stellas, in capite vnã, quę Isis vocet, & alterã in lingua, quę Sirius ꝓpriè & Canis nuncupet. vnde apud Diodorũ lib. biblioth. 1. locus illucescit, vbi inter reliquos titulos columnæ Isidis insculptũ fuisse memorat, *Ego sum in astro canis refulgẽs.* Hinc etiã melius intelligi poterit Orus Apollo, cuius in Hieroglyphicis hęc verba legunt: ἶσις ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ἀστὴρ, ἀστὴρ αἰγυπτιστὶ καλούμενος σῶθις, ἑλληνιστὶ δὲ ἀστροκύων. id est: Isis illis est stella, quæ Aegyptia lingua Sothis, gręca Astrocyon nominat: ita enĩ apud illũ legendũ est, nõ ἀστρομύων, vt perperã in codicibus impressis legit. atq; ea lectio etiam apud Germanicũ Cæsarẽ reponenda est, Astrocyon legẽdo, nõ Astricyon. Fidẽ facit & Porphyrius in libello de antro Nympharũ, ubi inquit: πρὸς γὰρ τῷ καρκίνῳ ἡ σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα ἕλληνες φασί.

Locus Claudiani sensu non vulgari expositus. Inibi de miraculis quibusdam ad visum spectantibus. Cap. VI.

NEmo est in literis versatus qui ignoret, haud

dubitandum, pro certo, minimeq́ꝫ ambiguo, ab autoribus vſurpari, vt in illo Virgilij Aeneidos tertio:

Longæuo dicta parenti Haud dubitanda refer.

Sed quia reconditum minimeq́ꝫ vulgarem eius vſum obſeruaſſe mihi videor apud Claudianũ, quòd eo genere impenſius gaudeat is autor, lubebit adſcribere autoris locum ex ſeptima panegyri, vt obnixũ noſtrũ ſtudium in adiuuanda re literaria, quacunq́ꝫ licet, probẽ. Locus ita habet:

Viſa etiam medio populis mirantibus audax,
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida. vbi dubitanda nihil, pro, nõ parua aut exigua accipitur: ſiquidem exilia, quæq́ꝫ oculorum aciem propè ſubterfugiunt, præ nimia exilitate dubitationẽ nobis adferre ſolent. Memini ante annos aliquot ſpectaſſe me nõ ſine magna animi voluptate Mechliniæ, nobili Brabantiæ oppido, ceraſi calculum in modum quaſilli exculptum, quo cõtinebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabrè diſtincta, ita vt acie oculorum dignoſci potuerint clarè, cui tamen non dubia aut tenebroſa erat illa oculorũ lux, ne diſcedam longius à propoſito: iſtud mecũ oculata fide teſtari plures poſſunt. fuerat autẽ emptus is calculus ab Hagano quopiam apud Confluentes Rheni & Moſellæ. Memorat Plinius lib. 7. eiusq́ꝫ plagiarius Solinus, de Iliade Homeri, quam nucis putamini incluſam vidiſſe ſe teſtetur Cicero. Idem Plinius Callicratem quendam formicas eiusq́ꝫ generis alia

animalcula tam minuta ex ebore fabricasse ſcribit, vt earum partes à cæteris diſcerni nequirēt. Rurſus Myrmeciden in eo genere clarum, qui ex eadem materia quadrigam fecerit, quam muſca alis integeret: item nauem, quæ pennis apiculæ abſconderetur. Noſtra hac ætate ad miraculum vſq; inſignem in deſcribendis minutiſsimis characteribus Franciſcum Alumnum commemorat Petrus Aretinus in epiſtolarū opere, quod homo Italus ſua lingua ſcriptum ædidit, quem ait ſine notis (quas abbreuiaturas vocāt barbari) deſcripſiſſe integrum ſymbolum Apoſtolicum, & principiū Euangelij Ioannis, quod à ſacro recitant ſacrifici: atq; hęc ambo in ſpatio denarioli, ſtupentibus Imperatore Carolo & Clemente Pontifice, reiq; nouitate vix oculos ſatiare potentibus.

Ex D. Cypriano locus emendatus. Cap. VIII.

INiquum mihi fore ſpero neminem, ſi præter artis meæ & bonarum literarum profeſsionem, emendandis etiam ſacris ſcriptoribus manum admoueam, modò res extra dubiū poni probariq; queat. Locus eſt apud D. Cyprianū lib. de Idolorū vanitate, vbi de præſtigijs & impoſtura dæmonum, qui vulgus veritatis prodigum ſeducunt, agens ita inquit: Et magis inde eſt ad pernicioſa vel ludicra potentatus, quorū tamen præcipuus Soſthenes formam Dei veri negat conſpici poſſe, & angelos veros ſedi eius dicit aſsiſtere. qui locus ita eſt à macula vindi-

candus, hoc pacto ſcribendo: Et magis inde (à dæmonibus videlicet) eſt ad pernicioſa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Hoſthanes, &c. Quam interpolaturam ne quis vt arrogantem damnet, aut in culpam uocet, conuinci poteſt Minutij Felicis verbis eadem de re & eadem fermè lege cadentibus, libro aduerſus gentes vltimo: Eorum, inquit, Magorum & eloquio & negocio primus Hoſthanes, & verum deum merita maieſtate proſequitur, & angelos, id eſt, miniſtros & nuncios dei. Sed veri, eiúſque venerationi nouit aſſiſtere. Quòd verò Hoſthanes verior ſit lectio & magis germana, ſiue, vt apud Plinium eſt, Oſthanes, docebit iſte libro 30. capite 1. Primus, inquit, vt equidem inuenio, de Magia commentatus Oſthanes, & iterum: Hic maximè Oſthanes ad rabiem, nón auiditatem modò ſcientiæ eius, Græcorū populos egit. & rurſus capite ſequenti: Vt narrauit Oſthanes, ſpecies Magiæ plures ſunt. Suidas Hoſtanes, ὠϛαύνς, ſcribit: Aſtrorum, inquiens, curſus autore Zoroaſtre primi Babylonij excogitarunt, poſt quem & Hoſtanes. Idem alibi commemorat Magos in Perſarum gente Hoſtanas per ſucceſsionem generis cognominatos fuiſſe.

D. Cyrilli

D. Cyrilli locus emendatus, vitio interpretis corruptus. Cap. VIII.

CYrilli opus extat aduersus Iulianum, doctum cūprimis, in cuius libro primo Orphei versus leguntur hi:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βεβήλοις
πᾶσιν ὁμῶς, σὺ δ᾽ ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε μήνης
μουσαῖ᾽, ἐξερέω γὰρ ἀληθέα.

Quos fas est audire, loquar: munite profanis
Ostia & obstruite: ast aurem Musæe nitentis
Progenies Lunæ obuertas mihi uera canenti.

In his versibus Oecolampadius interpres, pro luna, memoriam vertit, visus legisse μνήμης pro μήνης, sed manifesto errore, vt ostendam, si prius indicaro discrimen lectionis horum versuū. Eos enim ita legas apud Iustinum martyrem in parænetica oratione ad Græcos, aliter apud Eusebiū lib. 13. euang. demonstr. vbi ita citantur:

φθ. οἷς θε. ἐ. θ. δ᾽ ἐπι. βέβηλοι
φεύγοντες δικαίων θεσμοὺς, θείοιο τεθέντος.
πᾶσι νόμου, σὺ δ᾽ ἀ. φ. ἔκγονε μήνης &c.

Illic procul absistere & excludi à mysterijs audiendis profanos vult: hîc eosdem deterret ne ad ea accedant, quandò iustitiæ diuinæ grauis vltio illis impendeat. Quòd autem μήνης, vt apud utrunq; autorem extat, legendum sit, cōprobat Hermesianax Colophonius in tertio elegiacorum libro, ubi de Musæi amasia loquitur:

οὐ μὴν οὐδ᾽ υἱὸς μήνης, ἀγέραστον ἔθηκεν
μουσαῖος. χαρίτων ἤρανος ἀντιόπην.

Delitiæ Charitum, soboles Musæe micantis

Lunæ, non tacitam liqueris Antiopen.

& Proclus Diadochus lib. 1. comment. in Platonis Timæum, ἐπείπερ καὶ ἀπὸ μουσαίου τοῦ σεληνιακοῦ τὸ γένος τοῖς ἐν ἐλευσῖνι τῶν μυστηρίων ἡγουμένοις εἶναι φησί. quandoquidem & sacerdotib. Eleusinorũ sacrorum præfectis genus esse à Musæo illo Lunari asserit. Vides clarè illic lunæ filium, hîc verò lunarem, velut lunæ progeniem, dici. Addendum est & illud, interpretem etiam alium versum sua interpretatione corrupisse illic:

καὶ ποταμοὶ πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.

Fluminaq́;, & cani spuma maris alta uorago.

vbi interpres loco πολιῆς, id est, cani, legisse videtur πόλιες, vrbes. sic nanq; conuertit: Et flumina, ciuitates, profundumq́; iucundi maris.

Cur Herculeum Tarentum dixerit in tertio Aeneidos Virgilius. Cap. IX.

CVr Herculeum Tarentum epitheto uocarit antiquitatis altissimus gurges Virgilius, in eo versu,

Hinc sinus Herculei (si uera est fama) Tarenti Cernitur: altiore indagine perquirendum esse duxi: quandò minimè omnium placuerit Seruij annotamentum, quo Herculeum dici vult, à Phalantho auctum, octaua generatione ad Herculẽ genus suum referente. Equidem existimo poëtam respexisse (id quod non semel aliàs fecisse deprehenditur) ad locum Aristotelis in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, de mirabilibus fama cognitis, qui sic habet: λέγεται δὲ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς ταραντίνους, ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι, ὃν νῦν κατοικοῦσιν, ἐν

δὲ

δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν ἰώνων κατεχόντων, πλεῖον, ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρῶτον κατασχόντων αὐτὴν, σίγειον ὠνομάσθαι. quæ uerba hoc ſonant: Fertur nomen loco, quem nunc habitant, Heracleæ (quaſi Herculeã dicas) fuiſſe, poſtquã Tarentinos ſibi adiũxerat bello ſuperatos: ſuperioribus temporibus ab Ionibus Plium à nauigandi argumento: ante illos uerò ab incolis primis Sigæũ fuiſſe appellatam urbem. Ad quem locum quòd poëta reſpexerit, ut credam, faciunt Virgilij uerba illa, Si uera eſt fama: ut Ariſtotelis fide non planè ſtare ſe oſtenderet: quippe è fama cognita pleraque illic referentis, id quod & libri titulus facilè indicat. Herculeum ergo ab Hercule bello deuictum, uel ab Hercule illic diuerſato inſeſſum, quippe quũ ille pleraq; Italiæ loca adierit, nõ diſsimulante hoc & Ariſtotele. Poteſt uideri Herculeum quoque appellaſſe ea ratione, qua poëtæ locis propinquis aut eiuſdem nominis, diuerſis tamen, quippiam uni tantùm peculiare attribuunt promiſcuè: qua in re multus eſt Pindarus: ut epitheton quod urbi uicinæ in eodem ſinu Tarentino ſitæ Thurio debebatur, Tarento adſcripſerit, quippe ubi ſagittæ Herculis, Troiæ fatales, à Philoctete fuerint repoſitæ & dedicatæ, ut in libello modò citato ſcribit Ariſtoteles, & libro uiceſimo Trogus Pompeius: quemadmodũ Pellæum Canopum appellat in quarto Georg. Virgilius, non ab Alexandro poſitum è Pella Macedoniæ oriundo, ſed uicinum Alexandriæ à Pellæo Alexandro conditæ. Attexenda eſt huc & tertia huius

epitheti ratio, vt Herculeũ dixerit Herculis numini sacratum. Taras nanq; vrbis conditor, Neptuni filius, Herculi pariter & patri bina sacrauit templa, quo fauorem vtriusq; numinis coloniæ nouæ conciliaret, vt nimirum Herculis præsidio fortiter ageret ditesceretq́; Neptuni verò ope mare haberet propitium, & feliciter degeret, veluti ex Helenij Acronis in Horatium cõmẽtarijs discere est. Vtrũq; occultè designat numisma Tarentinũ, in quo visitur Taras Delphino insidẽs, læuaq́; Copiæ cornu præferens cum græca inscriptione ταρας. Fuerit & illud preciũ operæ adscribere hoc loco, cur similiter Herculeos Baulos vocarit Sillius Italicus lib. Punicorum duodecimo, ibi:

Herculeos uidet ipso in littore Baulos.

vbi Herculeos vocat ab Hercule ibi diuersato, quum eò ex Erithya Geryonis armentũ egisset: id quod Symmachus testatur his uerbis: Herculem armenta Geryonis agentẽ peruenisse Baulos, vt nunc dicimus, antè βοαύλια: at inde Gaudos in Phlegræo sinu abegisse gigãtes, & regionem liberasse, memorant. Certè & oppido nomen fuit Baulis, quasi βοαύλοις, id est, bubilibus, quòd boues Herculis à Geryone abacti eo loco fuerint stabulati: mentionem huius oppidi facit Mar. Cœlius Rufus lib. epist. famil. 8. Ego, inquit, qui scirem Q. Pompeium Baulis schænobaticam facere, &c. De eo & Seruius in 6. Aeneidos meminit.

Quid

Quid Ciborium apud Horatium. Cap. X.

APud Horatium Flaccum lib. carminum secundo, oda septima, ibi:

Obliuioso læuia Maßico Ciboria exple.

Porphyrion grammaticus Ciboria propriè dici folia colocasiorũ annotat, & pocula in eorũ similitudinẽ facta: rectius quidẽ quàm Acron, qui Alexãdrina poma ea exponit. Verùm quia parũ isti mihi satisfaciũt, plenius aliquãto de his perscribenda videt̃ ratio. Dioscorides lib. 2. cap. 97. bifariã enunciari ciboriũ & cibotion dicit, à scrinioli arculæ'ue similitudine, ostenditq́; fabę Aegyptię caulẽ vbi defloruerit folliculos quasillorum similes producere, in quibus faba operculum excedẽs protuberat ampullæ in morẽ. quo loco dissentire uidet̃ Dioscorides ab alijs autoribus: nam Nicander, cuius versus mox subijciã, Ciboria propriè folia fabę Aegyptię accipere videt̃. Athenæus in 3. etiã herbã ipsam, vel potius flores eius, quũ ait, γίνεται δ' ἐκ τῶν κιβωρίων καὶ ἄνθος στεφανωτικόν, id est: E ciborijs concinnat̃ & flos ad coronas expetitus. Alij, inter quos Hermolaus Barb. Ciboriũ fructũ esse fabæ Aegyptię & colocasiæ ait. ubi rursus obserua à Diphilo Siphnio medico, Colocasiã peculiariter vocari fabæ Aegyptię radicẽ. Cũ Nicandro sentire Pliniũ autumo, cuius hęc sunt lib. 21. ca. 15. verba: In Aegypto nobilissima est colocasia, quã cyamõ aliqui vocãt, hãc è Nilo metũt. deinde subdit: at Aegyptij adeò Nili sui dotibus gaudẽt, ut implexis colocasiæ folijs in variã speciem vasorum, potare

gratiſsimum habeant: ubi per implexa folia colocaſiæ, ciboria periphraſticè circumſcribi arbitror. Verſus autem Nicandri in γεωργικῷ, quibus colocaſiæ partes omnes, earumq́ue uſus ad amuſſim deſcripſit, hi ſunt:

Σπείρας κύαμον Αἰγύπτιον, ὄφρα θερείας,
Ἄνθεα μὲν στεφάνους αὐήσῃς, τὰ δὲ πεπτηῶτα
Ἀκμαίου κάρποιο κιβώρια δαινυμένοισι
Ἐς χεῖρας νιβέοισι πάλαι ποθέουσιν ὀρέξῃς,
Ῥίζας δ᾽ ἐν θοίνῃσιν ἀφεψήσας προτίθημι.

quos uerſus ita obiter pedibus adſtrinxi:

Demeſſaq́ue faba Pharia, quam ſeueris, hinc tu
Communes ſertis flores, protentaq́ue latè
Maturo fructu plenoq́ue ciboria, in uſum
Poclorum, manibus uerſet laſciua iuuentus,
Dum curat genium: at coctis radicibus utor
In cœnam appoſitis. Quòd autē ciboria in uſum poculorū uocarint, factum puto propter inſignem foliorū amplitudinem, quæ petaſo aſſimilat Dioſcorides, pileo Theſſalico Theophraſtus: ille enim huic herbæ tribuit folium μέγα ὡς πέτασον, galeri inſtar prægrande: hic uerò lib. de plantarum hiſtoria quarto, τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἐοικέναι ſcribit. Hinc etiam natum, quòd Ciborij uocabulū pro capaciore poculo acceperint autores, quo in ſignificatu extulit hîc Horatius & Hegeſander Delphus de Euphorione loquens: τοῦ δὲ κώθωνος οὐ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων ὡς δὴ οἰνῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. id eſt: Dum acriter certatur poculis, arrepto è ciborijs uno uelut temulentus imminxit. Didymus etiam annotat

notat Ciborium eſſe poculi genus: & addit Athenęus in undecimo, fortaſsis, inquiens, fuerit ſcyphium quod dicitur, eò quòd à fundo ſurſum uerſus in anguſtam ceruicem contrahatur, ciborij Aegyptij inſtar, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. Meminit huius et Strabo lib. ultimo in hæc uerba, de quibuſdam rebus Aegypto peculiaribus loquens, οἷον ὁ αἰγύπτιος λεγόμενος κύαμος, ἐξ οὗ τὸ κιβώριον. id eſt, quale eſt Aegyptia, quam uocant, faba, è qua ciborium fit.

Qui dicatur Saturnius verſus. Cap. XI.

SAturnius uerſus uocatur, iambicus trimeter hypercatalecticus, hoc eſt, unica ſyllaba ſenarij legem ſuperans, quem ab Hipponactis uirulenti poëtæ notiſsima maledicentia, Hipponactium quoq; dictum ex Honorati Seruij Centimetro liquet. Terentianus Maurus originem huic uerſui græcam aſtruit, quum uetuſtas, ut inquit, crediderit Saturniũ uocandum, tanquã Italis repertũ, neq; tamen ille hoc probat. Sextus Pompeius Saturnios appellatos ait, uerſus antiquiſsimos, quibus Faunus fata homĩnibus cecinisse uidetur: quo genere uerſuum etiam Næuius poëta bellum Punicũ perſcripſerit. Ego quid hac in re certi dicam non habeo, niſi quòd putem Saturnij nomenclaturã referendam eſſe acceptam diritati ac malitiæ eius dei: quippe quum doceri poſsit, minarum plenum & contumelioſum fuiſſe hoc genus uerſuum, iratiſq; congruum. Teſtatum hoc facit autor iam dictus lib. de metris, quum ait:

Et Næuio poëtæ sic ferunt Metellos
Cùm sæpe læderentur, esse comminatos,
Dabunt malum Metelli Næuio poëtæ.

Idem docet Patauinus Pedianus Ciceronis interpres vetustiss. sic inquiẽs: Antiquũ Næuij est: *Fato Metelli Romæ fiunt Consules.* Cui tunc Metellus cõsul iratus versu respõderat senario hypercatalecto, qui & Saturnius dicit: *Dabunt malum Metelli Næuio poëtæ.* Hinc tolli poterit obscuritas omnis in versu à me in Oda quadam conscripto: *Non placet irati Saturnia lima Metelli,* quum significatum vellem, non probari mihi mordacitatem & amarulentiã in carmine. Meminit & Varro lib. de lat. lin. 6. vbi ait: Ita vt Faunus & Fauna sint in his versibus, quos vocant Saturnios. Porrò elegans est & non expers salis in Metellos parodia siue allusio ad Næuianum illum versum, in Ciceronis Verrina secunda, in ijs verbis: Nam hoc Verrẽ dicere aiebat, te (Metellum designans) non fato, vt cæteros ex vestra familia, sed opera sua Consulem factum.

Euripidis versus explicatus. Cap. XII.

TYrannos, qui primi Sicyonẽ Achaiæ vrbẽ copiosissimam tenuere, albis mulis inuectos fuisse lego in cõmentarijs Demosthenicis: quo nomine Midiã uelut ad tyrannidẽ aspirantẽ, aut saltem illorũ tyrannidis imitatorẽ incessit amaro morsu Demosthenes, quum ait: *κἂν ἄλλοσέ πη βούληται, ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ζεύγους τοῦ ἐκ Σικυῶνος.* id est: Quòd si alio quopiam paret, albo illo Sicyoniorũ iugo vehatur. Ad hunc tyrannorum

morem

morem candidos mulos curribus suis iungentium, allusisse crediderim Euripidem in tragœdia, cui Herculi furenti nomen est, ubi sub λευκοπώλων, quasi albis pullis iumentis'ue vtentiũ, nomine, tyrannos designat. ita enim ait:

τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς

ἀμφίον' ἠδὲ ζῆθον, ἐκγόνω διός. id est: Priusquã Amphion & Zethus Iouis liberi, albis mulis inuecti, tyrannidem huius vrbis inuaserant. Narrat enim illic Amphitryon è vetusta fama Lycũ primũ obtinuisse imperiũ Thebarũ Bœotiæ (quas à septẽ portarum numero ἑπτάπυργον πόλιν nominat) anteq̃ urbs in dominatũ Amphionis & Zethi Tyrannorũ inciderit. Tyrannicũ hũc morem perstringit in Hieronymo nepote Hieronis Syracusanorũ regis, quẽ à morte aui, quadrigis alborũ equorũ ex regia procedere solitũ, more Dionysij tyranni scribit, Titus Liuius decad. 3. lib. 4. Non abludit hinc fortaßis vetus triumphantiũ apud Rom. mos, qui curru à quatuor albis equis propter Clitumnũ amnẽ pastis protracto Capitoliũ ascẽdebãt, ueluti digni qui propter fortitudinẽ rerum potirent. Quin & Hieronicæ, sacrorũ certaminũ victores, albis equis in uehebant, vt ex Suetonio liquet in Nerone Claudio, Neapolim eiusmodi equis ingresso, more Hieronicarũ. Adde huc, quòd Iason apud Pindarum de stirpe regia Crethei & Athamãtis ferens, eos λευκίππους πατέρας nominat: & alibi in tragœdia Agamẽnonis & Menelai regũ Mycenis oriũdorũ vates cõpellant, λευκίππων μυκηνάων προφῆται.

De pictis vestibus, & quadratis, quædam scita ex antiquitate eruta. Cap. XIII.

VEstes pictas, ἀνθινὰς & ἀνθηρὰς à græcis dictas, ueluti floribus sparsas, antiquitus in usu fuisse promiscuo cùm matronis, tum scortis, inuenio, ut de uarijs gẽtibus taceã. Illud docet lib. 2. ὀνειροκρ. cap. 3. Artemidorus Daldianus his uerbis: γυναικὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει. μάλιστα δὲ ἑταίρα καὶ πλουσία, ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν, ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται. id est: Fœminam uariegata uestis & picta decet, potissimè autem meretrici & opulentæ matronæ talis cõuenit: illa siquidem propter quæstũ quem corpore facit, hæc uerò propter luxũ, pictis uestimentis utuntur. Suidas in dictione ἑταιρῶν refert legem fuisse apud Athenienses, ut pictas uestes gestarent scorta, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. Earũ usus apud Syracusios interdictus fuerat, ut in uicesimoquinto historiarũ Phylarchus refert, scribens lege fuisse cautum, ne aut auro redimirentur mulieres, aut pictis uterentur uestibus (græcè est, ἀνθινὰ φορεῖν) nisi prostare publicè, suique copiam facere uellent. Scribit & Diodorus Siculus bibliothecæ libro quinto, Liberum patrem, quauis fœmina molliorem, ἀνθιναῖς, id est, pictis uestibus fuisse usum. Iam uerò & Siritas, Sirios Italiæ fluuij accolas, promiscuè ἀνθινοὺς χιτῶνας, hoc est, pictas tunicas gestasse, ex Timæo cõmemorat Athenæus, & ex eo repetit Eustathius Iliados decimosexto. Et Strabo in 15. refert duces Persarum æstate amiculum gestare

purpureum, pictum'ue, πορφυροῦν ἢ ἀνθινόν. Eiuſmodi veſtes etiam καταστικτοὶ Polluci dicuntur, & ζωωτοὶ ſiue ζωδιωτοί, ab animantium formis floribusq́; intextis: ita enim ait, ὁ δὲ καταστικτος χιτών ἐστιν, ὁ ἔχων ζῶα ἢ ἄνθη ἐνυφασμένα, καὶ ζωωτὸς δὲ χιτὼν ἐκαλεῖτο, καὶ ζωδιωτός. Quia verò de veſtibus facta eſt mentio, non omnino operam luſiſſe me putauerim, ſi addidero, quòd veſtes ſacræ, quibus noſtræ religionis diaconi, in templis ſacrificanti operam præſtantes, quadrangulis vtuntur, aſsimiles fuerint (non enim dicam occaſionem inde ſumpſiſſe) regijs veſtibus Perſarum & Lydorum, quas fuiſſe antiquitus tales ex Halicarnaſſæo intelligere mihi videor, qui Romanarũ antiquitatum libro tertio, inter cætera regia inſignia Tarquinio Priſco ab Hetruſcis miſſa enumerat, χιτῶνα τε πορφυροῦν χρυσόσημον καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνόν γε τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν ἀλλ' ἡμικύκλιον. Id ſonat Latinè: tunicam purpuream lati claui, & amiculum purpureũ pictum, cuiuſmodi Lydorum reges & Perſarum geſtare olim ſolebant, non quadratũ quidem illud, iſtorum ad modũ, ſed ſemicirculari forma. Vbi clarè videre licet, quadrangula fuiſſe regum Perſarum indumenta, non in ſemicirculũ fracta, qualia ſacris operantium cernimus. Talem fuiſſe & Græcorum ſtolam inuenio, quod confirmat apud Athenæum Poſidonius Apamenſis, de philoſopho Athenione loquens, qui poſito ſupercilio philoſophico, arrepta occaſione temporũ

belli Mithridatici, quod Asiaticorum animos ad defectionem, à Romanis alienarat, in cōcione quam ad Athenienses habuit, professus fuit Romanorū ciuiū multos ad deorū statuas confugisse, alios mutato habitu, quadrangulas vestes assumpsisse, vt se Græcos (nisi mauis Lydos Persas'ue) mentirentur, quod suspicor: ita enim sonant eius verba, οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια. Quòd autem Græcis quoque in vsu fuerit quadrata vestis, testatur Appianus bellorum ciuiliū lib. 5. vbi de M. Antonio agens, dicit eum curis exutum, valedictis imperij ministerijs, quadrangulam stolam Græco more, loco patriæ vestis sumpsisse.

Locus Senecæ illustratus præter mentem Cœlij antiquarij. Cap. XIIII.

APud Senecam Controuersiarum lib. 6. locus extat vel maximè lucis egens, sed non eius quam Cœlius illi addere contendit, vndecimi lib. cap. 13. Verba autoris sunt de Osco rhetore, qui natus ad inurēdas omniū ingenijs cōtumelias, nulli nō impressit aliquid, quod effugere non posset. Ille, inquit, Passieno, prima eius syllaba in græcum mutata, obscœnū nomen imposuit, declamatori subtili, sed arido. Quibus verbis quid innuatur, perobscurū esse non inficiatur Cœlius: sed coniectura duci se ait, vt Physsienum putet appellatum, veluti esset mentulatus follis, à φύσα, quod follem significat à spirandi argumento, & σῖνος, quæ vox Aristophani mentulam sonet: quod nimis longè

gē petitum, imò extortum verius, cui non suboleat: nam vt omittam compositionis ius, quod reclamat, quis nescit non vulgati ista esse vsus vocabula in eo sensu? sed Comici peculiare alterum in obscœni membri significatione, quando proprium penè sit illius, obliquis interdum verborum inuolucris potius, quàm recto sensu prolatis vti. Ego verò simplicius venustiusq́; Passienum oratorem (cuius & apud Tacitū fit mentio) calumnioso nomine Paschænū ab Osco audisse affirmauerim: πάσχαινον nimirum, quòd velut pathicum & muliebria patientē designare illū voluerit, spurci nominis aspergine, παρὰ τὸ πάσχειν αἰνὰ, quòd infanda pateretur: à quo verbo & πασχητίαι, Latino vocabulo non ignotiores pathici & cinædi nominantur.

Conciliatur autorum discordia de Leda fabulosa, & Nemesi Helenæ matribus. Loci item corriguntur Plutar. & Theonis. Inibi qua ratione Helene dicatur ex ouo prodijsse. Cap. XV.

INter dubitationis Symplegadas iactabitur fortasis vltro citroq́;, qui Castorem & Pollucem, quos Dioscuros vocitant, cum sorore Helena, aliàs è Leda prognatos, aliàs Nemesis filios leget. Tarasinus nanq́;, siue, vt alij scribunt, Srasinus, qui res Cypriacas Heroico carmine prosecutus est, Nemesin eorum matrem facit, in ijs versibus:

Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι,
Τήν ποτε καλλίκομος νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα

Ζηνὶ θεῶν βασιλῆι τέκεν κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Φεῦγε γὰρ, οὐδ' ἔθελεν μιχθήμεναι ἐν φιλότητι
Πατρὶ διὶ κρονίωνι. ἐτείρετο γὰρ φρένας αἰδοῖ.
Καὶ νέμεσις κατὰ γῆν τε καὶ ἀτρύγετον μέλαν ὕδωρ
Φεῦγεν. Ζεὺς δ' ἐδίωκε, λαβεῖν δ' ἐλιλαίετο θυμῷ,
Ἄλλοτε μὲν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
Ἰχθύϊ εἰδομένη, πόντον πολὺν ἐξοροθύνων,
ἄλλοτ' ἀν' ὠκεανὸν ποταμὸν, καὶ πείρατα γαίης,
ἄλλοτ' ἀν' ἤπειρον πολυβώλακα. γίνετο δ' αἰεὶ
Θηρία, ὅσ' ἤπειρος ἀνατρέφει, ὄφρα φύγοι νιν.

Quos vt poſſum cunq;, in græcè neſcientium gratiam, vertam.

Tertia poſt illos Helene pulcherrima prodit:
Auricoma hanc Nemeſis peperit compreſſa Tonante
Ab Ioue ui: nec enim ipſa dei conſortium amabat,
Inceſtum fugiens. at enim mentem ægra pudore
Carpitur ingenuo, terraq; mariq; uolucrem
Molitur furtiua fugam: quin Iuppiter inſtat,
Prendere eam ſatagens. gliſcente incendio amoris.
Nunc illa arua ſubit reflui Neptunia ponti,
Aequoreo ſimilis piſci, & uada cærula uerrit.
Heſperium nunc Oceanum, & terræ ultima uiſit.
Nunc habitata petit grauidæ confinia terræ.
Vtq; Iouem effugiat, formas & mille ferarum
Aſſumit ſpecies. Vides vt Helenes matrem Nemeſin, licet inuitam, nunc in piſcium formam mutatam, nunc ferarum ſpeciem aſſumentem, quò amatorem eludat, fabuloſe deſcribat. Iſtud & in græcis cōmentarijs legitur ad Cypriorum autorem relatum, in hæc verba: διοσκούρους καὶ ἑλένην ἡ νέμεσις ἔτεκεν, ἣ διωκομένη ὑπὸ διὸς μετεμορφοῦτο.

id est: Dioſcuros pariter & Helenen peperit Nemeſis, quæ Ioue perſequente aliam formam induit. Conſentit & Auſonius poëta de Caſtore & Polluce loquens:

Hos genuit Nemeſis, ſed Leda puerpera fouit.

Similiter & Pauſanias ex Græcorum opinione Nemeſin Helenes matrem tradit, nutricem Ledam. ita enim ait in Atticis: Affirmant Grę ci Helenæ matrem fuiſſe Nemeſin, at Ledam vbera illi porrexiſſe & educaſſe: patrem verò extitiſſe Iouem, haud Tyndareũ. Ex qua opinione Phidias ſtatuarius effingit Helenam à Leda ad Nemeſin deduci. Callimachi quoq; interpres annotat Nemeſin apud Rhamnuntem Atticæ ex Iouis congreſſu peperiſſe ouum, quod inuentum Leda fouit, vnde enati poſtea fuerint Dioſcuri cum Helena: quo nomine Helena à Callimacho Rhamnuſis, vocetur epitheto. Neq; diuerſum prodidit in Aſtronomicis Hyginus, ſcribens Nemeſin ſomno ſopitam ab Ioue in cygnum mutato fuiſſe compreſſam, & actis menſibus è congreſſu illo cum volucri ouum produxiſſe, quod ablatum Mercurius Spartam detulerit, ac ſedenti Ledæ in gremium proiecerit, è quo nata ſit Helena, quam cùm cæteris fœminis formæ pręſtantia antecelleret, filiã ſuam nominarit Leda. Subdit deinde, alios dixiſſe, quòd in olorem cõuerſus Iuppiter cum Leda concubuerit: ſed illud ſe in medio relinquere ait. Hi omnes ferè, Nemeſin matrem, Ledam alumnam geminorũ & Helenæ faciunt. Pugnare videtur Theon Alexan-

drinus in Aratæis cõmentariјs ita ſcribens: Iuppiter olori aſsimilatus ſecundum multorũ opinionem cum Nemeſi congreſſus eſt, ſecundum alios verò cum Leda: atq; è Leda quidem Helenam & Dioſcuros in ouo extitiſſe memorant. vbi obiter emaculandus eſt grçcus codex, legendumq; pro νεμέαν, eſt νεμέσει. Diſſentire videtur & Iſocrates in Helenes encomio, geminum cõgreſſum Iouis in oloris ſpecie cum vtraq; deſcribens: Cygnus, inquit, factus Iuppiter in Nemeſis ſinum confugit: iterumq; cygno aſsimilatus Ledam deuirginauit. Et Euripides in Oreſte Helenam Ledæ filiam apertè nominat, inſigniens eam epithetis ὀρνιθογόνε, quòd ab aue fuerit ſata: & κυκνοπτέρε, quòd è volucri olore prodierit. Quin & Pauſanias in Laconicis ſcribit, Amyclis (id Laconiæ oppidum eſt) è laqueato templi faſtigio viſi ſuſpenſum ouum, tæniјsq; obuinctum, quod Ledam peperiſſe fabulantur: quod ipſum ouum Plutarchus in ſympoſiacis τυνδάρειον ᾠὸν ὀρανοπετὲς vocat, hoc eſt, Tyndareũ ouũ de cœlo lapſum. Ouidius quoq; Ledã recubantẽ facit ſub olorinis alis. Hanc autorũ litẽ diſcuſſum iri puto, ſi intelligamus Ledã transnominatã fuiſſe Nemeſin: quod ex Lactantio Firmiano, Germanico Cæſare, autoritate Cratetis, & Euripidis ſcholiaſte manifeſtũ fit. Ille nanq; lib. de falſa religione 1. cap. 21. diſertè ait, mortuis cõſecratis apud Ethnicos nomina immutari cõſueuiſſe: nam & Romulus, inquit, poſt mortẽ Quirinus dictus eſt, & Leda Nemeſis, & Circe Marica, &

Ino

Ino poſtquã ſe præcipitauit, Leucothea, materq́ꝫ Matuta: & Melicertes filius eius Palæmon atqꝫ Portunus. E quibus verbis patet Ledã mortalitate exutã Nemeſis appellationẽ accepiſſe: quomodo & Ariadnen immortalitate donatã, Liberam fuiſſe dictã annotat Probus grãmaticus: & Melicertẽ à morte Glaucũ tranſnominatũ fuiſſe ſcribit Nicanor Cyrenæus. Neque uerò mortuis ſolis id tributum fuiſſe, ſed viuorum quoqꝫ nomina mutata, & cognomentis obſcurata legimus, ſiquidẽ conſtat Alexandri Macedonis matrem Polyxenam, poſtea Myrtalen & Olympiada, item Stratonicen fuiſſe appellatam. Ita Mneſarete, nobiliſsimum Græciæ ſcortum, Phrynes nomine notior eſt, à lurido colore ſic nominata. Herophile Erythrȩa nomine impoſititio fuit dicta: Achæus Oreſtis nomine, Podarces Priami, multò illuſtrior eſt. Nunc audi & Germanici Cȩſaris verba, quibus indubitatius nihil eſſe poteſt. Cygnũ, inquit, dicũt inter aſtra conſtitutũ, eò quòd Iupiter in cygnum transfiguratus euolauerit in Rhamnuntẽ Atticæ regionis, ibiq́ꝫ cõpreſſerit (ita enim cum doctiſſ. Morillono legendum cenſeo, non ramũ) Nemeſin, quæ & Leda dicitur, ut refert Crates tragœdiarum ſcriptor, quæ enixa eſt ouũ, vndȩ nata eſt Helena. Ex hoc loco pariter & ex Lactantio mutanda conſtanſter eſt lectio apud Plutarchum in libello, ꝙ Pythia deſierit oracula carmine reddere, ubi perperàm inter cȩtera, quȩ immutata modò enumerauimus nomina, legit̃ Ledam Mneſmoën fuiſſe

transſnominatam, ubi tu Nemeſin repone pro μνησινόlω. Adſcribenda ſunt huc & Euripidis gloſſematarij verba in Oreſten, quæ ita ſonant: Ledam perhibēt in Nemeſin mutatam, ſic cum cygno concubuiſſe. græcè ita: φασὶ γὰρ τὴν λήδαν εἰς νέμεσιν μεταβληθεῖσαν, οὕτω συνελθεῖν τῷ κύκνῳ. Cauſam verò cur ex ouo prognata dicatur Helena, reddere cōnatꝰ Clearchus in amatorijs, ſcribens ὠ̃ία, hoc eſt, oua antiquitus dictum fuiſſe cœnaculum locum'ue æditiorem tabulati in ædibus, ſeu contignationē, poſterior ætas ὑπερῷον, quaſi ſuperum ouum dixit: in qua ædium parte educata quum eſſet Helena, opinione ſiniſtra impleuit vulgus hominum, vt ex ouo prodijſſe eam crediderint: nam fabula mera eſt, quā Neocles Crotoniata ſcripto prodidit, ouum videlicet illud Helenæ parens, è luna fuiſſe delapſum: & lunares fœminas oua parere: deniq; ibi natos decies & quinquies antecellere nobis.

De Bupalo locus Horatij in Epodis reſtitutus: & ab eo factæ parœmiæ. Item Sulpitiæ poëtriæ locus enodatus. Cap. XVI.

APud Horatium Epodôn carmine ſexto legitur:

Aut acer hoſtis Bubalo. ſic enim habent codices omnes, quos mihi videre licuit, ſimul cum interpretibus, qui locum maculoſum conniuentibus oculis prætereunt, quum ibi non Bubalo, quod quadrupedis genus eſt, ſed Bupalo, manifeſtiſsimè legendum ſit: de quo tametſi diſſentiant autores qui fuerit, certum eſt tamē patria

Chium

Chium fuiſſe, Anthermi filium, inuectiuis Hipponactis & amarulentis iambis nobilitatum, qui poëtæ iſtius, acerrimi ſibi hoſtis deformitatem oculis ſpectantium ad riſum expoſuiſſe videtur: erat namq; Hipponax poëta, non pumilę modò ſtaturæ homūcio, & fœdo vultu, ſed gracili quoq; corpuſculo, vt omnigenæ hiſtoriæ libro duodecimo refert Aelianus, & apud Athenæum Metrodorus Scepſius. Dixi autem, in eo qui fuerit, non conſentire autores: ſiquidem Plinius marmorarium fuiſſe multis ante inuentam picturam ſtatuariam'ue ſeculis ſcribit. Suidas ἀγαλματοποιὸν, id eſt, ſtatuariũ nominat: Plaſten, qui è luto vultus fingere ſolet, Pauſanias nõ vno in loco: Acron pictorem eum facit. Sed Plinij verba, quia vtriuſq; tam Hipponactis quàm Bupali hiſtoriam graphicè adumbrent, nõ grauabor adſcribere, explicandæ Horatij in hoc loco ſententiæ maximè cõuenientem. Anthermi, inquit, Chij filij Bupalus & Anthermus clariſsimi in ea ſcientia (ſculpturæ videlicet) fuere, Hipponactis poëtæ ætate. deinde ſubdit: Hipponacti notabilis fœditas vultus erat, quamobrem imaginem eius laſciuia iocorum ij propoſuere ridentium oculis. (Eraſmus circulis videtur legiſſe.) Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit in tãtum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe, quod falſum eſt. Pauſanias verò in Meſſeniacis ita de eo ſcribit: Bupalus homo miræ induſtriæ in ædificandis templis, & in plaſtice inſignis (ζῶα ἀνὴρ

ἀγαθὸς πλάσαι) primus omniũ quos nouimus apud Smyrnæos fortunæ simulacrum fecit, capite præferentis cœlum, &c. Idem in Bœoticis meminit Charitum à Bupalo sculptarum in Attali conclaui, quas ob artificij præstantiam Pergameni ostentent. Celebrat idem autor & Charitas apud Smyrnæos positas ex auro. Suidas verò hunc in modũ de eo memoriæ prodidit. Hipponax patre Pytheo & matre Protide natus, Ephesius fuit, sed expulsus à tyrannis Athenagora & Coma, Clazomenas habitatum concessit: scripsit in Bupalũ & Athenin statuarios, quòd ipsius imagines ad ludibrium expressissent. Vbi obserua Athenin dici, quem Plinius paulò antè citatus Anthermum nominat. Suidam sequitur in Nutricia sua Politianus, ibi:

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus
Bupalon & stratum morsu laniauit Athenin.

Quia autem extorris patria Clazomenas Ionię vrbem commigrauit, à Sulpitia poëtria epitheto Clazomenius uocatur in versibus quos super querela reipub. de infelicibus sub Domitiano temporibus conquerentis edidit, ibi:

Nec qui pede fractus eodem
Fortiter irasci discit duce Clazomenio.

In quem locum non satis explicitum, & illud adnotare preciũ est operæ, quòd fractum versum vocet Scazontem Hipponactium: siquidem testimonio Halicarnassęi, cõstat Hipponactem infregisse trimetrum Archilochiũ in Scazontem, quo inimicos pungeret acerbius, σκάζουσι μέτροις

ὀρθὰ

ἔρδα τοξεύσας ἔπη, vt ait Epigrammat. A Bupalo ſpecie prouerbiali dictum eſt à Iuliano apoſtata, βουπάλειος μάχη, pugna Bupalia, pro maledica virulentaq; inſectatione, in epiſtola qua Alypio Cæſari fratri gratias agit ob miſſam ad ſe Geographicam pinaca, diligentia magna elaboratam: ita nanq; ait: καὶ κατεμέσωσας αὐτὸ προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπάλειον κατὰ τὸν κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ᾽ οἵους ἡ καλὴ σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν. id eſt: Magna induſtria illud elaboraſti, additis & iambis, non pugnã canentibus Bupaliã, ut cum Callimacho Cyrenæo poëta dicam, ſed quales uenuſta Sappho uult hymnis cõgruere. Ab eodem nomine effictum eſt & alterum prouerbium, à Leonide Epigrammatario, βουπάλειον στύγος, Bupalium odium, pro inexpiabili, cuiuſmodi apud Ciceronem audit Vatinianũ odiũ. Verſus eius ſunt hi:

ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον
τὸν φρικτὸν ἱππώνακτος, οὗ τε χ᾽ ἁ τέφρα
ἰαμβιάζει βουπάλειον ἐς στύγος. Dicam & latinè:

Hoſpes ſepulchrum grandinans diras, fuge,
Vbi ferus Hipponax iacet, cuius cinis
Etiamnum in odium Bupali iambos iacit.

Maledicentiæ Hipponactis in Bupalum teſtes ſunt illi uerſus ex ipſius iamborum libris apud autores citati:

ὡς οἱ μὲν ἀγεῖ βουπάλῳ κατηρῶντο. id eſt:
Sic illi ſcelerato Bupalo diras imprecabantur. & ille:
λάβετέ μου θοἰμάτιον, κόψω βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν.
Auferte ueſtem meam, ut Bupali excindam oculum.

Ad quem verſum alluſit alicubi Ariſtophanes, ſic inquiens:

εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους τούτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν,

ὥσπερ Βουπάλου, φωνὴν οὐκ ἂν εἶχον. id eſt: Per Ioue̅ ſi quis illorum maxillas bis ter'ue depalmaſſet, quemadmodum Bupali, obmutuiſſent facilè. Meminit eius in Bupalum iamborum & Zezes Iſacius ibi, καὶ ὁ ἱππῶναξ ἐν τῷ κατὰ βουπάλου πρώτῳ ἰάμβῳ ἐβόησε. Neq; illud ſilentio prætereundum eſt, Hipponacteum præconium, pro morſu amaro & felleo vſurpari apud Ciceronem: quandoquidem & in parentes ſuos Iambis debacchatum fuiſſe Leonidas ſuprà à nobis nominatus teſtatur, quando de eo ita canit: ὁ καὶ τοκέων ἔτο βαΰξας. id eſt: Qui in pare̅tes etiam ſuos delatrauit.

De titulo libelli Senecæ, de morte Claudij inſcripti. Cap. XVII.

Libellus extat typis inuulgatus Annei Senecæ à Beato Rhenano viro in iuuanda re literaria ſanè ſtrenuo, primùm (niſi fallor) & inuentus & in lucem emiſſus, cui titulus eſt, Ludus de morte Claudij Cæſaris, feſtiuus quidem ille & ſalibus iociſq; refertus, in quo Claudium Cęſ. in cœlum refert per ludum. Eum ego libellum eſſe cenſeo, cui ab autore Αποκολοκύντωσιν nomen inditum ſcribit Dion Cocceius hiſtoriarum 58. uoce (vt equidem exiſtimo) ad apotheoſin alludente, qua conſtat ex Herodiano lib. 4. in deos referre ſolere imperatores fato functos. Verba Dionis ſunt, συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύντωσιν αὐτὸ, ὥσπερ τινα ἀ-

παθανά-

παιδαναίτισιν, ὀνομάσας. id eſt: Cōpoſuit enim & Seneca ſcriptum, quod Apocolocyntoſin, veluti quandam inter indigetes referēdi rationem, inſcripſit. Apocolocyntoſin autem nuncupauit Seneca, eò quòd Claudius medicato boleto, quaſi pharmaco purgatorio, quod olim frequēs è colocynthide concinnabatur (quam agreſtem cucurbitam vocare licet) perijt. Infuſum autem delectabili cibo boletorum virus, Locuſtæ nobilis veneficæ ingenio paratum, Agrippinā Claudio porrexiſſe ſcribūt Plin. lib. 22. Corn. Tacitus lib. 12. Suetonius & Dion lib. antea dicto. quod attigit & Satyrographus Iuuenalis, inquiens:

Boletus domino, ſed qualem Claudius edit.

& Martialis eo verſu:

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Huc pertinet & Neronis dictum memoratu nō indignum, dicentis: Boletos (fungorum id genus eſt) eſſe βρῶμα θεῶν, id eſt, deorum cibum: velut innuentis, per boleti eſum ad deos exceſsiſſe Claudium.

Qui fuerint interpretandorum ſomniorum primi artifices, quiq; de ea ſcientia ſcripſerint. Item onirocriticon incerti autoris.

Cap. XVIII.

TAmetſi Cicero lib. de diuinat. 2. ſomniorū coniectores, quos ὀνειροκρίτας Græci vocant, ex leuiſsimo & indoctiſsimo hominum, imò ſagarum, genere conſtare dicat, antiquiſsimum tamen eius peritiæ inuentum, & inde laudem arrogaſſe ſuis hominibus gentiles le

go, & eius ſcientiæ præſtantiam haud diſsimulanter in ſacris literis laudari inuenio, idq́ue in Ioſepho Iacobi filio, quem ob eximiam in hac arte induſtriam præ cæteris maximũ nomen & præcipuos honores adeptum fuiſſe clariſsimũ eſt, uſqueadeo vt & Trogo Pompeio iſtud ignotũ nõ fuerit, qui Iuſtini uerbis dicit illum primum ſomniorum intelligentiam cõdidiſſe: quanquã Philon Byblius Abrahamo illius proauo laudem iſtam attribuat. Plinius lib. 7. Amphictyoni Deucalionis filio ſomniorum & oſtentorum interpretationem aſsignat. Pauſanias Amphiaraum ὀνειράτων διακρίσει in diiudicandis ſomniorum euentis excelluiſſe ſcribit in Atticis. Clemens ὁ στρωματεὺς refert Telmiſſeos excogitaſſe primos τὴν διʼ ὀνείρων μαντικὴν, futurorũ per ſomnia prenotionẽ. quod repetit & Tatianus Aſſyrius, qui pro Chriſtiana fide mortẽ oppetiit, his uerbis: τελμισσέων μὲν γὰρ οἱ δοκιμώτατοι, τὴν διʼ ὀνείρων ἐξεῦρον μαντικήν. Fuit autem Telmiſſus Lyciæ oppidulum Strabone teſte, non Cariæ, vt opinatur Cicero deceptus Poëtarum, præſertim Tragicorum, qui regiones plerunq́ue cõfundunt, autoritate, in qua vrbe aruſpicum diſciplinã excelluiſſe fatetur idem Cicero. Et Arrianus lib. 2. de rebus geſtis Alexandri Macedonis, cõmemorat Telmiſſeos vates à natura explicandis diuinis rebus & enunciandis futuris eſſe deditos. Complures aũt de hac cognitione ſcripſiſſe reperio, inter quos cõmemorantur hi fermè: Geminus Pyrius tribus ea de re editis libris: Panya

ſis

ſis Halicarnaſſæus, Alexander Myndius, Phœbus Antiochenus, Demetrius Phaleræus, cuius de eadem ſcientia quinq; cõmentarij extitiſſe leguntur: Artemon Mileſius, qui ad XXII. onirocriticôn lib. conſcripſit: Nicoſtratus Epheſius, Aſtrampſychus, Artemidorus Daldianus è Lydia, cuius unius extant libri tres græcè ſcripti ad Caſsiũ Maximũ, & duo ad Artemidorũ filiũ cognominẽ, tametſi Suidas quatuor tantũ eius autoris eſſe prædicet: & Antipho Atheniẽſis ætate prior Artemidoro. Cui uerò autori arrogari debeant verſus Onirocritici, qui ſingulis ſenarijs ſomnij coniectionem abſoluunt, haud facilè dixerim: eos tamen, quòd nuſquam extent ſeriatim typis expreſsi, libuit hîc in gratiam ſtudioſorum ordine ſubijcere græcè.

ὄναρ καθ' ὕπνους νητρικὲς λέγειν τόδε.
ἀργῶς κινεῖσθαι, δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους.
τρέχειν καθ' ὕπνους, εὐσθενεῖς ποιεῖ τύχας.
ἄνθραξι βαίνειν, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
βότρυς κατέσθειν, ὀμβρικὴν δηλοῖ κλύσιν.
βρῶσις σύκων, δείκνυσι φλυάφων ψόγους.
τρώγων γλυκυρὰ, πικρίας ἕξεις τρόπους.
θρίδακας ἔσθειν, σωμάτων δηλοῖ νόσον.
ὠὰ κρατεῖν, ἔσθειντε, σημαίνει λύπας.
γελῶν καθ' ὕπνους, δυσφόρους ἕξεις τρόπους.
κλαίων καθ' ὕπνους, παγχαρὴς πάντως ἔσῃ.
εἰ θυμιᾷ σε τίς, πικρὸν τὸ ὄναρ πέλει.
πέτρᾳ καθεσθεὶς, ἐλπίδας χρηστὰς ἔχε.
τείχει καθεσθεὶς, εὐτυχὴς πέλειν δόκει.
κόπρῳ καθεσθεὶς, ζημίας ἕξεις τρόπους.

δυσωδίαν, νόμιζε τὴν ἀηδίαν.
ἔκδηλός ἐστι βόρβορος, ψυχῆς ῥύπος.
ἰλὺν πεπλυκὼς, τοῦ νόος νόει βλάβην.
πηγὴ διαυγὴς, τὰς νόος λύει λύπας.
ὕδωρ διαυγὲς ἐκπίνειν, χρηστὸν τόδε.
ὕδωρ πίνων πηλῶδες, ἐν λύπαις ἔσῃ.
ὕδωρ βλύζον κάτωθεν, ἐχθροὺς μηνύει.
οἶνος ῥυπώδης, ἐκφανοῖ πολλὰς λύπας.
οἶνος κενωθεὶς ἀγγείων, παύει λύπας.
οἴνου μετασχὼν, προσδόκα δεινὰς μάχας.
χύσις δὲ ποταμοῦ, δυσμενῶν δηλοῖ κάραν.
νῆξις θαλάσσης ἡμέρας, τοὔναρ καλόν.
νῆξις θαλάσσης ἀγρίας, δηλοῖ λύπας.
χρυσὸν κρατῶν, ἄπρακτος, ὧν θέλεις, ἔσῃ.
ἥλους κρατῶν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν βλέπε.
στρουθὸν κρατῶν φεύγοντα, προσδόκα βλάβην.
στύλον κρατῶν, ἔλπιζε τὴν θείαν χάριν.
κίρκους κατασχὼν, οὗ θέλεις πάντως τύχοις.
χειρὸς πετασθεὶς κίρκος, ἄρχουσιν βλάβη.
κλεῖδας κρατεῖν δὲ, σύνθεσιν δηλοῖ τρόπων.
κλῆμα κρατήσας, ἐγκαλεῖσθαι προσδόκα.
ὅλον καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
χεῖρας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας πλατεῖς ἔχοντα, σημαίνει λύπας.
ποδῶν κοπέντων, μηδόλως ἄρχου τρίβον.
πρήθων τὸ σῶμα, δυσκλεὴς ἔσῃ λίαν.
θανὼν καθ᾽ ὕπνους, φροντίδων ἔσῃ δίχα.
καλὸν πέτεσθαι, πράξεως καλῆς τόδε.
φίλειν, ἐγείρει δυσμενῶν μακρὰς μάχας.
κρημνοῦ πεσόντα, δυστυχῆ δηλοῖ τύχην.

λάκκῳ καθεῖναι σαυτὸν, οὐ καλὸν τόδε.
† πολὸν βλέπειν θέοντα, μυστικὸν τόδε. alias πῶλον.
περιστερὰς βλέπειν τε, προξενεῖ βλάβην.
βόας θεωρεῖν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους.
νέκρους ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
ἵππους μελαίνας, οὐ καλὸν πάντως βλέπειν.
ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.
σφῆκες φανέντες, δυσμενῶν εἰσὶν βλάβαι.
φωστῆρας ἰδεῖν, πραγμάτων δηλοῖ φάος.
θαλάτταν ἰδεῖν μειδιῶσαν, εὔθετον.
φλοῖσβος θαλάσσης, πραγμάτων δηλοῖ κλόνον.
λευκὰς ὁρᾷν τὰς σαρκὰς, εὔθετον λίαν.
σαρκὰς μελαίνειν, οὐ καλὸν πᾶσιν τόδε.
κυνῶν ὕλαγμος, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
χιὼν φανεῖσα, δυσμενῶν ἔχθρας λύει.
λευκὴν στολὴν κάλλιστον ἐν ὕπνῳ φέρειν.
στολὴν φορεῖν μέλαιναν, οὐκ ἀληθέα.
στολὴν δ᾽ ἁλουργὸν, εἰς μακρὰν νόσον φέρει.
στολὴν ἐρυθρὰν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
στολὴν φορεῖν αὔακτος, ἐλπίδων λύσις.
χιτὼν ῥαγεὶς, ἔρρηξε φροντίδων βάρος.
ζωνὴ κοπεῖσα, τὴν ὁδὸν λύει τάχος.
θρίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
θρίχας πεσεῖν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν.
μάχην μάχαιρα ζωγραφεῖ κρατουμένη.
σκυβλᾷν μαχαίρας, δυσμενῶν δηλοῖ λύσιν.
βρονταὶ καθ᾽ ὕπνους, ἀγγέλων εἰσὶν λόγοι.
γέροντα σαυτὸν εἰ βλέπεις, ἕξεις γέρας.

Conabor pro virili eosdem versus totidē senarijs includere.

Celare noli ſomnium quando liquidum eſt.
Pigrè moueri ſemitam duram facit.
Actus ſecundat, ſomnies ſi currere.
Calcare prunas, noxiam ſignat grauem.
Botros edere, notat madores imbrium.
Ficus edere, cauilla ſcurrarum notat.
Moleſtias ſignat uorare dulcia.
Comeſa lactuca, indicat morbum grauem.
Oua edere contineréq;, oſtendit mala.
Si ſomnians ridebis, angor te premet.
Sed ſi fleas, repleberis tunc gaudijs.
Succendi ad iras, hoc acerbum eſt ſomnium.
Petræ inſidens ſtabili, bonam ſpem contine.
Muro inſidentem ſors ſecunda te manet.
Mulcta grauaberis, ſuper ſtercore ſedens.
Putoris omen eſſe crede moleſtias.
Animæ inquinamentum notat, cœno infici.
Cœnoſa peragrans, ſentiet uitium ingeni.
Fons limpidus, mentem ſerenam denotat.
Potare limpidam, bonum omen prædicat.
Cœnoſam aquam bibens, agit in anguſtijs.
Ebulliens aqua, perduelles nunciat.
Serenat animum uappidi potus meri.
Sopit dolores, dolio exhauſtum merum.
Vinum bibentem pugna te manet grauis.
Fluuius inundans, hoſtilem incurſum notat.
Aequor ſerenum nare, fauſtum eſt ſomnium.
Aequor natare turbidum, angores notat.
Aurum tenere ſomnians, uoto excides.
Clauos tenens, ab hoſte periculum caue.
Iactura certa eſt, paſſer euolans manu.

Tenens

Tenens columnam, numinis ſperes opem.
Votum obtinebis, ſi manu accipitrem premas.
Accipiter euolans malum adfert principi.
Claues tenere, ſtabile fœdus indicat.
Remoram notant flagella torta uitium.
Se eluere totum, exterminat curas graues.
Abluere dextram, curarum faſcem fugat.
Eluere plantas, diluit curas graues.
Latos pedes habere, portendit malum.
Viam ingredi nolito, ſucciſo pede.
Inglorius eris, te uſtulatum ſomnians.
Curis eris liber, necem ſi ſomnies.
Volare, ſucceſſum rei lætum notat.
Præſagiunt pugnas hoſtiles, baſia.
Aduerſa ſors portenditur præcipitio.
Se iacere pronum in foſſam, ſignat triſtia.
† Eſt myſticum cœlum uidere uoluier. † Aliter: Currentem equi pullum uidere, myſticum eſt.
Damnum ominare, ſi columbas uideris.
Viſi boues, ſiniſtra portendunt mala.
Diram augurantur mortui peſtem boues.
Viſum cadauer indicat necem grauem.
Eſt ominoſa res atros uidere equos.
Albos equos uidere, fauſtus nuncius.
Signant periculum ab hoſte, ueſparum agmina.
Videre lumen, res loco in claro notat.
Pelagus quietum cernere, eſt omen bonum.
Fremitus maris, negocijs turbas notat.
Albens caro, res auſpicata eſt admodum.
Nigratio cutis, bonum nulli notat.
Canum latratus, hoſtium inſultus notat.

Hoſtile conamen cadet, uiſa niue.
Omen bonum in ſomno eſt, amictus candidus.
At pulla ueſtis, curæ inanem non facit.
Purpurea ueſtis, non grauem morbum notat.
Rubens ſtola, euentus rerum felicitat.
Magnam foue ſpem, regia indutus ſtola.
Diſrupta ueſtis, curarum faſcem eximit.
Præciſa zona, celeriter expedit uiam.
Damnum in negocijs coma obraſa indicat.
Diſcrimen ingens, crinium caſus notat.
Tentus manu enſis, auguratur prælium.
Confringere enſes, hoſtium ſtragis nota eſt.
Tonitrua ſomni, nunciorum dicta ſunt.
Qui ſe ſenem uidet, manet eum dignitas.

Obſeruationes latinæ de anni temporum diſcrimine. Cap. XIX.

QVod in ætatibus, idem & in anni temporibus diſcrimen obſeruatum apud autores video: vt quemadmodū dicūt, ineunte, vel prima iuuenta, & ſic deinceps, ita & ineunte vel primo vere, quod Virgilius etiam, nouo, dixit in Georg. pro veris initio, ad imitationē Græcorū, qui dicunt, πρώτου καὶ νέου ἔαρος. Similiter Latini, medio, vel adulto vere (quo poſtremo nō ſemel utitur Marcellinus) efferūt, pro eo quod eſt, in medio veris, quod Græci non abſimili ecphraſi, ἀκμάζοντος, ἢ μεσοῦντος τοῦ ἔαρος dicūt. quanquā Corn. Tacitus æſtatem adultam quodam loco vſurpaſſe videatur, pro, ſub finem æſtatis, ubi ait: Aeſtate iam adulta legionum aliæ in hybernacula remiſſæ. Solent nanque autumni

tempore, aut si maturius, æstate desinente, in hyberna dimitti milites. Cicero etiam summã hyemem dixit, pro media bruma, in oratione pro lege Manilia: Nunquã nisi summa hyeme transmiserint. Idem lib. de nat. deorũ secundo, senescentem hyemem vocauit, vbi solstitium circunscribens dicit, Solis inflectentis cursum tempus adiunctum esse senescenti hyemi. Sic Ammianus lib. 21. Autumno iam senescente profectus. pro quo & prouectũ dicere non ineptè poterimus, vti Tacitus prouectam noctem dixit. Deniq; & extremo, prono, & præcipiti vere Latini dicũt, loco eius quod vulgariter, in fine veris, dicimus: Græci παυομένου καὶ λήγοντος, teste Polluce: præterea & φθίνοντος & ἀπιόντος, ex Proclo. Cicero pro Pompeio: Tantũ bellum Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, ineũte vere suscepit, media æstate confecit.

Cur Cupressus feralis arbor fuerit ab antiquis habita, rationes. Cap. XX.

CVpressus arbor quòd funebri signo ad domos funestas poni antiquitus consueuerat, & prope rogum depangi, nemo est in literis vel tenuiter versatus, qui ignorat: quam verò id ob causam, nondũ liquidò apparet. multiplex enim adducitur à varijs scriptoribus ratio, quæ cum gente variat: siquidem Latini naturam & ingenium arboris magis intuiti videntur, Græci uerò fabulosa potius sectari. Varroni nanq; placuit adhiberi rogis cupressos, propter grauem vstrinæ nidorem: quod ita interpreta-

tur Iſidorus, vt odorem cadauerum dum vrerentur, cupreſsi iuxtà poſitæ comprimerent iucunditate odoris ſui. Plinius lib. 16. cap. 33. cauſam geminat, cùm quòd ea arbor Diti ſit ſacra, tum quòd reſecto eius vertice intermori, & ſuccisa nõ regerminare credatur. quod tenet quoq; Sex. Pompeius: Cupreſsi, inquit, mortuorũ domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renaſcitur, ſicut ex mortuo nihil iam eſt ſperandũ. quam ob cauſam in tutela Ditis patris eſſe putabatur. Seruius cupreſſum Proſerpinæ dicatã ait, propter morientiũ luctus. At Aſclepiades ex ea cauſa lugubrẽ habitam prodidit, quòd Boream Celtarũ regem cõmemorent primùm in amiſſæ filiæ Cypariſſæ tumulo conſeuiſſe nouũ genus arboris huius. Autor græcus τ̃ γεωπονικῶν, ſiue de agricultura, Caſsianus Baſſus Scholaſticus (is enim eorũ collector fuit, non Cõſtantinus) lib. 2. rationẽ refert ad lugubrem caſum Cypariſſarũ Eteoclis filiarum, quæ quum in ſolenni dearum tripudio in puteũ prolapſæ interijſſent, miſerta flebilem ſortem Tellus plantas proceritate puellis ſimiles (vti fabulatur) produxit, deſiderium quoddam earum & monimentum rei in arborum illis cognominũ aſpectu volens extare. Nec defuerunt qui ad triſtem euentum Cypariſsi cuiuſdã id transferũt, qui Telephi filius quum in Chio inſula ceruum manſuetẽ delitias ſuas fortuito iaculo ipſe (vt refert Probus) Syluanus'ue pueri amaſius (quod Seruio placet) traieciſſet in ſyluis paſcentẽ, inedia

dia vitam finiuit, præ mœrore contabescens, quem Apollo (nam hunc eius amatorem narrat Ouidius Transformat. decimo, & Seruius parũ sui constans in Aeneidos tertio) nec medica ope nec consilio ab instituto reuocare quum non posset, in Cupressum luctuosam arborem conuertit, de amasij nomine dictam. quanquã alij græcã originẽ illi tribuunt, vt Cyparissus uocata sit, διὰ τὸ κύειν καὶ φέρειν παρίσους, κλάδους τε καὶ καρποὺς, ab æqualitate fructuũ pariter & ramorũ quos producat: vnde natus ille senarius ab Eustathio adductus, κύει παρίσους, ἡ κυπάρισσος κλάδους. Illud obiter adiecero, quòd Iouis sceptrũ è Cyparisso fabulentur fuisse factũ veteres, vt Hermippus autor est: quæ res deterruit Pythagoræos ab usu Cupresinarũ arcularũ, quod cõmemorat Laërtius. Fuit & Cyparissus oppidũ in Parnasso monte sitũ iuxta Delphos, à Cyparisso Minyę Orchomeniorũ regis filio nomẽ habens, Eustath. teste.

Virgilij locus illustratus ex tertio Aeneidos. Iulianus Aurelius cum Laërtij interprete notatus. Cap. XXI.

VIrgilius haud vulgari sensu illud in tertio Aeneidos extulit:

Da pater augurium, atq; animis illabere nostris.

rectè nanque respicit ad cognomen Apollinis Genitoris, cuius in Delo extabat ara hoc cognomento, quem Cato in oratione de educandis liberis Genitiuum dixit. Huius meminit in Argonauticôn quinto Valerius Flaccus:

Phœbi Genitoris ad aras Ventum ait.

Cloatius Verus, Deli, inquit, ara eſt Apollinis γενέτορος, in qua nullũ animal ſacrificatur, quam Pythagoram velut inuiolatã adoraſſe produnt. Idem ſcribit Ariſtotelis in Deliorũ repub. teſtimonio Laërtius Diogenes lib. 8. βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν Δήλῳ τοῦ ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. id eſt: Adoraſſe modò Pythagoram Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro Corneam eſt poſita, quoniam farra, hordeũ, placentasq́; ſolas citra ignem apponere illic moris ſit, victimas uerò nullas. quem locum interpres cõmaculauit quidem. Sed maioris erroris in luto hærere deprehendit Iulianus Aurelius, autoris uerba exponens in lib. quem de Deorũ cognominibus ſcripſit: nam illud, ὄπισθεν τοῦ κερατίνου, uertit, quæ poſt Ceramicũ poſita erat, qui locus fuit Athenis celebris. Huc reſpexiſſe & Ciceronem certũ eſt in tertio de natura Deorum, ſcribens, ne Apollini quidem Delio hoſtiam immolare voluiſſe Pythagoram, ne aram ſanguine aſpergeret. Quam aram, quia in ea nullum animal immolabatur, εὐσεβῶν βωμὸν, id eſt, piorum ſeu ritè uenerantium aram ſua etiamnũ ætate dictam extitiſſe refert Cyrillus lib. 9. aduerſus Iulianũ. Ex his liquêre etiam poteſt, cur Venerandi vocabulo uſus poëta, non hoſtias mactantem, ſed ſolenni tantùm precatione vſum Aeneam facit, in eo verſu: *Templa dei ſaxo uenerabar ſtructa uetuſto.*
neq; enim dubium mihi eſt, quin doctiſsimus

poëta

poëta sciuerit istud, & accuratissimè obseruarit. Porrò corneam aram uocat Laërtius eam quæ ex dextris (sic enim lib. vtra animãtia sapientiora sint, aquaticáne an terrestria, Plutarchus habet. Idem secum pugnans in Theseo, læuis, non dextris, ait) cornibus omnibus ibi positã, quem κεραΤῶνα βωμὸν in Theseo appellat, inter septem orbis miracula habitam vel Martiale teste.

Italiam varijs nominibus appellatam esse, & vnde quodq; nomen illi accreuerit. Cap. XXII.

VAria apud Poëtas Italiæ nomenclatura extat, quam libet in hoc vnũ caput, ceu vnam Myconum, congerere, ut non omnibus cognita, una eademq; opera tradantur. Eam regionem primò Argessam fuisse nominatam, aut secundum alios Margessam, à Margetum gente, quos Halicarnassæus per quartam vocalem Morgetas appellat ex Antiocho Syracusano, constat: deinde à Iano Ianiculam, quod in Originibus scripsit Cato: rursus à Saturno, cui sacrata fuit, Saturniam, teste Halicarnassæo & Trogo: postea Ausoniam, ab Ausone Vlyssis è Circe filio, uti Zezes, aut ut alij, ab Ausone Itali & Leutariæ filio: Stephanus ab Ausone genito ex Atlante & Calypso: nam Ausoniam propriè dictum fuisse tractum maritimum Auruncorum inter Campanos & Volscos autor est Dion Cocceius. at Portius Cato Calabros prius Ausones nuncupatos ait. Iam uerò & Hesperia audijt ab Hespero Atlantis fratre, ab ipso in exilium acto, secundum Seruium, & huc appul

so. Quin & Oenotria eadem terra fuit dicta: in quo nomine ingens est pugna: siquidem ab Oenotro Arcade Lycaonis filio, qui primus transfretato sinu Ionio Italiam incoluit, ita appellatam scribit Halicarnassæus: cui fermè consentit Myrsilus Lesbius, & Pausanias, qui in Arcadicis sic ait: Oenotrus filiorum Lycaonis natu minimus, à Nyctimo fratre pecunijs virisq; impetratis, in Italiam traijcit, primus omnium qui è Græcia coloniam nauigio deportauit: imò ne barbarus quidem vllus ante Oenotrũ alienam terram inuasisse, ei qui diligenter omnia excusserit, inuenietur. Hæc ille. Antiochus quoq; Syracusanus Oenotrium ducem Arcadum in Calabriã appulisse, ibiq; in ora maritima colonias posuisse memorat. Sed hæc ut mendacia refellit in Originibus Cato, nomen istud sortitam Italiam dictitans, ab Oenotro vetustissimo rege Sabinorum & Hetruscorum, penes quem imperium erat. Idem ex quorundam opinione Oenotrium cum Iano eundem facit, qui primus Italis vinum & far ostenderit. Varro Oenotrum Latinorum regem, nomen creasse regioni existimat. Seruius à vino optimo nomen sumpsisse Oenotriæ annotat, quod οἶνον Græci vocant, ridicula nominis deriuatione. Postremò Italiæ nomen indidisse Italum quendam Arcadum regulum Thucydides in sexto refert. Hyginus Italum ducem ex Penelope & Telegono natum comminiscitur. Halicarnassæus Italum Siculorum regem, qui primus agricolationis opera in Italiam

Italiam inuexerit, regionem à se transnominasse scribit. Timæus fabulatur dici ab Italo boue vno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi freti angustias tranauerat, Tyrrhena lingua Italum taurum nominante. Hellanicus verò, quoniam opimos boues gignat ea regio, eiusdem vocabuli occasione nuncupatam voluit. Recenset etiam in Originibus Cato, Italũ Hesperi fratrem, vnde gemina Italiæ nomina creuerint. Hæc ferè de Italiæ appellationibus omnium propè terrarum alumnæ annotare visum est, quæ tot populorum discordes feras'ꝗ linguas, Latini sermonis commercio ad colloquia contraxit, vt Plinij verbis dicam.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SECVNDVS.

Septimij Tertulliani locus vnus & item aliter, & D. Clementis, restituuntur genuinæ lectioni.

CAPVT I.

PErcurrenti mihi nuper annotamenta Beati Rhenani in Tertullianũ secundæ æditionis, multa bene retractata probe'ꝗ interpolata sunt visa: in nonnullis visus est parum fauente, ne dicam inuita, Delia venari vir ille alioqui extra omnẽ

aleam doctiſsimus, quiq́ꝫ in reſtituendis autori bus ſedulam nauauit operam, è quibus unum atqꝫ alterum locum ſubijciam à me obſeruatū. Scribit in libro de Velandis uirginibus Septimius Florens his uerbis: Debebunt, inquit, etiā & ipſi aliqua ſibi defendere inſignia, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorū, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum, aut ſtigmata Britonum. Hîc pro crobylis, ſcrobulos legit atqꝫ exponit in priore æditione Beatus, ut ſcrobuli, voce à diminutiuo ſcrobe, foramina ſint auriū, per quæ barbari traijciant gemmas & annulos. Deinde in altera, de qua loquor, æditione, bis in eundem impingens lapidem, dictionem reponit coniecturæ ſolùm obſidem, ſtrobulos legēs, adiecta annotatione iſta: Strobulus Græcis pineam nucem ſignificat, geſtamen ex auro barbarorū quorundam &c. Specioſa quidem videtur hæc eluſio, qua imperitioribus iudicio defectis uelut offuſa nebula ſatiſfiat: quibus tamen obtrudere, quod nuſquam lectum eſt, à latæ culpæ crimine non multum abhorret. Eſt autem crobylus crinium plexus in acumen deſinens: de quo & cicadis Thucydides in primo, & Lucianus in Nauigio: ἀναδούμενος κρώβυλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. & præter Plutarchum Theophylactus, κρωβύλῳ καὶ τέττιγι ὁ γοργίας σεμνύνεται. id eſt: Crobylo & cicada ſuperbit Gorgias: qua de re plura in commētario de Coma. Eſt & alter eiuſdem lapſus in libello de fœminarum cultu commiſſus, ubi pro, Scrupuloſa

losa deus auribus uulnera intulit, scrobulosa maluit legere, ut ad scrobulos illos barbarorũ commentitios allusum sit scilicet, quum ludat ironicè in temerariam & peruicacem nostram libidinem foramenta auribus spontè impingentium. Porrò uerisimile mihi fit Tertullianum antiquitatis omnis scientissimum virum, græcam vocem Crobylos, nõ suppetente Latina, in Romanam coloniã adoptare, uel vsitata tum temporis uti maluisse: alioqui ætas illa quæ Pliniũ, Martialem, Suetonium, magisq́ue etiam posteriores tulit, græcis libenter dictionibus vsa videtur, ad proteruiæ usq́ue uitium. In quorum numero miror, cur Ruffinus Aquileiensis studiò interdum obscurare suam dictionem græcis uocibus velut latinis gestierit, ubi disertè Romanas vsurpare maiore cum luce pariter & gratia potuerit. Adferam è multis unum, quod apud D. Clementem in sexto ὑποτυπώσεων extat, in hæc uerba: Quòd etsi lex de his non admonuisset, nos ut canthari libenter uolueremur in stercore? Potuisset hîc purè puteq́ue Latina voce Scarabæos dixisse, maluit tamen merè græcam aspergere. quid uerò eum mouerit, dicere nõ habeo: certè caliginem multorum oculis offudit, & iudicio Io. Sichardi, uiri non indocti, qui æditionem procurauit, imposuit, qui parum cogitans κάνθαρον sonare græcè Scarabæum, multoq́ue minus, quòd insectum istud stercoreas pilas uolutet (quod de eo scribunt Plinius lib. 30. cap. 2. Orus, Porphyrius lib. 4. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Plu-

tarch. lib. de Iside & Osyride, alij) suspicionẽ sinistrã admodũ margini illeuit inter scholia: nam pro cantaris, canterios, fortaßis votis eius melius responsuros, quàm exiguũ insectum istud, substituit. Atenim demus humanũ esse interdũ errare, quando & bono Homero nõnunquam somnus obrepere poßit, attamen maiore religione opus est.

De tribus vestium purpurearũ generibus distinctius paulò perscripta ratio. Inibi quid ἀλουργὸν propriè. Cap. II.

TRia fermè purpurearũ vestium genera ab autoribus enumerata lego, ἀλουργίδα, πορφυρίδα, & φοινικίδα, quæ tamen ab ijs qui hac de re ex professo scripsere, pro colorũ discrimine non satis distincta, mirari sat nequeo, ac ne à diligentisimo quidem Baysio, præterquã in voce φοινικίδος, quam phœniceum colorẽ potius, quàm purpuram designare, rectè annotat. Certè singulis diuersum fuisse colorem autumo, vt dicam postea: quandò & Artemidorus in Onirocriticis lib. 2. cap. 3. clarè eas discriminet, quũ πορφυρᾶν ἐσθῆτα τὰ αὐτὰ τῇ ἀλουργίδι σημαίνειν, hoc est, purpuream vestem idem portendere in Baccho operatis dicat, quod cæruleam. & iterum, ἀλουργίδα ἔχειν ἱερῶσι μὲν καὶ θυμελικοῖς &c. mox, πορφυρᾶ δὲ ἐσθὴς δούλοις ἀγαθὴ καὶ πλουσίοις. Enimuero vocabulorum etyma intuenti mihi atq; expensius rimanti, ἀλουργὶς videtur cœruleum paludamentũ, siue mauis, trabea exponi posse: nam colorem cœruleũ ἀλουργὸν à maris colore dici puto, ἀπὸ τῆς ἁλός: quo

quo modo accipitur quod legimus Odyſſeam Homericam olim ἐν ἀλουργοῖς ἐσθήμασιν, vt Iliada ἐρυθροβαφέσιν, agi conſueuiſſe: cœruleis quidem illam, propter Vlyſsis per mare errores: hanc verò rubeis, propter cædes & cruenta bellorũ uulnera. Deinde φοινικίδα interpretor, quæ palmeũ colorem mentiretur, illis φοίνικα palmam nuncupantibus. Poſtremò πορφυρίδα rectè purpureã à cruore ſanieue piſcis purpuræ dici poſſe cenſeo, nigricantem videlicet magis, à cuius ſimilitudine πορφύρεον κῦμα, & πορφύρεον θάνατον Homerus extulit. Cæterùm ad iſtius rei diſcrimen, adferũt momenti nõnihil Appiani verba, ex quinto bellorum ciuiliũ, ubi Sextus Pompeius gloriabundus ob geminum naufragium aduerſæ partis, phœnicium paludamentũ, quo Imperatores utebantur, in cœruleum conuertit, adinſtar Neptuni, cuius filius haberi ambiebat, ob felicem in nauigatione ſucceſſum (quam rem obiter attingit & Porphyrio in Horatij Epodôn lib.) Ea ſic Græcè leguntur: καὶ τὴν συνήθη τοῖς αὐτοκράτορσιν χλαμύδα, ἐκ φοινικῆς ἐς κυανῆν μεταλλάξαι φασί.

Locus ex quinto Aeneidos Virgilij accuratius expenſus & explicatus. Cap. III.

LEgenti mihi locum Virgilij, quo certaminum in parentalibus ab Aenea (vt putatur) primùm inſtitutis editorum præmia enumerat, neſcio quid ſcrupi animum perculit, quòd ſacros tripodes inter brabæa ponit, ſic enim ait: Circoq; locantur

In medio sacri tripodes, uiridesq; coronæ.

Placuit itaq; Seruium, cuius inter grãmaticos non postrema est autoritas, consulere, quid in medium ille adferret, ratus illum meæ expectationi facturũ satis. qua spe falsus, altius rem examinandã duxi. Ad Græcos igitur fontes, quorum latices pleno ore hausit poëta noster, qui illum à profano uulgo excludunt, confugio, ac primùm ad ingeniorum parentem Homerum, apud quem in funebribus ludis Patrocli præmia uictoribus proponit Achilles τρίποδ' ὠτώεντα δύο. & rursus, ἄπυρον κατέθηκε λέβητα. Sciendum itaq; tripodas hîc accipi pro lebetibus vel cacabis tribus pedibus innixis: sic enim interpretor illud Eustathij in Iliad. 9. διὰ τὸ τρίποδα τὴν ὑπόβασιν ἔχειν. quæ uerba transcribens Phauorinus, ὑπόφασιν malè legit, nisi chalcographi uitio irrepsit mendum. Sed repetam rem à principio omnem latius. Cõstat ex Athenæo in Dipnosoph. 2. & Eustathio in nono Iliados, duo antiquitus tripodum fuisse genera, siue lebetum: alterum ἐμπυριβήτην, qui igni imponitur, dictum quoq; λοετροχόον, quòd eo ad balnea uterentur: eundem & ab Homero αἴθωνα, uelut ab igne candentem nominatum, in quo aqua calefiebat: cuius apud Aeschylum est usus:

τὸν μὲν τρίπους ἐδέξατ' οἰκεῖος λέβης
ἀεὶ φυλάττων τὴν ὑπὲρ πυρὸς στάσιν.

Et apud Sophoclem in Aiace: τοίδ' ὑψίβατον τρίποδ' ἀμφίπυρον λουτρῶν ὁσίων θέσθ' ἐπίκαιρον.

Vos tempori arduum lauando funeri

Imponite igni tripoda. alterum ἄπυρον ignis expertem, in quo vinum dilui solebat, à diluendi eius argumento κρατῆρα etiam dictum, quem etiam ἀναθηματικὸν vetus Homeri scholiastes exponit, quod inter templorum donaria, & in ædium supellectile ad ornatum reponeretur, propterea extritus & albicans è stanno affuso, vt Iliados 23. annotat Eustath. λευκὸς ἀπὸ χύματος δηλαδὴ κασσιτέρου. Quòd uerò tripus & lebes idem sint, ostendit Homerus: nam quem vocat in ψ ἄπυρον λέβητα, in nono ἄπυρον τρίποδα dixit. Sed præstat ipsius verba citare, quibus Agamēnon pollicetur se Achilli pro iniuria ademptæ Briseidis daturum præter alia multa,

ἑπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα,
αἴθωνας δὲ λέβητας ἐείκοσι. hoc est:
Ignem haud expertos tripodas septem, atq; talenta
Dena auri, & bis tot candentes igne lebetes.

In vicesimotertio, Achilles victori tertio præmium decernens,

Αὐτὰρ τῷ τριτάτῳ ἄπυρον κατέθηκε λέβητα, καλὸν &c.
Tertio item expertem flammæ nitidumq; lebetem
Constituit. Tales autem tripodes qui ignis iniuriam nunquã sentiũt, temperandoq; uino addicti, Libero patri sacri erant, ob veritatem in ebrietate sitam, iuxta illud, οἶνος καὶ ἀλήθεια, Vinũ & veritas. Vnde & victoriæ præmium in Liberalibus proponi solebat tripus, quando & veriloquos, ex Tripode locutos prouerbio dicimus. Duas igitur ob causas poëtam sacros tripodas dixisse putarim, tum ἀπύρους, ac proinde

Libero sacratos: tum vt ἀναθηματικοὺς, qui vel ad ædium sacrarum ornatum conuerti possent. nam Seruij interpretatio frigidior uidetur: sic enim exponit: Sacri tripodes, sic pulchri, vt sacros putares: nec enim sacrilegus erat, ut sacra donaret. Porrò & illud silentio præteriri non debet hoc in loco, Ionem poëtam in Agamemnone, ἔκπωμα δακτυλωτὸν ἄχραντον πυρὶ dixisse, poculum ansatum ab ignis iniuria immune, alludendo ad Homericam vocem ἄπυρον, nimirum accipiendæ frigidæ accommodum, uel ad hauriendam bibendam'ue frigidam appositũ. Fuit & lebes nauigij genus (vnde fortasis per paronomasian lembus dictus est) quo ad Erythiam Hispaniæ insulam mare traiecisse Herculem ferunt apud Alexandrum Aetolum, de Hercule sic dicentem:

χαλκείῳ δ' ἐν λέβητι μέγαν διεπέρασε πόντον.

Traiecit uastum pelagus ex ære lebete.

Euphorion lebetem æneum, cymbam æneam, hoc est, rostris æneis munitam vocauit, ibi:

χαλκείῃ ἀκάτῳ βουπληθέος ἐξ Ἐρυθείας.

abnauigasse Herculem scapha ænea ex opima boum Erythia scribens. Theoclytus etiam lebete nauigasse illũ ait. Panyasis & Pherecydes græci scriptores phiala vectum prodiderũt, qua de re plura Athenæus lib. 2. & Macrob. lib. 5. ca. 21.

De talorum & tesserarum iactu, multa ab alijs non dicta, nonnulla etiam animaduersa. Cap. IIII.

QVum viderem non infeliciter tentasse quosdam

dam Erasmi dictis attexere aliqua de talorum tesserarumq́ue ratione, vsqueadeo vt gloriari etiã hoc nomine institerint, qui tamen vix tria quatuor'ue autorum testimonia assuerint, putaui & ego me rem studiosis non ingratam facturum, si non parum multa ab alijs tacita, quædã etiam animaduersionem & limam promerita, collectaneis hisce nostris insererem: quare candori nostro fauebunt studiosi. Ἀστράγαλος itaque, quem talum Latini nominant, Ionibus etiam ἀστραγάλη, vt ex autoritate rhetorici lexici citat Eustathius, sic dictus est, quasi ἀστράβαλος, enallage literæ β, διὰ τὸ ἀστραβῶς ἐπὶ βαίνειν, quòd ad incessus firmitatem faciat. hinc ἀστραγαλωταὶ μάστιγες celebratæ sunt veteribus, scuticæ talis insertis constantes, ut idem Iliad. 23. annotat, quarum apud Plutarchum in libello aduersus Coloten fit mentio, quibus cædi flagellariq́ue solebant in Matris deorum templis Galli eius deæ ministri, si quid deliquissent. Eius verba sunt, μάστιγος δεόμενος τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης ᾗ τοὺς γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρώοις κολάζουσιν. Hinc & ἀστραγαλομάντεις ab Artemidoro libro secundo recensentur, qui è talorum iactu, futurorũ euentuum sortem prædiuinabant. Talos ἀστρίχους dixit Aristophanes, alij poëtę ἀστρίας, Callimachus ἄστειας, ubi donatos cuidã fuisse memorat ζορκὸς πέντε νεοσμήκτους ἄστειας, dorcadis talos quinos recenti rasura expolitos. Vnde & talis ludere ἀστρίζειν dicebat & ἀστραγαλίζειν. Hic ludus quaternis fiebat talis, quorũ vnusquisque casus habebat quatuor, nõ senos,

cubi ad modum: dyas nanque & pempras hîc deerãt, hoc eſt, binarius quinariuſque numeri ocioſi erant, neque in talis recenſebantur: ſed poſitus ipſe, ſiue ratio lapſus, vicem obtinebat numeri, teſtante Polluce. vnde apparet ſtatus poſitúſue talorum diuerſos, nominibus unionis, ternionis, quaternionis, & ſenionis fuiſſe cẽſitos. Cupidinem & Ganymedem talis ludentes puerili more inducit Apollonius Rhodius libro tertio his verbis:

Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσέοις, ἅτε κοῦροι ὁμήθεες, ἑψιόωντο.
Vt pueri æquales ex auro ludere talis
Sunt deprenſi ambo.

Caluus poëta Curium Romanum talis pereruditum deſcribit, teſte Aſconio. Pauſanias Arcadicis in Herculis ſpecu cognomento Buraici, diuinationis genus exercitum fuiſſe ſcribit, quod aſtragalis quaternis in pinaca coniectis fiebat, poſt fuſas prius ad diuum preces. Pindari quoque ſcholiaſtes in Pythijs annotat, in ſacris deorum menſis repoſitos fuiſſe talos aſtragalóſue, quibus proiectis futura augurabantur. Verbi gratia, eiuſmodi ſi iactus obtigerit, tale quid eueniet: ſin minus, non continget. Celebris eſt apud autores Siphnius talus, *σίφνιος ἀστράγαλος*, ob exiguitatem, vt arbitror, *διὰ εὐτέλειαν*, ſicuti refert Euſtathius. A talorum ludo diuerſus eſt teſſerarius, quem & *πεττέαν* & *κυβέαν* illi dixere, licet Athenæus confudiſſe videatur libro 10. ex Theopompo Rhodiorũ inſolentiã deſcribens,

talo-

talorum ludo, uel tesserarum de fœminis liberis ad stuprum solicitandis contendentium: cuius verba non grauabor adscribere: ὥστε καὶ κυβεύειν ἠξίωσαν πρὸς ἀλλήλους περὶ γυναικῶν τῶν ἐλευθέρων, καὶ διωμολογοῦντο τοὺς ἐλάττω τοῖς ἀστραγάλοις βάλλοντας, ἣν τινὰ χρὴ τῶν πολιτίδων τῷ νικῶντι εἰς συνουσίαν ἀγαγεῖν &c. & paulo post, καὶ ταύτην τὴν κυβείαν ἔπαιζον. id est: Pacti inter se, vt qui minimum talis iecisset, uictori quancunque oppidanarum iussus produceret. & mox: atque hunc tesserarum ludum exercebãt. Vides uti & κυβεύειν & κυβείαν confundat cum astragalis. Πεττείαν, hoc est, tesserarium ludum inuenisse in Aulide Bœotię, οὐ ῥάθυμον παιδιὰν, ἀλλ᾽ ἀγχίνουν τε καὶ ἔσω σπουδῆς, non segnem ludum, sed ingeniosum atque industrium, Palamedes Euboicus à Philostrato in Heroicis traditur: cui eam gloriam tribuit & Gregorius Nazianzenus in prima inuectiua στηλιτευτικῇ: item Pausanias in Argolicis, dicens Palamedem cubos ab se inuentos consecrasse in fano Fortunę. Sophocles quoque in Palamede fabula, hanc inuentionem illiu ita prosequitur:

οὐ λιμὸν οὗτος τόνδ᾽ ἀπῶσε σὺν θεῷ

Εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας

Ἐφεῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις,

Πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος; Latinè sonãt:

Non ille (dicam enim) procul famem deo

Iuuante abegit, ociumque fallere

Docuit sedentes littore in sicco, mare

Vbi murmurat, ludo reperto tesseræ,

Vitæ iucundo desidis solatio?

Imò Polemon autor eſt, ſua ætate monſtratum fuiſſe ſaxum apud Ilium, ſuper quo peſſos Græci iaciebant. Quin & παλαμήδειον ἀβάκιον, Palamedis abaculus celebratur ab autoribus. Plato tamen in Phædro Aegyptios ait inueniſſe præter numerandi & ſubducendorũ calculorũ rationẽ, etiã πεττείαν atq; κυβείαν. Proci apud Homerum πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον, teſſeris ante fores ſeſe oblectabant. Ludum hunc in carmine de Virginitate deſcribit Nazianzenus:

ἀλλ' ὥς τις στρεπτοῖσιν ἰαινόμενος φρένα πεσσοῖς,
πεσσοὺς μὲν προΐησι, τὸ δ' ἄρτιον, ἠὲ περιττὸν
οὐ χεὶρ, αὐτομάτου δὲ λίθων στροφάλιγγος ἔνστηκαν. id eſt

Qualis cui mentem uerſatilis alea paſcit,
Ille quidem iacit, at par impar non manus ipſa.
Fingit fortuita at præbet uerſura lapilli.

Phanias Comicus Mithylenæũ quendã Leonẽ ἀήττητον κατὰ τὴν πεττευτικὴν, in aleatorio ludo inſuperabilẽ nominatim celebrat. At enim quę fuerit procorũ in iactu teſſerarũ ludendi ratio, ex Cteſonis Ithacenſis fide recenſet Appion Alexandrinus apud Athenæũ in Dipnoſoph. 1. Porrò in hoc ludo quinq; vtebant teſſeris, unde & nomẽ fortaſſe πεττείας, quaſi πεντείας τινὲς fluxit, ut ex Euſtathio citauit Phauorinus: (nam ἀπὸ τοῦ πίπτειν, à caſu eorũ etymõ deriuat Hom. ſcholiaſtes. Aliter tamen Zenobius, tribus ueteres luſiſſe dicit, quod & adagiũ uidetur innuere, ἢ τρὶς, ſiue (ut in Zenobio legit) τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. Sed quia in huius adagionis mentionẽ incidimus, paulò latius explicãda erunt quædã, & reſtituenda nõnulla

in

in Erasmi annotatione. Cubus, gręcè κύβος, effertur tam de tessera quæ iacit, q̃ de puncto ipso & nota insculpta, numerũ iactorũ reddente, ac pręcipuè unione, qui ὄνος quoq; asini nomine dicitur. ubi obserua obiter, apud Pollucẽ lib. 9. ca. de conuiualibus lusibus, κοιλότητος legendũ esse, nõ κυλότητος. Priore modo accipit illud è Tragœdia, ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est: Feliciter semper cadunt cubi Iouis. at posteriore accipiendũ Euripidis illud in Myrmidonibus, ubi tesseris ludentes facit Heroas,

βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα.

Duas Achilles uniones iecit & quatuor.

quem versum in Ranas transtulit Aristoph. Itẽ illud Eupolidis: ἀποφθαρεὶς δ' δύο κύβω καὶ τέτταρα. Sic accipienda sunt quæ paulò obscurius scripsit Zenobius in hęc verba: κύβον γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτὸ τὸ ῥιπτόμενον, ὅτι πλήρης ἐστὶ, καὶ μή. quæ sic reddidit Erasmus: Tesserã etiã iactũ ipsum appellant, qui nõnunquã plenus est, interdum inanis: itaq; iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Hæc ille, sed falsus est: nam ter sex plenam victoriã apportabant, tres verò cubi, hoc est, uniones, succumbere iacentem loquebantur: id quod & Zenobius non inficiat, qui Ionas appellasse tales cubos monadas 'ue etiã ὄνους testatur: ubi in exemplaria græca non vulgare mendum irrepsit, loco ὄνους habentia οἴνοις, tametsi apud Pollucem alibi etiã οἰνὸν & οἴνην scriptũ inueniã. Quod uerò non ter trium iactus felicissimus fuerit, quod uoluit Erasmus, sed ter senũ, clarè ostẽdit

Aeschylus in Agamemnone, vbi excubitor con ſpecta per tenebras face captæ Troiæ indice, eam ter ſex iecisſe, hoc eſt, fauſta lætaq́ portẽdere omnia gaudet: itaq́ ſic ait:

τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἐξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας. id eſt,
Cecidiſſe res heriles proſperè dabo,
Nocturna quando hæc fax mihi ter ſex iacit.

Vnioni quoq́ nomẽ fuit apud illos κύων, cui canicula reſpondet voce latina: præterea & κῷος & χῖος, quò ſpectat Leonidæ epigramma in Piſiſtratum:

Τί στοχασώμεθά σου Πεισίστρατε, χῖον ὁρῶντες
γλυπτὸν ὑπὲρ τύμβου κείμενον ἀστράγαλον.
Quid commentabor de te Piſiſtrate, Chium
Inſculptum tumulo quòd uideam aſtragalum?

Ex quo loco apparet Chium etiam in talis, non modò in teſſeris obſeruari ſolere. Adde, quòd Eubulus Comicus in Aleonibus, κύκλωπα, ni fallor, dixit ab uno oculo monadi reſpondente. At ſenio, ἐξίτης dicebatur, & κῷος, atq́ etiã σιων-εικὸς: de quo fluxit parœmia, χῖος πάρεστι, κῷον οὐκ ἐάσω. quomodo Strattis Comicus illud extulit:

Χῖος παραστάς, κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν. id eſt:
Hic Chius aſtans, non ſinit Coum loqui.

quò alluſit Ariſtophanes in Ranis, ibi: οὐ χῖος ἀλλὰ κῷος. Iam uerò Cubi uocabulũ (quod etiam ad amphoram, iuxta Rhemnium Fannium, & quadrantal, à quatuor quadris dictum, extenditur, de quo & Gellius lib. 1. cap. 20.) apud Græcos panem etiam quadratũ notat, anetho condîtum

ditũ & oleo, vt in Dipnosophistis tradit Athenæus: præterea & lumborum concauitatem utrinque subsidentem, κύβον dici in Synonymis à Simmaristo proditum est. Arrianus etiam pro verticulo spinæ cubi uocabulũ vsurpasse legit:

αὐχένος δὲ ὑπάτοιο κύβοις ἐπιτέλλεται ἰξύς.

Ceruicis summæ coniungit uertebra spinam.

In eadem significatione Astragali voce usus est Tryphiodorus, ἐπαυχενίοις δὲ λυθέντων ἀστραγάλοις ἐάγησαν, collapsos altrinsecus Troianos perfractis colli uerticulis expirasse scribens. Quin & pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur: unde prouerbiale illud apud Aeschylum in 7. ad Thebas, ἔργον δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ. id est: Mars belli incertus rem iudicabit. Non est prætereundum silentio quod apud Menodotum, siue eius metaphrasten Galenum in oratione ad artes parænetica legitur, Mercurium orationis deum à veteribus plastis pictoribusque, κύβῳ insistentem fingi pingique, quòd cubica figura sit minimè instabilis: qua ratione cubis comparauit Socratis rationes Hierocles Alexandrinus philosophus, quòd quancunque tandem in partẽ caderent, stabiles semper καὶ ἀπτῶτοι manerent. quodque Plato in Repub. Archytam Tarentinum geometram primùm inuenisse cubum refert. Solebant autẽ pro numero punctorum siue cuiuslibet monadis drachmã aut staterem deponere ludendo, præcipuè in eo lusus genere quod πλειστοβολίνδα nuncupabant ab euentu, quòd qui plura iactu numerasset puncta, appositam argenti summã

auferret. Vnde in Amipſiæ Comici Pala, uel funda (σφενδόνην inſcripſit) τριμναῖον apponitur, trium minarum precium, in trium cuborum iactu, nimirũ pro quolibet vnione mina. Porrò à punctis teſſerarum ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις ῥημάτων, aleones dicti ſunt ῥηματίαι, vt in Iliad. 16. annotat Euſtathius, quos & σκιραφίτας Amphis Comicus dixit: at pergulæ vel tabernæ vbi teſſeris ludebatur, κυβευτήρια à cubis, & σκειράφια à peculiari Athenis ei rei dedicato loco, nominabantur, quas & πτεσεῖα dixit Sophocles. Refertur ab Euſtath. in Ilia. 6. teſſerarij ludi genus διαγραμμισμὸς dictũ, quo calculis ſexaginta albis pariter & atris, in fritilli alueo ludebatur: ita enim eius verba interpretor, διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψηφῶν ἑξήκοντα, λευκῶν τε ἅμα καὶ μελαινῶν. Cuius vſus eſt apud Philemonẽ, μεθύει, διαγραμμίζει, κυβεύει. Redeamus poſtliminio ad talos. Vt cubus ſex habet caſus ἐξ ἑβδομάδος κατ' ἀντίθετον συγκειμένας, ita vt ſeptenariũ conſtituant numerum cum acceſsione oppoſitæ partis: nam monadi hexas oppoſita erat, tria di tetras, & dyadi pemptas, quæ in ſolis cubis ſenas habentibus ſuperfícies, extant: ita aſtragalorum quilibet quaternos habet caſus, vti diximus: qui ſi in excidendo diuerſas oſtẽdiſſent facies, venereus iactus is nominabatur. Porphyrion grammaticus annotat Veneris iactum ſupremum habuiſſe numerum in talis, quippe qui tricenariũ expleret, quo iactu ἀρχιποσίαν ſortiebantur, à quo bibendi ordo inciperet: niſi pro tricenario legendum ſit ter ſenariũ, de quo antè

in

in Senione diximus, & in commentarijs noſtris in Horatium. Euſtathius Iliad. 23. talorum caſus vniuerſos ſcribit fuiſſe numero λε, id eſt, trigintaquinq; (niſi vitioſus fuerit codex manuſcriptus, quem Bononiæ vtendũ mihi impetrarat Comitum Pepolorum, principis in ea ciuitate familiæ, benignitas) quorum aliqui à dijs, ab Heroibus alij & viris illuſtribus, aut amaſijs, nõnulli à fortuitis euentis, vel ad honorem & lucrum, vel ad ignominiã diſpendium'ue facientibus, nomen ſumpſerũt: inter quos Steſichorus octadem ſignificabat, quoniam eius poëtæ tumulus apud Himeram Siciliæ oppidum, octonis conſtabat angulis. Poſtea à fracto triginta tyrannorũ dominatu, quadraginta qui Reipubl. Athenienſis ſummã tenuerunt, in gratiã Euripidis poëtæ, qui cum ijs viuebat familiariter, excogitarunt quendã talorũ iactum, quem poëtæ nomine donatũ Euripidiũ dixere. Erat in talorũ luſu felix iactus πρανὴς dictus quaſi pronus, cui ὑπτιάζων, id eſt, ſupinus aduerſabatur, apud Eubulum. Item αὔγλη à ſplendore fortunatus iactus erat. In feliciũ numero cẽſebantur & καλλίβολος, & εὐδαίμων, & ἱδρὸς, & λάμπων, συνωρὶς, ἁρματίας, κρυφωτὸς, ἐπακοντιστὴς, ἐπίθετος, & quæ alia recenſet ex Eubulo Pollux. inter infauſtos erãt γραῦς, ἄβολα, μανὴς, ἄθετος, πάφαυνα. at μίδας è medijs iactibus erat, nec infeliciſsimus, nec item fortunatiſsimus teſtante Polluce, tametſi Cœlius feliciſsimũ ſcribat. Addit Euſtathius loco ſupradicto, q̊d huic loco non eſt diſſonũ, quòd κύων, de quo memini,

δηλοῖ ἀνταναίρεσιν τινὰ ψήφου, ἐν χώραις γάρ τισι διαγεγραμμέναις πεττευτικῶς, πολλῶν κειμένων ψήφων ἃς ἐχρῆν ἀνταναιρεῖν, αἱ μὲν χῶραι, πόλεις ἐλέγοντο νόμῳ κυβευτικῷ, κύνες δὲ αἱ ἀλλήλαις ἐπιβουλεύουσαι ψῆφοι. Ad talos illud quoque ſpectat, quòd Diogenes in ſua repub. cenſuit aſtragalos nomiſmatis vicem obtinere, damnato prorſus pecuniæ vſu: quodq́ue Antiochus ille cognomento ἐπιφανὴς, id eſt, illuſtris, imò ἐπιμανὴς potius & inſanus, cum Polybio dicendus, promiſcuè nullius habita ratione, his talos dorcadum, illis palmæ fructus, aliȷs aurum elargiretur. Memoratur Lyſandri Lacedęmonȷ dictum non incelebre, viros iureiurando, pueros talis fallendos eſſe: nam apud Iul. Pollucem, vt id obiter dicam, lib. 6. cap. 32. ὅρκοις legi debet, non ὄκοις. & apud Plutarchum nono ſegmento problematum, cap. 6. deſiderantur hæc verba: παῖδας μὲν ἀστραγάλοις, ὅρκοις δὲ ἄνδρας ἐξαπατητέον. legitur & Demetrius ex fuga bis infeliciter ſuſcepta retractus ſecundò, talis aureis donatus fuiſſe à Phraarte Perſarum rege ad exprobrationẽ puerilis leuitatis, quod cõmemorat ex Trogo Pompeio Iuſtinus. Eſt & illud obſeruatu dignum, quòd Xenophon equis talos tribuit, præter Ariſtotelis hoc in genere diligentiſsimi mentem, negantis animalia μώνυχα, ſolidam habentia vngulam, talis eſſe prædita, excepto Aſino Indico, cui & cornu in fronte produxit natura. Hęc habui quæ de talis teſſeriſq́ue, aliȷs indicta, de myrothecio noſtro ſupplere libuit, rem literariã promouendi ſtudio.

De sortiendi rationibus uarijs. Cap. V.

LOcus Horatij in Odarum primo prælegebatur à me, ubi negat à morte nos regna vini sortituros talis: ibi quum ueniret in mentem mihi pluribus in rebus obseruatam fuisse olim sortiendi rationem, viderem'q; plerasq; sortitiones abeo loco esse alienas, visum est eam cognitionem huc esse reijciendam, hîc'q; pluscu lum verborũ super ea re esse faciundũ, id quod nunc exequi stat animus, si prius Mercurio suũ quoddam ἕρμαιον appendero, nempe quòd omnis sortitio Mercurio fuerit attributa, ut in Ilia. septimum annotat Eustath. vnde ἑρμοῦ κλῆρος, id est, Mercurij sors quædam dicta fuit apud veteres: ea erat secundũ Suidam oleæ folium, quod in vrnam conijciebant, primum'q; educebant in honorem huius dei: cuius cõsuetudinis meminit in Aeolo Euripides. Sors autem siue signum sortitionis quod vrnæ immittitur, calculus uidelicet, aut cõcha, aut ascia, aut annuli nota, aut etiam cespes viuus iuxta Sophoclem, vel simile quid, κλῆρος dicitur, alio nomine πάλος, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, à mouendo: κλῆρος uerò ab euentu, quo educta sorte ad muneris alicuius administratio nem quis uocatur, à κλῶ, quod est, voco: aut potius ex Herodiani grammatici sententia, à καλὸν, id est, lignum, quòd lignorum vsus fuerit potissimus ad sortes faciendas, in quibus symbolum suum tesseram'ue incidebant: quomodo Homerus Iliad. 7. ea voce vsus est, ibi:

οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος

ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ.

Pro se quisq; duces sortem obsignare, cauamq;

Inijcere in galeam. Ab hac voce descendunt κληροῦχοι, ita coloni nominantur apud Græcos, velut sorte nacti loca inhabitanda. sic Isocrates in Panegyr. sic vsus est Appianus: βολοῦσκοι δὲ τοῖς πταίσμασι τῶν γειτόνων οὐ καταπλαγέντες ἐστράτευον ἐπὶ ῥωμαίους, καὶ ἐπολιόρκουν τοὺς αὐτῶν κληρούχους. id est: Volsci nihil perculsi finitimorum cladibus, expeditionem in Romanos mouebant, eorumq; colonos bello affligebant. Quibus prælibatis, sortiendi

1 modos subijciam. Primùm igitur omniũ in eo reipub. statu, qui penes populum est, δημοκρατίαν nominant, magistratus sorte eligebantur. Dein

2 de iudices principiò conscribi de curia senatoria, deinceps in vrnam sortitò mitti, ut è pluribus necessarius numerus confici posset, consueuisse autor est Asconius Pædianus: ita vt primò delecti, mox sortirentur: quod ex orationibus Ciceronis sæpe discere est. Ea ratione apud Virgilium,

Quæsitor Minos urnam mouet. & apud Statium:

Arbiter hos dura uersat Gortynius urna.

Seruius in 6. Aen. negat auditas fuisse causas, nisi per sortem ordinatas. Ordo autẽ ex sorte dierum petebatur, quo post tricesimum diem causas suas exequi poterant. Iudicum autem nomina tabellis insculpta inq; vrnã iacta, per sortem

3 promebantur. Prçterea Consules, Proconsules & Prætores prouincias sortiebantur: vetabatq; lex Curiata prouinciã extra sortem cuipiã cedere,

re,hoc eſt, ne alter alterius prouinciã inuaderet,
ſed miſsis ſortibus eas ducerent,præcipiebat.Ci
cero in familiar.epiſt.Appius (inquit)dixit ſeſe,
ſi licitũ eſſet legem Curiatã ferre, ſortiturũ cum
collega eſſe prouinciã.Inſuper ducendis legatis 4
vrnam & ſortem veteri exemplo poſitas fuiſſe,
ne ambitioni aut inimicitijs locus foret, cõten-
dit Marcellus apud Corn. Tacitũ lib. viceſimo.
Adde quòd brabeutæ ſorte ducebãt eos qui cur 5
riculo certamina obituri forent, vt in Electra te
ſtatur Sophocles, vbi ait:

ὅθ' αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβεῖς
κλήροις ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους.

Luctaturi quoq; in circo ſortiebantur, & ſorte 6
ducti manus conſerebant: vnde & palæſtræ no-
men, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, ab vrnæ motu, iuxta Seruiũ.
In quo ſortitionis genere illud obſeruatum le-
gimus apud Lucianum, vt binæ literæ pares
eductæ, binos athletas committerent. Apud
Homerum Heroës, obſignatis ſignaculo cu- 7
iuſque ſortibus & in galeam dimiſsis, ſortiun-
tur, quis cum Hectore ſit congreſſurus. Sortiun
tur item Paris & Menelaus, vtri cederent prio-
res iaculandi vices. Iam verò & apud Virgil. in 8
quinto, duces in nauali certamine, loca ſorte le-
gunt. apud eundem in tertio ſortiuntur remos, 9
id eſt, remigandi vices. Miles quoque ſortitò ex 10
cubabat: quapropter in Theodoſio laudat il-
lud Latinus Pacatus, quòd ipſe excubias cum-
primis ſorte ageret. Annotat in dieb. genialibus 11
Alexander Neapolitanus, Syracuſanis in vſu

fuisse, ut per literarum elementa sorte legerent,
qui in concione sententiam suam exponerent:
vnde cauillum Dionysij manauit, monarchiam
sibi augurantis, quum literam M. esset sortitus.
Talis autem sortitio propterea indicta fuisse vi-
detur, ne contentio quæpiã in ordinatione ori-
retur, aut ne in gratiam alicuius iudiciũ huma-
12 num transuersum ferretur. Tacitus lib. 13. refert
præfectos quoq;, penes quos cura publicarum
tabularum esset, sorte duci solere è prætorũ nu
13 mero. Aristophanis interpres in Vespis adscri-
bit & illud, quòd Aegyptij sortitò partirentur,
14 quos quisq; agros coleret. Neq; silentio prӕter-
eundum est, studiosos antiquitus in Musæis lu
disq; literarijs sortiri consueuisse, ut bini quos
sortes commisissent, alter alteri eruditas quæsti
unculas intentarent: qua de re lubet Plutarchi
ex symposiacôn nono, cap. 3. verba subijcere:
ἔθους δὲ ὄντος ἐν τοῖς μουσείοις κλήρους περιφέρεσθαι, καὶ τοὺς
συλλαχόντας ἀλλήλοις προτείνειν φιλόλογα ζητήματα. Su-
15 per hæc omnia sortitionis vsus in symposijs nõ
est incelebris, quando talis astragalis'ue sorte
missis symposiarchen seu modiperatorẽ à No-
nio Marcello sic nuncupatũ, ducebant, qui con
uiuij præses, conuiuales leges præfigebat: quẽ
nos morem obseruamus mordicus veluti per
manus traditum, pridie eius diei quem Epipha
nia græca uoce indigitamus, patriaq; lingua,
quem sors præsidem dederit, Regem nomina-
mus cum Græcis, qui eundem quoq; βασιλέα uo
citant. Cuius moris in Tacito fit mentio lib. 13.
ubi

vbi inquit: Festis Saturno diebus inter alia ęqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni. & Arrianus in Epicteto his verbis: ἐν σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεὺς, προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθε. Apud Laërtium Diogenem lib. 8. symposiarchus tyrannicè iubet, πίνειν, ἢ καταχεῖσθαι τῆς κεφαλῆς, pręcipiens ebibendũ esse poculũ, aut in caput affundendum. Hactenus ferè de sortiendi generibus perscripsimus: nunc quædã ab hoc argumento non aliena adijcienda sunt, nimirum quòd sortium deæ appellatæ fuerint olim Teniræ, à tenendi argumento: quodq́ aliquando receptum fuerit, sortes capitales folijs inscribi à iudicibus, vnde ἐκφυλλοφόρησις condemnatio dicta est. Item quòd testulis in vrnam coniectis, si sex millium numerũ explerent, reus solum vertere cogebatur, non tam facinoris conuictus, quàm reipub. grauis, ac virtutis nomine odiosus, quod ὀστρακισμὸν appellabant, ab Hippia tyranno inuectum, vt in lib. de politijs scribit Heraclides: nam Suidas ex autoritate Theophrasti, tradit omnium primum Athenis ostracismo eiectum fuisse Thesea, multò ante Hippiæ tempora. Neq́ illud reticendũ est, veteres loco calculorum iudiciariorum, vsos fuisse conchulis marinis, quæ χοιρίνας vocabant, vt testantur Pollux lib. 8. & Aristoph. interpres. ad quarum modum fabricatæ fuerũt postea æneæ, quas σπονδύλους & φρυκτοὺς nominarunt. Porrò iudicum calculi duplices fuerant, vt ex Vlpiani annotationibus in Demosthenem constat,

quidam pertusi perforatiue, & nigri, qui condemnabant: alij qui absoluebant, albi & integri: illi τετρημέναι ψῆφοι καὶ μέλαιναι, & ἀναιροῦσαι, & τετρυπημέναι dicuntur ab autoribus: at hi ἄτρητοι, λευκαὶ, σώζουσαι, ἐλεοῦσαι, & apud Aeschinem πλήρεις. Sitella verò, quæ & vrna, græcis καδίσκος, vas erat in quod immittebantur calculi: cuius operculum per quod inijciebantur, κημὸς dicebatur. Duas verò fuisse vrnas, priorem mortis, posteriorem misericordiæ nuncupatam, annotatur ab Aristophanis scholiaste in Vespis.

Locus ex annotationibus Budæi in Pandectas expensus. Cap. VI.

BVdæus renascentis græcæ literaturæ alter quasi Camillus, in annotationibus quas in Pandectas scripsit doctissimas, annotat πιλίδιον apud Demosthenem in oratione περὶ παραπρεσβείας, hoc est, de legatione male obita, significare ἐπιτηδευτὴν κόμην, comã ascititiam. Equidem si à tantæ in re literaria autoritatis uiro dissentire fas est, πιλίδιον tiaram aut pilei genus ad defendendum æstum & imbres aliasq; aëris iniurias comparatum intelligo, præsertim quum Grammatici dicant id esse quod uulgo καυμελαύνιον ab arcendis solis feruoribus diceretur, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα, ea enim lectio restituenda est in Suida, pro καμιλαύχιον. in quem vsum hodie feltra dicta, è caprarum aut hircorũ villis rudioribusq; lanis coagmentantur cõcinnãturq;. Facit huc quòd nonnulli eam vocem σκιάδιον siue vmbellam exponunt. extat apud

Aristo-

Ariſtophanem Telephi πιλίδιον. alioqui & πῖλος cum voce diminutiua idem ſignat Thucydidis ſcholiaſtæ & Suidæ: qua voce & ſignificatione vſus eſt Dion libro 58. de C. Caligula loquens, καὶ σφίσι πίλους τὸν θετταλικὸν τρόπον ἐς τὰ θέατρα φορεῖν, ἵνα μὴ τῇ ἡλιάσει ταλαιπωρῶνται, ἐπέτρεψε. id eſt: Senatoribus conceſsit fultos è lanis coactis galeros ad ſpectacula adferre, Theſſalico more, ne ſolis feruore moleſtarentur. Hephæſtion grammaticus annotat, Theſſalicos illos galeros inſignes fuiſſe, his verbis: καὶ γὰρ περιεσσοὶ ἦσαν οἱ θεσσαλικοὶ πῖλοι. Theſſalici galeri ſeu petaſi, vt prȩmagni meminit & Theophraſtus libro quarto de plantarum hiſtoria, vbi de faba Aegyptia loquitur, quam dicit proferre folia ingentia, ὧν τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἐοικεν, id eſt, magnitudine Theſſalicum pileum æquantia: vbi notandum venit, quod iſte πῖλον vocat, à Dioſcoride πέτασον nominari, quum de eadem herba libro ſecundo in hæc verba ſcribit: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον. id eſt, folium habet inſtar petaſi magnum. Sophocles in Oedipo Colonæo, ἡλιοστερῆ κυνῆν θεσσαλίδα vocat talem galerum, velut galeam Theſſalicam ſolem arcentem. Vſum iſtiuſmodi galeri indicat & Callimachus, vbi ait:

Ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέον αἱμονίηθεν
Μεμβλωκὸς πίλημα * πέρι ἄλκαρ ἔκειτο.

Impoſitus erat capiti galerus fultus, recenter admodū è Theſſalia profectus, ſolis defenſaculum: πέτρον enim ſolem ex Anaxagorȩ opinione

dici hic puto. Dionysius Halicarnassæus lib. 2. apices interpretatur Saliorum gestamina, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδεῖς. hoc est, pileos galerosúe prealtos in coni formam fastigiatos, quos Græci κυρβασίας appellant. Talis fuit & causię vsus, ex Eustath. Iliad. 2. καυσία ἦν κάλυμμα κεφαλῆς μακεδονικὸν ἐκ πίλου ὡς τιάρα, σκέπουσα ἀπὸ καύσωνος. id est: Causia tegmē erat capitis Macedonicum è lanis coactis, vt tiara, æstum defendens. quod & in Epigrammatibus lectū est. Neq; aliorsum accipienda sunt Demosthenis verba, quæ Budæus adducit, quibus Aeschinis mollities perstringitur: Tu, inquit, in meditandis infelicibus verbulis & exercendis lateribus ocium consumens, securus esse de reddenda tantorum criminum ratione putas, si vel imposito capiti galero obambules, mihiq; conuicia facias: κἂν πιλίδιον λαβὼν κύκλῳ τὴν κεφαλὴν περινοστῇς, καὶ ἐμοὶ λοιδορῇ.

Locus obscurus apud Ciceronem in orat. pro Roscio explicatus. Cap. VII.

NEscio quomodo mihi placuerit semper impensius vetus illud prouerbium ab omnibus decantatum, Difficilia quæ pulchra: ita semper aduersus ardua, quæq; plusculū difficultatis primore fronte obtenderent, enitendum mihi esse duxi: itaq; quum apud Ciceronem in oratione pro Sex. Roscio Amerino inter legendum occurrisset dignus vindice nodus, quem nemo hactenus, quod equidem sciam, explicare adnixus est, inuenisse me ratus sum quod quærebam. Saxonius, cuius præ cæteris erudi-

tus in eam orationē extat cōmentarius, ad eius loci allegoriā, aut ænigma potius perfectè intelligendum, Delio natatore putat esse opus. Neq; Syluius aut Latomus momenti quicquam ad loci explicationem adferunt. Accingar igitur ego, & quoad eius fieri potest, senticetum difficultatis omne tollā: quòd si in re obscurissima fallar opinione, conatus tamen in parte laudis ponetur. Ciceronis verba sunt: Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit: multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium uidimus: quis ibi non est uulneratus ferro Phrygio? Incessit hîc Erucium notæ improbitatis accusatorem, qui Syllanæ proscriptionis tempore in calamitoso reipub. statu, occasionem bene gerendæ rei nactus, clarum accusatoris nomen acquisierit. Vocat ergò hîc allegoricè Cannensem pugnā, Syllanam proscriptionē: quod ita esse, perspicuum fit ex Arnobio Lactantij illius magni præceptore, cuius ex lib. quinto aduersum gētes verba huc adscribenda sunt. Nunquid, inquit, bellum Iliacum in Socraticā verti condemnationem potest? aut pugna illa Cannensis, proscriptio fieri crudelitasq; Syllana? Potest quidem proscriptio (quemadmodū Tullius ludit) pugna dici & appellari Cannēsis, sed quæ gesta est dudum pugna, esse nō potest, eademq; proscriptio &c. Vides clarè Cannensis pugnæ appellatione, venire & intelligi proscriptionem Syllanam. Sed quæ sequuntur plus habent difficultatis. Multos cæsos non ad Thrasimenum

lacum, ſed ad Seruilium. Correctio eſt, de lacu autem Thraſimeno in agro Peruſino notū eſt, periiſſe illic cæſa ingenti clade, vnà cum Flaminio Cos. uicena Romanorum millia, præter captiuorum non parcum numerum. Lacum verò Seruilium, quem Syluius negat ſe legiſſe vbi ſit, Sex. Pompeius Romæ ab autore nominatum refert in principio uici Iugarij, baſilicæ Iuliæ continentem, vbi Hydræ effigies extiterint à M. Agrippa poſitæ: quod forum hoc nomine fuiſſe aſſerit antiquitatis omnis ſcientiſsimus Morillonus. Certè Cicero illic Seruilium lacum appellat tribunal C. Seruilij Glauciç, longè poſt homines natos improbiſsimi, optimorū quorunque ciuium & ſenatorum ſanguine madens atque reſtagnans. de quo intellexit & Iulius Firmicus libro primo matheſeωn, vbi ait: Vis'ne aliquid tibi, quia in Syllanis temporibus immoramur, de lacu Seruilio referam? in quo multorū ſenatorū capita ad oſtentationē immaniſsimi facinoris, ſectis ceruicibus pependerunt. Et Seneca lib. de diuina prouidentia: Videant largum in foro ſanguinem, & ſupra Seruilianū lacum (id enim proſcriptionis ſpoliariū eſt) ſenatorū capita. Quod ut dilucidum fiat & probabile, repetenda eſt altius paulò hiſtoria. Conſtat enim ob factiones Syllanam & Marianam, ſine iure quum eſſet & ſine vlla dignitate reſpub. C. Seruilium Glauciam cum Saturnino Apuleio gladijs cædibusque omnia cōmiſcuiſſe, & ad libidinē Saturnini in cūctos mortales ſeditioſiſsimis ſuis conatibus obſi-

obſiſtentes graſſatum fuiſſe, tandem à Mario in ſexto conſulatu occiſum: quod autorũ teſtimonia cõfirmant. primùm nanq; Velleius Paterculus rem omnem ſatis enodat, ubi de C. Mario loquitur: Non tamẽ, inquit, huius cõſulatus fraudetur gloria, quo Seruilij Glauciæ Saturniniq́; Apuleij furorẽ cõtinuatis honoribus rempub. lacerantium, & gladijs quoq; ac cæde comitia diſcutientium, Cos. armis cõpeſcuit, homineſq́; exitiabiles in Hoſtilia Curia morte multauit. Ex Valerio quoq; Maximo lib. 3. cap. 2. liquet Seruilium Glauciam maximos ſeditionũ motus excitaſſe, prætorẽq́; ipſum à Mario iam tum ſene oppreſſum fuiſſe. Plin. lib. de viris illuſtr. deſcribit Seruiliũ iſtum ſeditioſiſsimũ L. Saturnini ſatellitem, ab eoq́; prætorẽ creatũ. quod & L. Florus lib. epitomes tertio cap. 16. cõmemorat, in vno tamen falſus, quòd Conſulem eum faciat, quum conſtet ex Cicerone lib. de claris oratoribus, ad eam dignitatẽ nõ emerſiſſe: quanquã nõ negat eum in prætura conſulem potuiſſe euadere, ſi rationẽ eius haberi licere iudicatũ fuiſſet: ita enim ait: Is ex ſummis & fortunę & vitæ ſordib. in prętura Cos. factus eſſet, ſi rationẽ eius haberi licere iudicatũ eſſet: nam & plebẽ tenebat, & equeſtrẽ ordinẽ beneficio legis deuinxerat. Is prętor eodẽ die, quo Saturninus Trib. pl. Mario & Flacco Cos. publicè eſt interfectus, homo ſimillimus Hyperboli Athenienſis, cuius improbitatẽ veteres Atticorũ comœdię notauerunt. Hunc Seruiliũ ob vitæ turpitudinem & ſpurcitiam ſenato-

ria dignitate summouere conatus fuit Q. Cæcilius Metellus, teste Appiano lib. 1. bell. ciuil. cui ille tantum non aqua & igni interdicendũ statuit & proscribendum. De huius ergo Seruilij Glauciæ cædibus loqui Ciceronem, hinc manifestum fieri potest. Quod sequitur de ferro Phrygio, non est quòd Romanum gladium cum Syluio exponamus, quòd à Phrygibus originẽ ducãt Romani: sed argutius festiuiusq́ꝫ, ferrũ Phrygium putãdus est uocare, seruilis generis arma in rempub. expedita: quippe quũ Phryges ignominiose vt serui nominentur, iuxta parœmiam, Phryx plagis emendatur: quando & Seruilij nomen inde non abludit, & apparet ex verbis Ciceronis modò citatis, è summis & fortunæ & uitæ sordibus emersisse: quibus designari puto & seruilem hominis conditionem, & contaminatam libidinibus, vel saltem egestate insigni affectam vitam. Hæc habui, quibus lucem dare loco per se admodum obscuro me posse speraui. Porrò Saturninum, cuius meminimus, vt turbatorem plebis, nominatim memorat Corn. Tacitus lib. annalium tertio.

Locus ex Martiale pristino nitori redditus. Cap. VIII.

EPigramma est elegans apud Martialẽ lib. epigr. 1. quo notat insignem auaritiam & sordes Næuoli cuiusdam, qui cùm arcam haberet innumeris synthesibus differtam, nihil tamen in tenuioris fortunę amiculos erogaret, passurus eas à tineis exedi citius, quàm earum

vsu

vſu commodaret quicquam, aut ſuccurreret egeſtati amicorum. Huius epigrammatis poſtremus verſus ita vt in vulgatis codicibus legitur, venere omni & ſale carere mihi uidetur. Is talis eſt:

Non metuas mortem Næuole, ſed tineas.

At ſi manuſcripti codicis lectionem ſequamur, quo vetuſtiſsimo emaculatiſsimoq́ꝫ ab amico quodã Anglo donatus olim fui, ſordebit prior & vulgatior lectio ſtatim, & poſterior expeditior erit & argutior longè, ac feſtiuo Martialis ingenio dignior, quæ talis eſt:

Quod renuis, non te Næuole, ſed tineas.

Nam quum Næuolus iſte, ut dixi, infinitis abundaret veſtium generibus, atq; æquis oculis amicos ſpectaret pannoſos, nihil interim largiens: ah miſer, inquit, quantulum tandem foret, ſi detraheres, non tibi, id quod facere recuſas, ſed tineis duos pannos: nam multiplex ſyntheſis paſcendis modò tineis aſſeruabatur à Næuolo, ut pote qua ipſe non frueret. Culpandus igit iure ſummo, qui renuebat fraudare non ſeipſum, ſed tineas, binis pannis, quos potius quàm amico vtendos largiretur, arcæ incluſos à tineis corrumpi atque erodi ſineret. Proinde ſic ait, & per quàm lepidè:

Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
Quod renuis, non te Næuole, ſed tineas.

Vſqueadeo iſte Næuolus ad κτῆσιν, quàm χρῆσιν, amicus eſſe maluit, Simonidem aliquatenus exprimens, qui in extremo ſenio cur ad rem eſ-

ſet attentior, interrogatus, ſi Stobæo credimus, reſpondit, malle ſe inimicos à morte ditare, q̃ viuum egentem, amicorũ fidem experiri. Quod dictum hoc ſeculo multi mordicus tenent. In eodem epigrammate, vt & illud obiter dicatur, tertius quoque verſus paulò aliter in manuſcripto legitur: impreſsi enim codices ita habẽt,

Sic tua ſuppoſitis perlucent præla lacernis. At meus,

Sic tua compoſitis collucent prata lacernis,

Vbi tamen præla magis probem: niſi ſi dicamus, in pratis illum interdum explicare ſolere veſtes inſolandas, quemadmodum nos lineas conſueuimus.

Locus in Epigrammatibus græcis emendatus. Cap. IX.

IMmiſcere iuuat ſubinde Latinis Græca: itaque è collectaneis Epigrammatum, libro primo, titulo εἰς σῦχλω, ſubijciam hîc vnum, in quo vitium eſt non leue, interpreti Opſopœo ignoratum, quod tamen facilè ſanari queat. Epigramma Philippo tribuitur, è ſenarijs conſtans, eſtq́ꝫ tale:

ὅτ᾽ ἐκ ζαύτου λίβυος, ἐκ ζαοῦς νότου
συνεζοφώθη πόντος, ἐκ δὲ νειάτων
μυχῶν βυθῖτις ψάμμος ἐξηρεύγετο,
ἱστὸς δὲ πᾶς ὤλισθεν εἰς ἅλα πτύσας,
φορτὶς δ᾽ ἐσύρετ᾽ οὐ ἄϊδαν πλανώμενος,
ἀρωγὸν αὐτῷ δαίμονας Λυσίστρατος
ἐλιπάρησεν, οἱ δὲ τῷ νεωκόρῳ
μόνῳ θάλασσαν ἀγρίαν ἐκοίμισαν.

Vbi in ſexto verſu pro ἀρωγὸν αὐτῷ, quod Opſopœus

pœus ad nauim referens exponit, auxiliatorem ipsi, scilicet naui, legendum est ἀρωγοναύτας vnica dictione, epitheton Dioscurorum & Pollucis, velut deorum tutelarium & opem ferentium in discrimine nautis, quemadmodum ex Statio in tertio Syluarum, Theocrito in Idyllio Dioscuris nuncupato, & Horatio in Odarũ primo liquet. Itaq; hic autor dicit Lysistratũ in summo versan tem periculo confugisse ad vota, & Geminorũ pręsentem opem implorasse, eamq; precibus im petrasse. est ergo ridicula Opsopœi expositio, & locus ita interpolandus, ut à me factum est. Sed quid moror carmen carmine reddere?

Stridens procellis Africus caligine
Inuoluerat densa mare, & furens notus,
Voluebat æstus imo arenas è sinu:
Rugosa præceps carbasa in mare abierant,
Manesq; ad imos iam ferebatur ratis,
Nautarum opiferos quum Lysistratus deos
Supplex precatur, qui mare insanum nimis
Strauere, naucleri unius uicti prece.

Locus ex Ciceronis libro de repub. 6. & simul ex Nonio Marcello integræ lectioni restitutus. Item de sympinio, sympuuio, & sympulo non-nulla. Inibi quid Samium, Capedo, & Cu-lullus. Cap. X.

VEteres in sacris suis fictili vase neutiquã operoso quo libabant, vsi fuere: quod tri fariam efferri inuenio: nam & sympul-lum, & Sympuuium, & Sympiniũ diuersimodè apud autores ueteres lego, vt mirum sit cur

Bayfius magnæ proculdubio eruditionis vir, ſympinium planè reijciat, contra lecturam doctiſsimorum etiam virorum, quod ait, à quibus nuſquam probari poſſe hanc lectionem contendit. Ego verò, bona eius viri pace, apud Ciceronem & Arnobium ſympina dici oſtendam. Locus eſt Ciceronis in ſexto de repub. monſtroſe deprauatus, etiam apud Nonium Marcellum, in quo clarè ſympina, ex uetuſti codicis eiusq́ emaculatiſsimi fide, legendũ eſt. Sed adſcribam primò lectionem vulgatam, vt corrupta eſt, omnem ex Nonio Marcello. Samium, inquit, eſt teſta. Lucillius ſatyr. lib. 14. Et non pauper me vti ſamio certoq́ catino. Mar. Tullius lib. 6. de rep. Læli quam omnes habemus in manibus, quàm ſi imperia pontificum dijs immortalibus grata ſine ſamio, quæ vt his ſcribit, capedines. Quiſquis es diligens lector & æquus, obſerua lectionis diſcrimen, & in vtriuſq́ autoris codice hulcus prorſus Chironium ſana, ex ea quam ſubijciam lectura, ita ſcripturus: Samiũ eſt & teſteũ. Lucillius ſatyr. lib. 13.

Et non pauper uti Samio curtoq́; catino.

M. Tull. lib. 6. de rep. Extat oratio Lælij, quã omnes habemus in manibus, quàm ſympina pontificum dijs immortalibus grata ſint, Samiæq́, ut is ſcribit, capedines. Quid hac ſententia dilucidius? quid illa prodigioſius? in qua ſympini aut ſympinij voce appoſitiſsimè eſſe vſum Ciceronem uides. Arnobius quoq́ lib. aduerſus gentes quarto: Piaculis, inquit, dicitur cõtracta eſſe commiſ-

cõmiſsio, ſi per imprudentiæ lapſum aut in verbo quiſpiam, aut ſympinio deerrarit. Et iterum lib. 7. Date quæſo dijs immortalibus bibant, ſcyphos, brias, pateras, ſympiniaq́; depromite. Quæ verò eſt iſta ratio, ne dicam ſtultitia, negare ſympinium etymi ſui originem à combibendi argumento, παρὰ τὸ συμπίνειν, trahere, quum ſympinium aut ſympullum admittas per y literam Latinis auribus auiam (ut Terentiani Mauri verbo utar) ſcriptum? Quęnam eſt iſta præpoſtera ſapientia, iteratis ęditionibus ita ludere, nihilq́; certi adferre, quo deſtruas quod probabilius tuo uideatur? Nam ut de Cicerone taceam, certum eſt Arnobium in ijs, quos aduerſus gentes ſcripſit, octo libris omnigena eruditione refertis, retexiſſe abdita ſacrorum gentilium myſteria, eaq́; ſolennibus ipſorum vocibus expreſſiſſe, itaq́; receptum verbum nõ fuiſſe corruptum, ſi aliter ſe habuiſſet: qua in re ſubſcribent mihi omnes, quotquot emunctioris eſſe naris in autoribus legendis decet. Venio ad Sympuuium, ſi non potius Sympinium ſcribendũ eſt, cuius vſus eſt apud Iuuenalem ſat. 6. *Aut quis*

Sympuuium ridere Numæ priſcumq́; catinum.

vbi pro priſcum, codices nonnulli nigrum legunt. Nonius Marcellus ſympuuium uas dicit eſſe ligneũ: diuerſum ergo à fictili. Vrit & Varro: Nõ uides, inquit, ipſos deos ſi quãdo uolunt guſtare uinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipſi illi libero ſympuuio uinitari? Idem lib. 1. de uita populi Rom. Item erant uaſa

vinaria, sini (ita manuscriptũ exemplar habet, loco sicut, quod in Nonio legit, cuius vocis vsus etiam alibi extat) cymbia, aquilinæ, pateræ, gutti, sextarij, sympuuiũ. Et Gelenius vir extra controuersiam doctissimus, apud Pliniũ lib. 35. cap. 12. sympuuijs legit ex antiquorũ codicũ fide, vbi sic loquitur Plinius: In sacris quidẽ etiã inter has opes nõ murrhinis crystallinis'ue, sed fictilibus prolibat sympullis. Iam verò Simpulum à simplicitate operis fortasse dictũ, siue sympullum, vt legit Baysius, apud Festũ legitur, ita describentẽ: Simpulum vas paruũ non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libabatur. Apuleius quoq; vtitur: In hodiernũ, inquiens, populus Rom. dijs immortalibus simpulo & catino fictili sacrificat. Hermolaus Barbarus citat etiã Varronis exemplũ, Deos ipsos vili simpulo inuitari: detortũ fortassis ex ijs quę paulò antè adduxi verbis eiusdẽ autoris, libero sympuuio initari. Hæc ferè de tribus vocibus, vnũ tamen idem'q; significantibus, annotare inter disceptantes grãmaticos visum est. Porrò superiorẽ M. Ciceronis ex 6. de repub. sententiã expresſit nõ semel, sed variato dictionis colore, idẽ autor, quæ loca lubebit in mediũ adducere, vt lectionẽ illã nostrã cõfirment, ne iudiciorũ morositas temeritatis crimẽ in nos distringere queat. ac primũ ex tertio de natura deorũ exemplũ proferã, vbi sic ait: Docebo meliora me didicisse de colendis dijs immortalibus, iure põtificio & more maiorum, capedunculis quas Numa nobis reliquit,

de quibus in illa aureola oratiuncula dicit Lælius, quàm rationibus Stoicorũ. Rursus in libello quem græco titulo præter morem suũ παράδοξα inscripsit ad Brutũ cap. 1. Quid Numa Pompilius, minus ne gratas dijs immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuisse, q̃ delicatas aliorum pateras arbitramur? quo loco Deliacas cũ Baysio legero potius, q̃ filicatas cum Camerario. Eodẽ respexisse & Q. Septimiũ Tertullianũ in apologetico aduersus gẽtes putarim, cap. 25. quando sic dicit: Nam etsi à Numa concepta est curiositas superstitiosa, nondũ tamen aut simulacris aut templis res diuina apud Romanos cõstabat, frugi religio, & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, sed temeraria de cespite altaria, & vasa adhuc Samia, & nidor ex illis. Iste vasa Samia vocat, quæ Lælius Samias capedines: ac Samia quidem in genere dicuntur figlina, à luto eius insulæ fictilibus conuenientissimo. vnde apud Ausonium legitur Agathocles rex abacum onerasse Samio luto, fictiles lances intelligi quum uellet. Et Galli Matris deûm sacerdotes samia testa virilitatem amputabant, vt ait libro trigesimoquinto Plinius. Capedines verò à capacitate fortassis, nisi à capiendo mauis, quòd essent ansatæ, atque ita facilè prehendi possent, vt & capidula vsitato veteribus uocabulo vinarium vas ansatum legitur: atque hæ etiam erant fictiles, cuiusmodi vasa κεράμια appellat Athenæus, aut κύλικας, quos idẽ figulina vasa exponit, παρὰ τὸ κυλίεσθαι τῷ τρόχῳ,

quòd rotæ circumactu fingerentur. Notandus ergò oscitantiæ Morisotus, qui in conuertendis in Græcam linguam Paradoxis, exemplo Gazæ & Maximi Planudæ, multũ operæ posuisse uult uideri, quòd capedines, reddiderit σὐρυχωρίας, qua uoce significantur latifundia, & ampla spaciosaq́ue loca: procul extra sententiam Ciceronis. Adeò non est procliue Latina in græcam coloniam adoptare cuiuis, aut è diuerso, ut neque cuiuslibet Corinthũ nauigare. Xystus Betuleius hoc peruidit, admonens πλημοχόλω substitui posse ex Athenæi & Pollucis lib. 10. cap. 20. descriptione, propterea quòd eius in mysterijs solennis erat usus. Huc pertinet quod Maurusius Iuba scriptum reliquit, ad Macedonum usque dominatus tẽpora vasis fictilibus Samijs'ue usos fuisse ueteres, quod in Athenæi dipnosoph. sexto lectum est. Addendum est & illud corollarij loco, Culullos fictiles fuisse calices, in sacris pontificum ac vestaliũ uirginũ adhiberi solitos.

De supplicandi modis variè apud diuersas gentes obseruatis. Cap. XI.

Ritus præcipuus & irrefragabilis supplicandi apud Persas is habebat, si supplex sumpto igne flumen ingressus, minatus fuisset, se ignem aquæ immissurum, nisi uoti fieret compos, ut refert Plutarchus in commentario de primo frigido. hoc eò spectat, quòd apud eos sacrosancto in honore ignis habebat. Scribit enim lib. 3. Q. Curtius, ignem, quem Persę sacrum & ęternum uocabant, argenteis altaribus

præferri

præferri conſueuiſſe ante Perſicum agmen, de
quo & Agathius lib.2.hiſto. & Procopius lib.2.
bello Perſici, & Ammianus Marcellinus lib.23.
ignem cœlitus lapſum apud Perſas ſempiternis
foculis cuſtodiri narrat, cuius portionem exi-
guam, ut fauſtam, præiſſe quondam Aſiaticis re
gibus, ex aliorum fide commemorat. Apud Aſ-
ſyrios ſupplicans incuruatis membris, humum
penè uultu contingebat, manibus poſt tergum
reiectis cõnexisq́ꝫ, vti ſcribit lib.18. Ammianus
idem. Apud Scythas maximum ſupplicandi ge-
nus habebatur, ſi quis extenſo humi corio bu-
balo, reiectis in dorſum manibus, deſidêret, te-
ſte Suida. Apud Iudæos, ſupplex manum ſubij-
ciebat femori eius cui ſupplicabat. Apud Græ-
cos oleaginas virgas ore manuq́ꝫ præferebant
ſupplices, lana candida circundatas: unde ἱκτη-
ρίοι κλάδοι apud Aeſchylum ſupplices rami, &
ἱκετηρίαν oliuæ ramum à ſupplicando Græci no
minant, quem εἰρεσιώνην cæteri. Iſtud non fugit
Virgilium, vbi ait:

Iamq́; oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ, ueniamq́; rogantes.

Hinc eſt quòd Valerius Flaccus & Papinius ſup
plicem oliuam appellant, quippe per quam Lu
tatius pacem ſupplicando fieri dicit. Aeneas itē
apud Virgil.lib.8. ſupplex Euandro vitta com-
ptos prætendere ramos legitur. Ita Plautus ve-
latas manus dixiſſe videtur, ramis oleaginis in-
umbratas, ceu velamento quopiam, vbi inquit:
Poſtridie in caſtra ex vrbe ad nos veniunt flen-

tes principes, Velatis manibus orant, ignoſcamus peccatũ ſuum. Niſi intelligamus manus velatas, quæ obtenderent atq; ſponderent fidem, cui manu ad digitos uſq; inuoluta & intecta diuina res fiebat: quod Liuius, Horatius & Seruius innuunt. Ita Liuius prodidit Locrenſes obtendiſſe ramos oleaginos, ſupplicũ velamenta, lib. 5. quartæ decadis: cum ſordida, inquit, ueſte tenentes velamenta ſupplicũ. Apud Lucanum idẽ faciunt & Maſsilienſes obſeſſa vrbe, ubi ait:

Orant Cecropiæ prælata fronde Mineruæ.

Legati quoq; Rhodiorum deprecati peccatum, ramos oleę ſupplices iactantes procidiſſe leguntur, Liuianæ decadis quintę lib. 5. Commentarij Euripidis id fieri quoq; lauri folijs annotant in Oreſtem: vnde ἄφυλλον στόμα Euripidi in Oreſte. Iam verò & Macedones ἐχιτάρκῳ tunica, quam ſubuculam dicimus, ſola induti, ſupplicaſſe leguntur. Antiquæ Græciæ in ſupplicando, mentum eius quem deprecabantur, attingere mos erat: unde obijcit Hecuba Vlyſsi ut inexorabili & duro, quòd uultum auerterat, ὡς μὴ προσθίγειν γενειάδος, ne mentũ eius mulcere cõtactu poſſet, reflexo capite, vt ne ſupplicem admittere cogeretur. Apud Homerum, & mentum & dextram & genua contingunt ſupplices: ac mentũ quidem vt annueret, aut pro deprecante intercederet, ſi quid faciundum foret ex vſu: dextram verò, vt faceret: genua verò, vt ne ceſſaret, ſed pergeret. Hecuba Euripidis etiam illud Vlyſsi præfracto obijcit, quòd dextram occuluerat, præciſa

ſa ſpe veniæ omnis. De genibus quòd ea ſuppli ces attrectabant, multa fit apud autores utriuſque linguæ mentio: certè miſericordię ſedem in genibus cõſecratam fuiſſe à vetuſtate memorat Seruius, quod diſertiſsimè his verbis extulit lib. 11. cap. 45. Plinius: Hominis, inquit, genibus ineſt & quædam religio, obſeruatione gentium: hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hęc vt aras adorant, fortaſsis quia ineſt ijs vitalitas, quippe quorum inanitate perfoſſa, ceu iugulo, ſpiritus fugiat. Priamus Iliad. vltimo iubetur à Mercurio itineris duce, Hectoris corpus redempturus, aduolui ſupplex ad Achillis genua:

γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴκ' ἐλεήσῃ.

Idem alibi Iliad. 6. *λαβὼν ἐλλίσετο γούνων.*

Sic & Virgilius:

Et genua amplexus, genibusq́; uolutans. Et iterum:

Et genua amplectens effatur talia ſupplex.

Sic apud Tryphiodorum Sinon periurus *ἱκεσίαις παλαμῇσιν ἥψατο γούνων*, Priamo aduolutus. Similiter apud Euripidẽ Oreſtes ſupplex Menelai genua contingit, *τῶν σῶν γονάτων*, inquiens, *προστρόπαια θιγγάνω*. Synesius, *πρηνὴς καὶ γονυπετὴς ἱκέτης γενόμενος*: Pronus atq; in genua procidens ſupplex factus. Liuius lib. 5. quartæ decadis, vbi de Perſeo agit: Summittentẽq; ſe ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus. Claudianus de raptu Proſerp. Genibusq; ſuas cũ ſupplice fletu Admouere manus. Apud Q. Curtiũ mater & cõiunx Darij prouolutæ ad pedes Alexandri, orant ut liceat ſibi

patrio ritu ſepelire Darium, quem rebantur in acie cecidiſſe. Huc ſpectat quòd Homerus Iliad. nono, Litas deas ſupplices fingit eſſe claudas, eò quòd γουνκλινᾶς, id eſt, flexis genibus ſupplicent qui priores offenderint. Prometheus apud Aeſchylum vinctus negat ſe ſupinas muliebri ritu manus ad Iouem extẽſurum, ſupplicum more, γυναικομίμοις ὑπτιάσμασι χερῶν. Fuit & iſte mos ſupplicum, quod Lucillius Tarrhęus refert, vt in foco ſedentes verbum nullum facerent, ſilentio animi demiſsionem conteſtati: id quod canit Argonaut. 4. Apollonius:

τὼ δ' ἄνεω καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντε,
ἵζανον, ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. id eſt:
At tacitus mutusq; focis conſedit uterq;,
Supplicibus quæ lex impendet dura miſellis.

Iſtud mutuatus ab Homero, apud quem in Odyſſeæ 7. Vlyſſes aduena in Alcinoi ædibus, κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι, hoc eſt, humi in lare ſedit. Apud Plutarchum Themiſtocles rebus acciſis, & iam conclamatis, ad Moloſſorum regem Admetum fugiens, nouo quodam modo, cum regio iuuene, ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι, ad larem conſediſſe legitur, quod ſanctiſsimũ & irrefragabile ſupplicij genus apud eam gentem habebatur. Scribit Parthenius de Neæra Hypſicreontis Mileſij coniuge, quòd ἱκέτις προσκαθίζετο ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἐν τῷ πρυτανείῳ, quòd ſupplex in foculo Prytanæi deſederit. quod interpres malè cõuertit in hanc faciem: Inuenit ſedentem in templo Veſtę in Prytanæo, ignarus, vt arbitror, iſtius moris. Ea nanque

que fœmina, quoniam mariti thorum violarat, sibi metuens confugit ad Naxios, & supplex in foco consedit, veluti asylo certissimo & inuiolabili: neq; maritus dei in se iram prouocare fuit ausus, vi allata illam deripiendo. Huc faciũt uerba Cicer. in oratione pro domo sua: Nihil sanctius, nihil omni religione munitius, quàm domus vniuscuiusq; ciuium: hîc aræ sunt, hîc foci, hîc dij penates, hîc sacræ religionis cerimoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde arripi neminem fas sit.

De Zytho & Ceruisia, quid differant, quibusq; nominibus olim appellabantur. Cap. XII.

NEmo est uel mediocriter literis tinctus, cui dubium sit priscis hominibus vsurpatam fuisse vini factitij, siue conficiendi è frugibus potus rationem, ijs præsertim regionibus, quæ ob soli uitium vineas non producunt: cuius inuentionem Libero patri ascribit Diodorus in fine lib. 4. vbi ita ait: Dionysius eos quorum regio à uinearum vsu aliena esset, potũ hordeaceum conficere docuit, paulò deteriorẽ uini suauitate. Sic idem lib. 6. à Gallis potum ex hordeo parari scribit ob uitium inopiam, quem zythum appellent. Sed hoc in genere varia lego usitata fuisse nomina: nam Zythum dixisse Aegyptum inuenio, Celiam & Ceriã Hispanos, Ceruisiam Gallos, Sabaiam Illyrios, Parabiam Pæonas, Curmi barbaros nescio quos, & Alam Anglos, detorta nonnihil uoce (ut equidem existimo) Danica, qua Oela appellatur: ea nanq; gens

olim Angliam immigrauit: nam ab alica appellationem deriuare cum Ruellio, inſcitia eſt. De quibus ita loquitur Plinius lib. 14. cap. 22. Eſt, inquit, & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida, plurib. modis per Gallias Hiſpaniasq́ꝫ, nominibus aliis, ſed ratione eadẽ. Hiſpaniæ iam & vetuſtatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoqꝫ è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Idẽ autor lib. 22. cap. vltimo, è frugibus fieri potus cõmemorat, in Aegypto Zythũ, Celiam & Ceriam in Hiſpania, Ceruiſiam & plura genera in Gallia aliisq́ꝫ prouinciis. His omnibus, tametſi diuerſa videantur nominum tenus, vis tamen inebriandi cõmunis eſt. ita Leontius apud Conſtantinum in Geoponicis lib. 6. inter cætera poculenta, quibus inebriandi vis inſit, refert barbaricum potum è tritico & hordeo: item ex auena & olyris. Confirmat iſtud & Dioſcorides, qui quũ de Zytho & Curmi loquens, cerebrũ iſta tentare & capitis dolores excitare dicit, vim ſine dubio inebriandi illis aſsignat. Huc accedit & Dion Academicus, ſcribens excogitatã primũ apud Aegyptios fuiſſe rationẽ qua inopes vini indigi, hordeaceo potu ſeſe explerent, quo ita exhilaraſcerent, vt in cantiones & tripudia ſoluerentur omnes. Virgilius in tertio georgicôn de ceruiſia (quod & Seruius agnoſcit) ſentiens, hilaritatem conciliare uini modo canit, vbi de ſeptentrionalibus populis loquitur:

Hîc (inquit) noctem ludo ducunt, & pocula læti

Fermen-

Fermento atq; acidis imitantur uitea sorbis.

Aristoteles in libello de ebrietate scribit, vini potu inebriatos, in faciẽ pronos deferri: at qui hordeaceum hauserint affatim, resupinare capita: quòd merum capitis grauedinẽ conciliet, at vinum ex hordeo factitiũ, καρωτικὸν sit, & profundo sopore hominẽ obruat. Supinos autem sterni eo potu temulentos, his verbis ostendit: μόνοι δὲ οἱ τῷ πίνῳ μεθυσθέντες, εἰς τοὐπίσω καὶ ὕπτιοι κλίνονται. id est: soli illi qui ceruisia inebriantur, in dorsum & supini cubànt. Quibus testimonijs clarũ fit, hordeaceo potui vim inebriandi assignare omnes, quam in Ceruisia nostra agnoscimus quoq;: de qua sensit Corn. Tacitus in libello de moribus Germanorũ, quum ait: Potui est humor ex hordeo aut frumento in quandã similitudinẽ vini corruptus. Constat autẽ hac ætate ceruisiã fieri ex hordeo, quod prius madescit, deinde torretur resiccaturq; (βύνην appellat Aëtius medicus, maltam nostrates) addita tritici farina, adiectis & lupi salictarij floribus, cum fece ceruisiæ, quę fermenti vicem obtinet. Quem conficiendi modũ videtur & Isidorus propémodũ agnouisse, ubi ita scribit: Est, inquiens, potio ex succo tritici per artẽ confecta: suscitatur enim igne uis illa germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & pòst in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adijcitur, quæ fit in ijs partibus Hispaniæ, cuius fęrax vini locus non est. Hactenus ille. Sed operæprecium est, & locus id postulat,

annotare diſcrimen, quo à Ceruiſia noſtri ſecu li, Zythum ueterũ diſcrepare uolũt recentiores, eo pręſertim nomine, quòd Aëtius Zythum praui ſucci dicat eſſe, quippe è putrilagine factum: quod ex Galeno lib. 6. de ſimplicium facultat. tranſtulit, ubi is addit, etiam flatulentum eſſe Zythum, partimq́ acrem eſſe & calidũ, partim frigidum aqueum & acidum. Neq́ ſilentio prætериjt hoc & Paul. Aegineta, qui illi acrimoniam ex putredine attribuit, & frigiditatem ratione acidæ qualitatis: quum è diuerſo Ceruiſiæ ſalubritatem adſcribant ſanioris iudicij homines, inter quos Manardus medicus inſignis, ſeptentrionalibus nationibus uix alio quàm ceruiſiæ potu utentibus, & formam & ſalubritatẽ & roboris præſtantiam ex ceruiſia ferè cõtingere autumat. Differentiam verò hanc eſſe uolũt, quòd Zythum ex hordeo cõputreſcente atq́ aceſcente fiat: at Ceruiſia ex eodem, ſed poſt macerationem toſto atq́ arefacto, ac proinde etiam putredinis omnis experte. Mirum tamen mihi videtur, quòd cõficiendi Zythi ratio à ueteribus clarè non ſit prodita: nam Dioſcorides ſimpliciter ex hordeo fieri ſcribit. Suidas non aliter interpretatur, ſolummodo exponens zython, vinũ ex hordeo factitium. Et Galenus in commentario in lib. de morbis acutis, ſiue de ptiſana (quomodo à Cælio Aureliano & Athenæo inſcribitur) reprehendens Hippocratem, quòd prætermiſiſſet parandi cremoris hordei modum, duas enumerat obiter conficiendi eius rationes, ſed

non

non explicat, cuius verba hæc ſunt: Satius fuerat docere quem in modum apparandum eſſet hordeū, ſimpliciter'ne madefieri oporteret, an ex eo zythum huius temporis cōficere &c. Aequè clarè explicuit hoc, non tamen ex profeſſo, Diodorus Siculus de Baccho zythi inuentore loquens: εὑρεῖν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς καταςκευαζόμενον πόμα, τὸ καλούμενον ζύθον. id eſt: Inueniſſe illum perhibent & potum ex hordeo confectum, quem zythum appellent. Meminit & Strabo lib. 17. zythi, apud quem tamen perperàm ſcribitur per κ ζῦθον, vbi ait: τὸ δὲ ζῦθος ἰδίως μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις, καὶ παρ' ἑκάςοις δὲ αἱ σκευασίαι διάφοροι. id eſt: Zythū priuatim apud illos cōficitur, cuius parandi diuerſæ per familias rationes. Item in aphoriſmorum ſecundo Galenus zythum Alexandrinorū potum nominat, quomodo Iunius Columella lib. agriculturæ nono Peluſiacum illum vocat, eo verſu:

Vt Peluſiaci proritet pocula zythi.

Qui verſus admonet me oſcitantiæ ſummæ Baptiſtæ Pij, annotantis zythum hîc eſſe compoſitionem factam ex gith, quod melanthium ab aliquibus appellari, ab aliis melaſpermum ſcribit Plinius. quod illius indoctum cōmentum non potuit à me ſine cachinno legi. Quicquid ſit, nō obſtabit leue illud diſcrimen, vt verear ceruiſiā noſtram etiam zythi nomine compellare. Reliquum eſt vt varia, quibus appellatur diuerſimodè, nomina ſubiiciam & explicem. De zytho abundè multa. Cereuiſiam à Cerere, id eſt, fruge

nomen habere ſcribit Iſidorus : alij à Ceria Hi-
ſpani idiomatis olim vocabulo nominis appel-
lationē deriuant: niſi potius à cereo colore flu-
xiſſe nomen dicamus. Celiam à calefaciēdo de
ducit, ſed abſurdius, vt mihi quidē videtur, Iſido
rus, cuius in Numantino bello meminit L. Flo-
rus, his verbis: Quum ſeſe prius epulis, quaſi in
ferijs, impleuiſſent carnis ſemicrudæ, & Celiæ,
ſic vocant indigenæ ex frumēto potionem. De
Sabaia ita Marcellinus lib. 26. Eſt autem Sabaia,
inquit, ex hordeo vel frumento in liquorem
conuerſus paupertinus in Illyrico potus : vn-
de iniurioſum Sabaiarij nomen, quo in obſi-
dione Chalcedonis appellatus fuit Valens Im-
perator. Ariſtoteles eundē potum πῖνον dixit ver
bis ſuperius citatis, vel à communi bibendi vo-
cabulo, vel à ſordibus fæculentis fortaſſe. Non-
nulli Græcorum βρύτον vocarūt, vt Hellanicus:
πίνουσι δὲ βρύτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν.
hoc eſt: Potus fit illis è radicibus herbarū, quem
admodum Thracibus ex hordeo. Hecatæus in
Europæ deſcriptione ſcribit Pæonas bibere βρύ
τον ἀπὸ τῶν κριθῶν. Sic vſus eſt & Archilochus poë-
ta, ὥσπερ αὐλῷ βρύτον, ἢ Θρᾷξ ἀνὴρ, ἢ Φρὺξ ἔβρυζε. Cerui-
ſiam veluti tibia ſorbebat, quaſi Thrax aut
Phryx. Citatur & Aeſchyli autoritas in Lycur-
go dicentis, κἀκ τῶνδ' ἔπινες βρύτον ἰσχναίνων χρόνῳ.
id eſt, hinc bibiſti ceruiſiam æuo fractus. Porrò
Ala Anglorum, de qua diximus, hoc differt à
ceruiſia, quam Bieram nominamus, quòd illa
ætatem non perinde ferat, ut ceruiſia. cauſam re
ferendam

ferendam puto ad lupum ſalictariũ, cuius flos ceruiſiæ additus ἀντιπυπίαν quandam conciliat, qua ſenio renitatur: nam ſuauitas quæ Alæ ineſt maior, tritici floris ampliori copiæ, accepta referenda eſt. Hinc fit quòd Angli, maioris diſcriminis gratia, cerniſiam per n literam pro Ala efferunt, at per u ceruiſiam pronunciantes, Bieriam intelligunt. Cæterum appendicis loco & illud adiјcere libet, non vini modò aut ceruiſiæ potu caput tentari atq; ebrietate percelli, quando lectum ſit mel quoquę inebriare: apud Orpheum nanque vetuſtiſsimum theologum Saturnus ab Ioue filio per mellis poculum inſidiјs capitur, quo ſaturatus inebriatur, & acto in vertiginem quandam capite, qualem vini copia excitat, obdormiſcit: ita enim apud illum loquitur Nox, quæ Ioui hunc de melle dolum ſuggeſsit:

Εὖτ' ἂν δή μιν ἴδηαι ὑπὸ δρυσὶ ὑψικόμοισιν,
ἔργοισι μεθύοντα μελισσάων ὀριβόμβων, Δῆσον. id eſt:
Poſtquam illum cernes ſucco, quem Dædala tectis
Ponit apis, ſaturum, contende tenacia uincla.

Quod & factum eſt: nam comprehenſus vinctusq; virilibus priuatur. Ita & apud Platonem πῶρος calamitatis deus nectare ad ſatietatẽ hauſto inebriatur.

De voce Piſtrix & Priſtis.
Cap. XIII.

APud Virgiliũ Aeneidos tertio, vbi monſtroſa Scyllæ forma deſcribit, duplicẽ lectionẽ obſeruaui, legẽtibus nõnullis, Poſtrema

immanì corpore Piſtrix: aliis Priſtis: ſed utrãq; approbo apud probatos autores receptam. Eſt autẽ Piſtrix ſiue Priſtis cetus marinus, quomodo ibi apud Virgil. accipitur, & lib. 10.

Frons hominem præfert, in priſtin deſinit aluus.

Sed de piſtrice dicam primo loco, ſic enim Sex. Pompeius: Balenam belluam marinam ipſam dicunt eſſe Piſtricem & cetum. Cicero ipſe non ſemel piſtricem reddidit, quem κῆτος vocauit Aratus, ex quo ita ille uertit:

Tum uerò fugit Andromeda & Neptunia Piſtrix:

id quod iſte ſic extulerat:

οὐ δὲ μὲν ἀνδρομέδης, καὶ κήτεος ὅσσ᾽ ἐλέλειπτο.

Ad verbum ita ſonat verſu redditum:

Nec uel tantillum Andromedæ, cetíue relictum eſt.

Vtitur hac voce & Lu. Florus lib. 3. cap. 5. de Lucullo loquens. Videntibus, inquit, procul, quaſi marina piſtrix euaſerat. De Priſti uerò pro ceto loquitur Plinius lib. 9. cap. 4. vbi maximum animal in Indico mari priſtin eſſe dicit & balęnam. Et cap. 13. inter ea quę pilo ueſtiuntur, animalq́; pariunt, enumerat priſtin, balænam, & vitulum. Idem lib. 36. inter Scopæ opera recenſet, Chorũ Phorci, & Priſtes, ac multa alia marina: pluribusq́; aliis locis priſtium meminit. Quin & ita apud Gręcos nuncupantur. Epicharmus in Hebes nuptiis, in reliquo apparatu & menſarũ delitiis enumerat quoq; priſtes: ἦν δὲ, inquit, ζύγαιναι, πρίστιες, ῥίναι τε βαχυδέρμονες, id eſt, nec deerant libellæ, priſtes, nec aſperipelles ſquatinæ. Et Polycharmus in Lyciæ rerum commentariis ſcribit

bit, vati è piſcibus futurorum euentus auguranti in littore apparere orphos, glaucos, interdũ etiam balænas & priſtes, ἐνίοτε δὲ φάλαιναι, ἢ πρίστεις. Videtur autem nomen deductum ἀπὸ τοῦ πρίζειν, à findendo, quòd fluctus longo tenuis corporis tractu mirè perſulcat. Inuenio tamen in eadem ſignificatione & per η ſcriptum πρῆστιν, ut apud Oppianum primo Halieuticῶn: ἐν δὲ λαφοινὴ πρῆστις, Truculentaq́ue priſtis. quo loco Oppiani ſcholiaſtes, πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου, Preſtis ſpecies ceti marini. Deriuantq́ue grammatici ἀπὸ τοῦ πρῆσαι, ab incendendo, fortaſsis quia motu & longo ſyrmate mare criſpari & quodammodo ardere faciat. Inuenio & Piſtris ſcriptum, non modò Priſtis, pro ceto, vt apud Pedonem, quem citat Seneca:

Qui ferat Oceanum, qui ſæuas undiq; Piſtreis,
Aequoreosq́; canes ratibus conſurgere panſis.

Niſi vitium ſit in codicibus impreſsis. Porrò à forma priſtiũ marinarũ, inquit Nonius Marcellus, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti, Priſtis nauigij genus nomẽ habet. Claudius Quadrigarius rerũ Romanarũ lib. 12. Quin quòd nauigiũ ea forma à marina bellua dicta eſt Priſtis. ita enim lego ex vetuſtiſsimo exẽplari, pro eo quod in uulgatis extat, Quiq́ue. Priſtis pro naui etiam apud T. Liuium lib. 4. quintæ decadis ponitur. Adiectæ ad hunc numerum quinq́ue priſtes erãt. Sic accipit & Virgil. in 5. ibi:

Velocem Mneſtheus agit acri remige priſtin.

Vtitur & Polybius græcus hiſtoricus, πέντε λέμβο-

βὺς ἔχων καὶ μίαν πρίστιν. id eſt: Quinque lembis inſtructus & vnica priſti. Seruius originem deducit vel à tutela depicta, vel à ſecandis fluctibus, ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα. Eſt & πρίστις poculi genus oblongi apud Diphilum & Athenæum in vndecimo.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER TERTIVS.

Plinij locus vindicatus de Orbona deâ. Item cur Quartanæ Saturni filiæ dicantur.

CAPVT I.

Erdinandus Pintianus homo Hiſpanus, poſt omnes omniũ in Plinium annotationes prǽclarè de eo autore meritus, Orbonæ deæ mentionem apud Plinium lib. 2. cap. 7. exterminandam putat, veluti ſpuriam & adulterinam, vt quam ſcriptor nullus celebrarit, nullibiq́ omnino, ut ipſe ait, compareat. Atenim ego, vt haud temerè mutandum quicquã in autoribus, aut veteramentariorum more ſtatim interpolandum, vel etiam inducendum eradendum 'ue cenſeo, ita Orbonæ lectionem defendo conſtanter & ſeruandam autumo, quum eam agnoſcat doctiſsimus pariter & antiquitatis omnis callentiſsimus Arnobius, magni illius Lactantij prǽceptor libro aduerſus gentes quarto, vbi

vbi in reliqua fictitiorum & putatitiorum deorum turba, quam enumerat, hanc quoq; deam non dissimulanter nominet, his verbis: Ab erroribus viarum dea vibilia liberat: in tutela sunt Orbonæ, orbati liberis parentes: in Næniæ, qui bus extrema tempora. Hîc apparet & Orbonæ nomen Romanis sacris templisq; non fuisse ignotum, & ipsam orbitatis esse deam, cui quòd matronæ olim sacra fecerint, memoriæ proditum legisse aliquando memini: nam quòd Antonius Sabellicus suis in annotationib. scribit, ex Macrobij autoritate, matronas ad arcendam orbitatem Orbonam propitiasse, vbi infando sacrorum instituto orbari consueuerint, nusquam in eo autore legi existimo. Proinde retinendam esse vetustam lectionem iudico, in Plinianis codicibus, transposito tantùm cõiunctionis vinculo, hunc in modũ: Ideoq; etiã publicè Febri fanũ in palatio dicatum est, Orbonæ ad ędem Lariũ, & ara malæ fortunæ Exquilijs. quẽ locum Pintianus ex Cicerone interpolare hoc pacto voluit: Ideoq; etiam publicè Febri fanum in palatio dicatum est ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Aesquilijs: propterea quòd apud Ciceronem libro de natura deorum tertio perperàm legisset, codicis, vt opinari lubet, vitio deceptus, Febris enim fanũ in palatio ad ædẽ Lariũ, & arã malæ fortunæ Aesquilijs consecratã videmus: ubi melioris notæ codices rectius legũt: Febris enim fanũ in palatio, & ædem Larum, & aram malę fortunę Exquilijs cõsecratã uidemus,

Dispescenda sunt igitur vocum spacia coniunctione copulante, apud Ciceronem, qua occasione Plinio uetus lectio manebit integra. aut pro, Orbonę ad ædem, legendum erit ex Cicerone, & ædes larium, id quod nemo, nisi impudentissimus is sit & præuaricator maximus, tentabit. Quia uerò de febris fano facta mentio est, et illud ex Minutio Felice in Octauio (is enim autor est octaui libri Arnobio ascripti, quod Morillonus admonuit iuuenis extra omnem aleam ingenij positus) addendũ est, Pauorem, inquit, Hostilius atq; Pallorẽ coluit, mox à nescio quo Febris dedicata. quæ verba repetuntur & apud Cyprianum libro de idolorum vanitate. Quin & illud appendicis vice adijciendum est, quòd Quartanæ Saturni filiæ ab Octauio Horatiano medico peruetere dicuntur, ob morbi videlicet cùm tarditatem tum malitiam insignẽ, vt equidem existimo: in quarum curatione Democritus censuit pollutione esse opus, ut sunt cædes, culpæ, menstrua, sanguinis potus, sacrarum auium vel vetitorum animaliũ carnes cibo datæ.

De Aquila in Romano exercitu portari solita, paradoxon. Cap. II.

Mirũ ualde mihi, atqueadeo paradoxon visum est quod apud Dionem Cocceiũ de Aquila scriptum repperi, quam non militare signum, sed fanulum quoddam fuisse prodit, aureum aquilæ simulacrum effigiatum habens, hastæ præpilatę suffixum, quod ita à milite ferebatur, quem cum Cæsare aquiliferum dicere

cere licebit. Autoris verba ſunt ex quadrageſimo hiſtoriarum libro, ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνομασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, καθίσταται ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴ ποι σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μικροῦ δὲ ὀξὺ τὸ στύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ δὲ τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. id eſt: In omni exercitu per delectum cõſcripto apud Romanos collocatur Aquila (id erat fani exigui nomen, in quo aurea iacebat aquila) quæ non mouetur ex hybernis, niſi totus prodeat exercitus. fanum illud paruæ ſuffixum haſtæ aquilifer portat, cuius inferior cuſpis acuminata erat, vt humi depangi poſſet. Appianus bellorũ ciuiliũ lib. 2. Aquilæ potiſsimam dignitatem inter militaria ſigna attribuit, quum ait Cęſarem ſtitiſſe ſua manu ſigniferum aquilam ferentem, quæ præcipuum in bellis ſignum erat. Cæſar lib. belli ciuilis 3. ſpectatæ uirtutis aquiliferũ tantiſper aquilam defendiſſe pugnando ſcribit, dum deficientibus iam viribus, equitibus ſuis accedentibus aquilam multos per annos defenſam moribundus tradidit. Certè idem Cæſar à ſignis militaribus aquilas diſcriminat, vbi inquit de pugna cũ Pompeio cõmiſſa: Signa militaria ex pręlio ad Cæſarem ſunt relata centum octoginta, & aquilæ nouem. Plinius refert C. Marium ſecundo cõſulatu ſuo propriè dicauiſſe Romanis legionibus aquilam, abdicatis reliquis ſignis, quæ quatuor erant, lupus nimirum, minotaurus, equus, & aper, A quo tempore obſeruatũ ſcribit idem,

rarò legionis castra hybernasse, vbi non esset aquilarum par seu iugum: quæ res in omen fortassis rapta est, vt aquilæ signum non velleretur aut loco tolleretur, nisi in aciem descenderēt vniuersæ legiones, id quod ait Dion.

Quæ dicantur dextræ aut sinistræ mundi partes. Cap. III.

IN siderum cursu orientem nominari dextrā cœli partem, occiduam verò plagam, læuam sinistram'ue, ex Higyni obseruatione annotandum est. Vnde & Plinius lib. 2. cap. 8. Naturalis historiæ, errantia sidera læuum cursum mundi vertigini contrarium scribit, illo semper in dexteram præcipiti: cui consentit & Ptolemæus. Eôdem spectat & Orphei vetustissimi poëtæ dictum, solem dextrum auroram producere, læuum noctem, dicētis: hoc est, in oriente diē proferre, in occasu noctē. Quid, quòd apud Græcos σκαιά, id est, læua dici τὰ δυτικὰ siue occidua annotat diligētissimus Eustathius? Quin & ex Aristotelis sententia Chalcidius Timæi Platonici interpres, orientem dextram mundi partē statuit. Attestatur item Plutarch. lib. 2. de philosophorū placitis, in hæc verba: Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextram mundi plagam orientalem esse dixerunt, vnde motus initium existat: occiduam uerò læuam. At Empedocles dextram statuit ab ea parte, qua solstitium æstiuum est: sinistrā, qua brumale. Similiter & Cleomedes &c. Cleomedes græcus autor, cuius opus nuper in lucem exijt, septentrionē pro dextra ponit. Similiter He

trusci

trusci aruspices dextram nominabāt septentrio ni subiectā, sinistram meridiei expositā, quomodo & poëtæ accipiunt. Contrà apud T. Liuium in Numa, augur regiones ab oriēte ad occasum determinās, dextras ad meridiē partes, lęuas ad septentrionem esse dixit. Sed hanc distinctionē ridet Arnobius libro aduersus gentes quarto, scribitq; pro ratione situs corporis, variare mūdi partes, vel læuas, vel dextras: nam quicquid teres est, & ex omni parte rotūditate solida conuexum, definiri aliqua finis aut initij portione non potest. Itaq; cùm dicimus, inquit, hęc regio dextera est, illa læua, non ad mundi habitū dicimus, qui sui simillimus totus est, sed ad positionem nostram, situmq; reuocamus.

De similitudine mundi cum ouo, & cum litera ω mega. Cap. IIII.

NOn dubiū est quin pleriq; scriptores omnes globosam seu sphæricā figurā mūdo attribuerint, vt & Aristoteles, & cū Stoicorū schola Homerus quasi princeps sensisse videtur, qui terrā ἀπάρονα, id est, infinitā dixit, propter orbicularē figurā circularē'ue, initio pariter & fine carentē, vti Heraclides, Eustathius, & Iohānes grāmaticus Aristotelis enodator exponunt. Et Numa Pompilius terrā pilæ forma esse credēs, quod à Sex. Pompeio annotat, ædē Vestę rotundā consecrasse perhibet, quū intelligeret Vestā eandē esse cum terra vitæ hominū altrice. Attamē inuenio & qui ὠοειδῆ, hoc est, ouali figura mundum esse prædicarunt, id quod apud

Plutarchum de placitis philoſophorum ſecundo, iiſdemq́ verbis in libello Galeno falſo attributo legitur: qua in opinione fuit & Sanchuniathon Berytius, antiquiſsimus rerum Phœniciæ ſcriptor, à Philone Byblio translatus in græcã linguam, qui omnem hanc rerum faciem ὁμοίως ὠοῦ σχήματι, id eſt, oui inſtar effigiatam fuiſſe prodidit ſcripto, vt ex eo refert Philon Byblius. Eadem eſt ratio cur initiati orgiis Liberi patris, Ouum in ſacris ſuis coluerint venerabundi, vt nimirum è terete forma, ac penè ſphærali, vndequaq́ clauſa, & intra ſe uitam includente, mundi ſimulachrum cognoſceretur, vt à Macrobio Saturnaliorum ſeptimo, cap. 16. proditũ eſt. aut potius translatum è Plutarchi ſympoſiacis, vbi in hæc uerba diſſerit: ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, συγκαθοσίωται τὸ ᾠόν. id eſt: Quare non abs re in Bacchi orgiis ouum ſacratum eſt, veluti ſimulachrum mundi è quo cuncta nata ſunt, cuiusq́ complexu vniuerſa tenẽtur. Quin & Varro in Logiſtorico, qui inſcribitur Tubero de origine humana, mundum ouo comparauit, cuius hæc verba adducit Probus grammaticus: Cœlum eſt teſta, item vitellum ut terra, inter illa duo humor quaſi in ſinum (ſic lege, non ilcinus) cluſus aëri, in quo calor. quanquã is autor non de mundi forma ouali id extuliſſe, ſed habita quatuor elemẽtorum ratione, mundum ouo aſsimilaſſe mihi videtur: atq́ ita accipere illud uidetur & Proclus in Timæum, vt Orphicũ

ouum

ouum sit idem, quod Platonis ens, τὸ πλάτωνος ὂν, καὶ τὸ ὀρφικὸν ὠόν. Fuerunt & qui terrarum orbem in formam literæ græcæ ω effigiarunt, vt extremum lineamentum quod ο literam ambit, oceanum referat designetq́ue, quem ζωστῆρα κόσμου, id est, mundi baltheum, quidam appellarũt, Probi testimonio. Quò respexisse uidetur Cyrillus, ibi:

ὠκεανὸς δ' ὢ πᾶσαν περίῤῥυτος ἐνδέδετο χθών.

Tellurem Oceanus circunfluus illigat omnem.

Non possum non appendicis vice adijcere ex Varrone mundi definitionem, operosam quidẽ illam, sed raro lectã, qui in Cynicis Satyra, quæ inscribitur Dolium siue Seria, sic scribit: Mundus, inquit, domus est maxima homuli, quam quinq; altitonæ flammeæ zonæ cingũt, per quã limbus pictus bis sex signis stellimicantibus altus in obliquo æthere Lunæ bigas acceptat, & appellatur à cælatura cælum, græcè ab ornatu κόσμος, latinè à puritie mundus.

Virgilij versus ex Eratosthene translati: eius item locus expensus accuratius. Cap. V.

QVoniã de zonis præcedente capite mentionem fecimus, locus poscere videtur, vt Virgilianos de zonarum descriptione versus, autori suo vindicemus. Is est Eratosthenes Cyrenæus, qui versibus Heroicis librũ conscripsit, cui Mercurio titulum indidit. Sed audiamus primùm Virgilium in Agriculturæ primo ita canentem:

Quinq; tenent cœlum zonæ, quarum una corusco

Semper ſole rubens & torrida ſemper ab igni,
Quam circum extremæ dextra læuaq; trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atq; imbribus atris.
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.

Nunc penè eoſdem, ſed Eratoſthenicos, ex Heraclide Pontico ſubijciamus libro de allegorijs Homericis, qui ita ſonant:

Πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιηγέες ἐσπείρωντο,
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος, οἷον ἐρυθρὴ,
Τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ ῥά ἑ μοῖραν ἐπ᾽ αὐτὴν
Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθορέες πυρόωσιν.
Αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοιο περιπεπηγυῖαι,
Αἰεὶ κρυμαλέαι, αἰεὶ δ᾽ ὕδατι μογέουσαι.

Quos obiter adſtricta numeris oratione reddere non pigebit.

Circum hunc funduntur zonæ quincuplicis orbes:
Glaucum ex his ſuperant cyanum nigredine bini,
Torrida zona una eſt, ſabuloſaq; tota, rubentem
Quam radij flammis feriunt Hyperionis acres
Continuis, recto & ſubiectam tramite torrent.
At geminæ cœlo diductæ utrinq; recliui,
Imbribus uſq; madent, glaciali aut frigore torpent.

Sed enimuero poëtam noſtrum mutuatum eſſe ſuam deſcriptionem ex autore quem dixi, mecũ ſentit Probus Grãmaticus, id quod deprehendi lectione poſtea, quanquã verſus ipſos non profert: hæc enim eius ſunt verba in locũ Virg. prędictũ. Hanc tamẽ, inquit, vniuerſam diſputationem certũ eſt Virgiliũ tranſtuliſſe ab Eratoſthene,

ne, cuius liber est hexametris versibus scriptus, qui Hermes inscribit. Porrò zonarũ (quas elegã ti carmine descripsit Claudianus lib. de raptu Proserpinæ primo, & Transformationũ principio Ouidius) naturam fabulose expressit in Achillis clypeo Homerus, plicarum nomine πτύχας eas nominans, duas è plumbo albo fingens, australem innuendo & septentrionalem zonas, frigidas perpetuisq; niuibus obsitas: totidem æneas, æstiuam significando & hybernam, mediæ inter candorem & rutilum colorem temperiei: quintam eamq; mediam, auream, hoc est, igneã. Homeri versus est iste:

Τὰς δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροιο,
Τὴν δὲ μίαν χρυσῆν. Media autem est ἰσημερινὴ, id est, æquinoctialis: proximæ duæ τροπικαὶ, id est, solstitiales, à nobis habitata altera, Antichthones alteram incolunt, ita dicti, ὡς τὴν ἐναντίαν χθόνα οἰκοῦντες, teste Probo: extremæ duæ inhabitabiles, borealis quidem ob assiduos nimiosq; rigores: antarctica uerò, quæ & νοτία siue australis, propter immodicas imbrium humiditates, quibus austrina plaga est obnoxia, vnde & nomen habet. Istud est quod Virgilius illo versu, Cœrulea glacie cõcretæ &c. innuere & sentire voluit: vt verba illa, imbribus atris, ad austrinam plagam: at illa, cœrulea glacie, ad borealem referenda sint & applicanda: ut respondeant Eratosthenicis, κρυμαλέαι propter gelu, & ὕδατι μογέουσαι, propter imbres.

De significatione ebrij non uulgari. Cap. VI.

EBrium prǫter notam significationem, pro pleno & ad saturitatem usq; referto accipi, Latinis auribus notum est. Similiter μεθύειν (quod inebriari propriè sonat) pro πληροῦσθαι & compleri efferunt Græci: quomodo in Dioscuris Theocritus de Amyco Bebrycum rege loquens, illud extulit: Ἔστη δ' ὧ πληγαῖς μεθύων, id est, Constitit offertus & ebrius plagis. Apud nostros Plautus Comicus ebriam cœnam dixit pro opipara & adijciali copiosáq;. Quid, quòd Nonius Marcellus ebrios dici posse qualibet re expletos, confirmat autoritate Varronis, qui in Eumenidibus dixit, scholasticas aures scholica dape ebrias. Quin & uestis ostro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ simili metaphora, saturata murice à Martiali dicitur. Deinde, quia ebrietas mentem alienat, & (ut Enniano vtar uerbo) expectorat, ob immodicum potum, etiam pro dementato & mentis haud compote, accipitur ebrium: qua in significatione sumitur apud Horatium Odarum lib. 1. de Cleopatra Aegypti regina, quam dicit fuisse fortuna dulci ebriam, hoc est, dementatam nimiumq; secundis rebus elatam, ad exemplum Anacreontis Teij, qui amantem sine modo, & amoris œstro uelut extra se positum, μεθύοντα ἔρωτι dixit, id est, amore ebrium, quod apud Philostratum in Apollonio lectum est. Quam significationē ebrij agnoscas etiā in Petronij Arbitri illo uersu,

Vilis

Vilis adulator picto iacet ebrius ostro.

Quo innuit parasitos & adulatores ad amplissimas fortunas Principum stoliditate euectos, priorum vitæ sordium non amplius memores, reliquos prę se despicere, rerum successu elatos.

De scolij siue obliqui carminis ratione, quædam lectú & obseruatu dignissima. Cap. VII.

DE carminis conuiualis, quod græci Scolion, nos obliquum dicere possumus, origine, magna est apud autores pugna: in vno solo consensus est omnium, quòd asseuerent conuiuale esse carmen, & inter pocula concini solitum: cuius etymon tradit Orus grammaticus inde deriuatũ, quòd à temulentis quibus sensuum organa turbata sunt, & obliquè se quodam modo habent, cantari soleat. Suidas aliję à contrario sensu ita dictum annotant, quòd simplex ac facile sit, minimeę ambagiosum aut obscurum, quippe quum fuerit μέλος ὀλιγόστιχον, paucis versibus contexta cantilena: quam rationem vt falsam reijcit Aristophanis interpres. Aliter Hesychius, pro erudito & neutiquam vulgari, quodę non à quibusuis, sed à doctis tantùm caneretur, exponit: quod attingit & Plutarchus in sympofiacis. Dicæarchus in cõmentario de re Musica, triplex odarum genus enumerat: vnum quod omnes pariter vnico concentu, alterum quod viritim singuli per ordinem canebant, & tertium hoc quod à peritissimo & ingeniosissimo quoę, vt res in ordine cadebat, succinebatur, vnde & nomen. Ari-

stoxenus & Phyllis musicus scriptorum monumentis prodidere, in nuptijs, dispositis varijs circa mensam unā lectis, accūbentes cōuiuas myrteis per uices sertis redimitos, sententias amatoriasq́ cantilenas cantillare solere: & canendi vices ob lectorū positū, obliquo modo peractas fuisse. Proximè omniū ad rem accedere videt interpres Aristoph. cuius sententiā q̄ possum lucidissimè in Latinū sermonē conuertā. Vetus, inquit, mos fuit cōuiuas canere, ordine sequentes eū qui desierat: qui nanq́ cantū auspicabat, laurum myrtū'ue manu tenens, Simonidis Stesichoriue odas cantabat quandiu lubitū erat; deinde pro arbitrio suo, cuicunq́ placitū illi erat, tradebat, non secundū accumbentiū ordinē: itaq́ ille deinceps cantillabat; qui rursus tertio cui visum erat, canendi uices tradebat: inde factū est, ut ob implexū ordinē, scolia dicerent carmina quæ ex improuiso & recitare & fidibus canere quilibet solitus esset. Parū discordat ab hac ratione Plutarch. lib. 1. symposiacôn, in hæc verba scribens: Sunt qui myrtū in ordinē ire negent, sed sigillatim de lecto in lectū differri, eumq́ qui prius cecinerit, alterius lecti primo cantori trāsmittere, hunc rursus tertij primo: deinde eodē pacto illū qui in primo lecto secundas vices tenuerit, alterius lecti secūdo permittere: ac proinde à uariato implexoq́ circuitus ordine, obliqui nomē fluxisse verisimile est, διὰ τὸ πολυκαμπὲς τῆς περιόδου. Certiora tradi possent, si extarent uel Tyrannionis grāmatici lib. C. Cęsaris mandato cōscriptus de

scolio

ſcolio carmine:uel Didymi Chalcenteri ſympo ſiaca,in quorũ tertio libro uarias huiuſce vocis etymologias explicuiſſe ab Etymologici autore annotatũ eſt. Ego tamen,ut in caput rẽ conferã, ita teneo,quũ olim in cõuiuijs poſt cœnam lyra circũferri fuerit ſolita, uel Quintiliano hoc atteſtante,ad quã fidibus canebãt, lyrã illã obliquo & ſinuoſo circuitu in menſa obambulare cõſueuiſſe autumo, vt ἐναλλὰξ, hoc eſt, pectinatim quodãmodo,nõ ἐφεξῆς,id eſt,ſeriatim & per ordinẽ accubitus,cõuiuis tradita fuerit,atq; inde carmina illa quæ ad lyrã canebant,ſcoliorũ appellationẽ meruiſſe. Porrò ex profeſſo inter cætera poëmata etiã σκολιὰ ſcripſiſſe cõmemoratur Ion Chius poëta. Itẽ Origenes ſcolia conſcripſit,in quibus ſummatim breuiterq; perſtrinxit ea omnia,quæ ſibi obſcura & perplexa uiderent. Quod aũt qui canebant,myrtũ manu tenerent vel laurũ, præter Plutarchũ docet Dicæarchus lib. de muſicis certaminibus,his verbis: οἱ γὰρ ᾄδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις ἐκ παλαιᾶς τινος παραδόσεως κλῶνα δάφνης ἢ μυῤῥίνης λαβόντες ᾄδουσιν. id eſt: Qui canunt in cõuiuijs, ex vetere inſtituto ſumpta lauri myrtiue fronde canunt. Qua in re & illud diſcrimen obſeruatũ lego, vt qui verſus Aeſchyli canerent, myrteum ramulũ manu tenerẽt:qui uerò Homericos, laureum termitẽ. Hinc liquet Zenobiũ in adagiorũ farragine lapſum eſſe, quum ſcribit, eum qui in ſympoſijs canere neſciuiſſet, laurea myrteaue accepta virgula,ad eam canere. Quicquid tandẽ conſtituere liceat, id obſeruaſſe mihi videor,q

plerunq; ſcolijs carminibus aut illuſtrium virorum & fortium laudes canerentur, aut præclaras ſententias illa continerent, aut mixtim vtrunq;: quãdo ex Cicerone, autoritate Catonis, & ex Fabio Quintiliano conſtat, epulis adhiberi ſolere tum fides, tum etiam tibias, ad quas clarorum virorum laudes & facinora uirtutesq; canerentur: id quod exempla dilucidè docebũt, quorum aliquot non pigebit adſcribere, vbi illud vnũ dixero, quòd Pindari autoritate, Terpandro inuentionem ſcolij carminis, attribuit lib. de Muſica Plutarchus. Scolion de Admeto Theſſalo Athenis decantatum, ex Pauſaniæ Lexico adnotat in Bœotia Euſtathius diligentiſsimus Homeri interpres, de cuius autore multa lis inter veteres fuit. eius tale eſt initium: Ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει, τῶν δειλῶν δ᾽ ἀπέχου, γνοὺς (perperam enim apud Ariſtoph. in Veſpis ποιοῦσ᾽ ſcriptum eſt) ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις. id eſt: Fortes ama, cognita de Admeto hiſtoria, & ignauos fuge, id tibi perſuaſum habens, exiguam talium eſſe gratiam. Quod carmen & clari viri hiſtoriam delibat, & ad fortitudinem paræneticũ eſt. Videtur autẽ per fortes innuere generoſam & mariti amantem Alceſtin: per degeneres verò Admeti patrem, qui pro filio mortem oppetere tergiuerſatus fuerat. atq; ea verior eſt ratio, fabuloſam enim iudico quã Ariſtophanis interpres & Zenobius adducunt, quòd quũ diem obijſſet Alceſtis pro marito Admeto, ſcolia ac lugubria carmina in illam fuerint decantata, tantiſper dũ

miſerta

miſerta eius Proſerpina, ipſam ad ſuperos ſoſpitem remiſit: aut, quod fabulatur Euripides, Hercules expugnatis inferis eam reduxit: alioqui Phænodemus refert Admetum Pheris oppido Theſſaliæ profugum, hoſpitium delegiſſe apud Theſeum, Alceſtidis & Hippaſi liberorum natu minimum, ibiq; ſedem fixiſſe. Meminit huius ſcolij Ariſtophanes Comicus in Veſpis, item in πελάργοις ſiue gruibus, his verbis:

ὁ μὲν ᾖδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
ὁ δ᾽ αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος. id eſt:

Canebat ille myrtum tenens Admeti hiſtoriã, at alter illum cogebat Harmodij cantilenã. Meminit & Cratinus Comicus, ὅταν Ἀδμήτου μέλος αὐλῇ, id eſt, vbi ad tibiam cecinerit Admeti carmẽ. Iam uerò Scolion de Harmodio, ſcriptis autorum celebre eſt, qui communicatis cum Ariſtogitone operis tyrannidem Piſiſtratidarum conuellit interfecto Hipparcho, cuius intium erat, φίλταθ᾽ ἁρμόδι᾽ οὔτοι πω τέθνηκας, quod negat Harmodium mori poſſe, qui ſublato tyranno immortalem adeptus ſit gloriam, ſempiterna fama victurus. Huc alluſit in Acharnenſibus Ariſtophanes, vbi ait:

οὐδέ παρ᾽ ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται Συγκατακλινεὶς.

hoc eſt: *Nunquam mecum accumbens Harmodiũ canet.* Refertur & aliud ab Euſtathio Iliados quarto, quo canitur fortitudo exulum, qui ſe fortiter in obſidione Lipſydrij oppiduli geſſerunt, quod ita habet: αἲ αἲ λειψύδριον προδοσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθαί τε ἀγαθοὺς καὶ εὐπατρίδας, ὁπότε ἔδει-

ξαν οἵων πατέρων ἔσαν. Heu heu Lipſydrium, ſociorum proditrix, cuiuſmodi uiros exitio dediſti, in prælio fortes, generoſosq́ꝫ, quando ſui ſpecimen ædiderũt è quibus fuerint orti maioribus. Fuit autem Lipſydrium locus in Spartæ confinijs, quem Athenienſium exules à tyrannis expulſi muro clauſerant, inter quos Alcmæonidæ principatũ tenebant, quibus à Piſiſtrato debellatis cani cœpta eſt obliqua iſta cantio inter pocula. Non ſum immemor hunc locũ aliter conuerſum ab Eraſmo, à cuius ſententia diſsilio: tu ſi placet, eum lege in adagio, in Lipſydrio pugnas. Cõmemorat Euſtathius & in Aiacem Scolion, quod in prædicanda fortiſsimi viri virtute conſumitur, cuius tale exordiũ eſt: Παῖ τελαμῶνος Αἰαν αἰχμητὰ, λέγουσι σ' ἐς τροίαν ἄριστον ἐλθεῖν ἀχαιῶν, μετ' ἀχιλλέα. id eſt: Bellator Aiax Telamoniade, te poſt Achillem Græcorum fortiſsimũ ad Troiã ueniſſe fama eſt. Sed exemplorũ ſatis de claris viris, nũc ſubijciamus vnum aut alterũ, quod ſententias non dubias continet, quale eſt illud Simonidis poëtæ, quod Platonis verbis referam in Gorgia ſic dicentis: οἴομαι γάρ σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκολιὸν, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται ᾄδοντες, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. hoc eſt: Arbitror audiſſe te canentes in ſympoſijs obliquum illud carmen, in quo enumerant qui canunt, nihil eſſe in rebus præſtantius, quàm integram habere valetudinem: ſecundum locum obtinere pulchram formam: ter-

tias

tias vices tenere, diuitias non fraude partas, vt autor ſcolij inquit. Legitur apud Suidam & alterum, Timocreontis Rhodij in opulentiæ deteſtationem, in hæc verba: ὤφελόν σ' ὦ τυφλὲ πλοῦτε ἐν γῇ μήτε ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναι, ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κ' ἀχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά. id eſt: Par erat ô cæce Plute, nec terra, nec mari, nec in continenti te uſquam extare, ſed tartareas ſedes & Acherontem incolere, propter te nanque nihil non malorum in vita mortaliũ eſt. Ad cuius ſcolij imitationem leges & plebiſcita promulgaſſe Periclem annotatum eſt, & ab Ariſtophane in Acharnenſibus ſuggillatum, cuiuſmodi fuit illud: Μεγαρέας μήτ' ἀγορᾶς, μήτε θαλάττης, μήτ' ἠπείρου μετέχειν, quo communionem cum perduellibus Megarenſibus omnem præciſam voluit. Addamus & exempla duo quæ vtriuſque rei meminerunt, inter quæ elegantiſsimum legitur Ariſtotelis Peripatetici ſcolion in Hermeam Atarnenſem ſcriptum cum virtutis egregio encomio, quod pluſculis licet verſibus perſcriptum, operæ eſt precium huc annotare, quod ſic habet: Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτέῳ, θήραμα κάλλιστον βίῳ, σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς, καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἑλλάδι πότμος, καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς ἀκάμαντας. τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις καρπόν τ' ἀθάνατον, χρυσοῦ τε κρέσσω καὶ γονέων, μαλακαυγητοῖο θ' ὕπνου. σοῦ θ' ἕνεκεν ὁ διὸς ἡρακλῆς, λήδας τε κοῦροι πολλὰ, ἀνέτλασαν ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν. σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς αἴας τε ἀίδαο δόμους ἦλθον. σᾶς δ' ἕνεκε φιλίου μορφᾶς καὶ ἀταρνέος ἔντροφος ἠελίου χήρωσεν αὐγάς, τοί γὰρ ἀοίδιμος

ὄργοις, ἀθανατόν τε μιν αὐξήσουσι μοῦσαι μνημοσύνης θυγατέρες, Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι, φιλίας τε γέρας βεβαίας.
Carmen elegantiſsimum totidem verbis quàm poſſum maximè conabor latinis auribus appendere. Virtus mortali generi laborioſa, cuius pulcherrimum in vita ſtudium, tuam unius ô virgo ob formam, etiam mortem obire Græciæ optandum eſt, durosq́ perferre & indefeſſos labores: talem animis eumq́ immortalem fructũ inijcis, auro parentibusq́ præferendum, & molli ſomno. Propter te Iouis Hercules, Ledæq́ nati plurima perpeſsi ſunt, tuam venantes factis potentiam. Tui deſiderio Achilles & Aiax ad inferos penetrarunt. Tuam ob deſideratam formam Atarnenſis alumnus ſolis ſplendori ſubduxit ſe, præclara ob facinora nobilis: cuius gloriam ſempiternam prorogabunt Muſæ Memoriæ filiæ, Iouis hoſpitalis maieſtatem augentes, firmæq́ amicitiæ pignus. Alterum quod loquitur, amore ad pręclara audenda facinora animari homines, ſimulq́ hiſtoriã Cleomachi viri fortis tegit, qui in gratiam amaſij præſentis, inuectus in confertas hoſtium in procinctu ſtantiũ turmas, diſturbatis eorum ordinibus, victoriã Chalcidenſibus peperit: quamuis alij Antonem quendam eadem fortuna uſum ſignificari autumant. vtcunq́ ſit, conſtat apud Eretrienſes cantari fuiſſe ſolitum, ut in Erotico refert Plutarchus, quod ita habet: ὦ παῖδες οἳ χαρίτων τε καὶ πατέρων ἐλάχετε ἐσθλῶν, μὴ φθονεῖτε ὥρας ἀγαθοῖσιν ὁμιλίαν, σὺν γὰρ ἀνδρία καὶ ὁ λυσιμελὴς ἔρως ἐπὶ χαλκιδέων θάλλει πόλεσιν.

πόλεσιν. perperàm enim legitur κάλλει pro θάλλει. quod de induſtria (ne quis imperitia factum inſimulet) ita conuertam: Puellæ vos quibus contigit bonis naſci parentibus, nolite inuidere viris fortibus veſtrî commercium: mollis nanque amor vnà cum fortitudine in Chalcidenſiũ oppidis viget. Tranſijt verò & obliqui nomen ad Epigrammata ænigmaticè obſcurèq; prolata, cuiuſmodi vnũ in Plutarchi ſympoſiacôn quinto legitur, ſed à me paululum emendatum, & in verſus ſenarios diſtinctum:

ἡ παλλάδος γῆ πυρὶ κατηθαλωμένη,
κεύθει κελαινὸν αἷμα διονύσου θεοῦ,
ἔχουσα κλῶνας ἰσθμικοὺς ἀνὰ στόμα. id eſt:

Durata torrido igne terra Palladis,
Condit cruorem nigricantem Liberi,
Ac ramulos in ore præfert Iſthmicos.

Innuit autem fictilem vrnam, apij (quo in Iſthmijs victores coronabantur) ramo circum os coronatam, muſto plenã. Quin & eius vſus ad carmina adulatoria fuit detortus: tale eſt Praxillæ poëtriæ Sicyoniæ, quod inter ea, quæ παροίνια ſiue cõuiualia inſcripſit, à veteribus recenſetur:

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
οὐδ᾽ ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον. hoc eſt:

Vulpinari non decet, nec utriq; parti illudere.

quod in adulatorem cõpetit, qui vt tectius verſutiusq; imponat, diſsimulare ſe fingit ex compoſito. Meminit Ariſtophanes in Veſpis, & alterius cuiuſdam ſcolij, quod ita incipit: χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρᾳ τε κἀμοὶ μετὰ θετταλῶν. quod de Cli-

tagora Thessalica poëtria canebatur, & Thessalis, qui Atheniensibus suppetias tulerunt in bello aduersum tyrannos. meminit eius & Cratinus in comœdia quadã, κλειταγόρας ἄδειν. Refertur & ab Athenæo lib.13.scolion quoddã quod inter sacrificandum cantatũ fuisse ait, à Pindaro in Xenophontis Corinthij gratiam conscriptũ, cuius initiũ est, ὦ κύπρου δέσποινα, quod quia mendosum est, huc adscribere supersedeo. Item alterum eiusdem poëtæ ad Hieronem Siculũ lib.14. Fit apud eundem lib.10.mentio scolij Pindarici, quo cottabum delibat Agathoni amasio. Meminit & Aristophanes in Auibus:

ἐσθ' ἱμάτιον τὸ σκόλιον ἄδειν μοὶ δοκεῖ. id est:

Videtur mihi scolion canere uestimenti gratia.

Hactenus de scolio satis superq́ue multa: cui opponi videtur, si vocis habeamus rationem, τὸ ὄρθιον μέλος, cuius meminit in lib. de Musica Plutarchus, scribens Terpandrũ Methymnæũ inuenisse modum τῆς ὀρθίου μελῳδίας, quasi dicas, recti cantus. Herodotus in Clio refert Arionẽ citharœdũ in nauis tabulato (foros vocant) stantem concinuisse νόμον τὸν ὄρθιον, qui cantus erat fidicinis citharœdiue concitatior, & sonora voce prolatus, quomodo apud Homerũ Eris ὄρθια ἤϋσε, alta voce exclamat, vt exponit Suidas. Ita legitur Timotheus nobilissimus fidicen, quũ caneret τὸν ὄρθιον νόμον, Alexandrũ Macedonem versibus usque eò impulisse concitasseq́ue, vt ad arma prorueret. Scribit Suidas, Terpandrũ τὸν ὄρθιον νόμον & τρόχαιον nominib. suis donasse, à numeris quibus feruntur.

tur. Iulianus in epiſtola ad Iamblichũ, κιθαρῳδῷ τὸ ὄρθιον ᾄδοντι πρὸς τὸ ἐλλεῖπον διὰ χορδῆς ὑπὸ τῷ τέττιγι, τὸ ἴσον ὁ πύθιος ἀντεφθέγξατο. Fidicini Orthiũ carmen canenti, ruptam chordam committente cicada, æqualibus modulis Pythius ſuccinuit.

Quo anni tempore conditus ſit mundus, diſceptatio: & quòd in Libræ ſigno non abſurdè ſtatuatur eius naſcentis origo. Cap. VIII.

NOn ita pridem nata fuit inter me & ſacrificum Amſterodamum cõtrouerſia non iniucunda in ſympoſiolo, in quod anni tempus inciderit genitalis mundi dies: quẽ tam etſi à concepta opinione (quam altiſsimè imbibitã mordicus tuebatᷣ) dimouere nõ potui, quicquid tamen extemporanea illa contentio diſceptanti tunc ſuggeſsit, haud prorſus ἀπροσδιόνυσον, viſum eſt in miſcellanea iſta materia nõ abs re admiſcere. Nam ille quum ver defenderet, cui primã creſcentis mundi originẽ acceptã eſſe referendam putabat, temperiẽ eius temporis pro argumento quaſi Achilleo minimeꝙ dubio adducebat: aduocans eôdẽ & aſtrologorũ de Ariete rudimentum neſcio quod: item ſcripturæ locum de primatu menſium Martio delato, qui in Exodo diſertè ſit perſcriptus. Ego cõtrà, qui autumnali æquinoctio deferri eam gloriã debere volebã, abſolutam perfectionẽ καὶ τελειότητα rerũ creatarũ eſſe ſpectandã inſtiti. Vt enim, inquã, animantiũ omne genus, ſiue gradiatᷣ reptet ue, ſiue volucre ſit aut aquis innatãs, nõ inchoatum aut naſcens, ac veluti ex ouo prodiens, finxit

Deus, sed iusto ætatis generationisq́ue libramento robustum: ita & plantas arboresq́ue, cum suo quanque fœtu, grandes atque perfectas, & generando sibi simili aptas, produxisse illũ credibile est, quando & Adamum, è lutea terra & formatum & appellatum, absolutam virilis corporis firmitudinẽ iam tum ab ipso natali, quo creatus fuit, assumpsisse constat: similiter & eius coniugem Heuam quomodo & lunam non gibberosam, non corniculatam, non diuiduã, Deum finxisse opinatur Seuerianus (cuius in vetus instrumentum extant scripta) sed integro orbe plenam adultamq́ue. Neque enim tyrocinium cœpisse, ac veluti ex informi imperfectóue rudimẽto adoleuisse mundum verisimile est, in qua sententia fuerunt Ethnici, naturam suam à simplici & imperfecto paulatim ad sui perfectionem, adiumento artis & temporis accessione peruenire somniantes. Alioqui nisi illud statuamus, in eadem nauicula fluctuare videbimur cũ illis qui ambigunt, ouum ne prius fuerit, an gallina. Quid, quòd reuocare mundi ortum ad ver, quasi quo calor genitalis sit temperatus, ex quo animari cuncta & vegetari cẽsent philosophi, est quadantenus negare, quòd Deus ex nihilo pulcherrimum hunc mundi ornatum produxerit, sed quòd potius ex beneficio prolifici illius & æquabilis caloris extiterit? Neque verò cõmuni illa autoritate opinionem nostram stabilire est animus, quæ Dei opera perfecta esse loquitur: nam illa tametsi à quibusdam velut Aiacis clypeus defensionis lo
co

eo obijciatur, nihil huc facit, est etenim aliorsum dicta, nēpe in Dei operibus nihil esse quod in reprehensionem cadere culpariue queat. Prætereo item autoritatem Isaaci Argyri hominis græci, qui in illa monasticæ vitæ tranquillitate, inter cæteras θεωρίας, quas altissimus secessus & philosophicum ocium suppeditat, demonstrationibus asseuerare contendit, Septembri mense conditum fuisse orbem, ac princeps anni initium verè existere pridie Calendarum Octobrium. Imò verò, inquam, quod tu modò pro te adduxti, ceu irrefragabile testimonium, è duodecimo Exodi capite petitū, pro me facit, tuāq; opinionem conuellit prorsus & iugulat: quum nanq; præcipit Deus Mosi, ut Nisan mensem, qui Martio nostro nunc respondet, inter anni menses primum habeat, non ordinem hîc in annorum curriculo spectari ostendit (quem vel ipse Deus ab æterno à Septembri inchoauit, vel gens Iudæa, cuius in Historijs antiquissima fides est, talem semper tenuit) sed principatum & dignitatem inter menses immutat, mandans vt primarij honoris prærogatiua Martio mēsi deferretur, quo videlicet constaret gentem Iudaicam iugum Aegyptiorum grauissimum singulari Dei beneficio exuisse: quo item mense posteris temporibus à mundanarum potestatum tyrannide ereptum nos iri, certissimo pręsagio & fatali significaret, nempe teterrimo Christi cruciatu in istum mensem incursuro, expiandos. Deniq; quid euidentius indubitatius'ue usquā

reperias, quodq́; mundi primordium (cum quo & annum verti necesse est) firmius cõuincat ad Septembrem referri debere, quàm quod libri eiusdẽ tertio & vicesimo legitur, vbi mandat obseruari magna religione diem festum collectionis annuorum prouentuũ, quæ fiat in anni exitu, coactis in horrea & frugibus & pomis: quod festum & Tabernaculorũ scenarum'ue nomine nuncupabat. Quo ex loco manifestè liquet, sub æquinoctiũ autumnale, exitum anni metiri Mosen ex Dei omnia illi dictantis oraculo: nam si eo mense finis anni, eodem proximóue & initiũ eius sequi par est: ita vt si collectio frugũ pomorumq́; in anni finem incurrit (quam nemini dubium est Sole Libram tenente fieri solitã) extra dubiũ cadet etiam initiũ anni in foribus adesse. Porrò nõ absurdè omnino fingitur primigenia mundi à Deo creati origo extitisse in Libra (si vulgata ista signorũ nomina velut ab ęterno imposita feremus) vt nimirũ quoniam à sicco in frigidũ declinat signum istud (sunt enim duæ istæ qualitates mortis, vtpote aridæ & frigidæ, affines ac consanguineæ) portenderet interitus legi obnoxium mundũ fore, id quod indubitatũ nobis cum Platonica schola habetur.

Rerum affluentiam communi mortalium vsui à Deo concessam, desinere sæpenumero ob quorundam maleuolentiam, varijs exemplis comprobatur. Cap. IX.

DEi omnium largitoris munificentiam mortalibus ex æquo cunctis ad vsum præbitam, tyrannicè

rannicè flagellasse ingrati quidam & maleuoli gratuitæ illius liberalitatis expẽsores leguntur, qui ad priuatos vsus, quod publici iuris Deus esse voluit, pro libidine interuertisse videntur: qua vecordia quid aliud cõsecuti fuerint, quàm vt iratum numen largissimos beneficentiæ suæ fontes clauserit, exemplis aliquot quum ueteribus, tum recentioribus, testatum facere non pigebit: vsqueadeo nõ malè nec citra numinis inspiratum cecinisse putandus est Ascræus ille uates, quando improbi hominis & scelesta in publicum cõsulentis pœnã dependere sæpenumero integras ciuitates ait. Sed ad rem. Salis Tragasæi celeberrimæ & ab autoribus omnibus decantatissimæ memorant fodinæ, è quibus asportare cunctis in Troade uolentibus quantũ libuisset, licuisse scribit Athenæus: sed cessasse euanuisseq; salem illum fossitium illicò, postquã Lysimachus rex vectigal imposuisset: qua re in miraculum conuersa, declaratóq; per regem loco à vectigalium exactione immuni, rursus auctam fuisse salis illam restibilem copiam scribit. Refert idem autor simile quid in Eresso usu uenisse, vbi non procul à mari subitò exiluerant fonticuli scatebræ frigidam profundentis, cuius potu ægri mirum in modum recreabantur: quę salubris aquæ fama attraxerat multos longinquis è locis medicatum fontem hausturos. Quapropter Antigoni regis præfecti dum rem suam priuatam promouere satagunt, diuersam quandam aquam bibentibus propinandã

imperarunt, ea ratione ęgros ludificati: statimq́ ab eo tempore exaruit fontis scaturigo. Phylarchus item commemorat fabam Aegyptiam, Colocasiæ nomine non ignotiorem, quę nusquam locorum, præterquam in Aegypto, seminari, neque sata crescere soleret, regnante Alexandro Epirota Pyrrhi regis filio, subitò ad Thyramin Thesprotiæ Epiri amnem paludoso in solo erupisse, & adultam vberem ædidisse fructũ, perq́ bienniũ totum sparsim lateq́ excreuisse: sed quũ ille adhibitis custodibus, interdicto insuper graui addito cauisset, ne quis eò accederet propius, nedum fructus decerperet, in tantum exaruisse lacum, vt de cætero non modò non protulerit fructum, sed ut ne aquæ quidem vestigiũ ullum extitisse vnquam apparuerit. Tribus uetusti seculi exemplis, totidem recentiorum temporum subijciam. Locum accepi fuisse in regno Neapolitano, pręstantissimi mellis aërij (quod ἄγειον μέλι Suidas, ἀέριον Galenus, uulgus hominũ Manna nominat à voce hebræa Man, quæ genericè donum significat) prouentu nobilẽ, quem Neapolitani reges perpetuo muro claudendum curauerant, incertam ob causam, siue vberior prouentus atq; inde optimus reditus, siue purior eius collectio eos huc stimulauit: quacunq; tandem de causa denegato illius contactu, cœleste illud καὶ διοπετὲς donum in uniuersum cadere desijt: mox quum iussu Regum interrupta fuisset muri series, denuò labi affluenter, & à pube rustica colligi passim cœpit. Repetitur iterũ ma

gno

gno ſtudio cingendi loci propoſitum, ſed temerarium: ſiquidem circunquaq; præcluſa muri lorica, ſtetit melleus ille imber, neq; manauit amplius, donec diſsipata diſiectaq; maceriæ illius crate, libero ingreſſu potitus ruſticus cœtus, auidiſsimè defluuium illud mannæ colligere permiſſu regum potuit. Alterum exemplum experta eſt Anglia, quod eo tempore quum vitam ibi degerem, audiſſe memini, haud liquidò ſcio an in Suffolkienſi ditione, vbi portus fuit aut ſtatio littoralis, tanta oſtreorum copia ſcatens, vt vicinæ regionis egeſtatem laxare haud dubio cœleſtis affluentiæ oſtento potuerit, donec impoſito aſsis vnius tributo (quod piſcanti pro ſporta qualibet oſtreorum plena pendendum erat) deſijt omnino ac diſtabuit fœcunda illa teſtacei generis captura. Tertio loco ſuggerit ſe haudquaquam ſilentio obliterandum aut oſcitanter prætereundum Hollandicæ reipub. turpe vectigal in ſimilem conchyliorum (quos voce Pliniana Muſculos appellat lingua vulgaris) affluentiſsimam piſcationem in Batauiæ inſularum vna: nam ſimulatq; ſubita illa & inaudita conchyliacei fœtus abundantia crebris multorum ſermonibus ad aulicæ turbæ aures dimanaſſet, illa, vt eſt ad eiuſmodi aucupia quouis Argo oculatior, Harpyis rapacior, aduolat confeſtim, & edicto vectigal, licet minutum, imperat. Sed quid iſto locupletandi fiſci (quem non abs re lienem appellare ſolebat Traianus Imperator optimus, quòd augeſcente eo cętera mem

bra carpantur & distabescant) compendio profectum est: nempe vt dicto citius totum illud piscitij genus euanesceret, nunquã visum postea. quod eadem insula factum vidit & in anguillarum captura, sed quæ abolito tributo restituta fuerit postliminio, vti narrauit mihi vir ornatissimus magnæq; autoritatis D. Nicolaus Grudius, à commentarijs ordini Velleris aurei, studiosorum summus patronus. Nempe salsissimè itidem & verissimè Aulicos, tineas, soricesq; palatiorum appellabat Cõstantinus, vt apud Sex. Aureliũ legitur. Quanto rectius Alexander Macedo idemq; liberalius facturus fuisse putabit, qui dicenti consiliario, quòd ciuitates illi vectigales maiora imperatis tributa possent persoluere, respondit, se odisse hortulanum qui è radicibus factitaret olera: idem reipsa sentiẽs, quod eodem sensu Aemylio Recto Aegypti prætori, grauiora solito vectigalia imponenti, Tiberius Cæsar rescripsit, Tonderi pecus velle sese, nõ ad viuã usq; cutim deglubi. Nimirũ ille qui solaris luminis vsum tam improbis quàm bonis impertire se æqualiter profitetur, dona sua non ad potentiorũ libidinẽ diripienda dispensandaq; elargitur, sed vt mirificã illius bonitatẽ ac liberalitatem nulli clausam nos intuẽtes, gratitudinis admoneamur, & ad illius vnius constantẽ amorẽ accendamur. Laudatũ est ab omnibus præclarũ sanctissimæ Laconũ reipub. institutũ, quod ex æquo omnes, ἐπὶ τὰ ἴσα, καὶ τὰ ὅμοια, hoc est, ad paria similiaq; cuncta vocabat.

Quid

Quid Effata, & Carmen. Theodoriti quoq; & Eusebij loci excussi accuratius. Cap. X.

EFfatum, præter definitionem Ciceronis in Academicis, qua id esse dicit, quod aut verum aut falsum est, ut sit idẽ cum eo quod græci ἀξίωμα uocant, aliam quoq; nõ vulgarem significantiam habere videtur, ut Effata dicantur cùm oracula (vocem hanc propriè accipiendo) à fatidicis uatibusq; edita: tum sententię certa lege prolatę, precationes'ue certis verbis conceptæ. Siquidem Varro lib. de Lat. ling. 5. & Seruius in 6. Aen. effata propriè dici annotant augurũ preces: vnde & ager post pomœrium vbi captabantur auguria, Effatus vocabatur: quod & ex Aulo Gel. lib. 13. cap. 14. intelligi datur, Effatum esse agrum extra pomœriũ, qui determinat finem vrbani auspicij. Prior illa significatio clarissimè elucet è Cicerone lib. de legib. 2. uerba legis adducente, quæ ita habent: Eorũ (loquitur de publicis sacerdotibus) autẽ duo genera sunto, vnũ quod præsit cærimonijs & sacris, alterũ quod interpretet fatidicorũ & vatũ effata incognita. vbi effata ab effando ea dicunt, quæ ἐκλεκτὰ & ἐκλόγια planè eadẽ etymi ratione à Græcis vocant. siquidem Porphyrius acerbissimus sectæ Christianę hostis, libros conscripsit περὶ τῆς ἐκλεκτῆς φιλοσοφίας, quorũ apud Eusebiũ & Theodoretũ frequens est sparsim mentio: quẽ equidẽ librorũ titulũ, de effatorũ philosophia siue cõmentatione, uertendũ latinius pariter & iustius autumo, quàm hactenus conuersus sit ab omnib. quos

videre mihi licuit eorum autorũ interpretibus, qui ſine cauſa illud tranſtulerunt, De electorum philoſophia, quos vocabuli ambiguitas, & materiæ quæ in ijs libris tractetur ignorantia fefelliſſe videtur. Sciendum itaq; trifariam illorum titulum legi, περὶ τῆς ἐκλεκτῶν, & ἐκλογίων φιλοσοφίας, & diuiſim ἐκ λογίων, de philoſophia quæ ex effatis ſiue reſponſis dæmonum vatumq; peti poſſit: rimari nanq; & perſcrutari græcæ theologiæ arcana inde contendit. docet iſtud dilucidè Euſebius lib. 5. de preparat. Euangelica, de Porphyrio verba faciens hunc in modum: διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ὁ γενναῖος ἑλλήνων φιλόσοφος, ὁ θαυμαστὸς θεολόγος, ὁ τῶν ἀποῤῥήτων μύστης, τὴν ἐκ λογίων φιλοσοφίαν, ὡς ἀπόῤῥητα θεῶν περιέχουσαν λόγια παραφαίνει. id eſt: Per hæc & his ſimilia inſignis ille græcorum philoſophus, admirandus Theologus, ille arcanorũ myſtes, effatorum philoſophiam, velut cõtinentem deorum arcana, quæ in uulgus eliminanda non ſint, publicauit. Et lib. 4. οὗτος τοιγαροῦν ἐν οἷς ἐπέγραψε περὶ τῆς ἐκλογίων φιλοσοφίας, συναγωγὴν ἐποιήσατο χρησμῶν τοῦ τε ἀπόλλωνος &c. Iſte igitur in libris quos inſcripſit de effatorum philoſophia, collegit oracula Apollinis aliorumq; deorum & bonorum geniorum &c. Ex his abundè liquet, & quanto in errore verſentur interpretes, & quòd ἐκλόγια illis, effata Latinis, pro reſponſis deorum & fatidicorum accipiantur: quandò & Ammianus Marcellinus lib. 19. effata Delphorum ſolennia vocet oracula. In altera verò ſignificatione extulit Liuius, ſed cõiunctim cum voce id expreſ-

presſius ſignãte, carmine uidelicet, vbi ait: Quę longo effata carmine non operæ eſt referre: loquitur de ritu contrahendi fœderis certo verborum contextu: nam iſtud Carmen quoq; dicebatur, quod tametſi verſibus poëticisq́; metris nõ conſtabat, certa tamen numerorum lege cadebat. quo ſenſu apud Liuium in primo illud dictum eſt: Lex horrendi carminis erat. & rurſus: Paucis verbis carminis mutatis. Et manifeſtiſsimè lib. 9. quartæ decadis, ubi ſic ait: Cõcione aduocata quum ſolenne carmẽ precationis, quod præfari priuſquam populum alloquantur, magiſtratus ſolent, peregiſſet conſul, ita cœpit. Et iterum: Ex carmine ſacro, præeunte uerba ſacerdote, precationes fecerãt. Item ex Cicerone pro Rabirio: Crudeliſsimi regis iſta ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo leuis ac popularis libentiſsimè commemoras: Caput obnubito, infelici arbori ſuſpendito. Tale quid videtur fuiſſe, quẽ πόδα, hoc eſt, pedem appellat Galenus in ſextũ Epidemiorum commentarijs, & memorat Iulius Pollux lib. 4. cap. 12.

De Campanis earumq; vſu, ad varia olim munia apud Gentiles recepto. Cap. XI.

PAulinus Epiſcopus Nolanus diui Hieronymi æqualis, vir ſanctimonia vitæ ſpectabilis, primus in ſuam eccleſiam Campanæ vſum inuexiſſe prodit, quaſi priori ſeculo ignotus fuerit eius vſus, id quod ſecus habet: verùm ſanctiſsimus vir abuſum gentilium ſacrorũ correxit, & ad pia munia tranſtulit, vt nimirũ eius

ſtrepitu exciri poſſent ſemotius habitantes ad conciones precationesq́; . Atq; hinc fortaſſe tenuit cõſuetudo, vt Nolę uocabulo cenſerent tintinnabula, ab hac Campanię Nola, cuius apud Polybiũ Liuiũq́; fit mẽtio. Eiſdẽ verò uſibus deputatas fuiſſe priſcis ſeculis campanas inuenio, quibus hodie ſeruiunt. Olim ſi quis è vita exceſſiſſet, æra campanæ'ue pulſabantur, ut peruetus Theocriti ſcholiaſtes annotat (qui mos in hunc vſq; diem perdurat) quòd is ſonus credebať eſſe καθαρὸς καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων, hoc eſt, auertere ſpectra & dæmonũ ludibria. atq; hinc receptum arbitror, cur tonante cœlo campanarum boatu perſtrepatur. Non ſum tamen neſcius, ſubeſſe & aliam cauſam, nimirũ ut illarũ comploſu aërem longè lateq́; diuerberante, uis tonitrui infringatur. Legimus & Lacones rege defuncto, lebetes vice campanarum complodere ſolere. Iam uerò & Apollodorus in libro, quẽ de dijs inſcripſit, Hierophantam, hoc eſt, Proſerpinæ ſacerdotem tintinnabulum ſiue nolam, ἠχεῖον nominat, pulſare Athenis conſueuiſſe ſcribit. Deinde campanæ ſonitu apud Romanos populũ in thermis ſtatis horis vel aduocari uel dimitti ſolere, ex Martiali conſtat, ubi ait: *Redde pilam, ſonat æs thermarum.* Prẹterea Grẹci in piſcatorio foro ſub cœnam pulſabant nolam, ut locuples eſt teſtis Plutarchus, adnotãs ſympoſiac. lib. 4. φιλόψους, id eſt, helluones, obſonatoresq́; dici, qui in foro piſcatorio eſitarent, celeriterq́; tintinnabuli pulſum exaudirẽt: græcè eſt, καὶ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας: quod
ipſum

ipſum & Geographus lib.14.docet, de Iaſſijs lo quens, qui citharœdo artem oſtentãti tantiſper aures præbuerunt, dum increpuiſſet nola quæ in Cupediario erat foro, quo audito cuncti ad cœnam dilapſi ſolum illum deſtituerunt, præter ſurdaſtrum unũ, qui & ipſe, intellecto quòd cæteri ſimul cum nolæ crepitu diffluxiſſent, valere iuſſo citharœdo, confeſtim abierit curriculo: ita enim habet, ὡς δ' ὁ κώδων ὁ κατὰ τὴν ὀψοπωλίαν ἐψόφησε, καταλιπόντας ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄψον. Strabo lib.15. ſcribit Perſas in unũ locum cœtus cogere ante lucẽ nolæ ſonitu, ψόφῳ χαλκοῦ πρὸ ὄρθρου. Samanæi, quod poſt Brachmanas ſecundum Indiæ philoſophorum genus eſt, cœlibem ducens uitam, ad pulſum campanæ (ὑποσημαίνοντι κώδωνι) cœnacula vbi cibum capere ſolent ingreſsi orant, à peractis precibus iterum διακωδωνίζειν, id eſt, campanulam pulſare, vti refert libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων Porphyrius. Quin & excubitores nocturnis uigilijs nolam antiquitus pulſabant, ad cuius pulſum reſpondendum erat illicò, ut Suidas refert, ex Ariſtophanis, ut puto, interprete: qui mos etiamnũ apud Iccium portũ (Caletum uocant) alijsq́ꝫ locis præſidiarijs obſeruat. Antileon in gratiã amaſij Hipparini, ut refert Parthenius, nolam quæ in arce munitiſsima Heracleæ Italicæ præſidij indicium erat, aſportauit clàm, occiſo cuſtode per inſidias. ita enim ait: λοχήσας τὸν φύλακα τοῦ κώδωνος κατακαίνει. Similiter ſi qua vis ingrueret, campani æris tinnitu indicium eius rei dabatur olim. Vnde Thebaidos ſexto

Papinius eleganter cecinit:

Procul auxiliantia gentes Aera crepant.

& T. Liuius: Campanorum, inquit, imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri ſolet, ædidit clamorem. Dion Cocceius lib. 54. ſcribit Auguſtum Cæſ. quum ei per ſomnum viſus fuiſſet Iuppiter dicere, ut præſidij loco Iouem tonantem, cui ædem vouerat, haberet, poſtero die Iouis ſtatuæ nolam appendi iuſsiſſe: cuius apud præſidiarios milites vſus ſalutaris erat. Eôdem ſpectat illud Statij in Achilleide: *Paulumq́; exercita pulſu Aera tacent.* ubi loquitur de ſacris Bacchi trietericis, quæ nocturno nolarum tintinnabulorumq́ pulſu perſtrepebant. Huc refer & Corybantia æra ex Virgilio. nobilia ſunt & Temeſæa æra in ſuccurrendo laboranti lunæ, apud Ouidium. quin etiam æra Dodonæa multiplici repercuſſu obſtrepera leguntur, de quibus Auſonius:

Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni.

Adde quòd qui ad conſulendum oraculū proficiſcebātur, χαλκωμάτων πατάγῳ περιψοφεῖσθαι, id eſt, ænearum nolarum crepitu vndiq; perſtrepentium circunſonari ſoliti fuerint, Plutarcho teſte in capitum Romanorum enumeratione. Legimus & tintinnabulis explorari equos, an ſint conſternaces καὶ ψοφοδεεῖς. Sophocles Tragicus tribuit alicubi Troianis σάκος κωδωνοκρότον, hoc eſt, clypeum nolis quibuſdam pulſatilibus ſonorum.

An

An ſupplicium rotarium veteribus cognitum fuerit. Inibi Ammiani locus animaduerſus. Quod item tormenti genus Rota. Cap. XII.

AN diriſsimi exempli ſuppliciũ apud Germanos nimiſquàm uſitatum, quo in latrones uiarũ inſeſſores animaduertunt, rotarum radijs incuſsis membra diffringendo, quodq́ lentæ mortis ludibrio, ſi quod aliud, uel maximè infame eſt, an illud inquam ueteribus etiam inter exquiſita pœnarũ genera fuerit cognitum, inciderat in conuiuio quæſtio: cuius rei cognitio quum ad me eſſet reiecta, reſpondi illicò, uideri mihi atrociſsimi huius tormẽti genus apud Ammianum Marcellinum Palatinæ hiſtoriæ ſcriptorem extare, poſtulatoq́ codice locũ oſtendi ex uiceſimo primo libro, vbi ſic ait: Romulus poſt eum & Saboſtius currus axi uincti, fuere diſpicati, ut proni in ſtudia ſenis: alij rotarum pœna conſumpti ſunt. Certè, quantũ ego peruideo, non ſubolet mihi alterius ſupplicij mentionẽ hîc fieri, quàm eius de quo nata controuerſia eſt: duorum enim ſimul meminit acerbiſsimorum ſuppliciorũ, unius quod Metij exemplo quadrigis in diuerſa nitentibus corpus paſsim diſtrahit, quod iſte diſpicare uocat (niſi potius legendum ſit uoce Varroniana, diſplicati, à diſplicando, quod in diuerſum agi diſtendiq́ ſignificat) alterius uerò quod incuſſu rotæ diffractis cruribus cæteriſq́ artubus, diriſsimo cruciatu prorogatam mortis lentitudinem adfert, quod ipſe rotarũ pœna cõſumi uocat, non-

nulli crurifragium, quasi σκελοκάταξιν græcè dicas, appellitant. Huius etiam similis'ue supplicij exemplum in Mario Iuniore factũ legitur apud Iulium Firmicum lib. 1. cuius fœditatem operosam autoris uerbis adscribam. Prætorio, inquit, uiro, minori scilicet Mario, qui iudicio omnium bene meritus de repub. uidebat, Syllana iussione elisa sunt prius crura: deinde deiecta de statu corporis brachia humerûm tenus dissoluta, ceciderunt: tertiò amputata lingua necem reliquit in faucibus: ad postremũ omni parte corporis mutilata, oculi qui fuerant spectatores & superstites, egeruntur: & uix anima tantis uulneribus erogata est, cũ hinc inde membris fluētibus minutatim spiritus carperet. Alioqui olim in cruce suffixis effracta fuisse crura, etiã Euãgelij prẹcones testant. Diuersum à rotaria hac lancinãdi corporis ratione, tormenti genus fuit apud Grẹcos Rota siue τρόχος, quo serui rotis illigati, flagris proscindebant: de quo Aristoph. ἐπὶ τροχοῦ γ' ἑλκοίτο μαστιγούμενος, id est, Flagellandus in rota trahatur. Suidas etiã Rotã exponit pro fidiculis eculeóue, quo sontes extensi in quæstione habebant: sic enim sonant eius uerba: τρόχος, ὄργανον βασανιστικὸν καὶ διατεῖνον τὰ σώματα. Aristoph. αὐτίκ' ἐπὶ τοῦ τροχοῦ στρεβλούμενον δεῖ σ' εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας. hoc est: Oportet te rota extortũ, flagitia tua profiteri.

Quid sit apud Synesium thiasotes, siue socius Cotyos. Cap. XIII.

APud Corinthum urbem Veneri operatã, Cotys dea colebatur, quæ & Cotytto, turpitudinis &

& præpoſteræ libidinis præſes: in cuius tutela obſcœni infamiũ amorũ ſectatores & cinædi erant, quod ex Suida facilè cõſtat. Hinc apud Syneſiũ Ptolemaidos epiſcopũ, luculentũ ſanè autorẽ, molles & effœminati homines parũq; uiri, θιασῶται κότυος, id eſt, ſodales aut aſſeclæ Cotyos, prouerbiali ſpecie dicuntur: quod ex ipſius uerbis abundè clarè liquebit, ac primùm in epiſtola cuius initium tale eſt: ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν &c̃. Quemadmodum ſępe aliàs oblata occaſione prodeſſe tibi ſtudui &c̃. Sic inquit, ἀλλὰ καὶ τερατώτατος εἶναι δοκῇ, θαῤῥῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον, αὐτόχρημα θιασώτην τοῦ κότυος. hoc eſt: At tu hominem, tametſi integerrimus uideatur, audacter pronũcia ſemiuirum eſſe, & re ipſa Cotyos ſodalem. Alibi in epiſtola ad fratrem, flagitioſæ uitæ hominem deſignans, ait illum κοτυττοῖ νεωκορεῖν, hoc eſt, Cotyttûs æditimũ eſſe. Clariſsimè uerò oſtendit hoc in Caluitij encomio, ubi poſtquã dixit Cliſthenes, Timarchos, alioſq; omnes qui lucro formam proſtituunt, molles præterea & effœminatos uniuerſos eſſe ῥιχοπλάστας, hoc eſt, calamiſtraturæ ſtudioſos, ſubinfert: Nunc, inquit, quòd quis ſit θιασώτης τοῦ κότυος, id eſt, Cotys ſodalis, nullũ aliud huiuſce rei indiciũ fuerit, q̃ ſi cincinnos cõponat ſæpius, & unguẽto delibutos pręferat, hũc in prõptu eſt dici & Cotyos deę Chiorũ & Ithyphallis, hoc eſt, Priapi ſacris operatũ eſſe. quo loco ſodalẽ Cotys nũcupat eũ qui ſit ꝓfligatę pudicitię. Apud Phauor. legit Cotys eſſe αἰσχρουργίας ποιητικὴ, apud Suidã τῶν αἰσχρῶν ἔφορος.

Eupolis Comicus Corinthijs, aduersus quos Baptas scripsit, obijcit Cotyn φορτικὸν δαίμονα, grauem & improbam deam, quod apud Hesychium lectum est. Meminit huius deæ & Aeschylus in Edonis, fabulæ id nomen est, his verbis: σεμνὰ κότυς ἐν τοῖς ἠδωνοῖς, id est, Veneranda & sancta inter Edonos Cotys. Et libro decimo Strabo: Illud uerò obserua, Synesio Cotyn Chiorũ diuam esse, quam Suidas Corinthiacam faciat.

In Nicolao Alexandrino restituta vox perperàm ab interprete interpolata. Cap. XIIII.

IN ea semper fui opinione, quòd nunquam temerè reponendum sit aut immutandũ quidquam ex recepta lectione apud autores siue Græcos siue Latinos, nisi aliud euincat uel ratio, uel melioris notæ codicum consensus & autoritas: eosq́ꝫ qui hanc in partem impingunt, latæ culpę reos iudicaui semper, qui temeritatis suæ conscientiam tueri nequeant. Istud quũ Nicolao Alexandrino myrothecij medici autori (quem Myrepsum nominat Fuchsius) accidisse animaduerterem, succurrere illi optimũ fore ratus, luxatam particulam suoq́ꝫ loco emotam reponere medica ope, & reiecta supposititia, solidare sum aggressus: quod ipsum non ægrè laturum Fuchsium, pro suo candore (qui germanæ eruditionis perpetuus comes esse debet) existimo. Locus est in descriptione unguenti Populnei, ubi meminit, adipis suilli recentis salis expertis, græcè legitur ἀπάστου, ut ipse annotat: quã uocem, quia grammaticorũ uulgus ieiunum significare

gnificare scribit, reijcit ille, & numero summouet, lectionem esse corruptam affirmans, eiusq; uice legendum potius αὖον ἅλατος, arbitratur, sed sine sale. Est enim uox illa ἄπαστος longè elegantissimæ significationis, pro, non salito, aut salis experte, composita ex α negandi particula, & πάσσειν, quod signat etiam condire sale, muriáue conditanea salire. ita nanq; apud Phauorinum legas, πάσσειν, τὸ τιθέναι ἅλας πρὸς ταριχείαν, ad condituram salem adijcere: unde deductum est illud apud Aristophanem ἐπίπαστα λείχειν, salgama illingere. Proinde quicquid sale condîtum non est, ἄπαστον eleganter dicitur, quomodo iste autor στέατα ὕειον ἄπαστον ἢ πρόσφατον καὶ ἄναλον dixit. Cæterum ἄπαστος in priore significatione non ieiunum modò, sed eum qui cibum omnino non delibet, denotat, à πάσασθαι, quod ita apud Homerum capitur, ubi ad Achillem inquit Priamus, apposita mensa, νῦν δὴ καὶ σίτου πασάμην. nam uerisimile est, in tanto animi angore positum Priamum, delibasse modò cibum, quem dolor ob amissum filium non patiebatur affatim explere se. tametsi ad implendi usq; significationem extendatur quoque hoc uerbum, ut apud Eratosthenem: Ὀπταλέα κρέα

> Ἐκ τέφρης ἐπάσαντο, τά τ' ἀγρώσσοντες ἕλοντο. id est:
> *Diripiunt uerua, atq; aßis se carnibus explent.*

Et apud Callimachum:

> μύθου δὲ πασάμην ἥδιον. id est:
> *Me magis exatiarit fabula grata.*

Ammiani locus emendatus de insulis è profundo egestis, & de terræmotuũ generibus. Cap. XV.

APud Ammianũ hist. lib. 17. ubi terræmotuũ genera, quibus terra aut egerit, aut cõplanatur, aut in uoragines dehiscit, enumerat, locus extat corruptiss. de terręmotib. & de insulis terręmotu sursum ꝓpulsis & enatis, ubi talis est lectio: Fiũt aũt terrarũ motus modis quatuor: aut enim Palmatiæ sunt, qui humũ molestius suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaperodus, Ophiusa & Pelagia prioribus seculis dictitata, aureo quondã imbri perfusa, & Eleusim in Bœotia, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, insulęq́ plures: aut Schismatiæ, qui limes ruentes & obliqui, urbes, ædificia, montesq́ cõplanant: aut Chasmaticæ, qui grandiori motu, patefactis subitò uoratrinis terrarũ partes absorbẽt, ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior insula, & in Chryseo, Helice & Burra, & in Ciminia Italię parte apud oppidũ Succuniũ esse profundos hiatus terræ, qui æternis tenebris occultant. Inter hæc tria genera terræmotuũ Mycrematicæ sonitu audiunt minatorio &c̃. Tu sic castiga in meliorẽ formã: Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, Ophiusa & Pelagia prioribus seculis dictitata, aureo quondã imbri perfusa, & Eleusin in Bœotia, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, insulæq́ plures. Aut σχισματίαι, qui limis ruentes: & sic deinceps. & iterũ: aut χασματίαι, qui grandiori &c̃. & mox: & in Crissæo Helice & Bura: & in Ciminia

Italiæ

Italię parte apud oppidũ Flauiniũ esse. Deinde: Inter hæc tria genera terręmotuũ μυκητίαι sonitu audiunt minatorio. Sed ne quis temerarios nos existimet, lectionis fidẽ autorũ dictis fulciamus. Nam ꝙ Delos è mari emerserit, præter nominis etymon παρὰ τὸ δηλοῦσθαι, cõfirmat Aristoteles, Plinius, & Eumenius rhetor. Quod in Aegeo, inquit, mari semel cõtigit, ut quę operta fluctibus uagabat, repentè insula Delos existeret. Quòd aũt diuisim Anapho & Rhodus legendũ sit, ascribenda erũt, ꝓpterea Plinij uerba hũc locũ cõfirmantia ex lib. 2. ca. 87. Clarę, inquit, iampridẽ insulę Delos & Rhodos, memoriæ produnt enatæ, postea minores, ultra Melon Anaphe. & paulò pòst: Inter eiusdẽ Hiera, eadẽq; Automate. E quib. uerbis distinctionis ueritas simul & lectionis elucet clarius, q̃ ut admoneri debeat. De Rhodo uerò præter Philonẽ lib. de mũdo, consentit & Heraclid. in lib. de Politijs: ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν. id est: Rhodon insulã antiquitus mari opertã fuisse perhibẽt, postea arefactã emersisse. quę ꝙ Ophiusa olim dicta fuerit, idẽ autor scribit, & Eustath. à multitudine serpentiũ ibi nascentiũ, quos tẽpestate eò delatus Phorbas Triopæ filius sustulit, quod Hyginus addit lib. 2. astro. An uerò eadẽ insula Pelagia appellata fuerit à priscis cõmuni omniũ maris insularũ cognomine, quõ ποντίαν, id est, ęquoreã eã dixit Pindarus, haud scio: certè inter oĩa huius insulę cognomẽta, quę uaria à Pli. lib. 5. ca. 31. recensent

nullum tale inuenio: ostendit enim uocitatã esse antea Ophiusam: Asteriam ab astri similitudine, ut suspicor: Aethræam à serenitate, quæ tanta illic est, ut nunquam tanta nubila obducantur, ut non aliqua hora sol cernatur: Trinacriam à tribus eminentibus oppidis, Lindo, Camiro, & Ialyso: Corymbiam à racemorum hederæ specie: Pœëssam ab herbido virore: & Atabyriam à rege. Addit Strabo lib. 14. Stadian quoq; appellatam, & Telchínida, à Telchinibus fascinatoribus: quod repetit & Eustathius, Strabonis uerbis libenter sua scripta exornans, nisi quòd Stadiæ nomen in cõmentarijs Dionysij, siue quòd desideraretur in suo exemplari, siue quòd suspectum sibi nomen præterire tacitum, quàm proferre maluerit, planè omisit. Quòd si diuinationi locus conceditur, pro, Pelagia, præcisa prima syllaba, Lagia, legero: siquidem certũ est cognomina pleraq; insularum alijs atq; alijs esse communia: quandò & Ophiusa dicta sit Cythnus, & Tenos, Stephano Plinioq́;, & Colubraria in mari Iberico, testantibus Plinio & Solino. Similiter Asteriæ cognomẽ, quod Rhodo tribuit Plinius, etiam Delo cessit, si Callimacho, Solino, Stephano, alijs, credimus. & sic de cæteris. Proinde fieri potuit ut à prouentu uenatúue leporum appellari Lagia meruerit, ἀπὸ τ̃ λαγῶν. quod cognomen à simili euentu Delon obtinuisse refert Solinus. Quod ad aureum imbrem attinet, fabulæ assertores sunt Homerus in Bœotia, & in Olympijs Pindarus, his uerbis:

ἔνθα

ἔνθά ποτε βρέχε θεῶν βασιλεὺς χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν.

Vbi aureo imbre pluit Diuûm rex. de Rhodo loquitur. Quod ſequitur, Eleuſin in Bœotia, hoc aliquandiu ſuſpenſum animi me tenuit, quum ſcirem Eleuſina ab autoribus omnibus in Attica poni, myſterijs Cereris nobilem: itaq; ſuſpicatus fui reponi poſſe loco Eleuſinis, Creuſis, quod Bœotiæ oppidulũ tradit eſſe Stephanus, & in Bœoticis Pauſanias, Theſpienſium nauale, præſertim quum ea uox affinitatis plurimũ habeat cum Eleuſin: putarimq; fieri potuiſſe, quòd ſcriptoris uitio Eleuſin, pro, Creuſis, ut ignotiori nomine, illo celebriori, repoſita fuiſſet. Sed ita fluctuantem reduxit in viam Plinius, cap. 92. ſecundi lib. αὐτοῖς ὀνόμασι ſcribens, ſimiliter in Bœotia & Eleuſina. quanquam is locus ex diametro pugnat cum iſto: illic enim hauſtam à mari Eleuſina prædicat Plinius, hîc eandem ponit inter enatarum exempla. quare hæc uerba, & Eleuſin in Bœotia, tranſponenda eſſe arbitror in tertiũ genus terræmotuum, poſt illa quæ ſequuntur, hunc in modum: Et in Criſſæo Helice & Bura, & Eleuſin in Bœotia: quandoquidem in uno capite referuntur etiam à Plinio, titulo, quæ urbes hauſtę ſint à mari. Iudiciũ eius rei penes doctos eſto. De Vulcanijs inſulis certa quoq; res eſt, affirmante idem & Plinio cap. 88. lib. 2. ubi Aeolias eas nominat: eædem enim ſunt Hepheſtiades, Vulcaniæ, Liparæorum, & Aeoliæ, eiuſdem autoritate lib. 3. cap. 8. Porrò quòd limis ruentes legendum ſit, non limes, ipſe autor declarat,

ſubdens, & obliqui, ut obſcurius à ſe dictum ex planet: aut ut Ariſtotelis uerba reddat, qui inquit, *οἱ ἐις πλάγια σείοντες*. Illud uerò maioris momenti eſt, quòd pro Chryſeo, Criſſæũ repoſui: pro quo ſciendũ Burã & Helicen in ſinu Corinthio collocari à Plinio cap. 92. in hęc uerba: Pyrrham & Antiſſam circa Mæotin pontus abſtulit, Helicen & Burã in ſinu Corinthio, quarũ in alto ueſtigia apparent. Cõſtat aũt Corinthiũ ſinũ cõfundi cum Criſſæo, ſic dicto à Criſſa Phocidis emporio, qui ſinus hodie à Venetis appellatur, il golfo de Pâtras. ita Strabo lib. 7. *τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀμβρακικὸν, καὶ κορινθιακὸν, καὶ κρισσαῖον ἐκπληροῖ κόλπον*, quod mare implet Ambraciũ, & Corinthiacũ & Criſſæũ ſinũ. de quo & Procopius lib. 1. de bello Gothorũ: Sinus qui Criſſęus dicit̃ in Lechæũ deſinens, ubi & Corinthus ciuitas eſt. Buræ uerò & Helices meminit Strabo lib. 8. Ariſt. lib. de mũdo, & Calliſthenes apud Senecã lib. 6. natur. quęſt. Quale uerò fuerit oppidũ Succuniũ in Ciminia, nuſquã inuenio, pro quo Flauiniũ ſubſtitui, nõ ualde deuiũ à uocis Succunij literarũ tractu, ductus autoritate Virgilij, qui in 7. Flauinia arua & Ciminiũ lacũ montẽq; cõiungit: niſi mauis Feſcenniũ ex Portio Catone in Originibus, qui in ſecũda Thuſcię gente ad Ciminia iuga Feſcenniũ enumerat: aut ſi quis Sutriũ malit reponi, cuius ibidẽ fit mentio: alius aliud ſubſtituat ſi uidebit̃, neq; enim exploratũ eſt mihi quicquã, ut dicã ingenuè: nam Plin. ca. 96. dicit ſimpliciter in ſylua Ciminia loca eſſe in quib. in terrã de

pacta,

pacta, extrahi nequeant, non addito loci oppidiue cõfinio: de cuius rei fabuloso ortu lege Seruij annotata in 7. Aeneid. Atenim & lacus Ciminij & iugorũ Ciminiorũ meminit Cato, uti syluæ Plinius. Postremò μυκητίαι, quã uocẽ pro Mycrematicæ substituimus, apud Aristot. lib. de mũdo, unde hæc per occasionẽ deflexa sunt, terræ motus ij dicunt, qui mugitu quodã terræ uiscera quatiũt, παρὰ τὸ μυκᾶν, à mugiẽdo. ita enim inquit: μυκητίαι σεισμοί, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου. unde subijcit postea Ammianus: Tũc enim necesse est uelut taurinis reboare mugitib. fragores, fremitusq́ terrenos. Sed pro loci correctione uideo me penè iusti cõmentarij uicem expleuisse.

Galeni commentarius ex lib. I. de Articulis, germanæ lectioni redditus. Cap. XVI.

APud Hippocratẽ sub finẽ lib. I. de articulis perperàm legitur στενοχωρίη, quum legendũ ibi sit στενυγροχωρίη, ut ex Galeno discas, cuius tamẽ cõmentario uix quicquã deprauatius inquinatius'ue inuenias, quẽ ut est mendis prodigiose deformatus, nõ pigebit subijcere, quo doctiores æqua iudicij lance, re ad amussim expensa, suũ adijciãt calculũ: cuius uerba ita legunt ferè: οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ ἐν ὑγρῷ χωρίῳ ἔκ τε τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ στενοῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στενόχωρον, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ στενοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης στενοχωρίης, μηδὲ πλέον δηλούσης τῆς στενότητος, σύνδηλον δ' ἐστὶ καὶ ἐξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε, ὧδέ πως ἐχόντων, οὔπω τις οὕτω δ' ἀσκίοις ἐν ὄρεσιν ἀνὴρ λέγονται δὶς ἐν οὐδὲν παρ' ἀλλῶν μοῦνος τ' ἐν ὑγρῷ σωντυχὼν ἐν ἀτράπῳ.

Quid, deus bone, istis monstrosius? nũc germanam, meo quidem iudicio, lectionem habe: οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ στεινυγροχωρίη, ἔκ τε τοῦ στεινοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς χώρας γεγονός, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στεινυγρὸν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ στεινοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης στεινυγροχωρίης, μηδὲν πλέον δηλούσης, τῆς στεινότητος. εὔδηλον δὲ τοῦτο καὶ ἐξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε ὧδέ πως ἐχόντων,

Οὐκ ἄν τις οὕτω δ' ἀσκίοις ἐν οὔρεσιν
Ἀνὴρ λεόντ' ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν,
Μοῦνος στεινυγρῇ συντυχὼν ἐν ἀτραπῷ.

In quibus senarijs potest & *δασκίοις* legi, utraque lectione sensui accõmodata, siue apricos, siue nemorosos montes dicas. Nostram lectionem defendit & Galenus lib. Epidem. 6. part. 2. ubi στεινυγρῶσαι quid Hippocrati sit declarat, οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, inquit, καθάπερ ἄν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν ἰώνων τὸ στεινὸν ὀνομάζεσθαι στεινυγρόν, & quæ sequuntur ex Simonide repetita. Hunc locũ tametsi ante annos quatuordecim Bononiæ iam tum agenti mihi correctum, nõ potui non huc infarcire, ut emaculandi græci codicis occasionem habeant medicæ rei studiosi.

Hadria-

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVARTVS.

Error Grammaticorum in etymo vocis Euhyus.

CAPVT I.

INter uaria Bacchi cognomēta nullum est fermè frequentius, quàm Euius, apud Horatium aliosq́ poëtas: quare mirari subit in uoce trita & quotidiana, ut ita dicam, cur Latini grammatici Euhyus scribant litera suis uocibus auia (ut cum Terentiano dicam) y scilicet, quum Græcorum more, à quorum ritibus tracta uox est, Euius rectius scribi debeat. neq; uerò hoc solum, sed & etymon eius adijciant ab υἱὸς, cuius in hoc cognomine nullum extat uestigium. siquidem Cornutus Persij interpres uetustus Baccho cognomen istud additum putat, quòd quum desideratus esset in prælio Gigantæo, Iuppiter exclamarit, εὖ υἱὲ, heu fili, ratus à Gigantibus interfectum. Neq; multò scitius fabulatur Acron, ita dictum annotans, quòd mutato in leonem Baccho quum cōcidisset gigas, Iuppiter factum speculatus laudansq́ exclamarit, εὖ υἱὲ, bone fili: quod ego uerterē, macte uirtute fili. Sed ille ineptius longè, εὖ υἱὲ, interpretatur, heu fili, quasi legas dictum, φεῦ υἱέ. At enimuerò ualedicto illorum erroneo commento, Euium cum Græcis, qui εὔιον, scribendum asse-

ro, nomen deriuans ab εὐοῖ, quæ uox bacchantium propria est, ita in Orgijs suis deo suo acclamantium: quam Demosthenes in oratione de Corona, Aeschini obijcit in sacris illis identidē ab ipso acclamatam, & repetit ex eo Strabo lib. 10. in hæc uerba: τῶν δὲ φρυγίων μέμνηται Δημοσθένης, διαβάλλων τὴν αἰσχίνου μητέρα, καὶ αὐτὸν, ὡς τελούσῃ τῇ μητρὶ συνόντα καὶ συνθιασεύοντα, καὶ ἐπιφθεγγόμενον εὐοῖ σαβοῖ πολλάκις. id est, Phrygiorum sacrorum meminit Demosthenes, accusans Aeschinem quòd cum matre sacris illis operata consuetudinē habeat & commercium sodalitij, acclametq́ identidem Euæ Sabæ: quæ duæ uoces transierunt in Bacchi Euij & Sabasij cognomina.

Quid sit apud Ammianum, Vt Pygmæi uel Thiodamas agrestis: eiusq́; locus correctus.

Caput II.

Ammianus lib. 22. ubi Iuliani Imp. animi inuictam constantiam, & susurronū contemptricem laudat, prouerbiali schemate illud extulit: Frustra uirum circūlatrabant immobilem occultis iniurijs, ut Pygmæi uel Thiodamas agrestis homo Lindius cum Hercule. ita enim legendum autumo, pro eo quod connexa uocū serie Homolidius scriptū est. Innuit enim Iulianum nihilo magis cōmotum fuisse blateronum aulicorum iniurijs dicterijsq́, quàm Herles Pygmæorum assultibus exterritus fuerit: imò ea ipsa contempsisse risisseq́, ueluti Thiodamantis Lindij probra conuiciaq́ inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis allusit Alcia-

tus

tus Iuriſconſultus in Emblemate quodã in eos, qui maiora uiribus aggrediuntur, ſuę imbecilla tis non conſcij, quod hunc in modum habet:

Dum dormit, dulci recreat dum corpora ſomno
Sub picea, & clauam cæteráq; arma tenet,
Alcidem Pygmæa manus proſternere letho
Poſſe putat, uireis non bene docta ſuas.
Excitus ipſe, uelut pulices, ſic proterit hoſtem,
Et ſæui implicitum pellæ leonis agit.

De Thiodamante uerò ambiguam inuenio hiſtoriam: nam Philoſtratus & Lactãtius Lindiũ ex oppido Rhodi illum tradunt: Zezes & Callimachi interpres Dryopem faciũt, quæ gens eſt furtis latrocinijsq; famoſa, cum quibus ſentit & Pherecydes in tertio hiſtoriarũ apud Tarrhæũ. Habet aũt fabula ita. Quum in Thiodamantem Lindium terrã aratro proſcindentẽ ex improuiſo incidiſſet famelicus Hercules, alterũ ex iugo boum iugulat illo præſente & deuorat: quã ille iniuriã maledictis ulciſci fuit aggreſſus: at iſte illum ſibi amariſsimè conuiciantẽ cum riſu & cachinnis audijt. Exinde manſit apud Lindios ritus & conſuetudo, ut bos arator Herculi cognomento βουθοίνᾳ immoletur, cum multa dirarum imprecatione. Iſtud legas apud Philoſtratum in imaginum lib. 2. apud Lactantium libro 1. cap. 21. & apud Nazianzenum στηλιτευτικῷ prima, cuius iſta ſunt uerba: ὁ βουθοίνας τὸν γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βοῦν λαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τῆς πράξεως. hoc eſt: Bouimanduco ille, qui oppreſſo ui agricola, bouem aratorem abligurijt,

è re ipſa nomen adeptus. & paulò poſt:

Λινδίοις εὐσεβὲς, τὸ καταρᾶσθαι τῷ βουθοίνᾳ. id eſt: Piũ opus habebatur apud Lindios diras imprecari Bouimanduconi Herculi, illiq́ꝫ conuicia facere, cultus loco erat. Huc ſpectat illud ab eodẽ ad Nemeſium obſcurius dictum, *καὶ Λίνδος ἐφυβρίζουσ' ἱεροῖσι,* Lindus quę ſacris conuiciatur. Sunt qui Herculem bis integrum deuoraſſe bouẽ ſcribunt, ſemel apud Lindum urbem, & iterũ apud Dryopas Thiodamantis bouem. Callimachus hymno *εἰς ἄρτεμιν*, fabulatur Herculem iam in deos relatum, nihilominus inexplebilis edacitatis eſſe & gurgitẽ inſignem, *οὐ γὰρ*, inquit,

Παύσατ' ἀδηφαγίης, ἔτι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη,
Τῇ ποτ' ἀροτριάοντι συνήντετο θειοδάμαντι.
Manſerat ingluuies, necdum placata quierat,
Qua quondam occurrit ſulcanti uomere terram.

Thiodamanti. Vbi interpres in commentariis græcis annotat Thiodamantem fuiſſe Dryopũ regem: cui ſubſcribere uidetur & Lucillius Tarrhæus ex Archilocho & Pherecyde ſcribẽs, Herculẽ, eſuriente Hyla puero, relictoq́ꝫ à tergo pædagogo Licha, fortè obuium Thiodamanti, popoſciſſe aliquantum cibi: cuius quum repulſam tuliſſet, ira ſuccenſum, diripuiſſe è bobus alterũ, eoq́ꝫ mactato epulatum fuiſſe: qua accepta iniuria Thiodamantem in urbem regreſſum, compuliſſe oppidanos ad arma aduerſus Herculem: ibi tum neceſsitate extrema circumuentum Herculem, etiam uxorem Deianiram armaſſe, prælioq́ꝫ ſuperiorem, Thiodamantem neci dediſſe, gentemq́ꝫ

gentemq́ omnē in alias ſedes tranſportaſſe. Hęc ille. Legitur autem non ſemel aliàs bouem totum abſumpſiſſe helluo inſignis Hercules: nam refert Pindarus illum Coroni ædes ingreſſum, integrum bouem, ut ne reliquum quidem os ullum relinqueret, abliguriuiſſe: quod & Philoſtratus repetit loco antea citato. Quin & Aelianus uariæ hiſtoriæ lib. 1. & Athenæus lib. 10. ſcribūt illum in contentionem ueniſſe cum Leprea Cauconi, uel ut Aelianus, Glauconis filio, uter prior taurum deuoraret.

Locus apud Athenæum, & apud Io. Zezen, lectioni genuinæ reſtitutus, de Lityerſe gulone.
Caput III.

INexplebilis iſta Herculis & prodigioſa uoracitas, admonet me quaſi dedita occaſione ut ſanare inſiſtam uerſus Soſithei Tragici ſcriptoris de ſimili gulone Lityerſe, qui nothus Midæ regis filius, Celænis in Phrygia regnauit, homo uultu effero & truculento, ſed bibo glutoq́ ſupra fidem maximus, qui totum uini dolium uno die ebibendo uacuabat, triumq́ clitellariorum aſinorum onus, panes deuorabat. Sed præſtat autoris ipſius uerba ex fabula Daphnis ſiue Lityerſes inſcripta referre, perperàm enim apud Zezen Soſibius nominatur uerſuum autor, ut & fabulæ titulus Daphthis, pro Daphnis. Adſcribam autem prius lectionem quæ uidetur mihi ſanior, emendaturus poſtea corruptam utrobique, apud Athenæum in decimo, & Zezen Chiliade 2. Verſus ſunt ſenarij trimetri:

οὗτος δ' ἐκείνου παῖς παράπλαστος νόθος,
μητρὸς δ' ὁποίας ἡ τεκοῦσ' ἐπίσταται,
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας, πίνει θ' ἅμα
καλὸν μετρητὴν, τὸν δεκάμφορον πίθον,
ἐργάζεται δ' ἐλαφρὰ πρὸς τὰ φορτία.

Verſum uerſu pro uiribus conabor reddere:

At filius Midæ Celænæi nothus,
Qua matre, dubium eſt, ipſa nouerit parens,
Treis quantum aſellos prægrauet, panes uorat,
Breui die, ſimulq́; deterget bibens
Iuſtum cadum, decem amphorarum dolium,
Redditq́; iumentis onus portatile.

Apud Athenęum loco præallegato tres ſoli iam bici leguntur, ad Polycletęam illam normam emendandi:

ἔσθει μὲν αὐτὸς τρεῖς ὅλους κανθηλίους,
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας. πίνει θ' ἕνα
καλὸν μετρητὴν, τόνδε καρποφόρον πίθον.

Poſteriores duo apud Zezen malè quoque ſcribuntur hoc modo:

τῆς γὰρ βραχίας ἡμέρας πίνει θ' ἅμα
καλῶν μετρητῶν. In his pro τῆς γὰρ, lege, τρὶς τῆς. & loco καλῶν, καλὸν, niſi uelis ex Lityerſæ ęſtimatione iſtud dici, qui dolium uini decem amphorarum capax, Cadi ſiue Metretæ nomine extenuando, uelut rem nihili, & potatu facilẽ uocitarit, quũ tamen in menſura ingens ſit diſcrimen: nam Metretes ſeu cadus (idẽ enim ſunt) ſextarios duos & ſeptuaginta complet, teſte Nicandri interprete: tantundem enim continent amphoræ duæ,

quod

doctiſsimè collegit Georg. Agricola. At dolium decem amphorarũ qui epotarit, is trecentos ſexaginta ſextarios in inexhauſtam alui uoraginem demerſerit: cuius rei fidem penes autorem depoſuero. Illud uerò de hoc Lityerſe proditum quoq; memoriæ eſt, quòd uiatores compellere conſueuerit ad reſecandam falce colligendámue meſſem, quorum truncatis capitibus, lacera corpora intra manipulos illigabat: occiſus ab Hercule poſtea, iuſtiſsimas immanitatis ſuæ pœnas, grauiores meritus, dedit.

Apud Galenum locus emendatus in græcis codicibus. Cap. IIII.

INcredibilis illa & extra controuerſiã potentiſsima Romani Imperij maieſtas compellit meminiſſe me Polemonis Laodicæi rhetoris dicti, ne uitio ſcriptorum ut eſt corruptum latêre poſsit. Eius Polemonis complura memorantur à Philoſtrato in Sophiſtis egregiè dicta: at illud concinnum, & feſtiua breuitate memorabile eſt dicterium, quo Romam orbis compendium nominauit, quod à Galeno lib. 1. commentariorum περὶ ἄρθρων, in ſcripta relatum eſt, ſed corrupta græcorum codicũ fide, ubi de ſua profectione ita loquitur: Poſtquam díu multumq; Smyrnæ egi, Romam abſoluto ſecundo & triceſimo ætatis anno perrexi, urbẽ tanta hominũ copia inundantem, ut laboraſſe putandus ſit rhetor Polemon, dum eam orbis compendium appellat. græcè legendum eſt, ὥστε πένεσθαι πολέμωνα τὸν ῥήτορα τῆς οἰκουμένης ἐπιτομὴν αὐτὴν εἰπόντα,

perperàm enim in expletiuas uoculas soluta est dictionis compages, in ἐπὶ τὸ μή. Huc adscribere libet elogium eiusdem urbis Dionysij Halicarnassæi, uocantis eam ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, principem terra mariq́ urbem. & alterum Iulij Frontini ex libello de aquæductibus, in hæc uerba: Regina & domina orbis indies, quæ terrarum dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum: quod postremum ex Martiali in epigram. 12. mutuatus est ille, ubi sic ait:

Terrarum dea gentiumq́; Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Iuuenalis locus explicatus. Cap. V.

IVuenalis satyra duodecima, inter cætera quę refert, Catullum naufragij metuentem in mare præcipitasse, enumerat,

Vrnæ cratera capacem, Et dignum sitiente Pholo.

uastæ magnitudinis & ingentē designās: quod illum mutuatum esse ex Stesichoro Lyrico poëta arbitror, qui Centaurorum & Lapitharū conuiuium describens, ait Pholū (quē propterea hospitē Alcidæ nuncupat Lucanus) impleuisse Herculi craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipse obbibisset: amplum autē fuisse oportuit, qui urnam, hoc est, quatuor & uiginti sextarios caperet, ut & φιλάγυιον. Est autem lagena uinarū uas, sed fictile, in quo uinum asseruabatur in conuiuijs deplendum. Verba autem Stesichori ista sunt:

Σκύφιον δὲ λαβὼν δέπας ἔμμετρον ὡς φιλάγυιον
πῖεν ἐπισχόμενος, τό ῥά οἱ παρέθηκε Φόλος κεράσας.

Hercu-

Hercules (de eo enim loquitur) acceptum in manus ſcyphum plenum, trium lagenarum capacem, ori admouens obbibit, quem Pholus ipſi infuderat. Meminit & Herculei crateris Statius, quem duo iuuenes uix portabant.

Vox, quaſſabundus, interpolata apud Macrobium. Cap. VI.

QVatiendi uocabulum ad temulentiã largioremq́ꝫ potationem traduxiſſe Horatium in Odis, exemplo Menandri in Adelphis, qui κατασάειν eo ſenſu uſurparit, & Philemonis Comici, annotatum eſt à me in commentarijs, quos in eum autorẽ ſcripſi: atqꝫ ab ea uoce quaſſabundũ dici uideri, pro ebrio, apud Macrobium in ſaturnal. 5. cap. 21. ubi ait, Herculem fictores ueteres non ſine cauſa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quaſſabundum & ebrium. ſed locum maiore cum retractatione diligentius examinans, non ſectionis uſtionis'ue illum indigere, ſed molli tantùm malagmate opus eſſe iudicaui, uti ſanaretur: quod futurum eſt, ſi pro, quaſſabundum (quæ uox in prædicta ſignificatione Latinis auribus ſatis peregrina eſt) reponas, caſſabundum, quod uocabulũ, crebrò cadentem notat, Sex. Pompeio teſte, apud quem tamen malè geminato ſſ ſcriptum inuenio, deductum à uerbo caſare, ex iteratiuorum ſiue frequentatiuorum claſſe: pro quo receptius eſt aliud, caſitare.

Locus Horatij expoſitus ex Sermonibus, Cur inſani porcum Laribus immolarent. Cap. VII.

DE eo qui inſania non uexetur, dictum eſt ab Horatio lib. 2. Sermo. ſat. 3.

Immolet æquis Hic porcum Laribus.

Cuius dicti rationem ab interpretibus non expendi demiror. Conſtat quidem ex Varrone de re ruſtica lib. 2. & ex alijs, porco immolato expiari inſanos, quod uel ex ioco Plautino in Menæchmis liquidò oſtendit, ubi ait: Quibus hîc precijs uæneunt porci ſynceri? nummum à me accipe, iube te piari de mea pecunia, nam equidẽ inſanũ te eſſe certò ſcio. Et iterum: Iube, ſi ſapis, porculũ afferri tibi: id quod dicitur homini inſani cerebri & emotæ mentis. Cur uerò id piaculi genus antiquis uſitatũ fuerit, dicã ego quod ex arcanis illorũ ſacris erutũ opinor. Maniã Græci inſipientiam inſaniã'ue dicunt, ſiue quòd mentem ultra modum laxet, à μανὸν, quod remiſſum & molle ſignificat: ſiue quòd pertinacius corpus teneat, & difficulter expellatur, quaſi μονίαν dicas: ſiue quòd ea capti ſolitudinem appetant, παρὰ τὸ μονοῦσθαι, uti à Cælio Aureliano ſcriptis eſt proditum. Atenim Maniam hanc, undecunque appellationem ſortita ſit, Larum matrem fuiſſe cognominatam pronunciauit Varro lib. de analogia 2. & ex eo repetijt Arnobius lib. aduerſus gentes tertio. quin & Sex. Pompeius Maniam Maniũ deorum, qui ijdem & Lares dicuntur, auiã matrẽ'ue fuiſſe ſcribit: utriuſq; enim opinionis

nis esse autores. Hinc factũ sanè puto, ut uecordes homines & insani Laribus sacrificarent, ut qui eiusdem cum matre potestatis essent participes, aut qui propitio numine Maniã genitricem συμβωμὸν καὶ σύνναον placarent, insaniæq́ aspergi nem detergerent. Meritò autem uidetur immolari porcus Laribus, qui & Grundiles à grunniendi appellatione denominantur.

De nepotino luxu Chiesij cuiusdam Romani ciuis. Cap. VIII.

NEpotinis sumptibus superasse prodigorum omniũ ingenia Caius Caligula memoratur à Suetonio Tranquillo. Cleopatræ luxum immanẽ cœna unica refert Plinius. Sed reginæ potentissimæ & Imperatoris maximi ista exempla sunt, & quidẽ rara: at priuatum hominem ad prodigiosi luxus enormem licitationem, non macelli unius, sed peregrini quoq; orbis conturbatricem, aspirasse quis non merito maximo demiretur? Is fuit Augustinus quidã Chiesius Rom. trapezites, qui Leoni x. Pontifici Max. totiq́ purpurei senatus cœtui, exterorũq́ Regum Legatis, ob filiũ ab illo baptismi lauacro tinctũ, splendidissima (ut ita dicã) repotia constituit, in quibus non satis fuit eduliorũ omnis generis missuumq́ exquisitissimorũ apparatui modum omnem ademisse, nisi etiam lances, pinaces, cæteraq́ cùm escaria uasa, tum potus instrumenta ex argento affabrè facta omnia in Tyberis præterlabentis alueum, inani luxus ostento, præcipitarentur, idq́ non una modò, sed

pluribus quoq; uicibus, quotiescunq; scenicum illud ferculorum & mensarum choragium mutandum foret: atq; ista paruo constitisse ęstimandum erat, nisi & alieno ex orbe petitarũ immani precio auium (quas Psittacos nominamus) solæ linguæ uarijs in patinis cõditæ, ultimo ferculo omnem luxus ostentationem longè superassent.

De luxu temporum præpostero apud Rom. Item Pacati Drepani locus expensus. Cap. IX.

FAmosus istius hominis luxus refricat mihi memoriam planè similis luxuriæ Romanorũ, in qua describenda quasi ex cõdicto certasse duo magni nominis Panegyristæ, qui ex uetustate nobis reliqui sunt, uidẽtur, Mamertinus Promertinus Iuliani prætorio præfectus, & Latinus Pacatus Drepanus: ille in Panegyrico Iuliano, hic Theodosio Impp. dicto. Prioris uerba sunt: Quinetiam prandiorum ac cœnarũ magnitudines R. P. sanciebat, cùm quæsitissimæ dapes non gustu, sed difficultatibus æstimarentur, miracula auiũ, longinqui maris pisces, alieni temporis poma, æstiuæ niues, hybernę rosæ. Hæc ille: quæ æmulatione quadam ductus alter exprimere uoluisse uidetur in hæc uerba: Neminem unum inueniri, qui auderet ad penum regiam flagitare remotorum littorum piscem, peregrini aëris uolucrem, alieni temporis florẽ. Nam delicati illi ac fluẽtes, quales tulit sæpe respub. parum se lautos putabant, nisi luxuria uertisset annũ, nisi hybernæ poculis rosæ innatassent,

ſcent, niſi æſtiuam in gemmis capacibus glaciem falerna fregiſſent, horum gulę anguſtus erat noſter orbis, nanq; appoſitas dapes nõ ſapore, ſed ſumptu. Illis demũ cibis acquieſcebant, quos extremus oriens, aut poſitus extra Rom. imperiũ Colchus, aut famoſa naufragiis mari amiſiſſent, quos inuitæ quodammodo reluctantiq; naturæ hominum pericla rapuiſſent. Quæ uerboſius adſcripſi propterea, ut ſtudioſi loca committerent inter ſe atq; conferrent, quanta breuitas, quanta item exornatio utrinq; hauriri queat ad ſcribendi uſum. Illud uerò quod ſequitur in eodem autore, expenſu digniſsimũ puto, ubi ait: Nónne cognouimus cuiuſdã retro principis nõ prandia ſæpe, ſed fercula ſeſtertiûm millies æſtimata patrimoniorũ equeſtrium precia traxiſſe? Quis eñ aut ſeſtertiũ millies, hoc eſt, uicies quinquies centena Coronatorũ millia, unico prandio, ne dicam nunc ferculo, abſumi poſſe crediderit? aut ad eam ſummam aſcendiſſe cenſum equeſtrem? ſidem enim omnem tranſcendere magno diſcrimine uidetur utrunq; : ſiquidem lautitiæ magnificentiæq; unicum exemplum, quod Cleopatra ędidit, cui nihil aſtrui ulterius poſſet, centies ſeſtertiûm collegit, hoc eſt, ducenta quinquaginta aureorũ millia : & cenſum equeſtrem ſub Iulio Cæſ. quadringenta ſeſtertia, hoc eſt, decem coronatorũ millia pependiſſe cõſtat. Interpolandum igitur nonnihil locum dubiæ fidei autumo, & legendum ἀξιοπιστοτέρως, ſeſtertiis mille, quæ ſumma etiamnum immanis eſt, quippe

quæ ad uigintiquinq; aureorū Coronatorum millia aſcendat, & propiore aliquanto confinio attingat equeſtris cenſus limites, quos cum imperio excreuiſſe uerisimile eſt: ut ita legatur, nō prandia ſæpe, ſed fercula ſeſtertijs mille æſtimata &c. Sentire autem illum puto de Vero Antonino Cæſ. qui conuiuiū opulentiſsimum dedit, quod ęſtimatū fuerit ſexagies centenis millibus ſeſtertiorū, ut id uerbis Iulij Capitolini repetā, ſiue quod idem eſt, ſexagies ſeſtertiûm: qua taxatione audita M. Antoninus Imp. ingemuiſſe dicitur, & publicum fatum doluiſſe: quę ſumma in caput collecta, centena quinquagena Coronatorum millia conſtituit: ut inde colligere liceat, fercula nōnulla ad mille ſeſtertia perueniſſe, hoc eſt, uigintiquinq; millium aureorum ſummam. Equidem non detrecto, quin penes Budæū eiuſmodi locorum σπουδαῖον æſtimatorem, aliosq; polyhiſtoras, æquum ſit iudicium.

Locus ex Velleio Paterculo ad examen reuocatus. Cap. X.

VTi Cæcias nubes, ferrum Adamas, ſuccinum aceres, catena ſuos nexus ducit, ita trahit loci unius occaſio alterum: cōtrouerſia enim illa ſupputationis iniquioris in apparatu cœnæ, extrahit hanc, quę in rationē repetundarū cadere poſſe uidetur, quæ talis eſt. Nocte quæ nefariam necem Iulij Cæſ. coniuratorū manibus interfecti ſecuta eſt, conſtat ex Appiano lib. 2. eius pecunias cum imperij codicillis, ſiue Antonij, ſiue Calphurniæ uxoris iuſſu, quo à minus

minus ſecura in tutiorem Antonij domum deferrentur, fuiſſe tranſportatas, quarũ ſumma immenſum diſcrepare inuenit, niſi immutata paululum codicis Velleiani fide, concilietur inter ſe autorum conſenſus mutuus. Velleij uerba ſunt: HS ſepties millies depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis occupatum ab Antonio, actorum eiuſdem, inſertis falſis, ciuitatibusq́ꝫ corruptis, cõmentarijs. Quę ſumma nimis quàm immẽſa eſt, ut quæ ad Gallicanæ monetæ rationẽ rem reuocando, contineat centies ſeptuagies quinquies centena Coronatorum millia. Cui tamen nihil derogandũ putarẽ, quum longè maiora coëgiſſe Tiberius dicatur, niſi obſtaret Plutarchi autoritas nõ uno in loco, quæ ad HS millies hãc ſummã deducit: ſic enim ait in Cicerone: Donec Cæſar Auguſtus ex Apollonia ueniens, hæreditatẽ C. Cæſaris accepit, & cum Antonio in cõtentionem deſcendit ob bis mille quingentas myriades, quas ille è ſubſtãtia Cęſaris occupabat. Hæc ſumma, ſi Romano more loqui inſiſtamus, efficit HS millies, hoc eſt, uicies & quinquies centena coronatorũ millia, eadẽq́ꝫ fuerit cum Paterculi, ſi inducas expungas'ue uocẽ illã, ſepties: inciditq́ꝫ fermè cum altera, quam idem Plut. in Antonio ad quatuor talenta deduxit, quæ uicies & quater centena Coronat. millia cõſtituunt, paululo minore ſumma, q̃ HS millies complectat. ſic enim ſonant eius uerba: ἥτε γυνὴ καλπουρνία πιστεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων.

id est: Vxor Cæs. Calphurnia maximam pecuniarum partem in ædes Antonij deposuit, illius fidei eas credens, ad summam in uniuersum quater mille talentorum. Consensus horum locorū efficit, ut apud Paterculum legendum contendam sestertiū millies, non autem septies millies, donec certiora edocear.

De Batauia locus in Panegyrista restitutus. Cap. XI.

IN Panegyrico Maximiano Augusto dicto, de cuius autore dubia lis est, siue is Mamertinus fuerit, siue Belga, ita scriptum de Batauorum insula inuenio. Quanquā illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar uendicata atque purgata, quā obliquis meatibus callidis interfluit, quanquā diuortio sui Rhenus amplectitur, penè ut cum uerbi periculo loquar terra nō est, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non solum qua manifestè plaustris est, cedat ad nixū, & hauriat pressa uestigium, sed etiam ubi paulò uidetur firmior, pedum pulsu tētata quatiatur, & sentire se procul mota pondus testetur, ita ut res est, subiacētibus innatat, & suspensa latè uacillat. Quibus uerbis ita graphicè & ad amussim Batauiæ solū depinxit, ut nullus pictor melius, nullus rhetor ornatius magis'ue appositè dicēdo assequi queat: nisi quòd subesse mendas suspicio est, ita ut restituendam hunc in modum lectionem existimem. Quanquā illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar uindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Scaldis inter fluit,

fluit, quamq; diuortio sui Rhenus amplectitur, penè (ut cum uerbi periculo loquar) terra nõ est, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non solum qua manifestè palustris est, cedat ad nixum, & reliqua. Nam quòd pro, callidis, reposuerim, Scaldis, non temerè nec sine autore facio. quid enim aceruata bina epitheta, præter Latinorum fermè autorum usum, sibi uolunt? quid callidi significatio, huic loco aliena, huc facit? At enim ego facilem fuisse lapsum in duobus uerbis non ita multum absimilis soni, ignorante scriptore quid Scaldis esset, cõtenderim: nisi quis pugnet legendũ esse Vahalis, quod alterius cornu Rheni nomen fuit, uel Cornelio Tacito teste, qui lib. 2. ita scribit: Rhenus uno alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agri Bataui, uelut in duas amnes diuidit, seruatq; nomẽ & uiolentiam cursu, quà Germaniam præuehitur, donec Oceano misceatur, ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, uerso cognomento Vahalem accolę dicunt: mox id quoq; uocabulum mutat Mosa flumine, eiusq; immenso ore eundem in Oceanum effunditur. Quibus ex uerbis facilè liquet, alterum Rheni ostium, quod Belgicæ oram præuehitur, Mosæ nomine hodie clarũ, Vahalim superioribus locis, ubi diuortij initium est, dictum fuisse, fortassis ab arenæ qua tingitur subruffo colore, quẽ Valum uocant, quo nomine equum (quo Belisarius fortissimus dux inuectus fuisse legitur in Gothorum exercitum) subruffi coloris designa

bant Gothi, iaculis ſolum illum appetentes, uti apud Procopium legitur. Quoniam autem Batauiæ ſolum ita ad ingreſſum intremit, & preſſum ſidit, concutiturq́; quod de hac inſula ut eleganitiſsimè, ita uerißimè dixit, hinc ego factū puto, ut Hollandiæ, quæ Batauiæ pars eſt, nomen à cauitate creatum ſit: ſiquidem ad pedum pulſum concuti eam certum eſt, & procul etiam pondus uideri ſentire, atque uacillare, uelut aquis innatantem, rideat licet Martinus Dorpius hanc nominis rationẽ. Addit & ſuam coniecturam de inſulæ huius nomine Petrus Nannius noſter in ſuis ſymmictis, illū legat, ſi quem iuuat iſta cognitio.

Quòd ethnici ſingulas corporis partes peculiaribus ſuis dijs deputarint. Cap. XII.

ANilis & friuolæ gentilium ſuperſtitionis pleniſsimi ſunt libri omnes: at illud inſigniter ridiculam eorum opinionem teſtatā facit, quòd ſingulas humani corporis particulas, ſingulos deos obtinere exiſtimarent: quod Tiberianus in Prometheo ita extulit, ut dicat deos ſingulares ſui partes homini cōtribuiſſe, quas ſibi uindicent, ſuæq́; tutelæ proprias agnoſcant. Caput nanq; Ioui deferunt, Neptuno pectus, cinctum Marti, quo ſpectaſſe Homerū putant in Agamemnone deſcribendo:

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διῒ τερπικεραύνῳ,
ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ ποσειδάωνι.

Frontẽ Genio ſacrā facit Seruius, unde, inquit, deum uenerantes frontem tangimus. Supercilia

lia in Iunonis tutela fuiſſe ait Sextus Pompeius, quòd ijs protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam à Iunone tribui putabāt, Lucina inde dicta. Oculos Cupidini Veneris filio, in quibus excubet, ceu ſpecula quadam, tribuit Philoſtratus: Mineruæ eos ſacros tradit Fulgentius. Aurem Memoriæ conſecratam refert Seruius, quo reſpexit & Plinius lib. 11. ita ſcribens: Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes atteſtamur. Et Virgilius:

Cynthius aurem Vellit & admonuit.

Locus item retro aurem dextram, Nemeſi attributus fuit, quo referimus, ut Plinij uerbis dicam, tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam ſermonis à dijs ibi recondentes. Dextra Fidei ſacra eſt, nam in fide porrigitur, de qua alibi à nobis dictū abundè eſt. Dorſum & poſticæ partes Plutoni propriæ adſcribūtur ab Artemidoro lib. 1. Onirocrit. ubi ait: νῶτα καὶ τὰ ὀπίσθια πάντα Πλούτωνος αὐτὰ καλοῦσιν ἴδια. Renes & inguina Veneri adiudicantur. Pedes Mercurio, uti in libris τῶν φυσιολογουμένων ſcripto proditum eſt à Democrito. Genua Miſericordiæ conſignauit antiquitas, quòd ea ſupplices attingant, ad hæc manus tendant, hæc ut aras adorent, ut inquit Plinius. Miſericordiam autem in dearum numero fuiſſe olim, teſtatur eius apud Athenienſes ara, teſte Pauſania & Philoſtrato. Tali plantæ'ue pedum, in Thetidis poteſtate fuerunt. Digiti Mineruę conſecrati, Seruio teſte: quò referri poteſt illud Epigrammatarij Rufini:

ὄμματ' ἔχεις ἥρης μελίτη, τὰς χεῖρας ἀθήνης,
τοὺς μαζοὺς παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς θετίδος. id eſt:

Lumina Iunonis tibi ſunt, digitiq; Mineruæ,
Cum Thetidis talis, ubera Cyprigenæ.

De talis mirum. Item Fulgentij locus à menda aſſertus. Cap. XIII.

ILlud uerò mirum mihi uidetur, & feriatis ingenijs altiore indagine exquirendum, an talorum ratio ad libidinis pruriginem aliquid faciat, quod à Fulgentio Placiade annotatũ eſt: ait enim in talo uenas eſſe quæ ad renum, femorum, atq; uirilium rationem pertineãt, unde & uenæ aliquæ ad pollicem uſque tendant, quod tractãtes & phyſici & mulieres ad obtinendos partus, & iſchiadicos eodem, ut inquit, phlebotomãt loco, & emplaſtron entaticon (perperàm enim ibi ſcribitur, emplaſtromentaticũ, una uoce) quem ſtyſiden uocauit, Africanus in Aſtroſophiſtis pollici & talo imponendum præcepit. Quin & Orphei teſtimonio affirmat illum locum principalem eſſe libidinis. Emplaſtron autem ἐνταλικὸν uocauit, quod appoſitum tentiginem uirilium concitat, ἀπὸ τῆς ἐντάσεως: quod & alio uocabulo obſcuriore dixit Aphricanus στυσίδην, ab arrectionis facultate, παρὰ τὸ στύειν. Ad quod uerbum alludens ueterum quiſpiam Comico ſale, ſeipſum appellat ἀστυάνακτα, non arrigentem, ὡς μὴ στύοντα, τουτέστι μὴ πεφυκότα ἐντείνειν τὸ αἰδοῖον κατὰ ἔρωτα, quod in Iliados 6. apud Euſtathium inuenias. Et apud Athenæum Diana uirgo στύμματα μισεῖν dicitur. Itaq; mirari ſatis non potui,

potui,qua fronte indoctus quidam, qui tamen Philomusi nomine gloriatur, in annotationibns illic suis scribere ueritus non fuerit, Emplastromentaticum uocari omne id quod ad emplastrationem faciat:ac potius legendum cõtendit,emplastron mentaticum, quod è menta herba fieret. & Steriden, pro Steside, esse tanquam fulcimentum &columen ualetudinis fidelioris, à στηρίζω. Dispeream,si quid unquam in uita legi ineptius frigidiusq́ue,quod uel Neronianas thermas refrigerare queat.

De Scytale Laconica. Cap. XIIII.

ACHæus Eretriensis poëta, qui pleraque studio obtenebrare dictus fuit, in Iride Satyrica,ænigmaticè Laconicam Scytalen uocat πλεκτὸν σπαρτιάτην γραπτὸν κύρβιν. ac κύρβιν quidem,quòd ut in κυρβέσι publicis uidelicet tabulis leges exaratæ erãt,ita in Scytale præcepta ad duces & imperatores militiæ inscribebantur.Spartanam uerò à ciuitate, cui uni recepta in usu misitandarum scytalarum ratio fuisse legitur.Implexam uerò scriptamq́ue,quoniam Scytalen circumuoluentes candido loro Lacones quæ uolebant scribere consueuerant, ut Athenæus lib.10.exponit.Elegantissimè uerò præter Suidam & Au.Gellium,describit Scytalen Ausonius in quadam ad Paulinum epistola, ubi uarios enumerat occultè scribendi modos: sic enim canit:

Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare,libelli
Segmina Pergamei tereti circundata ligno

Perpetuo inſcribens uerſu, qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbes.

In quibus uerſibus clariſsimè nominat Pergameum libellũ, chartam Pergamenã deſignans, quod candidum lorum, ἱμάντα λευκὸν uocant Athenæus & Suidas: Aul. Gellius ſimpliciter lorum, obſcuriore ſenſu. Meminit Scytales Laconicæ Baſilius in epiſtola ad Candidianum, ἐφοβούμην προσβλέπων, ὡς οὐδεὶς ἐν αἰτίαις ὢν σπαρτιάτης λακωνικὴν σκυτάλην. hoc eſt: Quo tempore ceram ſoluebam, expaui literas intuens, non minore metu percuſſus, quàm ſolet Spartanus criminis ſibi conſcius, inſpecta Laconica Scytale.

Auſonij verſus de Mida rege expoſiti, & Petronij Arbitri. Cap. XV.

IN eadem Auſonij epiſtola, de Mida Lydiæ rege aſininis auriculis deformato, eiusq́ rei indicio occultè à tonſore manifeſtato, intelligendi ſunt uerſus illi:

Depreßis ſcrobibus uitium regale miniſter
Credidit, idq́; diu texit fidißima tellus,
Inſpirata dehinc uento cantauit arundo.

Quam fabulam quia cultiſsimis uerſibus reddidit Petronius Arbiter, nõ perinde omnium manibus extritus autor, lubet hîc adſcribere eius uerbis:

Sic commiſſa ferens, auidus reſerare miniſter,
Fodit humum, regisq́; latentes prodidit aures.
Concepit nam terra ſonum, calamiq́; loquentes
Inuenere Midam, qualem conceperat index.

Latius ista pertractat Metamorphoseως undecimo Ouidius.

Celeritatem illaudatam esse in scribendo, exemplis aliquot docetur. Cap. XVI.

MVltis placet extemporalis quædam scriptitandi ratio, & in conficiendis libris celeritas, uelut exprompti atq; in numerato positi ingenij argumentum: at mihi secus uidetur, probaturq; impensius diligentia accurata & longiore tempore iudicij confirmatore expressa: illic uerba uelut primoribus in labris nata, aut superficiario ingenij æquore natantia æduntur: hîc lectionis multifariæ opes tanquã è sanctiore quodam ærario reconditæ promuntur: illic suspecta facit omnia & cicatricosa, scribendi facilitas & cursus: hîc habito delectu rerum uerborumq; pondera examinãtur felicius, & exhibentur. Quid, quòd celeriter nata, celeriter etiam intereunt? & Horatius etiam in nonum annum premi, quo feliciter sub incude retractentur, opera monet. Idem reprehendendũ carmen ait, quod non coërcuerit multa dies & multa litura. ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια, καὶ ταχύτης, οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν. ὁ δ' εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προσδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, ut in Pericle inquit Plutarchus: nam operis facilitas celeritasq; non addit illi pondus solidum aut duraturum, neque exactam pulchritudinem: at temporis longinquitas labori uelut fœneratò accedens, ei quod nascitur, robur firmitatemq;

adijcit. Seneca nihil ordinatum eſſe dicit, quod præcipitatur & properat. Agatharchus pictor magnos ſibi ſpiritus ſumebat de pingendi celeritate: quod quum intellexiſſet Zeuxis, Diu, inquit, ego pingo, quia pingo ęternitati, uti refert Valerius Maximus. Similiter pictori parum perito de celeritate glorianti, demonſtrataq́ꝫ pinace illam modò à ſe pictam dictitanti, reſpondit nobiliſsimus pictor Apelles: Etiam tacente te res loquitur, ex tempore pictam. Laudatur Lyſiæ oratoris exemplum, negantis ſe ſcripturum feſtinatò & præcipitanter compoſita, uelut muſteo quodam calore nata: οὐ γὰρ ἔγωγε, inquit, βούλομαι συντάττειν τὰ ἐσπουδασμένα. Virgilium paucisſimos die cōpoſuiſſe uerſus, autor eſt Varus: imò urſæ more párere ſe uerſus, ac lambendo fingere gloriatū ipſum fuiſſe refert Donatus. Sic ſcripſiſſe & Salluſtium accepimus, ut inquit Fabius: & ſanè manifeſtus eſt etiam ex ipſo opere labor. Iſocratem decennium propè abſumpſiſſe in æditione orationis Panathenaicæ cōmemorant Lyſias, Fabius. Plutarchus tres propémodū Olympiadas inſumptas refert. Conuenientiſsimum huic loco eſt illud Ariſtidæ ſophiſtæ dictum, à Philoſtrato lib. 2. in ſcripta relatum, quo Marco Imper. ſciſcitanti quando ipſum auditurus foret, reſpondit: Hodiernum diem exime, at cras audies: neq́ꝫ enim uomentiū è numero ſumus, ſed elaborantium. οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων. Ita Mar. Antonius librum de ebrietate à ſe ſcriptum, euomuiſſe alicubi legitur, in probri loco.

loco. Scriptorum itaq; præcipitatio ista & ueluti abortus, nunquam in laudis loco ponēda est, quod ex tam multis clarorum uirorum exemplis abundè colligitur.

Quis extemporalis dictionis monstrator & autor fuerit. Cap. XVII.

EXtemporalis orationis, quam αὐτοσχέδιον & σχέδιον λόγον Græci uocant, princeps uidetur fuisse Gorgias Leontinus, patre Carmantida natus, neglectum cultus in orationibus approbās, ut in Eliacōn 2. scribit Pausanias: is enim Athenis in theatrū progressus, primus ausus fuit dicere, προβάλλετε, id est, proponite, innuens nihil omniū latêre se, & quauis de re proposita paratum disserere, ut Flauius Philostratus commemorat. quod & Cicero non uno in loco repetit his uerbis: Is princeps ex omnibus ausus est in conuentu poscere, qua de re quisq; uellet audire. Quin apud Platonem Gorgias de omni re quæcunq; in disceptationem quæstionemq; uocaretur, copiosissimè se dicturum profitetur. hinc γοργιᾶιον apud Synesiū prouerbialiter accipi uidet, pro eo quod affectatū est & turgidum. & ab huius uiri studio Thessali γοργιάζειν dicebant τὸ ῥητορεύειν oratorem agere, quod in Philostrati epistolis lectum est. Alij Aeschinem Atrometi filium inuenisse τὸ σχεδιάζειν, hoc est, ex tempore orare, scribunt, qui tempore Mausoli Cariæ regis Rhodum profectus, extemporanea oratione illum celebrauit. Sunt qui à Pericle fluxisse σχεδίων λόγων fontes memorant: neq;

desunt qui ad Pythonem Byzantinum huius inuentionis gloriam trahũt. Pausanias Anaximenem primùm αὐτοσχεδίως εἰπεῖν, id est, ex tempore dicere inuenisse scribit.

Erasmi lapsus in apophtheg. Cap. XVIII.

POlycleti statuarij dictum est elegantiore & argutiore sensu, quàm ut conniuenter præteriri debeat, quod Erasmus ita reddidit: Polycletus statuarius dicere solet, eorum opificium esse molestissimũ, quibuscunq; lutum perueniret ad ungues, plastas opinor ac figulos notãs. Hæc ille: sed toto cœlo à genuina dicẽtis sententia aberrans: quid enim gratiæ habet aut ueneris: aut quàm neutiquam uerum est dicteriũ illud, quòd figulorum molestissimum sit opificium? Longè aliud indicare uoluit eius dicti autor, nempe tunc maxima in difficultate uersari opificem, & quemcunq; alium operis autorem, quando summa illi opera imponenda est, quando ad unguem perpoliendũ est illud & elimandum, ne quid hiet, ne quid asperius resultet, néue quid protuberet: ars enim omnis à rudimento informi καὶ ἀτυπώτῳ incipit, deinde paulatim formam addit cuiq; rei suam & articulatim effigiat, perfecto demum opere & absoluto ultima manus accedit, quo tempore maximus autorem manet labor: propterea inquit, χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γένηται. hoc est, Difficillimum esse opus, quando in ungue uersatur lutum. Huc spectat parœmiacus ille loquendi modus, quo ut quidque est absolutum maximè

mè, & exquisitißima diligentia curaq́ue elaboratum, ita ad unguem illud esse factum dicimus. Illud uerò addendum est obiter in Plutarcho, libro sympos. ac. 2. ubi huius apophthegmatis fit mentio, uitiose legi ὄχι pro ὄνυχι.

Ammiani Marcellini loci aliquot emendati. Item Morilloni doctißimi hominis iudicium de oratione Iuliani. Cap. XIX.

EX Nazianzeno constat Iulianũ Imperat. quem ἀποστάτην nonnulli, ut Christianismi desertorem, Eustathius semper παραβάτην, transgressorem nominat, orationẽ scripsisse duplici titulo inscriptam, Ἀντιοχικὸν ἢ μισοπώγωνα: ac Antiochicam quidem ab Orientis apice Antiochia, erga quã ciuitatẽ mirificè affectus fuit ob applausus & lætas acclamationes hominũ salutare sidus illũ nominantiũ: uel quòd in ea urbe Christũ profitentiũ ingens esset numerus. Misopogona uerò quasi barbæ insectatricẽ, à gente Christũ profitente, quę magistri sui exemplo ea tempestate barbã alere cõsuerat. Istud apud Ammianũ quoq́ue legit lib. 22. sed corrupto altero titulo. locũ ut est uitiosus adscribã. Quocirca in eos deinceps sæuiens, ut obtrectatores & cõtumaces, uolumẽ cõposuit inuectiuũ, quod Antiochiense, uel misso Pagonẽ appellauit, probra ciuitatis infensamẽta annumerãs. Vbi pro misso Pagonẽ, cõstanter legendũ esse Misopogonẽ, indubitatũ ex antedictis fit: rursus pro, infensamẽta, diuulsim lege, infensa mẽte. Eodẽ lib. ubi legit, ui perçis, ut ita dixerim, morsib. ab eo sæpius appe

titus,infullionatus, ut ferebatur: ſcribendũ eſt, in fullonia natus.Et iterum:Vbiq; propinquãs, in ſpeciem alicuius nominis uotis excipitur:repone,numinis,loco nominis. Apud eundẽ lib. 25.ſic lege:Recolebat ſæpe dictum Lyrici Bacchylidis,quem legebat iucundè id aſſerentis:uitioſe nanq; illic ſcriptum inuenies,Baſilidis. Illud uerò ut acceſſoriũ,ſed minimè ocioſum aut πάρεργον, adſcribendum eſt de iudicio Antonij Morilloni ſuper inſcriptione libri Iuliani modò citati:eſt enim is uir multijuga doctrina,& omnifaria,ſi quis alius,lectione,quemq; humanitatis & philoſophiæ omnis ἀφροδίτην καὶ χάριτα uoces,quod de Porphyrio Eunapius dixit:is ergo retulit mihi ex oculata manuſcriptorũ codicum fide, orationem illam inſcribi non Ἀντιοχικὸν de nominatiuè,ſed Ἀντίοχον dentato titulo, ab Antiocho truculẽto & aſpero tonſore,de quo mentionẽ fecerit Martialis alicubi,ubi ait:Solus habet cor tonſorem qui timet Antiochum. Sed an Græculo homini tanta fuerit rerum Romanarum ſua ætate longè priorũ cognitio,ut in græcæ orationis inſcriptione mordaci aceto condienda,Latini nominis ex hominũ memoria præ uetuſtate propè aboliti uſucapione famam libri titulo acquirere ſategerit curioſe, excutiendum alijs omitto.

Locus unus & alter ex Ciceronis libris de Deorum natura,germanæ lectioni reſtituuntur. Cap. XX.

CAſtigationes nobilis cuiuſdam grammatici longè

longè eruditissimæ in Ciceronis dialogum de claris oratoribus, à me nuper lectæ, concitarũt me atque adeo inflammarũt, ut industria simili, licet impari, pulcherrimo parentis linguæ Romanæ operi ipse quoque manus admouerem, palmam in medio omnibus propositam, si modò feliciter res pro uotis caderet, cum alijs participaturus. Equidem restitutionis gloriam nullus mihi arrogo: sed ob diligentiã fortasse aliquantam in obseruando, & inuenta candidè communicando præstitam, uenire in gloriæ partem inuidebit, uti spero, nemo. Primùm igitur ubi lib. 2. de natura deorum in uulgatis codicibus legitur, Aër autem (ut Stoici disputant) interiectus inter cœlum & mare, Iunonis nomine consecratur, quæ est soror & coniunx Iouis, quod & similitudo est ætheris, & cum eo summa coniunctio: lege ex Probo Valerio grammatico uetustissimo, quòd ei similitudo est ætheris. Rursus paulò pòst quæ sequuntur de Dianæ nomine: Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque luciferam, sic apud nostros Iunonem Lucinam in pariendo inuocant, quę eadem Diana omniuaga dicitur, non à uenando, sed quòd in septem numeratur tanquam uagantibus. Ista lectione multum interpolata apud eũdem grammaticũ, hunc in modum scribuntur, & quidem meo iudicio scitius: Itaque ut apud Grçcos Dianam, eandemque Luciferam, sic apud nos Iunonem in pariendo inuocant, quæ eadem Diana anniuaga dicitur, non à uenando, sed quòd in septem ua-

gatur, tanquam uenatibus, id eſt, quòd inter ſeptem inerrãtes ſtellas uaga celeritate curſus, uelut uenationi operam dare uideatur. Eodẽ in libro pòſt: Principiò enim terra ſita in media parte mundi, circũfuſa undiq; eſt hac animabili ſpirabiliq; natura, cui nomen eſt aër. Probus hîc legit, animali. Seruius etiã ſpiritabili legiſſe uidetur, ſic enim in tertiũ Aeneidos annotat, ibi: Per hoc cœli ſpirabile lumen. Spirabile, inquit, uitale, quo ſpiramus: & eſt ſermo Ciceronis, quanquam ille ſpiritabile dixerit in libris de Deorũ natura. Aliquãto pòſt qui ſequitur locus, totus ex illius lectione annotabitur à me: qui librũ illum lectu dignißimũ ad manũ habuerit, diſcrimen obſeruet. Quem cõplexa ſumma pars cœli quæ æther dicit, & ſuũ retinet ardorẽ tenuem, & nulla admiſtione concretũ, & cum aëris extremitate cõiungitur. In æthere aũt aſtra uoluunt, quæ ſe & nixu ſuo conglobata continent, & forma ipſa figuraq; ſua momenta ſuſtentãt: ſunt enim rotunda, quibus formis, ut antè dixiſſe uideor, minimè noceri poteſt. Sunt aũt ſtellæ natura flammeæ, quocirca terræ, maris, aquarũ uaporibus alantur ijs, qui à ſole ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ renouatæq; ſtellæ atq; omnis æther effundant eadẽ, & rurſum trahant indidem, nihil ut ferè intereat, aut admodum paulũ, quod aſtrorũ ignes & ætheris flamma conſumant. Ex quo euenturũ noſtri putant id, de quo Panætiũ addubitare dicebãt, ut ad extremũ omnis mundus igneſceret, quum humo

re cõſumpto, neq; terra ali poſſet, neq; remaneret aër, cuius ortus aqua omni exhauſta eſſe nõ poſſet. Itaq; relinqui nihil præter ignẽ, à quo rurſum animante, ac de eo renouatio mũdi fieret, deniq; ornatus oriretur. Quod ultimum eo ſenſu dictum uidetur, quòd ignis eſſet & efficiens & materialis cauſa renouati mundi.

Verſus Callimachi apud Plutarchum à mendis vindicati. Cap. XXI.

APium coronam fuiſſe Iſthmiaci certaminis uictoribus, certũ eſt, translata à Nemęis cõſuetudine, qui uictores ſuos apio coronabant, more ab Hercule prius monſtrato. quod & Plinius teſtatur lib. 19. Honos, inquiẽs, apio in Achaia, coronare uictores ſacri certaminis Nemeæ. Illud tamen diſcrimen ponit ſcholiaſtes Pindari, annotans in Iſthmijs uictori coronã fieri ex arente apio, in Nemæis ex uirente uiuóq;. Hac de re leguntur elegantiſsimi uerſus Callimachi apud Plutarchũ in 5. ſympoſiacôn, ſed corruptiſsimi, quibus ille inducit Herculem clarius exponentẽ de apij corona, quã abolito pineę uſu, autorauit ipſe, ſacrumq́; coronamentum conſtituit, qui ita legendi ſunt:

καί μιν ἀλητίδαι πουλὺ γεγειότερον
τοῦδε, παρ᾽ Αἰγαιῶνι θεῷ τελέοντες ἀγῶνα,
θήσουσιν νίκης σύμβολον ἰσθμιάδος,
ζήλῳ τῷ νεμέηθε, πίτυν δ᾽ ἀποτιμήσουσιν,
ἣ πρὶν ἀγωνιστὰς ἔστεφε τοὺς Ἐφύρῃ.

Malè enim & πολὺ, & παρὰ γεῶνι, & ζήλωτῷ ἐμέηθεν, & οὗ pro ἣ, ibi legit, quos uerſus tetraſtico incluſi:

Ante etiam multò, ludos Neptune Corinthus
Magne tibi celebrans, æmula iam Nemees,
Symbolon Iſthmiacæ hoc palmæ dabit, ab'q; rogabit
Pinum, uictori quam dedit antè Ephyre.

Inſcriptio ſiue Epigraphe Odes Horatianę defenſa contra Glareanum: Virgilij item locus illuſtratus, & Sophoclis Scholiaſtæ reſtitutus. Cap. XXII.

EPigraphe decimæquintæ odæ primi libri Horat. præfert Nerei uaticinium, quod in controuerſiam ponit grammaticus Porphyrion, quippe in cuius cõmentario, pro Nereo Proteus legitur. Sed Hẽricus Glareanus uir literatus, teſtimonijs & Herodoti & Statij innixus (apud hunc enim Thetis agnoſcere ſe ueritatem dictorum Protei loquitur: illo etiam Paridi futura mala uaticinantem Proteum memorante) diſcedit pedibus in eam ſententiam, ut pro Nereo Proteus ſubſtituatur, addens diſertè, nihil tale de Nereo apud autores iuueniri. Sed manifeſto in errore uerſari mihi deprehendit: nam præterquàm quòd Pherecydes Syrius Nereum in uarias formas mutatilem deſcribit, ac uinculis impeditum ab Hercule, inſtinctu filiarũ Themidis illud faciente, fuiſſe compulſum, ut per reſponſa futurorum euẽtus panderet: tueri hanc inſcriptionem poteſt & Euripides, qui in Oreſte fabula inducit Glaucum Anthedoniũ ex Nerei uaticinio prædicentẽ Menelao, quid ſuis acciderit: ubi iſtũ appellat νηρέως προφήτην. Pro quo ſciendum, fingi illic Nereum per os Glauci oracula

cula enunciantis, futura aperire, quemadmodũ apud Virgilium Phœbus ex oraculo Iouis uenturorum cognitionem illi dictantis, prædicere hominibus inducitur, quum ait:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit. Istud Græcis sonat ὑποφήτης & προφήτης, hoc est, effator & oraculorum enunciator, quemadmodũ de Apolline dixit Aeschylus:

πατρὸς προφήτης ἐστὶ λοξίας διός. id est:

Apollo dicta patris effatur Iouis.

Quod autem ita sit, attestatur idem clarius in ἱερείαις, siue sacerdotibus, est hoc tragœdiæ nomen, sic inquiens:

στέλλειν ὅπως τάχιστα, ταῦτα γὰρ πατὴρ
ζεὺς ἐγκαθίει λοξίᾳ θεσπίσματα.

Quæ senarij clausula desideratur in Sophocleis commentarijs in Oedipo Colonæo. Latinè ita sonat:

Quàm celerrime permittere,
Inspirat ista Iuppiter Phœbo pater Oracula.

Item Sophocles in fabula modò citata:

ὅσῳ περ καὶ σαφέστερον κλύω
φοίβου τε καὶ αὐτοῦ ζηνὸς, ὃς κείνου πατήρ. id est:

Quo clarius mentem hauriam
Phœbi, Iouisq; ipsius, est huic qui pater.

Sicut igitur Iouis oraculum dicitur, quod per Apollinem effatorem suum ædiderit: ita & Nerei uaticinium dicetur, quod per Glaucum ὑποφήτην responderit, iuxta Euripidẽ: uel simplicius ex Pherecydis historia, quòd iniectis uinculis, uti Proteus Homericus, reddere coactus fuerit.

Alioqui quid obſtiterit quo minus eodem poë ticæ ἐξουσίας iure liceat Horatio Nereum uaticinantem inducere, quo & apud Homerum Proteus, & apud Pindarum Triton Argonautis uaticinatus fuerit?

Ammiani locus aſſertus, de Diana Orſilochia. Cap. XXIII.

DIanam apud Latinos Lucinę cognomento nuncupatã ignorat nemo, qui uel Terentium triuerit, quanquam in uocis etymo uariari uideo: nam à luco Plinius: quòd luci oculisq́ præſit, Varro: à producendo in lucẽ fœtu, quo nomine à pariẽtibus inuocet, maior turba deduci uolunt. Ego poſtremæ ſententiæ eo libentius accedo, quo cõſtantius ueteres in eo cõſentire animaduerto, quòd Diana cũ luna eadẽ ſit, quam conſtat ex philoſophorũ pariter & medicorũ placitis, in pariendi ratione multũ adferre momenti uel ad facilitatem, uel ſecus: Luna etenim ſui ſideris humiditate laxat & diſtendit corporis meatus, rimasq́ aperit, id quod celerando partui ſalutare cumprimis eſt. Hinc fit quòd communiter tam Gręci quàm Latini eam ἔφορον τῶν λοχείας, uelut tutelarẽ parientibus deam ſtatuerunt: ſciteq́ à Timotheo poëta ὠκυτόκος epitheto dicta eſt, à promouendo partu, in eo uerſu: Διὰ κυανέων (alij legunt λαμπρῶν) πόλυ ἄστρων, διὰ τ᾽ ὠκυτόκοιο σελάνας. id eſt:

Per cœrulea cœli ſidera, & citiparam Lunam.

Quanquam is uerſus paululum corruptus legitur apud Macrobium libro ſeptimo, & Plutarchum

chum in ſympoſiac.3. Huc ſpectat quòd Græci eam & εἰλείθυιαν & λοχείαν nominant, non aliam quàm Lunam innui uolentes. Qua occaſione apud Ammianum Marcellinum lib. 22. Dianæ epitheton germanæ lectioni reſtitutum iri putarim, ſi pro Orſilodia, Orſilochiã reponamus, græcè ὀρσιλοχείαν, παρὰ τὸ ὀρσεῖν τὴν λοχείαν, à promouendo partus labore, ubi ſic legitur: Dijs enim hoſtijs litantes humanis, & immolantes ad uenas Dianæ, quæ apud illos dicitur Orſilodia, cæſorum capita fani parietibus præfigebãt. Lilius Gyraldus Arſilochen alicubi, & alio item loco Orſilochen citat, nullam tamen nomenclaturæ rationem adducit.

Qui ſerò quidem, ſed cum profectu literas attigerint. Cap. XXIIII.

NVllam ætatem quamuis grandem ad diſcendas literas ſeram eſſe, ut inertiæ patrocinium hinc excludatur, exemplorum abundè conquiri poteſt: ſed tribus quatuor'ue contentus ero, ubi primo loco occurrit Eurydice Illyrica fœmina, quæ quamuis barbara, adultorum iam liberorũ parens, ad literas animũ applicuit, cuius ardens diſcendi deſiderium epigrammate Muſis poſito conſignatum eſt, quod commemorat Plutarchus:

γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων μήτηρ γεγαῶσα
παίδων ἡβώντων ἐξεπόνησε μαθεῖν. hoc eſt,

Eurydice grandæua pubentium iam prolium mater, ſategit diſcere literas eruditionis monumenta. Secũdo loco offert ſe M. Cenſorius Cato

qui rudi seculo, ętate iam declinata, ut Fabius inquit, literas Græcas didicit, ut esset hominibus documento, ea quoque percipi posse quæ senes concupissent. Addam tertiò Superianum sophistam genere Isaurum, qui quum natura tardiore ingenio esset, tantum profecit industria & labore, ut tricenario maior iam tum primùm lectitare libros inceperit, & liberalibus disciplinis animum appellere, identidem à se reposcendo quæ didicerat, neq; uerberibus, neq; increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris solet: etenim in balneis uisebatur sæpe à se diffla gellatus, uibicibus iniuriam in seipsum exercitã etiamnum testantibus: neq; spe sua falsus fuit, nam ad summum eruditionis culmẽ pertendit, uti refert Eunapius, qui Sophistarum uitas scripsit. Nostra uerò ætate, aut paulò superiore, Aretinus, qui apud Iurisperitos subtilissimus Doctor audit, quum quadragenarius tyrocinium eius scientię caperet, aspersus fuit à quodã scommate tali, quòd uideretur sibi ille futurus aduocatus in altero seculo: nihilominus in ea sciẽtia ualde claruit. Accursius quoque, ut ferunt, interrogatus simili in re, iam grauis ætate, respondit se tardè quidem incipere, sed eo maturius se absoluturum: id quod & præstitit in seculo barbaro, silentibus literis & melioribus artibus.

Aliĳ tamen istud Aretino quoq; tribuunt, ac nescio an constantiore fama.

Quæ

Quæ dicantur Barbara nomina apud Iamblichum. Cap. XXV.

IAmblichus Chalcidensis nobilissimus sanctissimusq; inter Platonicos philosophus, à diuinarum rerum cognitione non alienus, barbaras uoces plerunq; nominat Hebręas, aut saltem gentis uicinæ Aegyptiorũ: & Barbaros, ipsam gentem, quomodo & Amelius Plotini discipulus. Sed pręstat ipsius uerba græcè adscribere, eo magis, quòd is autor sua lingua nõ sit euulgatus: sic enim inquit in Theologia Phœnicum, ubi negat eandem seruare uel uim uel sensum translata uerba: οὐδὲ γὰρ πάντως τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοιαν μεθερμηνευόμενα τὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἔστι τινὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἰδιώματα, ἀδύνατα εἰς ἄλλο ἔθνος διὰ φωνῆς σημαίνεσθαι, ἔπειτα κἂν εἰ οἷόν τε αὐτὰ μεθερμηνεύειν, ἀλλὰ τήν τε δύναμιν οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν αὐτήν. ἔχει δὲ καὶ τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφιβολίας τε ἐλάττονος μετέσχηκε καὶ ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων. quod latinè ita sonat: Neq; uerò eandem omnino sententiam seruãt nomina in aliam linguam transfusa, sed sunt peculiares suæ cuiq; genti proprietates, quæ nequeunt uoce alteri genti significari: deinde si uel maximè transferantur, non tamen eandẽ uim obtinent. Habent autem barbaræ uoces magnam efficaciam, & breuitatis gratiam, minusq; habent ambiguitatis, minus uariationis, neq; tanta uerborum copia redundãt. Quæ postrema de Hebręis uocibus dicuntur, quibus mirificam inesse emphasin nõ magices modò periti, sed ex professo

omnes fatentur, uſqueadeo ut & Origenes aduerſus Celſum ſcribens, Hebræas uoces trãsfun di aliam in linguã uetet, ſed ſuis characteribus exaratas conſeruari. Adde quòd breuitas concíſa, & quaſi uerborũ inops, nullas uariandi veneres præferens, nulla in lingua maior ſit. Quòd itidem Barbaro nomine intelligat Hebræos, facilè oſtendit in eodẽ libro, ubi Græcorũ leuitatẽ cum Hebræorũ conſtantia cõmittit, his uerbis: φύσει γὰρ Ἕλληνες εἰσὶ νεωτεροποιοί, καὶ ἥττονες φέροντες πανταχῇ, οὐδὲν ἔχοντες ἕρμα ἐν ἑαυτοῖς, οὐδ᾽ ὅπερ ἂν δέξωνται παρά τινων διαφυλάττοντες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀξέως ἀφίεντες, πάντα κατὰ τὴν ἄστατον εὑρεσιλογίαν μεταπλάττουσι. βάρβαροι δὲ μόνιμοι τοῖς ἤθεσιν ὄντες, καὶ τοῖς λόγοις βεβαίως τοῖς αὐτοῖς ἐμμένουσι, διόπερ αὐτοί τε εἰσὶ προσφιλεῖς τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῖς προσφέρουσι κεχαρισμένους. διαμείβειν δὲ αὐτοὺς κατ᾽ οὐδένα τρόπον, οὐδενὶ ἀνθρώπῳ θεμιτόν ἐστι. id eſt: Græci natura noua appetunt, leuiq́; momento quouis feruntur, nihil ſtabilis in ſe habentes, ac ceptaq́; ab aliis non continentes, ſed id ipſum amittentes, cuncta refingũt, inſtabili uerborũ copia fluctuantes. At Barbari ſtabiles in affectionibus, etiã in uerbis iiſdem cõſtanter perſeuerant: quapropter Deo chari ſunt, eiq́; uerba grata offerunt, quę nulli hominũ fas eſt quouis modo cõmutare. Quæ rurſus de Hebræa gente dicta eſſe, non nemo intelligit, qui aut ſacra Biblia lectione uel perfunctoria ſalutarit, & eius linguæ uel tenuẽ guſtũ ſaliua attraxerit. Amelius quoq; Platonicus philoſophus Apamẽſis, qui cũ Plotino præceptore & Geminiano Romę clari nominis

fuit,

fuit, & quem Proclus sæpius τὸ γεννᾶιον Ἀμέλιον appellat, de Euangelio Iohannis sentiens, Barbarum nominat Iohannem, quoniam Hebræus esset ex Hebræis, ἑβραῖος ὢν ἐξ ἑβραίων, ut Eusebius exponit. Sic autem sonant Amelij uerba: καὶ νὴ δί' ὃν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀταξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, δι' οὗ πάνθ' ἁπλῶς γεγενῆσθαι, & quæ sequuntur. id est: Ecastor Barbarus ille censet sermonem in principij ordine & confusione constitutũ, apud Deum esse, & Deũ esse per quem cuncta absolutè creata sunt. Confirmat id lib. 8. aduersus Iulianũ Cyrillus, βάρβαρον ὄν, ὡς οἶμαι, τὸν θεῖον ἰωάννην καλεῖ, διὰ τὸ ἀλλόθροον ἴσως. Barbarũ, inquit (ni fallor) diuũ Iohannem uocat, eò quòd externæ linguæ fuerat fortaßis, Hebræus enim ex Hebræis fuit.

Fabij Quintiliani locus qui diuersimodè legitur, expensus. Cap. XXVI.

QVintilianus li. 1. Institutionũ oratoriarũ cap. 3. agens de diuersitate ingeniorũ in pueris, quorum aliqui calcaribus urgeri, aliqui frenis reuocari uolunt, quod de Ephoro & Theopompo magister Isocrates pronunciauit, quidã pauoris seruili obsequio in officio continent, quidam animũ deijciũt, hunc in modũ loquit: Quosdã, inquit, cõtinet metus, quosdã debilitat, alios cõtinuatio extundit (ita enim habet Lugdunẽse exẽplar, eo sensu) in quibusdam nihil accedere ꝓfectus uideas, nisi cõtinuo multùm ac sæpe legẽdi usu, cũ alij solo impetu, & quod dicit, prima coitione, id omne cõficiãt:

illud in hebete ac ſtupido ingenio, hoc in induſtrio & ſagace exiſtit. Colonienſe legit, cõtinuatio contundit, hoc eſt, adobruit, atq; prægrauat, uelut farhiſcentia ingenia. In manuſcripto exemplari ſcriptum inueni, retundit, id eſt, abſterret. At fortaſsis haud abſurdè legetur, comminatio extundit, facili lapſu in illa perpetua crate literarum eodem ductu cadentium, ut ſit iſta ſententia autoris: Quidã alacrius ſtudia capeſſunt, non ſponte, ſed quaſi minis ad id adacti, quum alij ſuoptè impetu ad id ferantur: preſertim quũ de animorum diuerſitate loquatur, non de ſtudijs, alioqui prima ex omnibus lectio integrior fuerit.

Ammiani Marcellini locus vindicatus.
Caput XXVII.

NOn eſt prætermittendus ſilentio Ammiani locus lib. 19. ubi refert fœminas luxiſſe immaturum obitum adoleſcentis Cynomolgorum regis filij, corruptus & ἐμμιπλεώς, Fœminæ, inquit, miſerabili planctu in primæuo flore ſuccisam ſpem gentis ſolitis fletibus conclamabant, ut lachrymare cultrices uenereæ ſæpe ſpectantur in ſolennibus Adonidis ſacris, quod ſimulacrum aliquod eſſe Phrygum * adultarum religiones myſticę docent. Quem locum ſauciũ eſſe & hiulcum loquitur uel adiecta aſteriſci nota: eum tamen ſanari aliquo pacto poſſe exiſtimo ex eiuſdem autoris uerbis lib. 22. ubi ritum Adoniorum exponens, ſic inquit: Euenerat hiſdem diebus annuo curſu completo Adonia ritu

ueteri

ueteri celebrari, amato Veneris, ut fabulæ fingunt, apri dente ferali deleto, quod in adulto flore sectarum est indicium frugum. Ex his uerbis manifestum fieri potest, priore illo loco legendũ esse, non Phrygum, sed frugum: & uice, adultarum, si id minus pleno sensu prolatum est, adulto flore sectarum. Amat etenim is autor certas quasdam phrases, ueluti flosculos, aspergere suæ dictioni iteratis uicibus, quod ex ipsius lectione facilius obseruarit quis, quàm ut in eo demõstrando precium operæ sumatur. Porrò ad superioris allegoriæ confirmationem facit quod apud Theocriti scholiasten lectum est, Adonidẽ mortuum sex mensium spacio perstitisse in Veneris complexu, totidemq́; in Proserpinæ: qua fabula significetur frumentũ à satione, sex menses telluri adhærere: totidem etiam Veneri addictum, nempe aëris temperiei, hominũq́; usibus.

Gratij poëtæ locus restitutus. Cap. XXVIII.

APud Gratium poëtam Maroni ęqualem, qui Augusti tẽpore Cynegetica, hoc est, de uenatione librum conscripsit, quo, ut Ouidius canit, apta uenanti arma dat, inter lini genera texendis retibus accommoda, enumerat Setabinum Hispanici generis ad alios usus, quàm ad conficienda retia, propter nimiam exilitatem aptius: sed non sine menda codicis impressi, in quo ad hunc modum legitur;

Hispaniq́; alio spectantur Sutabes usu.

Quo loco indubiè legendũ est Setabes: id enim oppidi æditiore in monte siti nomen est, lauda-

tiſsimi lini prouentu celebris. quanquam Strabo & nonnulli alij fluuium eſſe dicant. Certè Plinius libro 19. capite primo, Setabino lino ſecundam palmam tribuit: nam de Retouino, quod in Italia creſcit, loquens, ei à Setabi tertiã in Europa palmam dat. Quin & Sillius Italicus lib. 3. principatum illi tribuit, ibi:

Setabis & telas Arabum ſpreuiſſe ſuperba,
Et Peluſiaco filum componere lino.

Cõmendat & Catullus ſudaria Setaba, ob quæ per illiberalem iocum ſubrepta, commotior, Aſinio hendecaſyllabos inuectorios minitatur.

Sillij locus, & alter Gratij poëtæ explicati.
Cap. XXIX.

IN uerſibus Sillianis modò citatis, Peluſiacũ linum, pro laudatiſsimi uſus, tenuitatisq́ rarę, & candoris eximij lino ponitur, ut ex Plinio diſcas. Id uerò ſciendum eſt, fruticem illum, qui regno Neapolitano lætiſsimos prouentus hodie dat, olim uni Aegypto familiarem, bombycem lanuginem'ue netilem dediſſe, cuius candor inimitabilis, nec æmula uſquam mollities fuiſſe prædicatur: goſſypion xylon'ue nominant: unde ueſtes ſacerdotibus Aegypti gratiſsimæ conficiebantur. de quo lino intelligẽdi ſunt Gratij κυνηγετικῶν autoris uerſus, qui ſic habent:

Vix operata ſuo ſacra ad Bubaſtia lino
Velatur ſonipes æſtiui turba Canopi.

Quibus innuit ægrè tantum lini ſuppeditari in Aegypti aruis, quantum ad ueſtes & indumenta ſacerdotum Iſiacorum ſufficiat, qui in morẽ

Saliorum

Saliorum tripudiįs per urbem ferebant, ſiſtriſq́ perſonabant, quos propterea Sonipedē turbam appellat: uti ſacra Iſidis Bubaſtia ab oppido Aegypti ſpectabili eius deæ tēplo nobilitato, quod Bubaſtin uocāt, cuius & in primo meminit Diodorus: nam & Diana Bubaſtis dicebatur Herodoto teſte. Nicomachus Geraſinus in Theoreticis, καὶ βουβάστειαν, διὰ τὸ ἐν βουβαστῷ τῆς αἰγύπτου τιμᾶσθαι. Quòd uerò lineis amicirentur ueſtibus cultores Iſidis ſacerdotes notum eſt ex Iuuenali, qui eos linigerum & caluum gregē plangentis populi nuncupat in ſexta ſatyra: & Plutarcho, ubi inquit: ὅτι φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, ὥστε ἰσιακοὺς αἱ λινοφορίαι καὶ ξύρησις. id eſt: Vt neq; barba neq; pallium philoſophos facit, ita neq; Iſiacos linea amicula, aut raſura. Facit fidē & Philoſtratus in epiſtolis, πάντα με ἄιρει τὰ σὰ, καὶ ὁ λινοῦς χιτὼν, ὡς ὁ τῆς ἴσιδος. id eſt: Omnia tua me delectant, tum lineum amiculū, quale eſt Iſidis. Hinc eſt etiam quòd Ion Poëta dithyrambicus in Phœnice ſeu Cæneo, Aegyptum λίνουλκον epitheto uocat, quòd ueſtes lineas longas trahat.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVINTVS.

De M. Antonio Bacchum mentiente. Item de eodem Mineruam ducente in vxorem: deq; dote ab Atheniensibus oblata, inter Dionem & Senecam controuersia.

CAPVT I.

Marcus Antonius eò uesanię processit ut se nouũ Liberũ patrẽ appellari iusserit, Velleio Paterculo teste, quũ redimitus hederis, coronáq; uelatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisq; succinctus, curru uelut Liber pater uectus fuit Alexandriæ: neq; id spectaculi genus in regia tantùm Aegypti urbe exhibuisse, sed Athenis quoq; in medio Græciæ quasi theatro, legitur: siquidem Athenæus lib. 4. ex Socratis Rhodij de bellis ciuilibus historia refert Antonium non semel deductum fuisse in arcem Athenarum, tota ciuitate faces illi de tectis accensas pręferente: atq; ab eo tempore Bacchum se nuncupari edicto præcepisse. Clarissimè uerò hanc rem memoriæ consignauit Seneca suasoriarũ lib. 1. hisce uerbis: Antonius quum uellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi, habitu quoq; & comitatu Liberum patrem imitaretur, occurrerũt uenienti ei Athenienses cum coniugibus & liberis, & Διόνυσον salutauerunt: bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset: dixerunt desponde

re

re ipsos in matrimonium illi Mineruam Musam suam, & rogauerunt ut duceret: & Antonius ait ducturũ, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Hæc ille prolixius: at Dion breuius idem delibauit, sed in dotis nomine longè dissentit, cuius uerba ex 48. historiarum libro à me Latinè utcunq; reddita, adscribere est operępreciũ. Antonius nouum se Liberum patrem & ipsus nominabat, & ab alijs nuncupari uolebat: siquidem & Athenienses præter hoc & alia, quũ Mineruam illi desponderẽt, recipere se nuptias ait, dotisq; nomine myriadas centum ab ipsis exegit. Discrimen τ̃ κεφαλαίων obserua: ille mille talenta pro dote imperata scribit, hic centum myriadas drachmarum. at posterior calculus non transcendit summam centum millium Coronatorum aureorũ: nam quum centum drachmæ, decem coronatos pendant, decem millia drachmarum (quæ myriadis nomine, Græcis notiore uocabulo dicuntur) ad mille Coron. excurrunt, quę summa centies cumulata, quadragies sestertium efficit, hoc est, centena aureorum millia. quod ita esse, manifestum fit ex Plutarchi uerbis in Antonio, qui uigintiquinq; myriadas à Romanis decies sestertium dici affirmat, quæ istius capitis quarta pars est, uigintiquinq; aureorum millia constituens. At multò maius est pecuniarum caput, quod exactũ in eadem re fuisse commemorat Seneca, nimirum sexcuplo maius, ad sexcenta aureorũ Coron. millia sese extendens, quod Romano more ducenties quadragies se-

ſtertium dixeris. Quid certi ad cõmittendas au tores diſcordes habeã, haud facilè dixero: quid uerò ſuſpicer, poſſem: ſed ſuſpicionibus legentiũ aures onerare nolim. Eandem inſaniam in cultu habituq́ꝫ deos mentiendi, in aliȷs quoqꝫ principibus uiris, lectione autorum deprehendere eſt. Etenim Antigonus rex in omnibus Liberũ patrem imitatus, hederam capiti circumpoſuit loco cauſię & diadematis Macedonici, thyrſum pro ſceptro gerens, ſi Herodiano fidem habebimus. Et C. Caligula cognomẽto dictus à manipulario habitu, quo inter milites utebat̃, nõ modò nouus Dionyſius ſiue Bacchus appellari uoluit, ſed & uniuerſum Dionyſiacum habitũ indutus inceſsit, in eo apparatu etiam iudicia exercens, ut refert lib. 4. Athenæus: & latius Dion Cocceius lib. 58. in hæc ferè uerba: Caligula interdum effœminatior ſpectabatur, thyrſum & cratera tenens: interdum uirili ſpecie clauam & leoninã geſtabat, ſubinde facie læuigata & eraſa: mox barbata uiſebatur, tridẽtem fuſcinã aut fulmen prætentans: nonnunquã Palladi bellicæ uirgini aſsimilatus. Similiter & Cõmodus Imperat. Herculẽ ſe & Iouis filiũ nominari uoluit, & depoſito imperatorio cultu omni, leonis exuuio indutus, clauã manu geſtauit, quod de eo ſcribit Herodi. oculatus teſtis, & li. 12. Athenę9.

Hugonis Eteriani Theologi antiqui locus emaculatus. Cap. II.

PAlma Aegypti, teſte Dioſcoride, πῶμα nuncupatur à neſcio quo operculi'ne an poculi uſu: eadem

dem & ἄδιψος à tollenda leuandáue sitis iniuria, Plinio lib. 12. cap. 22. uocatur, quam mali cotonei odore esse dicit. De hac loqui Hugonē Eterianū theologū uetustum, qui de spiritu sancto tres aduersum Græcos libros edidit, certum est, mendosis licet codicibus, quū sic ait libri 1. initio: Atqui dum supremæ philosophiæ principiū delibare aggredior, aquatili uideor mihi testudini esse similis, quæ freta tranare cupiat: stupore cogitatus obsidetur, mens tabescit, lingua, tanꝗ Aegyptiam palmā (quæ apud Græcos ἀδίπτερος uocat̃) gustauerit, retardatur. Quo loco ἄδιψος repone, uel ex Solino Polyhistore, ex quo locū totum transumpsit iste, cuius uerba non pigebit ascribere è 35. capite: Palma quoq; Aegyptia dicenda. Res est, propriè adipsos (malè in quibusdam legitur, ad ipsam) uocatur, ut dici oportuit, eáq; gustata arcet sitim. Odor idem, qui & malis cydonijs. Sed demum sitim sedat, si priusquā maturuerit, decerpat̃: nam si matura sumat̃, sensum intercipit, gressum prępedit, linguā retardat, ob sessisq; officijs mentis & corporis, imitat̃ uitiū ebrietatis. Nō est opus ostēdere, ꝙ feliciter παρῳδιᾷ aut alludit theologus ille non contemnendus, ad Solini uerba, cuius em̃ patet cōferenti.

Senecæ locus restitutus. Cap. III.

APud Senecam libro de ira huncin modū scriptū inuenias. Sicut rex Persarum, totius populi nares recidit in Syria Tindentio Colura loci nomē est. Equidē locū sanandū puto, si legas, in Syria, inde Rhinocolura loci

nomen eſt, niſi & Rhinocorura cum Stephano ethnographo legere mauis. Eſt autem Rhinocolura ſiue Rhinocurara, & Rhinocera Diodoro, Aegypti urbs, Plinio etiam Palæſtinæ adnumerata, cuius incolæ trunci omnes & mutilati naribus fuere: ex talibus nanq; deducta fuit colonia ab Aethiopum rege Artiſane, aut quod Seneca maluit, Perſarum rege, qui mitiore pœna in ſontes animaduertere putans, non gentem totam ſuccidere, ſed ad iniuriam ſuperſtitem uiuere uoluit. Euentui atteſtatur nominis etymon, Græci enim ῥῖνα naſum uocant, κόλουρον, quicquid mutilum eſt, & parte truncatum. quòd ſi Rhinocurara legas, ἀπὸ δὲ τῶν ῥινῶν κουρᾶς: ſin Rhinocera, ἀπὸ τοῦ τὰς ῥῖνας κείρεσθαι, utrobiq; à demeſſis truncatisq; naribus, nominis rationem elicias. Sed præſtat Diodori uerba ex Bibliothecæ ſecundo ſubijcere, deinde Strabonis, quòd in hiſtoria, iſtorum magnus ſit conſenſus de Aethiopum rege, qui noui generis pœnæ delitias excogitarit: ſic enim ille de Artiſane Aethiope loquens ſcribit: Latrocinia nouo more coërcuit, noxios neq; capitali pœna tollens, neq; inultos ſinens: quo conſtituto iudicio, coactos in unũ reos miti ſententia condemnauit, & amputatis narium ſpiraculis in deſerta loca abire compulit, conditamq; ibi ciuitatẽ, ab excisis naſis Rhinoceram dixit: ea in Aegypti Arabięq; confinijs ſita haud procul mari, cunctis uitæ adiumentis indiget. Hæc ille. Strabo uerò in 16. ita: εἶτα ῥινοκόλουρα, ἀπὸ τῶν ἠσωνισμένων τὰς ῥῖνας οὕτω καλουμένη, τῶν γὰρ

αἰθιο-

αἰθιόπων τὶς ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, ἀντὶ τοῦ ἀναιρεῖν τοὺς κακούργους, ἀποτεμνων τὰς ῥίνας, ἐνταῦθα κατῴκισεν, ὡς οὐκ αὖ ἔτι τολμήσοντας ἀναιρεῖν, διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ὄψεως. hoc eſt: Sequitur Rhinocolura, ab incolis naribus truncatis nomen habens: Regum enim Aethiopum unus Aegyptum aggreſſus, in maleficos capitali pœna animaduertere nolens, præſectis naribus eo loco habitare iuſsit, ceu poſthac à latrociniis temperaturos, ob faciei fœditatem. Græcè uidetur mihi locus eſſe mutilus, ut ſubſtituto participio κοπέντων aut ſimili, hunc in modum legatur: ἀπὸ τῶν ἐισωκισμένων τὰς ῥίνας κοπέντων οὕτω καλουμένη: tale quid enim deſiderari uidetur.

De Cereris ἑρμόχου cognomento, à nemine explicata ratio. Cap. IIII.

POlemon in nono ad Timæum refert Delphis extitiſſe fanum Cereris ἑρμόχου cognomento, quaſi ſi dicas Mercuriueham, cuius obſcura admodum & à nemine, quod ſciam, hactenus prodita ratio, ut mirari ſubeat cur in operoſo illo ſuo Syntagmate, eius ne meminerit quidem Lilius Gyraldus. Equidem quid hac de re ſentiam, nõ grauabor in publicum proferre, modò germana ſit lectio, & non corrupta, apud Athenæum Dipnoſoph. decimo. Itaq; Cereris ἑρμόχου ſiue Mercuriuehæ ſimulachrum ab Ereſiis (eſt autem Ereſus Lesbi ciuitas Theophraſti patria) apud Delphicũ Apollinem fuiſſe conſecratum arbitror, uti pleræq; omnes urbes uotiua donaria Delphis deponebant, quòd ager Ereſius præſtantiſsimum candidiſsimumq; fru-

mentum produceret, cuius pollinẽ Mercurius ad deos, ſi quando pane ueſci uoluerint, ſubuehere fingebatur: quod innuiſſe puto Archeſtratum poëtam, in opere quod γαστρονομίαν inſcripſit, quo congeſsit, quicquid ipſe deliciarũ uſquam uiderit, orbem terrarum, abdominis gratia, luſtrans. Eius hi ſunt uerſus:

Ἐν λέσβῳ κλεινῆς ἐρέσου περικύμονι μαστῷ
Λευκοτέρα χιόνος θερίας, θεοὶ εἴπερ ἔδουσιν,
ἄλφιτ', ἐκεῖθεν ἰὼν ἑρμῆς αὐτοῖς ἀγοράζει. hoc eſt:
Vbere agri diues Ereſus circunflua ponto
Fert niue candidius frumentum, atq; inde farinam,
Si quando eſt uſus ſuperis, Cyllenius emptat.

Fuit tamen, ne quid diſsimulem, quando pro ἐρμόχου, legendum ſuſpicatus fuerim ὀρνόχλου, à roſcido & germineo uirore ſegetis in culmos aſſurgentis.

Quid ſit recoctum apud Horatium.
Caput V.

APud Horatium lib. 2. ſermonũ, ſatyra 5. legitur: *Plerunq; recoctus*
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem.

Vbi per recoctum intelligo ueteratorem inſignem, qui longo uſu didicerit, quid diſtent æra lupinis: coctum nanq; uocabant quicquid uetus & multi temporis exiſtat, uel Seruio teſte, cuiuſmodi illud Perſianum eſt:

Vt ramale uetus prægrandi ſubere coctum.

Quomodo & Virgilij illud Aeneidos undecimo accipi poteſt de telo dictum:

Solidum nodis & robore cocto,

quod

quod ad roborationem artis ingenio quæſitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul. Perſium, ubi quid potiſsimũ in ſacris ſpectet Deus, ille expendens, iubet nos eò adferre ſanctos mentis receſſus, & incoctum generoſo pectus honeſto: ac incoctum quidem, hoc eſt, duratum & circa uirtutum actiones diu multumq́ꝫ exercitum. Haud abſimili fermè ſenſu dixit Recoquere Fabius lib. 12. cap. 6. de M. Tullio loquens, qui ſe Apollonio Moloni Rhodi rurſus formandum ac uelut recoquendum dederit. Acron Recoctos dici ait ſcribas, qui ſæpius pro cõſulibus ad prouincias miſsi, exercitatiores facti eſſent ex ipſa frequẽtia & uſu: qua ratione ueterator Donato exponit, à multarũ rerũ gerendarũ uetuſtate deducto nominis etymo.

Vocabula aliquot Germanica è Græco fonte cadentia. Cap. VI.

GLoriantur Bayſius & Budæus Gallos ab antiquo fuiſſe φιλέλληνας, argumento paucularum uocum eius idiomatis, quæ græcæ linguæ ueſtigia conſeruent. At quanto iuſtius nobis gloriari licebit Belgis, quorum in lingua aliquanto plura indubitatioraq́ꝫ ſymbola ac documenta uocum ex uberrimis Græcę linguæ fontibus ſcaturientium extant: quorum aliquot enumerare iuuat hoc capite: omnes etenim recenſere, infinitã ocioſi feriatiq́ꝫ ingenij operã requirit. Primũ enim quis dubitet noſtrũ, tonge, pro lingua & uoce, à Græcorũ φθογγὴν manare? quam illi γλῶσσαν λίσπαν uocant, lubricam

& ſuauiter balbutientem linguam, nos in ſimili re, liſpe tonge dicimus, quaſi λίσπαν φθογγλῶ. fuſus quo lanificæ utuntur in trahendo penſo, nobis, Clos uocatur, illis κλωστὴρ, & inde uerbum, clothen & cloſſen, à κλώθειν: ſic clounen, pro filum torquere, ab illorum κλονεῖν deſcendit. Nos grauen, pro ſculpere efferimus, ut illi γράφειν pro ξέειν, teſte Euſtathio. melcken, pro mulgere, ab ἀμέλγειν fit: ſtroeijn, à στορεννύειν, pro conſternere: lapen, pro ſorbendo haurire, à λάπειν & λαπάζειν ſeu λάπτειν: craſſen, pro ſcarificare cutim, à χαράσσειν: gripen, pro inuolare unguibus, à γειφοῦν: huberden, pro contumeliari & conuicia facere, ab ὑβρίζειν: calephaten, pro conſolidare & compingere hiulca, à καλαφατὴς, qua uoce naupegus uocatur, cuius munus eſt nauis commiſſuras rimasq́ʒ ſolidare ſtuppa aliáue materia. ſtiuen, pro durare roborarée, à στίβειν deriuat, ut ſtijf, στιβαροῦ uocem exprimit. rurſus in alia ſignificatione ſtiuen, pro durare & conſtringere amylo lintea ſeu pepla dicunt fœminę, uoce originẽ ſuam referente ad στύφειν, quod cogere ac conſtringere notat. Scheren, pro tondere cæſariem, originem ſuã debet σχερίν, quod tonſuræ genus eſt. crabbe, à καραβὸς, ex cancrorum genere, deducitur: ſtrop, pro fune intorto, à στροφὸς: hulck, pro naue oneraria, ab ὁλκὰς: burgum uocamus quẽ illi πυργὸν, uicinia literarum b & p. neuele, pro nebula, à νεφέλη. plat, pro lato, à πλατύς. colp, pro ſinu aquæ, à κολπὸς, ſic dicitur ſinus maris. ſtribling, pro refractario & peruerſo homine,

à

ἀ τρίβλος fit: philum nominamus ſcurram, quem Græci φῦλον: rijm, pro gelu & pruina, refert ſe ad κρυμὸς: krebbe, pro lecto penſili puerorum, κρίββατον ſonat. kuijl, pro ſpecu concauo, κοῖλον ſapit: ſic koij, pro cauo loco, à κώοι manat, quæ uox κοιλώματα ſignificat: kakken, quod (honos eſto auribus) aluũ deijcere notat, à uoce κάκκη, quæ τὸ λύσσομον ἀποπάτημα ſignat, vt Ariſtophanis interpres exponit, naſcitur. vrceſen pro metuere, à φρίζειν: cõppen, pro truncare capite, ab ἀποκόπτειν. doerriſſen, pro perfringere, à ῥήσσειν: anſiſſen, pro incitare canes & in aliquem animare acclamationibus, ab ὑθισίζειν: ſticken, à σίζειν, pro notis ſignare, aut picturatis ſignis ornare aliquid: climmen, pro ſcalis aſcendere, ſignificationem κλίμακος includit: brimſtich, pro pruriginoſo & ſalace homine, ſpirat originem uerbi βειμάζειν, quod eſt, ὀργᾷν ὀν συνουσίαν: ſic buzẽ, pro comeſſari poculiſq; indulgere, uidetur manare à βύζω, quod confertim denotat, quando uidelicet confertim καὶ ἀθρόως ingeſtum potum ſignificare uolumus, cuius uocabuli apud Arrianũ uſus eſt. Itidem & φγνανίζειν communi impoſturæ nomine, pro fuco fallere, noſtrum, verniſſen, fecit: niſi potius φοινικίζειν in eam laudem uocemus, à quadam purpuriſsi ſignificatione. Iam & βρέμειν pro ſonitũ ædere, nobis produxit, bremmen, duplicata mugiẽte illa littera: bauuen uel baffen, à βαύζειν fit, pro latrare: flerien pro nugari, à φλυαρεῖν. clocken, pro ſonitum reddere, qualem anguſti oris uaſculũ ſolet, à κλώζειν, unde &

κλωγμὸς: ſtropen, pro inuertere, à στροφᾷν: gargelen, à γαργαρίζειν. Neque illa ſilentio prætereunda ſunt, kniper, pro homine præparco & ſordido, quem & illi κνιπὸν appellant: lampe, à λαμπὰς: tombe, à τύμβη: ſtyle, à στύλη, pro columna: dijnē & poſtea duijnen, pro littoralis harenę collibus, à θῖνος: ancker, ab ἄγκυρα. Brabanti mals uocant quod tenellum eſt & molle, uoce μαλακοῦ ueſtigium ſeruãte: & aiboi, ab αἰβοῖ abominantis auerſantisq; aduerbio, quo & Ariſtophanes utitur: quin & lampers tenue quoddam & pellucidum uelamen nominant fœminæ, relucente in eo & λαμπροῦ uoce: & noſtrum crachtich, uicinitatem habet cum κραταιὸς, & crolle, cum κρόβυλος: lueren cũ λῆροι pro nugis: & thranen à θρηνεῖν pro illachrymari, quod uir amplisſimus Nicolaus Grudius admonuit: & quam nos nacht, illi νυχθὰ poëticè magis uocãt. Annotaui olim in cõmentario de Coma, ſcepeſcheren dici ab opificibus, qui panni lanei uillos longis forficibus detondẽt, quoties ſtrictim ad ipſam uſq; panni cutim, ut ita dicã, illos reſecant, quod σκαφισχερίζειν cõpoſita uoce dicere liceat, à σκάφιον, quod ἐν χρῷ ſignificat, & σχερίς tonſura. Quid plura recenſere attinet, quũ Germanicarũ uocũ immenſum pelagus totũ penè ad Gręcos fontes arceſsi poſſe putet doctiſſ. undequaq; Ant. Morillonus?

Tibulli uerſus explicatus. Cur Venus concha vehi dicatur. Cap. VII.

LEgenti mihi apud Tibullũ lib. 3. elegia. 3. verſum illum: *Et faueas concha Cypria uecta tua.*

& apud Statium lib. 1. Syluarum in Veneris oratione: *Et nostra potuit considere concha.*
non satis explicata primo occursu uidebatur ratio, cur Venerem sua concha uectam uterq; poëta dicat, præsertim nullis adiuto commentarijs: itaq; in altiorē cogitationē incubui, ut causam dicti exquirerē rimando, quod aperuit cōmodùm Placiades, qui autoritate Iubę Maurusij in Physiologis, scribit, conchā marinā toto corpore simul καὶ ἀθρόως aperto, in coitu misceri, atq; inde esse, q́ Venus pingat concha uehi. Adde huc q́ conchyliacei generis esus, libidinis incentiuū promoueat. Potest in causę partē uocari & Cythera insula natalis Veneri, concharū buccinarū'q; ꝓuentu copioso olim nobilis, unde & πορφυρὶς antea dicta fuit: quò facit uersiculus ille Martialis: *Læuior & conchis Galle Cytheriacis.*
Illud quoq; considerare poterit feriatus lector, cur apud Claudianum Venus exquiri mandat Tritonem marinum deum, quo uecta per altum deferatur, quum huic deo conchā sonantē qua inspirare possit, tribuat Ouid. lib. metamorp. 1.

Immeritò criminari nonnullos Græcorum librorum conuersionem. Cap. VIII.

NOn subiacebit, ut puto, criminandi aleæ, si in ista miscellanea materia locum dem & Diamastigosi nostræ, qua flagellare obiter libuit absurdā & præposterā quorundam eruditionis nomine se uenditantiū morositatē atq; inuidiam, qui rempublicā literariam è uersione græcorum librorum, insignem accipere

calamitatem clamitant, doctos (seipsos innuũt arbitror) sua messe fraudari, laborum fructus intercipi, ipsos in ordinem redigi, nihilq́; à Latinis hominib. græcæ linguæ imperitis, quos isti pro numeris habent, discrepare lectionis opibus criminant: quos ego rogatos uelim, ut paulisper æquis mea uerba accipiant auribus: quod si nolint, secum illos cornicari & dicteria mea motis labris trutinare libẽter passurus sum. Nam quũ (uti præclarè à Stoicis disseritur) ad tuendam societatem humanam coniunctionemq́; animorũ uniendã, qua sine in belluinã feritatẽ abire omnia necessum est, nihil sit prius, nihil fortius, nihil tenacius ratione atq; oratione (quæ duo affinitate uocũ parum diuersa, re ipsa penè unum, Græci rectius quàm nos uno uerbo cõplectuntur) hæ autem in mutua institutione, cõmunicatione, & iudicio positæ sint: quid obsecro in mentem istis uenit, ut lucẽ de rebus tollere contendant? alios quibus aut non par ocium, aut non eadem discendi uoluntas in teneris rudibusq́; annis fuit, doceri prohibeant, ut non dicam, liuore perciti inuideãt? Priscis temporibus quum adhuc nuda uirtus placeret, uigebant artes ingenuæ, summumq́; certamen inter homines erat, ne quid profuturum seculis diu latêret, ut cum Petronio Arbitro dicam: & nunc ista utilitatis publicæ ac iuuandæ rei literariæ ratio exolescet, & in culpam uocabitur? procul absit ista ab artibus non sine iusta grauiq́; causa ingenuis dictis, macula. At demiror hos ipsos non uidere,

uidere, quàm multa Cicero è Platone, Xenophonte, aliis, ad uerbum pene transcripserit, illorum flosculis superbiat, ut etiam glorietur alicubi, myrothecion se omne Isocratis consumpsisse: sed occæcauit illorum oculos teterrimum liuoris uirus. Sciunt Emnium libros Euhemeri de græca in suam, hoc est, Romanã linguã conuertisse. Plautum, Terentiũ, quis nescit suarum comœdiarum bonam partem è Menandro, Apollodoro, aliisq; Comicis haud dissimulanter conuertisse? Fatetur & Cicero appendisse se suis hominibus aduersarias orationes duorum nobilissimorum oratorũ Aeschinis & Demosthenis: itẽ Arati Phænomena, & Xenophontis Oeconomicum. Pythagoram à Zora Assyrio pleraque sua hausisse & ab Aegyptiis refert Alexander cognomento Polyhistor libro de Pythagoræ symbolis, quæ ille suis proculdubio communicauit. Quorsum magno memoriæ detrimento tempus teritur in perdiscẽdis uariis linguis, nisi ut audita, lecta compertaq; ad nostrũ usum trahamus, aliis communicemus, non solis nobis sapiamus? Quin igitur Pythagoræ, Zamolxi, Platoni, cæterisq; Platonicæ scholæ sectatoribus, ut Plotino, Iamblicho, quotquot deniq; exoticam ab Aegyptiis & Hebræorũ libris hausere philosophiam, & eam græcis ac barbaris, hoc est, suis hominibus communicarunt, diem dicunt? Cur non & Ptolemæum tantopere à scriptoribus laudatũ in ius uocant, qui magna cura cõquisitos undiq; etiam barbarorũ libros in

græcum transfundi sermonem curauerit? Monet sapienter Cicero, & identidem inculcat, non solis nobis natos nos esse. Et Aristoteles nebuloni stipem conferens, humanitati illud se dare professus est. Quur non & nos similiter, si quid Græcorum autorum lectione iuuamur, in commune libenter id proferemus, ac promiscuum genus hominum tum eorum qui nondum adamussim græca perdidicerunt, tum eorum qui linguæ illius prorsus rudes fuerint, eo munere, quod haud ambiguo diuini nominis beneficio obtinuimus, demereri satagemus? Scio Lysidem Pythagoreum publicari nolle præcepta magnis parta sudoribus, ut in quorumuis manus ueniant, exemplo mysteriorum Eleusiniorum, quæ profanos excludebant. Scio insatiabile Alexandri Macedonis pectus commouisse editionem auscultatoriorum librorum Aristotelis. Nec me fugit Aegyptios δυσμεταδότους apud Strabonem audire, quòd difficulter sua dogmata peregrinis communicarent. Atenim isti non inuiderunt discendi auidis suarum traditionum cognitionem, sed profanari eas & illotis pedibus proculcari, aut sannionũ materiam fieri noluerũt: quomodo & Plato, qui mysteria ex Hebræorum uoluminibus altiora, suis passim libris interspersit, Geometriæ imperitos, hoc est, primarũ scientiarũ cognitione non imbutos à sua schola excludendos censuit, dictante istud scholæ titulo. Enimuero Momo Li gurino hi mihi uidentur iniquiores: ille nanque

in

in Venere calumniabatur sandalium stridulum nimisq; loquax, cætera collaudabat: at isti Venerem illam transmarinam è Græcia hospitē prorsus denegant & subtrahunt oculis profanè eruditorū, sic eos nuncupantes, qui Græca aut non salutarunt, aut non satis callent. Quorsum uerò consumitur ista inuidia? an ut soli sciant, soli sapere existimentur? atqui occinet illis lepidè Persius: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.*
An uerò ut in suis scriptis ascititio ex autoribus raris & quos nisi græcè doctus legere nemo posit, cultu splendeant, atque exuberent? Huc eorum si spectat ratio, quid culta illa & nobilia sua scripta cessant ædere, agricolis similes, qui post labores multos subigendæ terræ impensos, maturam messem colligere negligunt: nisi fortasis hoc consilio celandis furtis suis obicem strui posse credant, ne plagij arcessantur, néue iuxta apologum, graculi alienis contecti plumis deprehendantur. Atqui diuus Hieronymus iudicat satius esse alieni operis interpretem existere, quàm informis corniculæ modo, alienis se coloribus adornare. Verùm excusabunt fortè pudorem quo minus ædant: quin ergo alijs industria fortasse neutiquam inferioribus istam prouinciam cedunt? Siue etenim sua publicant, siue non publicent, utrobique peccant, & inuidiæ suæ pœnas luunt: ut enim ædant aliquid, eadem certè ædunt, quæ è Græcis mutuati sunt, quos publicatos Latioq; donatos calumniantur: siue non

ædant, ſocordiæ iſta indubiè eſt & maleuolentiæ ſeges. At hîc superſedeo plura uerba cõmutare cum irritabili genere.

Euclidis Geometræ theorema ad Pythagoram relatum, & à Vitruuio explicatum, & diſſenſio autorum eôdem pertinens. Item Laërtij locus emendatus, Ciceronis indicatus. Cap. IX.

EVclidis Megarenſis, quem στοιχειωτὴν appellat identidem Proclus, à tradendis Geometriæ elementis tyrocinijsq́; nobile legitur theorema, quod prima fronte obſcurũ, multorum autorum teſtimonio ad Pythagoram Samium refertur, ordine quadrageſimũ ſeptimũ, quod ita Latinè ſonat: In trigonis rectangulis, quadratum lateris recto angulo ſubiacentis, æquale eſt, quadratis laterum rectum angulũ circumſcribentium. Cuius quidem obſcuritatem ingenioſe admodum diſcutit Vitruuius architecturæ lib. 9. cap. 2. & ueluti diſpulſa nube ob oculos clarè exhibet, tres areas ſtatuens, quarũ prima ſit trium, ſecunda quatuor, quinq; pedũ tertia, quæ tamen prioribus duabus par faciat ſpatium: nam quum prima triplicatò nouenarium numerum impleat; ſecunda quadrifariam increſcens, ſedecim conſtituat; tertia pari ratione inſurgens, uigintiquinque æquabit, duabus illis quantitate reſpondens, atq; æquale ſpatiũ complens: quippe quum ſedecim ſuperaddita nouenis, in uigintiquinq; incurrant, quot pedes area tertia continet. Sed quid moror autoris ipſius uerba adſcribere? Nanq; ſi ſumãtur regulæ tres, è qui-

è quibus una ſit pedes tres, altera pedes quatuor, tertia pedes quinq;, hæq; regulæ inter ſe cõpoſitæ tangant alia aliam ſuis cacuminibus extremis ſchema habentes trigoni, deformabunt normam emendatam. Ad eas autem regularum ſingularũ longitudines, ſi ſingula quadrata paribus lateribus deſcribantur, quod erit pedum trium latus, areæ habebit pedes nouem: quod erit quatuor, ſexdecim: quod quinq; erit, uigintiquinq;. Itaq; quantum areæ pedum numerum duo quadrata ex tribus pedibus longitudinis laterum & quatuor efficiunt, æquè tantum numerum reddit unum ex quinq; deſcriptũ. Id Pythagoras quũ inueniſſet, non dubitans à Muſis ſe in ea inuẽtione monitũ, maximas gratias agẽs, hoſtias dicitur ijs immolauiſſe. Hactenus ille. Quod autem iſte Pythagoræ inuentum uindicat, Thaleti tribuit Pamphila hiſtorica fœmina, quem primum trigoni orthogonion deſcripſiſſe aſſerit, ab Aegyptijs edoctum. Sed à Vitruuio ſtant plures autores. Siquidem Proclus Diadochus lib. 4. Euclidis theorema iſtud demonſtratione aſtruens, ſic inquit: Qui uetera perſcrutari ſatagunt audire eſt, theorema iſtud relegantes ad Pythagoram inuentorem, dictitantes eo inuento bouem immolaſſe. Græcè eſt βουθυτεῖν λιγόντων αὐτ̀ ἐπὶ τῇ εὑρέσει. Iſtud dictum alij ſupra fidem extollunt, hecatomben, hoc eſt, boum centuriam immolaſſe illum ſcribentes: nam Apollodorus calculator, quem λογιστικὸν in Pythagora Laërtius, ἀριθμητικὸν appellat Athenæus lib. 10.

ſcribit eum ἑκατόμβην θῦσαι εὑρόντα ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. id eſt, Hecatomben ſacrificaſſe, quòd inueniſſet, latus ſubiectũ rectãgulo trigono, tantundẽ ualere, quantum ambientia. Quæ uerba apud Laërtium & Athenæum paucis mutatis leguntur, niſi quòd Epigramma eam rem cõteſtans, uel potius Epigrammatis pars corruptius legatur in Laërtio, hoc pacto ex Athenæi lectione reſtituendum:

ἡνίκα Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρατο γράμμα
κλεῖνος, ἐφ' ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην.

uel ita ex Plutarcho, κεῖνος, ἐφ' ᾧ λαμπρὴν ἤγετο βουθυσίην. id eſt:

Pythagoras quando inuenit prænobile ſchema,
Multa hinc gratificans cæde boum ſuperis.

Vnde eluceſcit, quidnã ſit nouũ illud, ob cuius inuentionem Cicero Pythagorã bouem immolaſſe ait, ſic ſcribens lib. de natura deorũ tertio: Pythagoras quum in Geometria quiddam noui inueniſſet, Muſis bouẽ immolaſſe dicitur: ſed id quidem non credo, quoniam ille ne Apollini quidẽ Delio hoſtiã immolare uoluit, ne aram ſanguine aſpergeret. Sentit iſtic de ara Piorũ dicta, de qua antea diximus nõnulla. Meminit huius rei & Plutarchus in ſympoſ. lib. 8. cap. 2. hũc in modum ſcribens: Inter maximè geometrica theoremata, uel problemata potius, extat illud, Duabus formis datis alienã adijcere, partim æqualem, partim ſimilẽ: quo inuento Pythagorã ſacrificaſſe dijs perhibent: multò nanq; ſubtilius

iſtud

istud est & cõcinnius illo theoremate, quod demonstrat latus subiectum idem ualere quod latera circa rectum angulum constituta.

Qu. Septimij Florentis locus à mendis vindicatus. Cap. X.

EXtat Septimij Florentis Tertulliani, uiri antiquitatis omnis scientissimi, sed labante simul cum imperio & Romani sermonis elegantia, in stylo durioris, liber de Pallio, monstrosissimè impressus, cui non possum non Pæoniã manũ addere, quatenus dat, sanando locum unum atq; alterũ: nam omnia mendarũ portenta resecare nõ unus Hercules queat, uel multis Iolais adiutus. Ac primũ ubi legitur: Quanquam Tullius quingentis millibus non unum orbem citri emit, qua bis tantum Asinius Gallus pro menda eiusdem Mauritaniæ numerat. Hîc ego, loco, nõ unum, legendũ autumo, nummum: pro, citri, cedri: pro menda, mensa: idq; Plinij autoritate innixus, unde ista mutuatus est: is nanq; lib. 13. cap. 15. loquens de Cedri arbore apud Mauros plurima, ad mensarum insaniã expetita: Extat, inquit, hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H-S. decem. memoratur & Galli Asinij H-S. undecim. Qui locus, si summã precij spectes, longissimè exorbitat ab immani precio quod Tertullianus repetit. Etenim Tulliana ista Plinij mensa, decem sestertijs æstimata, hoc est, decem millibus nummum, ducentorum quinquaginta Coronatorũ aureorũ sortem implet:

at illa Tertulliani, quingentis sestertijs, siue, millibus nummũ penditur, hoc est, duodecim millibus & quingentis aureis. Itaque propiore confinio capitum, legendum in hoc autore putarim hoc pacto: Quanquam Tullius quindenis millibus nummũ orbem cedri emit. tametsi alterius uel codicis uel scriptoris fidem secutus, etiã bis tantum in mensam cedrinam insumpsisse Asiniũ Gallum prædicat, ubi uno sestertio plus insumptum refert Plinius. Sed transilio ad ea quę mox sequuntur. Item qua lances centenarij ponderis Sylla molitur: uereor sanè ne parua sit ista trutina, quum Rusilianus equidem seruus Claudij quingenaria promulsidem ædificat suprascriptis fortasse an mensis necessaria, cui si officina extructa est, debuit & tricliniũ in mergo æquè scalpellum acerbitat ei. Ego sic lego: Quũ Drusillanus equidem seruus Claudij quingenariam promulsidem ædificat, suprascriptis fortasse in mensis necessariam, cui si officina extructa est, debuit & triclinium, nam quæ sequuntur uerba, me non intelligere fateor ingenuè. Res nota est ex Plinio lib. 33. cap. 11. ubi sic loquitur: Nostra ætas fortior fuit Claudij principatu, seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat. Quo loco obiter nota promulsidem à Tertulliano uocari, quam Plinius lancem dixit, diuersa significatione quàm à grammaticis exponatur, qui potionẽ ea uoce notari annotant,

conuiuis

conuiuis loco mulsi ad excitandam cibi auidita tem exhiberi solitam. quo sensu apud Ciceronẽ lib. epistolarum nono accipi uidetur, ibi: Non eum quem tu solitus es promulside cõficere. Redeo ad Tertulliani uerba, quæ paulò pòst sequũtur. Qua Asinius Cetus mulli unius obsonium sexis detulit. Huic loco Plinius optimè medebitur, qui lib. 9. ca. 17. de pisce mullo uerba faciẽs, ita scribit: Asinius Celer è consularibus, hoc pisce prodigus, Claudio principe unũ mercatus octo millibus nummũ. E quibus uerbis in Septimio ita reposuerim: Qua Asinius Celer mulli unius obsonium sestertijs octo detulit. Sestertia enim octo, idem caput constituunt quod octona millia nummũ. Fuit autẽ procliuis lapsus, quũ imperitus excriptor, ignarus quid sibi uellent hæ notæ, sex. 8. quibus sestertia octo significabantur, imitatus rudem picturam, uocem æquè sibi ignotam, sexis, delineauit. Rursus in eodem sic legitur: Qua Aesopus histrio ex auibus eiusdem preciositatis ut canoris & loquacibus quibusq; centum millium patinam confiscauit: fortè legendum rectius, cõflauit. Aliter Plinius lib. 10. cap. 51. patinam hanc sexcentis sestertijs taxatam ait, ut fortassis non centũ, sed sexcentorum millium, Tertullianus ipse scripserit. Sed non minor' in uerbis continenti serie annexis error est, ubi ita scriptum inuenio: Qua filius eius post tale pulpamentum potuit aliquid sumptuosius esurire margarita. Nanq; uel ipso nomine preciosa dehausit, credo ne mendicius pa-

tre cœnasset. Ego sic distinguendum scribendumq; censeo: Sumptuosius esurire. Margarita nanq; uel ipso nomine preciosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset. De Clodio Aesopi tragici histrionis filio, qui margarita ipso nomine preciosa, hoc est, uniones & singularia naturæ opera absorpserit, & cõuiuis absorbenda dederit, uide Plinium libri noni capite 35. ut toties in Tertulliano accuratam Plinianæ historiæ lectionem indicemus.

Adagium, Schema & triobolus. Cap. XI.

PRouerbium est apud Eustathium in Iliados 13. ab Erasmo præteritum, σχῆμα καὶ τριώβολον, cuius usus erit in ingeniosos quidẽ, sed nisi institeris, remissos, & non nisi prȩmiolis expugnabiles: cui uitio dexterrimus quisq; obnoxius fermè esse deprehẽditur. Nata parœmia à Tragico Phrynicho, qui studij tantum atq; operæ collocasse in saltationes Tragicas perhibetur, ut nouum genus modum'ue saltandi excogitantibus, triobolũ præmij uice numeraret. Refertur ab alijs ad Pythagoram prouerbij origo, quem Iamblichus philosophus scribit, ingenioso dextroq; discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate, triobolum pependisse, ut præmij inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioq; discendi (quod libera & incoërcita uoluntate constat) faces quasdam subderet,

Quis

Quis fuerit Aries Phryxi. Item Pausaniæ locus expensus & Theonis: necnon de Chymisticis libris nonnulla. Cap. XII.

DE Phryxi ariete pleni sunt fabulatorũ & poëtarũ libri omnes. quis aũt reuera fuerit aries ille, examinandum esse duxi latius. Scribũt Pherecydes & Hesiodus, Athamantis & Nepheles liberos fuisse Phryxũ & Hellen. at Herodotus scribit Athamãta Aeoli filiũ Thebanorum regẽ ex Themisto coniuge proles suscepisse numero sex, Schœnea, Erythron, Leuconem (quem Pausanias ante patrem decessisse ex morbo prodidit) Pœũ, Tittonũ uocat Zezes, natuq́; minimos Phryxum & Hellen, quos insidijs Inûs nouercæ appetitos, fugisse patrijs sedibus extorres, Hellenq́; in discessu diẽ obijsse. Comitem fugæ uectoremq́; perhibent omnes Arietem Chrysomallon (ita enim apud Germanicum Cæsarem lege, pro Chrysouellus) quasi dicas, aureo tectum uellere, quem ex concubitu Neptuni cum Theophane Altidis filia in ouem transformata natum, fabulatur Hyginus & Germanicus. Eundem mactasse Phryxum uictimam Ioui τῷ φυξίῳ, sospitatori, per quem periculum euaserat, iugulatiq́; pellem Aeëtæ Colchorum regi dono dedisse, refert Eratosthenis autoritate Theon Aratæus interpres: quo loco legendum'ne sit φυξίῳ, quod cognomẽ etiam est Iouis exulũ defensoris, teste Apollonij scholiaste, an uerò λαφυστίῳ, controuersum facit Pausanias in Atticis, & clarius etiam in Bœotijs,

ita pertexens fabulã, Athamante, inquit, in mon te Laphystio Phryxum pariter & Hellen immo laturo, ferunt missum fuisse ab Ioue pueris arietem, aurea lana insignem, cum quo illi fuga euaserint. Hunc Arietem fuisse ἐπίτροπον & quæstorem pecuniarum Athamantis Phrygiæ regis, exponit Palæphatus, qui cognita huius de interficiendo filio uoluntate, unà cum Phryxo imposita in nauim magna ui opũ, abnauigarit in Colchos, ubi Aeëtæ regis filiam Chalciopen coniugem duxerit. Dionysius in Argonauticωn secũdo ait κριὸν siue Arietem, fuisse Phryxi alumnũ, qui cognitis insidijs Inûs nouercæ, Phryxo autor fuerit ut saluti suæ fuga consuleret, simulq́ꝫ profectionis comes in Colchos adnauigarit. Diodorus Siculus Arietem Phryxi pædagogũ dijs immolatũ Aeëte Colcho fuisse refert, eiusq́ꝫ pellem detractam, templiq́ꝫ parietibus inter donaria more barbaro appensam, deauratamq́ꝫ adhibitis custodibus seruari iussam fuisse. Alij arietem interpretantur nauim arietina forma, aut saltem arietis insigne in prora præferentem: ita Lucilius Tarrhæus Phryxum ex quorundam opinione ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους, in nauicula cuius prora arietem præferebat, mare traiecisse annotat: sic & Diodorus lib. 5. Simili ratione Herculem ad Erythiam siue Gades transuectum Scypho, hoc est, scyphiformi naue memorant Panyasis & Pherecydes. Sic Taurum qui Europã uexit, nauem taurina specie fuisse refert Iulius Pollux: & Nymphis Heracleotes nauem qua

Phryges

Phryges Bosphorum nauigarũt, insculptam habuisse tauri προτομὴν, atq; ab eius tauriformis nauis traiectu finxisse illos, quòd bos fretum illud transmiserit, narrat. Differentẽ à supradictis opinionibus rationem adfert Suidas in dictione Δέρας, dicens arietinum illud uellus à Phryxo donatum siue Aeëtæ socero, siue secundũ alios uxori Chalciope, fuisse libellum arietinis uelleribus, chartis'ue pergamenis descriptum, in quo continebatur auri conficiendi διὰ χημέιας ratio omnis. Aureum istud uellus è solido auro, πάγχρυσον dicit Euripides: at Simonides in hymno Neptuni, ostro purpuræ'ue flore tinctum fuisse ait. Illud uerò per occasionem addendum est, libros de auri argẽtiq; chymia à priscis Aegyptijs conscriptos, magno studio conquisiuisse, & inuentos exussisse Diocletianum Imperat. Quin & Zosimus Alexandrinus philosophus legitur scripsisse χυμευτικῶν lib. octo & uiginti ad Theosebiam sororẽ, indito libris & altero titulo, quo χειρόκμητα à manuario labore uocarentur.

Senecæ locus emendatus ex libro ad Albinam. Cap. XIII.

NOn possum inconniuenter præterire locum Senecæ nõ uno modò aut simpliciter mendosum, ex libro de consolatione ad Albinam, ubi sic scriptũ inuenio: Nunc transiliens ab ipsis, quarũ amœna positio & opportunitas regionis plures allicit, deserta loca & asperrimas insulas, Ciatum, & Symphum, Giarũ, & Gorsitam pete. Hæc insularũ nomina exilijs

nobilitata, in meliorem faciem ita reponēda pu to: Sciathum & Siphnon, Gyarum, & Corcyrā pete. nisi pro Sciatho Cythnon mauis legere aut Cianon: certè Cianon & Sciathon inter insulas à dispersione nominatas Sporadas, enumerat Plinius, at Cythnon inter Cycladas: inter quas ponitur ab omnibus & Siphnos in Creticū mare uergens, quæ & Siphnium astragalum in prouerbij ludicrū traxit. De Gyaro indubitata res est ex omnium scriptorum fide. Quòd uerò pro Gorsita Corcyram substitui, facit lubricus facilisq; deflexus literarū in uocibus & sono & tractu affinibus: nam C maiusculū leui ductus momento in G deuiat, & r in t. Scit autem non nemo Corcyram Ionij sinus insulā esse, antea Melænam cognominatā, de qua Plinius, & in Dionysium Eustathius: nisi malit quis Cosyram insulam Africi maris substituere, infœcundā illam & sterilem, ut pleraq; exiliorum loca, de qua Ouidius: *Melite sterili uicina Cosyræ.*

Quid sit Catastus apud Vitruuium, Cælius erroris notatus. Cap. XIIII.

CAtastus Vitruuio est seruus uenalitius è catasta profectus, quam cōpedem ligneū exponunt quidā rectius, quàm qui ad græcam originem referentes uocabulum, locū esse putant in quo uenum exponantur seruilis cōditionis homines, quasi à καθιστᾶν, à sistendo istud fluxerit: priore enim in significato Plinij illud libro 35. accipi uideo: Talē in catasta uidere Chrysogonū Syllę. Hic est Chrysogonus oratione Ci

ceronis

ceronis pro Roſcio Amerino nobilis. Similiter uſus eſt Tibullus elegiarum lib. 2. ubi periphraſticè cataſtum deſcribit, ibi:

Nota loquor, regnum ille tenet, quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Vitruuij uerò locus eſt libro architecturæ. 8. capite quarto, ſic ſcribentis: Vt qui ibi procrearentur uoces ad cantandū egregias haberēt, ideoq́ꝫ ſemper tranſmarinos cataſtos emere formoſos & puellas maturas, eoſq́ꝫ coniungere, ut qui naſcerentur ex his, non ſolùm egregia uoce, ſed etiam forma eſſent non inuenuſta. Quo loco Calaſtros legit, exturbata ueriore lectione, Cælius antiquarius, à uocalitate fortaſsis efformata, ut putauit, uoce, à καλιστρέω uerbo, quod clamare ſignificat. Hos tranſmarinos cataſtos circumſcripſit Plinius lib. 35. ca. 17. de creta loquens uiliſſima: Qua, inquit, pedes uenaliū trans mare aduectorum denotare inſtituerūt maiores. De iiſdem ſenſit ibidem cap. penultimo, ubi ait: Tantumq́ꝫ nō cum laureatis faſcibus remitti illò, unde cretatis pedibus aduenissent. In quam ſententiam Syneſius lib. de inſomnijs: ὥστε ὁ δεδεμένος ἐν πέδαις, καὶ λέλυται, καὶ στρατεύεται, καὶ στεφανηφορεῖ, καὶ παρατίθεται τράπεζαν, εἰ μὲν βούλοιτο, μηδικήν, εἰ δὲ βούλοιτο, σικελικήν, καὶ μέν τοι τοῖν ποδοῖν ἐπιλήσμων ἐστίν. id eſt: Vt uinctus in cataſta & liberatꝰ & ductat ordines, & coronatur, menſamq́ꝫ apponit, ſi lubet, Medicam, aut Siculam, interea pedum oblitus. Extat & cataſti mentio apud Martialem libro duodecimo epigrammatum:

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla cataſtus.

De Aſellis animalculis expenſum iudicium ex Galeno, Plinio, & Cornario: & de voce Iulus. Cap. XV.

BEſtiola eſt multipes, ſub hydrijs aquiminarijsq́ꝫ naſcens, & per muros ſcanſim eniтens, & ad contactum ſeſe in pilæ modum contrahens, quam Latini multipedam, millepedam, & centipedã nominant, Græci ὀνίσκον quaſi Aſellum à colore nuncupant, Dioſcorides etiam κουβαρίδα, Galenus & Aegineta ὄνον, Ariſtoteles cum adiecto, ὄνον πολύποδα, quaſi aſinũ multipedem: Aſiana lingua κύαμον ob fabæ ſimilitudinem, Galeni teſtimonio: nonnulli etiam πολύποδα, alij quoq́ꝫ ἴουλον uelut ἰόντα ὅλον, quòd toto corpore obſeptis pedibus gradiatur, ut equidẽ exiſtimo. Marcellus Medicus Cutionem à cutis duritia ſoliditateq́ꝫ appellat, quod annotat Ianus Cornarius magnæ eruditionis & multijugis lectionis uir. Nimirũ Zezes apud Lycophronem ἴουλον exponit uermiculum multipedẽ per muros gradientem: & addit Etymologici autor ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰέναι κατὰ τὴν λειότητα τῆς πορείας, ab inceſſus facilitate, ſiue ἀπὸ τοῦ ὅλως καὶ πυκνῶς εἰλεῖσθαι, quoniam crebrò in orbem uolutatur. cui animalculo, quia ſcolopendræ inſtar bipartitũ multorum pedum ordinem habeat, Lycophron cõparat naues Paridis ob remorum duplicem ordinem, ἰουλοπέζους quaſi multiremes & aſelli inſtar greſsiles eas nuncupans. Theophraſtus in quadam ad Phaniam epiſtola ὄνον uocari dicit autoritate

ritate Sophoclis in Surdis Satyris fabula, ſic dicentis: κυλιοθεὶς ὥςτις ὄνος ἰσόπριος: id eſt, volutatus aſelli inſtar ſerrati crenati'ue: ἰσόπριον enim dixiſſe uidetur ſerræ ſimilem, propter crenulas illas quæ in aſelli corpore arcuato uiſuntur: niſi legendum quis potius cenſeat κόπριος, argumento deſcriptionis quam ex Galeno ſubijciã, quòd in ſterquilinijs ferè naſcat. Sed quid moror Galeni deſcriptionem deſcribere ex tertio de medicamentorum ſecundum locos cõpoſitione, ſic ſcribentis: ζῶον ἐστὶ πολύπουν, ἐν τοῖς ὑδρηροῖς ἀγγείοις καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γεννώμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερείσεις σφαιρούμενον. Latinè ſonat: Beſtia eſt multipes, in aqualibus ſterquilinijsq́ue naſcens, & ad digitorum compreſsiones in globum ſe rotans, quod teſtimonium de ea perhibet & Dioſcorides. Poterat & Plinius de eodem animalculo uideri ſentire lib. 29. cap. ultimo, ubi hunc in modum ſcribit: Millepeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum, multis pedibus, arcuatim repens, tactuq́ue cõtrahens ſe, oniſcon Græci uocant, alij tilon, quam quidẽ Plinij deſcriptionem uelut in re eadem adducit Cornarius. Sed duo ſunt in ea quę ſuſpicionem mihi commouent, de hoc ipſo animalculo paſſim noto fuſci coloris aut ſubliuidi, in macerijs humectis aut uliginoſis ruderibus ſtabulante, pluuiæq́ue tempeſtatis indice, & ad cõtactum ſeſe in gyrum contrahente, Plinium non agere: ſiquidem piloſum eſſe, & arcuatim repere illud ſuum prędicat, quorum neutrum in hoc noſtro

apparet, quippe cuius in corpore crenato ne ue ſtigium quidem pili ullũ extet, neq; arcus in mo rem inter reptandum incuruari conſpicitur, nimirum toto corpore gradiens. Quapropter Pliniũ de ea potius beſtiola loqui ſuſpicio eſt, quæ non parum piloſa, & arcuato corpore ſeſe pro-mouẽs, hortos perreptat, frondesq́; depaſcitur, quæ conuoluolus à uoluendi argumento Catoni dicta uidetur. Iudiciũ penes doctiores, quos ea cura tangit, relinquo. At quod ex Clitarcho in Gloſsis adfert Etymologici autor, Polypum piſcem à Lacedæmonijs ἴουλον uocari, perperàm de piſce perſcriptum arbitror, referendumq́; puto ad iſtud de quo agimus, quodq́; multipedam ſimili de cauſa Latinis dici annotauimus. Habet autem ἴουλος præter dictam, etiam alias ſignificationes: nam & prima lanugo ſiue flos obſepientium genas mentúmue pilorum, ἴουλος Græcis dicitur, ut apud Theodoritum lib. de prouidentia quarto, πρότερον μὲν γὰρ ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα ῥίχωσις μετρία καλύπτει. id eſt, Primò effloreſcit lanugo, mox mediocris pilorum ſylua genas operit. Et apud Apollonium Rhodium lib. 1. argonaut. ἶσον τοῦ κανέοιο ἐπισταχύεσκον ἴουλοι, hoc eſt: Atq; illi culmi lanuginis erumpebãt. Dicitur & ἴουλος capillaturæ contortio, quo ſenſu & metaphoricῶs extuliſſe uidetur Plinius de auellanis loquẽs capite 29. libri 16. Ferunt, inquit, & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles. Eratoſthenes in hymno Mercurij, Iulon pro lanificarum cantilena uidetur uſurpaſſe, ibi:

ἡ χερνῆτις ἔριθος ἐφ᾽ ὑψηλοῦ πυλεῶνος

Δγυδαλίδας τεύχουσα, καλὰς ᾔειδεν ἰούλους. id eſt:

Lanifica at ſupero in cœnaclo penſa trahebat,

Farq; parans ſalſum, ſcitos cantabat Iulos.

Negat hoc Didymus, contenditq; Iulon dici hymnum, in laudem Cereris, quod ex Semo Delio annotat, & Athenæus lib. 14. & indicat Theodoritus lib. de materia & mundo ſic inquiens: Ne cantemus Iulum Cereri, neq; Rheæ Lityerſan, nec Baccho dithyrambum.

Fulmen cur telum triſulcum à poëtis dicatur. Cap. XVI.

CVr à poëtis telum triſulcum fulmen dicatur, neminem grammaticorum ſubtiliore inquiſitione conſectatum fuiſſe demiror: quod quia intentatum eſt alijs & indictum, coniecturæ dabitur locus, & quidem multiplici. Aut enim triſulcum propterea dici putandum eſt, quia ſuperiorum trium ſiderum, Saturni uidelicet, Iouis, ac Martis, ignes ad terram deciduos, fulmina uocari tradiderunt principes doctrinæ uiri, & præcipuè ſideris medio loco poſiti, quoniam contagium nimij humoris è ſuperiore Saturni circulo, & ardoris è ſubiecto Martis, per hũc modum egerat: unde natũ ſit, quòd fulmen Iuppiter iaculari dicatur, quod mitius exiſtimatur, quum Saturni ſæuum & execrabile, Martis cremans habeatur. Ad quam rationem uocari poteſt diuiſio trium generum fulminum à Seruio poſita, ut fulmen quod afflat, hoc eſt (ut interpretatur Seneca) quod

leui iniuria lædit, Ioui tribuatur: quod punit pe
rimitq́ꝫ, Saturno: quod incendit, Martis sideri.
Aut secundum Plinianam ratione͂, quæ tria ful-
minum genera tradit: primum siccum, quod no͂
adurit, sed dissipat: alterum humidum, quod no͂
urit, sed infuscat: tertium clarum, quo quæ intus
latent, liquantur, aut dispereunt, illæsis operi-
mentis. Aut quia Ioui fulminum autori, ex He-
truscorum in fulguralibus libris sententia, tres
sint datæ manubiæ ex undecim fulminum gene
ribus, nouem numero dijs attributis: quaru͂ pri
ma moneat placideq́ꝫ agat, ex sua ipsius senten-
tia: secunda non omnino impunè exerceatur ex
duodecim deorum (quos Consentes uocat Var
ro) arbitrio: tertia peruastet imisq́ꝫ summa com
mutet, neqꝫ id absqꝫ superioru͂ siue inuolutoru͂
deoru͂ nutu. Dicuntur autem (ut id obiter di-
cam) in Thuscorum literis iactus fulminum Ma
nubiæ, ut est apud Seruium: quomodo manu-
bias omnes albas & nigras, Palladis esse: rubras
& sanguineas, Iouis, scribit Acron. Quid, quòd
Seneca ex Cecinna, qui de Hetrusca disciplina
scripsit, tria fulminum genera tradat, Consilia-
rium, quod sequitur post cogitatum negociu͂,
siue, ut Marcellinus ait, suadet dissuadet'ue ali-
quid fieri: Autoritatis, quod re perfecta euentu͂
bonum malumúe denunciat: Status, quod ino-
pinatos opprimat. Adde huc tres fulminu͂ spe-
cies à Suida & grammaticis positas, quorum u-
num sit σκηπτὸς siue καταιβάτης, quod transfigit:
ἀργὴς, quod afflat infuscatq́ꝫ: & ψολόεις, quod ra-
ctu

ctu perimit: quibus duo addit Zezes Lycophronis interpres, πρηστῆρα siue πυρόεντα, de quo Iuuenalis illud loquitur:

Iratus cadat in terras & uindicet ignis.

& ἐλικίαν, quod turbine cieatur. Quicquid sit, fulmen trifariam semper armant autores, ut Seneca tria eius genera facit, terebrãs, discutiens, & urens: & hoc rursus trifariam, uel afflando leuiterq; perstringendo, uel accendendo, uel comburendo: Seruius Honoratus nũc quod terreat, afflet, & puniat, inter fulminum genera enumerat: nunc quod afflat, incendit, & scindit: nunc uerò quod colorat, transfigit, & afflat. Illud corollarij loco addendum est, fulmen diurnũ, Iouis putatum fuisse, unde & Diûm fulgur appellabatur, teste Sex. Pompeio: nocturnũ uerò Summani, quod repetitur & à C. Plinio lib. 2. cap. 52.

Martialis aliquot epigrammata autori suo restituta. Cap. XVII.

NOn possum quin Martiali lepidissimo poëtæ, epigrammata aliquot sua, hoc est, festiua, in impressis codicibus hactenus desiderata, ex uenerandæ uetustatis exemplari in Anglia mihi olim descripta communicataq; à Birgamo homine candidissimo, restituam in hac materierum miscellanea turba: ac primũ ex lib. 7. illud ad Ponticum:

Pontice per reges discurris, & omnia lustras,
Magna quidem sequeris Pontice, magnus homo es.
Pontice si qua facis, sine teste facis, sine turba,
Non adhibes multos Pontice, cautus homo es.

Pontice te celebrem forma natura creauit,
Dignus eras Helena Pontice, pulcher homo es.
Pontice uoce tua posses adamanta mouere,
Vox tua dulce sonat Pontice, dulcis homo es.
Pontice sic alios, sic te quoq; decipit error.
Vis dicam uerum Pontice, nullus homo es.

Ibidem de Vetula.

Tacta places, audita places, si non uidearis
Tota places, neutro si uideare places.

Ibidem de Milone.

Milo domi non est, peregrè at Milone profecto
Arua uacant, uxor non minus inde parit.
Cur sit ager sterilis, cur uxor lactitet, ædam:
Quo fodiatur ager non habet, uxor habet.

Ex libro 12. In histrionem.

Ante Iouis statuam, crepuit satur histrio: pœnam
Iuppiter indixit, uiuere de proprio.

Ad Milonem.

Thura, piper, uestes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere Milo soles, cum quibus emptor abit.
Coniugis utilior merx est, quæ uendita sæpe
Nunquam uendentem deserit, aut minuit.

In effrontem.

Os ataui, patrui nasum, duo lumina patris,
Et matris gestus dicis habere tuæ.
Quum referas priscos, nullamq; in corpore partem
Mentiris, frontem dic mihi cuius habes?

Ex quibus unum atq; alterum ex prioribus nõ satis Martialem spirant, ut meum liberè arbitriũ interponam: reliqua illius esse, uel Iouem lapidem deierarim, Hæc eo libentius ascripsi, quòd doleam

doleam lectionem uariam Martialis epigrammatum, cum hac ipsa appendice ante sexenniũ typographo cuidam creditam, nondum in publicum exisse.

De ostracismo, Petalismo, & Ecphyllophoresi, relegationis generibus. Inibi locus apud Phauorinum emendatus. Cap. XVIII.

OStracismus, quem testularum depositionem uocare licet, relegatio erat, genus exilij temporarium, ac fermè decennale, quo suæ exulanti substantiæ integræ intactæq; reseruabantur: neq; in deploratos homines & nefarios, sed uelut reipub. graues, ac uirtutis nomine odiosos magis, quàm scelerum cõpertos, exercebatur, quod à Iulio Polluce lib. 8. perscriptũ est. nec enim flagitiorũ pœna erat exostracismus, ut inquit Plutarchus, sed in speciẽ, fastus grauiorisq; potentiæ castigatio deductioq;, at reuera liberale inuidiæ remedium & solamen quoddam: constat nanq; prudentisimũ quenque & consultisimũ huic legi obnoxium maximè fuisse, & ostracismo exulasse: sic Aristides cognomento Iustus, sic Solon optimarum legum autor, sic Themistocles, sic Thucydides, sic Xantippus, sic Alcibiades, magni uiri omnes, eius legis iniuriam experti sunt. Sed in Hyperbolo extremæ improbitatis homine, quæ etiam in prouerbij ludicrum conuersa est, desijt atque abrogatum est malignæ legis arbitrium: ut mox dicemus: nam Cimonem (quem falso Aristiden nominat Phauorinus in dictione

ὀστρακίνδα, ubi pro ἀριστείδης repone ὁ κίμων ex Suida & Athenæo lib. 13.) ob nefariam cum sorore Elpinice coniunctionem, incesti reum, merita animaduersione à populo per ostracismũ exclusum censeo, grauiore quoq; pœna dignũ. Quin & Theseum primum omniũ ostracismo eiectum prodidit Theophrastus, & ex eo Suidas. Quo nomine miror quòd tanto pòst tempore Hippiam tyrannum legem de ostracismo inuexisse scribit Heraclides in fragmento de politijs, positam, ut ait, propter tyrannicè agẽtes: nam si quẽ ob nimiam potentiam, aut popularis auræ fauorem, ad tyrannidem uiam affectare creditum foret, ciues nomen suspecti testulis inscriptum deferebant. Quem morem obseruasse & Argiui & Milesij & Megarenses leguntur. Eandem legem ab Atheniensibus transumentes Syracusani, priuati eam iuris sibi fecerunt, non testis, sed oliuæ folijs nomen rei inscribentes, & πεταλισμὸν inde, uelut foliationem quandam, ἀπὸ τῶν πετάλων, id est, à frondibus, nominantes. Similis est ἐκφυλλοφόρησις, per folia exactio, apud Zezen omnigenæ historiæ scriptorem, nomine discrepãs, sed in re consentiens, cuius apud Dinarchum oratorem fit mentio aduersus Polyeuctum, quem ἐκφυλλοφορηθέντα, hoc est, foliorum suffragio ab aris focisq; exturbatum dicit. Reliquum est ut ex Polluce, Plutarcho in Aristide, Aristophanis scholiaste, & Zeze, ritum quo ostracismus peragebatur, subijciam: is ita habet. Quum uisum erat potentiorum aliquẽ à laribus patrijsq; sedibus extor-

rem

rem eĳcere apud Athenienſes, poſitis pro tempore tabernaculis(ut Pollux habet) aut tabulatis(ut Ariſtophanis interpres)aut clathris cancellisue(ut Plutarchus)in orbem undiq; obſepiebatur forum, relictis decẽ liberis acceſsibus, per quos aditus pateret omnibus tributim cõmeantibus ad deponendas in urnam appoſitã teſtulas, ὄστρακα appellant, quæ in exilium abituri nomen inſcriptum habebãt: quibus collectis omnibus inibatur teſtularũ numerus ab his qui iudicio præſidebant(ĳ erãt prætores nouem & ſenatus) quę ſi expleuiſſent ſex millium numerũ, reo ſolum uertendum erat intra diem decimũ: at ſi non aſcendiſſet eò numerus, manſitare domi fas erat. exulantem autem facultates ſuæ ſequebãtur, & reditus annui ex agris. In eo diſcrepat Zezes, quòd non, ut illi, in forum, ſed in Cynoſarges, id gymnaſiĳ nomẽ erat Athenis, teſtulas afferri cõſueuiſſe annotat. Illud uerò memoratu digniſsimũ eſt Ariſtidis factum, quòd quũ ruſticus quidam literarum prorſus rudis illum fortè obuiũ habuiſſet, quid hominis eſſet, ignarus, poſtulaſſetq; ab eo Ariſtidæ nomen in teſtula porrecta deſcribi, ille admiratus percunctatusq;, ecqua in re fraudi ipſi fuiſſet Ariſtides, ruſtico negante ac ne de facie quidem uirum noſſe prædicante, ſed iuſti nomẽ, quod ille audiret, moleſtum ſibi eſſe dicente, nihil reſpondens ille & nomen inſcripſit, & teſtulam reddidit. Quomodo autem in Hyperbolo exterminium iſtud deſierit, quia dicturum me recepi, non poſſum

non addere ex Plutarcho: quum nanq; gliſcentibus hominum ſtudijs Ariſtides & Nicias (quorum ea tempeſtate magna in republica autoritas atq; potentia habebatur) factionibus diſsiderent, populo ad teſtulas diſceſsionem parante, illi animaduerſo periculo, quo alterutri teſtularum ſuffragio cadendum erat, ſtudia partium ſibi addictarum in unum conciliantes, teſtulas in Hyperboli caput cudi ſubornarunt: qua re offenſus populus, illuſum ſibi factamq; iniuriam inſimulans, lege in uniuerſum antiquata, Hyperbolum abſoluit. Ariſtophanis ſcholiaſtes dicit hunc non obtemperaſſe legi patriæ, fractis iam Athenienſium rebus & peſſum euntibus. Oſtraciſmi meminerunt & Ariſtoteles in Politicis, & in oratione de corona Demoſthenes. Ab oſtraciſmi, quo florentes hominum fortunæ ſubitò uertuntur, ratione, manaſſe uidetur adagium, ὀστράκου περιστροφὴ, teſtulæ conuerſio, quo uſus eſt Eunapius Sardianus in Chronographia in hęc uerba ſcribens, ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπὶ τὸ βελτίον ἐχώρησε ῥωμαίοις. hoc eſt: Romanis felicius præter ſpem res cecidit, tanquam in diuerſum prolapſa teſtula.

Quale vinum fuerit murina, ſiue myrina.

Caput XIX.

MVrrinam, myrrhinum, & murinam, potiſsima tamen lectione myrinam, uini potionem intelligi inuenio myro odoramentóue condîti, μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, ut lib, 12, inquit Aelianus: hoc eſt, odore fragrante

grante uinum imbutum bibebant. Vocatq́ eam mixtionem μυῤῥινίτην οἶνον, cuius meminerit Philippides Comicus: nisi fortè μυρίνην cum Polluce legi præstiterit. Neq; uerò à myrrhæ cōdimento ita appellatur, tametsi myrrhę odore condîta uina ex Plinio intelligamus, præter uetustorum codicum consensum, qui omnes myro legunt, quod ab Hermolao annotatum est: siquidē murinā Plinius lib. 14. cap. 13. & in Pseudolo Plautus, uinum esse dulce testātur: sic enim loquitur Pseudolus:

Quid si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid habet?

Cui respondet Charinus: *Rogas, inquiens, Murinam, passum, defrutum, mellinam.* Quibus uerbis apparere dicit Plinius non inter uina modò murinam, sed inter dulcia quoq; nominatū. ita Fabius Dorsennus, seu potius Flauius:

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

A myro ergo, non à myrrha, cuius admixtione amaresceret, appellationis myrinæ fontem arcessere oportet, utcunq; Fulgentius in myrrhæ significationem consentiat: delicatam enim fuisse potionem & ganeæ propriam, præter autores modò nominatos, docere potest & Sutrius siue Succius Comœdiarum scriptor, ubi Glyceram meretriculam à dulcedine nomen habentem introducit ita loquentem:

Myrinum mihi adfer, quo uirilibus armis occurram fortiuscula. Confirmat hoc in primis Iulius Pollux lib. 6. cap. 2. sic inquiens: ἦν δέ τις καὶ μυρίνης οἶνος μύρῳ κεκραμένος, οἱ δὲ τὸ γλυκὺ οὕτως οἴονται κεκλῆσθαι.

id est: Erat & myrinũ uinum, myro odoramentóue permistum: sunt qui eo nomine dulce uocari existimant. quæ uerba cum Plinianis consonant. Item Aul. Gellius lib. 10. cap. 23. de Romanis Latijsq; mulieribus uerba faciẽs ex historijs, ita scribit: Bibêre autem solitas ferunt lorã, passum, murinã, & quæ id genus optant, potu dulcia. Quæ quidem uerba repetita uidẽtur ex Varrone lib. 1. de uita populi Romani, ubi sic ait: Antiquæ mulieres maiores natu bibebant loram, aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murinam quidam Plautum appellare putãt. quem locum annotans Hermolaus, pro sapam, malè garum, citat. Adde huc Sexti Pompeij iudicium, qui murinã potionis genus exponit, quod græcè dicatur nectar. Quid, quòd in supplicationibus publicis ad puluinaria deorum apponi solebat ædilium iussu murina, uelut proprius deorum potus, quos nectare & ambrosia pastos credidit antiquitas. Apud Petronium Arbitrũ quidam se myrinum poculum ebibisse ait, ad libidinis concitamentum. Quibus autorum testimonijs omnibus euidens fit & manifestum, murinam dulciariam fuisse potionem & ganeatam, & cum aromatite uino si non eandem, non admodum pugnantem, aut ab eo diuersam, quod ex Plinij loco antea citato liquêre potest. Aliud longè ab hoc diuersum est Myrtinũ & Myrtatũ uinum, de quo Columella lib. 13. Palladius cap. 17. Cato, Dioscorides in quinto, Plinius libro 14. capite 16.

De

De Cerycis significatione multifaria. Item apophthegmatis duobus apud Erasmum lux data. Cap. XX.

Κήρυκος uocis significatio latè patet: nam & præconem notat, & nomen proprium, & caduceatorem fecialem'ue, & pocillatorem, & buccinam siue muricem piscem. quarum omnium significationũ documentũ & testimonium multiplex dabo. Primùm omniũ κήρυκος præconis munus esse scribit Herodotus, sacris libationibusq́ue præesse, concionem aduocare, dicturos citare: unde Demosthenis illud de Corona, ἠρώτα μὲν ὁ κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βούλεται. præterea attentos reddere, silentium indicere atque imperare, ut linguis fauerent, idq́ue tam in sacris quàm in certaminibus, quod Græci dicunt κατακηρύξαι ἡσυχίαν, & κατακελεῦσαι, & ὑποκηρύξασθαι. Plautus facere populo audientiam dixit. Item bona proscripta proclamare preciaq́ue cõficere, hoc est, auctionem facere: iudices quoque & agonistas nominatim appellare, deorumq́ue ferias indicare, in Cerycis munus deuoluit antiquitas, quę omnia in præconem nobis cadunt: adde huc, est & obscura quædam explicare, unde & ἑρμηνέας uocari posse Cerycas ait Pollux, qua ratione Mercurius deorum κῆρυξ, uelut interpres, à Simonide dicitur, ubi de Maia loquitur, αὕτη γὰρ κυλλήνης ἐν ὄρεσι θεῶν κήρυκα τέκεν ἑρμῆν: id est: Hæc Cyllenes in montibus Deorum Ceryca ædidit Mercurium. Quid, quòd in tutela Mercurij præcones habebantur ἑρμαϊκῶς κηρύσσοντες, quomodo apud So-

phoclem in Trachinijs Lichas præco de se ait, ἀλλ' εἴπερ ἑρμοῦ τὴν δι πομπεύω τέχνην. hoc est, siquidem ego Mercurij munus obeo. Accedit quòd Mercurius cum Pandroso Cecropis filia (sic enim nominatur ab Eustathio, tametsi aliam ponat Pausanias) consuetudinem habens, filium genuit Ceryca nomine, à quo Ptolemæus κηρύκων genus deduci ait: de quo annotandum uenit ex Pausania in Atticis prolixius, quòd Ceryx iste, quē Ceryces gentilitio nomine nuncupati, natum ex Mercurio & Aglauro Cecropis filia prædicant, fuerit natu minor liberorum Eumolpi (nam maior Immaradus uocabatur.) cui suffragatur & Androtion orator, Eumolpo filium extitisse Ceryca scribens, Musæi poëtæ proauum, abauum eius Eumolpi, qui primus Hierophanta factus, initia mysteriorum Eleusiniorum condiderit. Præconum autem uirtus in uocalitate præcipua fuit habita: unde clamosus gallus à simili κῆρυξ ἀλεκτρύων in tragœdia audit: quo spectat κήρυκος etymon, quod ἀπὸ τοῦ γαρύειν, à clamore deducit Eustathius. unde & Eurybatæ præconi nomen apud Homerum, παρὰ τὸ εὐρὺ βάζειν, quòd eminus sonora eius uox exaudiri facilè posset. & Stentorē præconem epitheto εὐρυβόας insignit idem poëta. qua in parte continuato spiritu quamdiutissimè uerba trahere, & quòd πόδα quasi pedē nominabant, edicti genus longissimis periodis cō stans, absq; spiritus resorptu, recitare, laudi fuit, & inter examinationis probationisq; modos habi-

habitũ, ut teſtatur Pollux, & meminit in Epidemijs Galenus, ibi, καθάπερ οἱ κήρυκες ὅταν τι τῶν πόλλα λεγόμενον ἐκφράζουσιν. Præconum, quando populo facere audientiam iubebant, ſolennis erat acclamatio iſta, Ακούετε λαοί, Audi populus: unde manauit argutia faceti illius dicti Stratonici citharœdi, qui quum apud Mylaſſa Cariæ urbem parum populoſam peregrinaretur, cõſpicatus multa templa, raros homines, medio in foro exclamauit præconum ritu, Ακούετε ναοί, audite fana. In poſtrema dictione gratia eſt, Latinis auribus inimitabilis, unica litera ſono affini uariante dicti ſententiam. Meminit huius Athenæus lib. 8. & in Iliados 17. Euſtathius. Ab hoc præconis officio ductũ eſt uerbũ damnatoriũ ἀνδρικηρύττειν, quaſi per præconem indicere præmium tollendi alicuius: quoties nãq; è medio ſublatũ quempiam uolebant, proclamabant cædis mercedẽ, aut uiui capitis: ita Xerxi Græcia ἐπεκήρυξεν χρήματα, ei qui uiuum interfectiue caput Athenas attuliſſet, centum talentorũ propoſito præmio, quod apud Etymologici autorem lectum eſt. Ex eodem fonte fluxit ἀποκηρύττειν, & ἐκκηρύττειν, pro, edicto exterminare. Illius uſus eſt apud Syneſium libro de inſomnijs: εἰ μὴ καὶ τὸ καθεύδειν ἐκ τῶν ἀρχομένων ἀποκηρύξειεν. id eſt, niſi etiam extra ſuam ditionem edicto expellat dormiendi uoluntatem. Huius uerò apud Athenæum de Lyſimacho rege, qui præconis uoce extra regni ſui fines, philoſophaſtros omnes exegit, quod græcè eſt, ἐξεκήρυξε. Iam uerò quòd Ceryx

etiam pro feciali & caduceatore accipiatur, do-
cet Eustathius Iliados decimo, ubi θείους & ἱεροὺς
κήρυκας Homerico epitheto nuncupari conten-
dit nõ præcones modò, sed etiã eos qui reipub.
nomine legationes obeũt, & feciales, deniq; se-
questros omneis. Græca uerba sunt, τοὺς δημηγο-
ρίαις, καὶ εἰρηναίαις ἐξυπηρετουμένους πρεσβείαις καὶ πολέμων
λύσεσι, μέσους τε γενομένους εἰς πᾶν καθῆκον. Indicat &
Vlpianus in commentarijs in Demosth. oratio-
nem aduersus Timocratem, annotans duplices
esse Cerycas, alterum popularem, alterum belli
cõmunem, deductorem legatorum fecialiúm-
ue ad cõueniendum de pace cum perduellibus,
manu gestantem pro symbolo caduceũ, quod
κηρύκειον uocitatur. Habebat autem caduceus in
summa sui parte serpentes binos, spiris circum-
plexos, aduersa efflantes sibila, ὄφεις καταγλωττίζον-
τας καὶ ἐμπεπλεγμένους, ut inter annotationes in A-
thenagoram legisse memini. Hi autem Ceryces
idem ius cum fecialibus, & eandem propè pote
statem habuisse uidentur: penes nanq; illos erat
fœdera cõtrahere, inducias pacisci (unde & σπον-
δοφόρους & ἐκεχειροφόρους dici illos posse innuit Pol-
lux) pacem inire, ac bellum denunciare, quæ fer
mè in fecialibus suis, quos εἰρηνοδίκας uelut pa-
cis sequestros interpretatur Dionys. Halicar. li-
bro secundo complectitur: quod clarissimè li-
quere etiã potest ex Thucydide nitidissimo scri
ptore: ac de belli quidem denunciandi potestate
libro primo, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον
προεροῦντα Κερκυραίοις. Præmisso feciali qui Corcy-
ræis

ræis bellum indiceret prius. at de pace, idem lib. 4. de Arribæo loquens, qui ἐπεκηρυκεύετο ἕτοιμος ὢν βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν, Legatos mittebat, paratus Brasidę arbitro rem permittere. De horum Cerycũ officio Plato lib. 12. de legibus. Vnde deprehendi potest friuolam esse grammaticorum elusionem in discrimine uocũ κῆρυξ & πρέσβυς, illum militiæ, hunc pacis legatum interpretantium. Nouem autem fuisse Cerycas cùm præcones tum caduceatores in Græcorum exercitu, traditum est à nonnullis, quorum nomina sint Eurybates & Talthybius Agamemnonis, Asphalion & Eteoneus Menelai, Dius Aiacis, Eurybates alter Vlysſis, Stẽtor, Thootes, & Calchas. Dixi deinde κήρυκας etiam pocillatores antiquitus fuisse dictos, infundendi cyathis uini ministerio præfectos, quos οἰνοχόους posterior ætas uocauit, quod disertè profitetur in decimo Dipnosophist. Athenæus, sic usum esse Homerum scribens, ibi:

φέρε δὲ κρητῆρα φαεινὸν
κῆρυξ ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεια κύπελλα. Et iterum:
ἀτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
ὅρκια πιστὰ θεῶν σύναγον, κρητῆρι δὲ οἶνον μίσγον.

Vtrobiq; Cerycis uoce pro pincerna accepta, ut ille uoluit. adeoq; latè patuit eius uocis usus, ut ad coquos etiam extendi autor sit Clidemus apud Athenæum. Postremò Ceryx etiam purpuræ piscis è turbinato genere species est, qui murex & buccinũ Plinio dicitur, atq; etiam conchyliũ, quod indubitatũ facit Archippus Comicus:

κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος, υἱὸς πορφύρας. id eſt:

Murex mari ſatus, proleſq; purpuræ.

Euſtathius item in 17. Iliad. *κήρυκα* præter alia dicit eſſe *θαλάσσιον ὄστρεον ἔχον ὀξύτητας κύκλῳ*, marinũ oſtreum aſperum undequaq; in orbem & ſalebroſum: à quo occaſio ioci feſtiuiſsimi arrepta eſt Stratonico citharœdo, cuius modò memineram, ludẽte in homonymia Cerycis. Is etenim Abderam (Thraciæ urbs eſt) profectus ad certamen ibi propoſitũ, quum animaduertiſſet ſuos priuatim cuilibet populariũ eſſe præcones, qui menſis initium ludis celebre proclamarẽt, eoſq; plures propémodum quàm pro ciuiũ numero, cœpit ſummis pedũ digitis ingredi, defixo humi obtutu: quod factũ admirantibus illius hoſpitibus, interrogatus ecquid ſubiti mali pedibus accidiſſet, ualere ſe quidẽ pedibus profeſſus eſt, & adulatores ad cœnã curſu præuertere poſſe, metuere tamẽ ualdeq; ſolicitũ eſſe, necubi in Ceryca pedem impingat: ambiguè ludens in uoce ancipiti, tum præconem, tum muricẽ denotante. Quid enim veneris inſit in dicterio, ſi dixerit, uereri ſe ne pedem impingat in præconem? quid item taciti cauilli monſtretur inceſſu illo ſublimi, ſi propter præcones in extremis digitorum articulis gradiatur? certè utrobiq; nihil, quantũ ego peruideo. Proinde & iocoſe fecit, ita inambulans, ut timere illum agnoſcas: & non minus argutè metum detexit, vereri ſe dictitans, ne pedem murici, idem cum præcone græcè ſonanti, ſuffigeret. Itaq; parum gratiæ (bona uiri pace dixerim

xerim) habere mihi uidetur Erasmi uersio, quæ sic sonat: Illud unum metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Præter supradictas significationes κῆρυξ etiam ex accipitrum genere esse legitur apud Suidã, sed quàm bene, nescio, suspectus enim mihi locus habetur, & pro ἱεράξ legendum ἱερὸς uidetur.

Doctoralem lauream cõferendi ritus non multum diuersus à Græcorum agonibus. Cap. XXI.

REctè à maioribus nostris uiris cùm prudentibus tum æqui rectiq; consultis, institutum fuisse hunc non dissimilem Græcorum in ludicro certamine ritibus, morem capessendi triumphalem lauream, aut ut dicã simplicius, Magisterij insignia, iudico: illic nanq; absoluto stadij curriculo uictor brauiũ ferebat, nõ plebeio quouis, sed Agonothetis solis decernentibus: hîc decursa studiorũ meta, laborũ præmiũ qui uictor reposcit, publico in phrontisterio templiue adyto, decernẽdis pronunciãdisq; præmijs destinato, laureã sibi debitam accipit, non sub arbitris uulgatæ & triuialis Mineruæ hominibus, quibus facilè ob oculos fucus obijci possit, uerùm à Doctorum (si dicere licet) διδασκαλικῷ senatu. Iam, uti testatur grauissimus autor Themistius, Elæi siue Pisatæ tanti Olympiacum illum suum oleastrum fecere, ut præter ingenuos, quiq; parentes legitimos docere possent, & τὴν ῥίζαν τοῦ βλάστους ἀκέραιον, ut ipsius utar uerbis, ad exercendi cursus munus nullum

admitterent, imò tales ceu profanos & reijculos à sacris illis carceribus quamlongissimè arcerent. Quòd si profano in certamine, ubi corporis tantūmodo habitus, artuūq; torositas ac firma compactio spectatur, adeò obnixè generis labem fugiebant ueteres, quid ni & in ingenij (quoad eius fieri possit) certamine idem fiat? ubi qui diuinæ illius auræ particulam, mentem uidelicet, parentem potest ostendere, atq; à suppositititij fœtus iniuria se uindicare, is demū ad hanc mercedem aspirare merito maximo possit, dum tamen præbito ingenij specimine, studijq; peracti ratione reddita, in quæstione habitus, iudicij aleam subierit, ne ad modum Aesopici asini sub Leonis exuuio latitantis fallere quoquo modo possit. Accedit huc, uti omnem sibi uiam ad hunc aspirandi honorē pręclusam esse, inertes sciant. Neq; illud silentio transmittendū esse uidetur, quòd apud seculum prius, non par erat quouis in loco palmam obtinuisse honos: at præcipuum ex quatuor totius Græciæ ciuitatibus penes Elæos fuisse, ex classicorum scriptorum monumentis constat. quanquā & reliqui nō caruerint sua gloria: nam Delphi Pythijs gloriantur, Isthmijs superbiunt Corinthij, Nemæorum panegyri efferunt se Argiui: omnium tamen ut antiquissima, quippe ab Hercule instituta, ita facilè in reliquis celeberrima iure maximo Elæi sua Olympia prædicant. Neq; hoc æuo eadem ubiuis locorum accepti honoris istius habetur ratio: imò, ut ingenuè dicam, primum locum

cum cùm ob antiquitatis reuerentiam, tum propter ſtudiorum natalitia, Bononienſi academiæ uno ore omnes deferunt, cuius eſt ubiꝗ; terrarũ nominis dignitas, claritudinis fama, ut cæteras ſuo ſplendore facilè obliteret. In cuius quidem urbis ſtudiorum parentis præconium digredi, ſuperuacaneum eſſe puto, quandò illa plures ſui buccinatores repererit, quàm aut procos Penelope, aut encomiaſtas Helena: & ſi maximè ſuis eam dignis coloribus adumbrare coner, nihilo herclè facilius aſſequar, quàm Venerem Apellæam pictor è plebe unus. Alioqui non ſum ignarus apud priſcos Romanos ſacra Bonę deę alieniore uerborum uſu profanaſſe, inexpiabilis criminis loco fuiſſe habitum: neꝗ; minori crimini obnoxium me fore reer, ſi ſacratiſsimã illam academiam, quam ceu Muſarum quoddã adytum color, ueneror, atꝗ; ſuſpicio, minus digna, quàm par fuerit, oratione deterere inſtitero.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SEXTVS.

Poëmation quod falſo Ouidij nomine circunfertur, autori ſuo Lucano redditur, emendaturq́;.

CAPVT I.

Vltæ ſunt cauſæ, cur ſcriptores non pauci natiua ſua gloria dulciſsimo laborum ſuorũ fructu, priuati fuerint, uel abolitis penitus operum titulis,

uel proprio nomine inducto, adiectoq́; suppositio. In causam uocari possunt aut pudenda plagiariorum furta, aut uetustatis sui nimium confidentis error quasi per manus ad posteros transmissus, aut supina librariorum oscitantia, aut iudiciorum morositas. Sic Iornandus compendium historiæ Romanæ ex L. Floro transcripsit: sic Casianus Bassus scholasticus, qui ex rei rusticæ scriptoribus opus uarium (cui γεωπονικὰ ab agriculturæ studio nomen est) concinnauit, filioq́; dedicauit, nunc Constantini nomine obscuratus legitur. L. Cælius Arrianus medicus, cuius extant Celerum & tardarum pasionum libri, Aureliani nomine notior nunc est. Arnobio, qui septem duntaxat aduersum gentes libros edidit, octauus accreuit, quum sit Minutij Felicis, Octauius ab interlocutorum uno ita uocitatus, noua ratione obliterandi autoris. Eros Iulia medicus, qui in nomen Iuliæ Augustæ dominæ suæ libertus concesit, corrupta nomenclatura, Trotula quasi Eroiulia nunc audit, minus latinè uitio barbari seculi loquens: quod quidem haud uanum est doctisimi Morilloni iudicium. Eandem iniuriam sensit & Anneus Lucanus, cuius legitur iuuenile carmē ante uicesimum ætatis annum procusum, quodq́; alieni nominis mangonio inter Ouidiana opuscula subrepsit, reclamante carminis maiestate, Nasonianæ simplicitati longè disimili. Nomen germanum autoris, cum eo ad quem scriptum fuit, integrum, & ab inuidæ uetustatis den

te immune ſeruauit exemplar repertum in bibliotheca eccleſiæ Deiparæ virginis Atrebatenſis, quæ Reuerendiſsimum illuſtriſsimumq; D. Antonium Perrenotum Epiſcopum agnoſcit, præclarum uirtutum omnium domicilium, & literatorũ Mecœnatem incomparabilem. Carminis talis illic uiſitur inſcriptio: Lucani poëma ad Calpurnium Piſonem ex libro Cataleſton. Ex quo perſpicitur error impreſſorũ codicum, in quibus legitur, Ad Piſonem, ad quem extat & Horatij Ars poëtica: multum etenim diſcrepat temporum ratio, ut idem fuerit Piſo, cui & Horatius ſcripſerit, & cui Lucanus. Fuit autem iſte C. Piſo ex nobiliſsima Calphurniorum familia, qui unà cum Lucano Neroniana coniuratione abſumptus eſt, quem ijſdem penè uerborum lenocinijs, & ſpecioſo coloribus earundem dotium apparatu deſcripſit Corn. Tacitus hiſt. lib. 15. quibus illum depinxit Lucanus, ut uel inde Lucani eſſe conuincantur. Taciti uerba ſubijcere non abs re fuerit, quòd aditum aperiant ad rectius intelligendũ poëmation: ea habent hũc in modum. C. Piſo Calphurnio genere ortus, ac multas inſignesq; familias paterna nobilitate complexus, claro apud uulgũ rumore erat, per uirtutem, aut ſpecies uirtutibus ſimiles. Nanq; facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduerſus amicos, & ignotis quoque comi ſermone & congreſſu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum, aut uoluptatum parſimonia.

Lenitati ac magnificentiæ & aliquando luxui indulgebat &c̃. Quæ uerba cum Lucani dictis si expendas, nõ ouũ ouo similius inuenias. Sed præstat totum carmen adscribere, quòd multa sint in eo perperàm trãsposita in codicibus uulgatis, multa hîc lectione interpolli correctiora, quemadmodũ uidebit quilibet, quẽ poëma conferre nõ pigebit, ab humanissimo doctissimoq; Morillone nobis communicatum:

Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quósue canam titulos, dubius feror. hinc tua Piso
Nobilitas, ueterisq́; citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas *inter fulgentia gentes:*
Hinc tua me uirtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos: quæ, si deesset tibi fortè creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso Consule fasti,
Profuerint, cui uita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.
Felix, qui tantis animum natalibus æquas,
Et partem tituli non summam ponis in illis,
Ipse canendus eris: nam quid memorare necesse est,
Vt domus à Calpo *nomen* Calpurnia *ducat?*
Claraq́; Pisonis *tulerit cognomina prima,*
Humida callosa cùm pinseret hordea dextra?
Nec si cuncta uelim, breuiter decurrere poßim:
Et prius ætheriæ moles circumuaga flammæ
Annua bissenis reuocabit mensibus astra,
Quàm mihi priscorum titulos, operosaq́; bella
Contigerit memorare: manus sed bellica patrum

Armo-

Armorumq́; labor, ueteres docuere Quirites,
Atq; illos cecinere sui per carmina uates.
Nos quoq; pacata Pisonem laude nitentem,
Exæquamus auis. tamen etsi bella quierunt,
Non periit uirtus: licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.
Hinc quoq; seruati contingit gloria ciuis,
Altáq; uictrices intexunt limina palmæ.
Quin agè maiorum iuuenis facunde tuorum,
Scande super titulos, & auitæ laudis honores,
Armorumq́; decus præcede forensibus actis.
Sic etiam magno iam tunc Cicerone uigente
Laurea facundis cesserunt arma togatis.
Quæq́; patrum claros quondam uisura triumphos
Olim turba uias impleuerat agmine denso,
Ardua nunc eadem stipat fora, cùm tua mœstos
Defensura reos uocem facundia mittit:
Seu trepidos ad iura decem citat hasta uirorum,
Et firmare iubet centeno iudice causas:
Seu capitale nefas operosa diluis arte,
Laudibus ipsa tuis resonant fora. tu quoq; Piso
Iudicis affectum, possessáq; pectora ducis
Victor, sponte sua sequitur quocunq; uocasti:
Flet, si flere iubes: gaudet gaudere coactus:
Et te dante capit iudex, quam non habet, iram.
Sic auriga solet feruentia Thessalus ora
Mobilibus frænis in aperto flectere campo,
Qui modò non solùm rapido permittit habenas
Quadrupedi, sed calce citat, modò torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc ceruice rotata

Incipit effusos in gyrum carpere cursus.
Quis non attonitus iudex tua respicit ora?
Quis regit ipse suam, nisi per tua pondera, mentem?
Nam tu, siue libet pariter cum grandine nimbos,
Densáq; uibrata iaculari fulmina lingua,
Seu iuuat adstrictas in nodum cogere uoces,
Et dare subtili uiuacia uerba catenæ,
Vim Laërtiadæ, breuitatem uincis Atridæ.
Dulcia seu mauis, liquidóq; fluentia cursu
Verba, nec incluso, sed aperto pingere flore,
Inclyta Nestorei cedit tibi gratia mellis.
Nec te Piso tamen populo sub iudice sola
Mirantur fora, sed numerosa laude Senatus
Excipit, & meritas reddit tibi curia uoces.
Quis dignè referat, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
Cùm tua bissenos numeraret purpura fasces,
Cæsareum grato cecinisti pectore numen?
Huc etiam tota concurrit ab urbe iuuentus,
Auditura uirum, si quando iudice fesso
Turbida prolatis tacuerunt iurgia rebus:
Tunc etenim leuibus ueluti proludit in armis,
Compositisq́; suas exercet litibus artes.
Quinetiam facilis Romano profluit ore
Græcia, Cecropiæq́; sonat grauis æmulus urbi.
Testis Acidalia quæ condidit alite muros,
Euboicam referens fœcunda Neapolis arcem.
Qualis iô superi, qualis nitor oris amœnis
Vocibus? hinc solido fulgore micantia uerba
Impleuere locos: hinc exornata figuris
Aduolat, excusso uelox sententia torno.

Magna

Magna quidem uirtus erat, & si sola fuisset,
Eloquio sanctum modò permulcere Senatum,
Exonerare pios modò, nunc onerare nocentes:
Sed super ista mouet plenus grauitate serena
Vultus, & insigni præstringit imagine uisus.
Talis inest habitus, qualem nec dicere mœstum,
Nec fluidum, læta sed tetricitate decorum
Possumus: ingenitæ stat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna suis natalibus ora.
Additur huc & iusta fides, & plena pudoris
Libertas, animusq́; mala ferrugine purus:
Ipsaq́; possesso mens est opulentior auro.
Quis tua cultorum iuuenis facunde tuorum
Limina pauper adit, quem non animosa beatum
Excipit, & subitò iuuat indulgentia census
Quodq́; magis dono fuerit preciosius omni,
Diligis ex æquo: nec te fortuna clientum,
Natales'ue mouent: probitas spectatur in illis.
Nulla superborum patiuntur dicta iocorum:
Nullius subitos adfert iniuria risus.
Vnus amicitiæ summos tenor ambit & imos.
Rara domus tenuem non aspernatur amicum,
Raraq́; non humilem calcat fastosa clientem.
Illic casta licet mens, & sine crimine constet
Vita, tamen probitas cum paupertate iacebit.
Sed lateri nullus comitem circundare quærit,
Quem dat purus amor, sed quem tulit impia merces,
Nec quisquam uero precium largitur amico,
Quem regat ex æquo, uicibusq́; regatur ab illo:
Sed miserum parua stipe munerat, ut pudibundos
Exercere sales inter conuiuia posßit.

Iſta procul labes, procul hæc fortuna refugit
Piſo tuam uenerande domum, tu mitis & acri
Aſperitate carens, poſitoq; per omnia faſtu,
Inter ut æquales unus numeraris amicos:
Obſequiumq; doces, & amorem quæris amando.
Cuncta domus uaria cultorum perſonat arte,
Cuncta mouet ſtudium. nec enim tibi dura clientum
Turba, rudis uc placet, miſero quæ freta labore
Nil niſi ſummoto nouit præcedere uulgo:
Sed uirtus numeroſa iuuat. tu pronus in omne
Pectora ducis opus, ſeu te grauiora uocarunt,
Seu leuiora iuuant, nec enim facundia ſemper
Adducta cum fronte placet: nec ſemper in armis
Bellica turba manet: nec tota claßicus horror
Nocte dieq; gemit: nec ſemper Gnoſius arcu
Deſtinat, exempto ſed laxat cornua neruo.
Et galea miles caput, & latus enſe reſoluit.
Ipſa uices natura ſubit, uariataq; curſus
Ordinat, inuerſis & frondibus explicat annum.
Non ſemper fluidis adopertus nubibus æther
Aurea terrificis obcæcat ſidera nimbis.
Ceſſat hyems, madidos & ſiccat uere capillos:
Ver fugit æſtates: æſtatum terga laceßit
Pomifer autumnus, nimbis ceſſurus & undis.
Ignea quinetiam ſuperûm pater arma recondit,
Et Ganymedeæ repetens conuiuia menſæ,
Pocula ſumit ea, qua geßit fulmina, dextra.
Temporibus ſeruire decet: qui tempora certis
Ponderibus penſauit, eum ſi bella uocabunt,
Miles erit: ſi pax poſitis toga geſtiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem caſtra decebunt.

Felix

Felix illa dies, totumq́; canenda per orbem,
Quæ tibi, uitales cùm primùm traderet auras,
Contulit innumeras intra tua pectora dotes.
Mira subest grauitas inter fora: mirus omissa
Paulisper grauitate lepos. si carmina fortè
Nectere ludenti iuuat fluitantia uersu,
Aonium facilis deducit pagina carmen.
Siue chelyn digitis, & eburno uerbere pulsas,
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus,
Et te credibile est Phœbo didicisse magistro.
Nec pudeat pepulisse lyram, cùm pace serena
Publica securus exultent ocia terris.
Nec pudeat Phœbea chelys si creditur illis
Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus.
Ipse fidem mouisse ferox narratur Achilles,
Quamuis mille rates Priameius ureret heros,
Et grauis obstreperet modulatis buccina neruis.
Illo dulce melos Nereius extudit heros
Pollice, terribilis quo Pelias ibat in hostem.
Arma tuis etiam si fortè rotare lacertis,
Inq́; gradum clausis libuit consistere membris,
Et uitare simul, simul & captare petentem:
Mobilitate pedum celeres super orbibus orbes
Flectis, & obliquis fugientem cursibus urges,
Et nunc uiuaci scrutaris pectora dextra,
Nunc latus aduersum necopino percutis ictu.
Nec tibi mobilitas minor est, si fortè uolantem
Aut geminare pilam iuuat, aut reuocare cadentem,
Et non sperato fugientem reddere gestu.
Hæret in hæc populus spectacula, totaq́; ludos
Turba repentè suos iam sudabunda relinquit.

Te si fortè iuuat studiorum pondere fessum,
Non languere tamen lususq; mouere per artem,
Callidiore modo tabula uariatur aperta,
Calculus, & uitreo peraguntur milite bella,
Vt niueus nigros, nunc & niger alliget albos.
Sed tibi quis non terga dedit? quis te duce cessit
Calculus? aut quis non periturus perdidit hostem?
Mille modis acies tua dimicat, ille petentem
Dum fugit, ipse rapit: longo uenit ille recessu,
Qui stetit in speculis, hic se committere rixæ
Audet, & in prædam uenientem decipit hostem.
Ancipites subit ille moras, similisq́; ligato
Obligat ipse duos: hic ad maiora mouetur,
Vt citus & fracta prorumpat in agmina mandra,
Clausaq́; deiecto populetur mœnia uallo.
Interea sectis, quamuis acerrima surgant
Prælia, militibus, plena tamen ipse phalange,
Aut etiam pauco spoliata milite uincis,
Et tibi captiua resonat manus utraq; turba.
Sed prius emenso Titan uersetur Olympo,
Quàm mea tot laudes decurrere carmina poßint.
Felix, & longa iuuenis dignißime uita,
Eximiumq́; tuæ gentis decus, accipe nostri
Certus & hoc ueri complectere pignus amoris.
Quòd si digna tua minus est mea pagina laude,
At uoluisse sat est: animum, non carmina iacto.
Tu modò lætus ades, forsan meliora canemus:
Et uires dabit ipse fauor dabit ipsa feracem
Spes animum: dignare tuos aperire penates.
Hoc solum petimus: nec enim me diuitis auri
Imperiosa fames, & habendi sæua libido
Impu-

Impulerit, ſed laudis amor. iuuat optime tecum
Degere, cum'q; tuis uirtutibus omne per æuum
Carminibus certare meis. ſublimior ibo,
Si famæ mihi pandis iter, ſi detrahis umbram.
Abdita quid prodeſt generoſi uena metalli,
Si cultore caret? quid inerti condita portu,
Si ductoris eget, ratis efficit, omnia quamuis
Armamenta ferat, tereti'q; fluentia malo
Poßit & excuſſo dimittere uela rudente?
Ipſe per Auſonias Aeneia carmina gentes
Qui ſonat, ingenti qui nomine pulſat Olympum,
Mæonium'q; ſenem Romano prouocat ore,
Forſitan illius nemoris latuiſſet in umbra,
Quod canit, & ſterili tantùm cantaſſet auena,
Ignotus populis, ſi Mecœnate careret.
Qui tamen haud uni patefecit limina uati,
Nec ſua Virgilio permiſit nomina ſoli.
Mecœnas Tragico quatientem pulpita geſtu
Euexit Varium Mecœnas alta Toantis
Eruit, & populis oſtendit nomina Graijs.
Carmina Romanis etiam reſonantia chordis,
Auſoniam'q; chelyn gracilis patefecit Horati.
O decus, & toto meritò uenerabilis æuo
Pierij tutela chori, quo præſide tuti
Non unquam uates inopi timuere ſenectæ.
Quòd ſi quis noſtris precibus locus, & mea uota
Si mentem ſubiere tuam, memorabilis olim
Tu mihi Mecœnas tereti cantabere uerſu.
Poſſumus æternæ nomen committere famæ:
Si tamen hoc ulli de ſe promittere fas eſt,
Et Deus ultor abeſt: ſupereſt animoſa uoluntas,

Ipsáq; nescio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum: tu Piso latentem
Exere. nos humilis domus & syncera parentum,
Sed tenuis fortuna sua caligine celat.
Possumus impositis caput exonerare tenebris,
Et lucem spectare nouam, si quid modò lætus
Annuis, & nostris subscribis candide uotis.
Est mihi, crede, meis animus constantior annis,
Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum uicesima uenerit æstas.
Quòd si tam ualidæ mihi robur mentis inesset,
Et solidus primos impleret spiritus annos,
Auderem uoces per carmina nostra referre
Piso tuas: sed fessa labat mihi pondere ceruix,
Et tremefacta cadunt succiso poplite membra.
Sed nec olorinos audet Pandionis ales
Parua referre sonos, nec si uelit improba, possit.
Sic & Aëdonia superantur uoce cicadæ,
Stridula cùm rapido faciunt conuicia soli.
Quare agè Calliope, posita grauitate forensi,
Limina Pisonis mecum pete: plura supersunt,
Quæ laudare uelis inuenta penatibus ipsis.

Ciceronis locus à menda uindicatur. Eiusdem uerba in Nonio desiderata reponuntur. Cap. II.

INter reliquias laceri de Repub. M. Tullij operis, leguntur ex libro primo hæc uerba de pietate quæ patriæ debetur, transcripta ex Nonio Marcello, ubi de differentia in significato uocis Antiquus agit. sic enim inquit: Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est anti-

& est antiquior parens, quàm si quis (ut aiunt) curauerit: maior ei profectò quàm parenti debetur gratia. Quæ uerba ut sunt corrupta, nec genuinam Tulliani nitoris facilitatem seruant, ex uetustissimo nostro codice manuscriptio ita persanaueris. Et est antiquior parens, quàm is qui creauit: uult enim plus deberi patriæ communi plurimorum parenti, quàm priuatis uniuscuiusque nostrûm geniture autoribus. Post superiorem Ciceronis sententiam, in manuscripto meo leguntur ista, in excusis hactenus desiderata. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem lib. 3. Ego autem antiquissimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia est, quàm lucrum. Sentit, ni fallor, de Anacharsi philosopho sapiente, patria Scytha, qui pecuniam fastumque regium præ animi tranquillitate, quam docet philosophia, cõtempsit, quod de illo alibi lectum est. Ne uerò putet quispiam adulterinam esse librorũ ad Cæs. iuniorem inscriptionẽ, euincet facilè Nonius, nõ semel eorum librorum testimonijs usus: ut paulò ante hunc locũ in uerbo Vindicare: M. Tull. ad Cæs. iuniorem lib. 1. Quasi si me ad id beneficium accerseres, quo per te me unà cum repub. in libertatem uindicassem. quorum uerborum prior pars in aliam faciem conuersa, in meo codice legitur hũc in modum: Qui si nihil ad id beneficium adderes.

Adagium quo vſus eſt Varro obliteratum, in vſum reuocatur, emendaturq́;. Caput III.

ELegans eſt apud D. Hieronymũ parœmia, nõ dubiũ ex Græco fonte deriuata, qua ſimile ſimili, ut Caſcam Caſco obtigiſſe innuere uolentes, dignum acceſsiſſe patellæ operculũ dicebant. Græcè ſonat feſtiuius, εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα: ac ſi dicas, Inuenit olla ſeu patella operculum. Huius prouerbij emblemate Menippearum unam exornauit Varro. Conſtat autem fermè prouerbiales eſſe illorum librorũ titulos, ut oſtendunt illæ inſcriptiones, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. &, γνῶθι σεαυτόν. &, Mutuũ muli ſcabunt. item, ἄνω ποταμοί, quod deprauatũ eſt apud Marcellum, in Anoputio, in uoce Polliceres. Conſimiliter & iſtud de quo loquimur adagiũ, apud eundẽ paulò pôſt ita uitioſe legit ſcriptũ: Murmurari pro murmurare. Varro heurenulo paſtopoma περὶ ὑετ̃ μυνήτων: vbi cùm ex artificioſa cõiectura, tũ manuſcripti codicis opera, germana talis lectio reponenda uenit: Varro εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, περὶ γεγαμηκότων: id eſt, reperit olla operculum, de nuptis. Eam uerò lectionẽ ipſe literarũ ductus cõmonſtrat, heuren ẽ lopas to poma: nam poſtremum illud, περὶ γεγαμηκότων, his ipſis characteribus præfert exemplar manuſcriptũ, quod cõſonat cũ alterius tituli ſignificato, quo Caiũ Caiæ obueniſſe gratulantes, aut mordaci ſale Caſcam Caſco nupſiſſe inſimulantes, dignum patellæ operculum obtigiſſe prouerbialiter dicimus.

De

De Myrmecide Varronis locus à menda uindicatus & declaratus. Cap. IIII.

INter minutorum operum, quæq; uisum præ nimia exilitate penè subterfugerint, artifices, primum locum Myrmecidæ Milesio tribuit antiquitas: is nanq; inter cætera laudatæ industriæ monumenta, quadrigam sculpsisse ex ebore legitur, quam cum agitatore suo, musca alis suis cooperuerit, quod à Plinio Polyhistore libro septimo, capite uigesimoprimo, & libro 36. capite quinto, literis proditũ est, & ab Aeliano in omnigenæ historiæ primo repetitur. Addit quoq; Plinius nauem apiculæ pennis absconditam inter eius opera. Aelianus etiam elegiacum distichon in sesamo minuto legumine descriptũ aureis literis. Certè Cicero minutorum opusculorum fabricatorem fuisse non dissimulat in Academicis. De eo sentit M. Varro lib. de latina lingua sexto, corrupta in excusis exemplaribus Myrmetidis uoce pro Myrmecide. ita nanq; ibi lego: Etenim facilius obscurã operam Myrmecidis ex ebore oculi uideant, si extrinsecus admoueant nigras setas.

De columbis Aeliani locus ab interprete perperàm conuersus emendatur.
Caput V.

MIrum est quod de columbis in literas relatũ ab Athenæo est, autoritate Aristotelis, quòd uidelicet pullis exclusis columbus inspuat, saliuaq; eos lustret ad abigendã fascini uim. ita em̃ scriptũ inuenias apud illũ lib. 9.

ἐπῳάζει δ' ἐκ διαδοχῆς πᾶν τὸ περιστεροειδὲς γένος, καὶ γινομένων τῶν νεοττῶν ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει, ὡς μὴ βασκανθῶσι. quę uerba hunc in modũ transcripsit in primo Aelianus, ἐκ διαδοχῆς φασὶν ἐπῳάζειν τὰς περιστερὰς, εἶτα τῶν νεοττῶν γινομένων, ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, φασὶν, ἵνα μὴ βασκανθῶσι δι' ἄρα τοῦτο. in quibus uertendis operam lusisse interpres mihi uidetur, totoq́ue, quod aiunt, cœlo aberrasse, dum ea latinis auribus fide nescio qua sic appendit; Columbas succesßione perhibent ouis incubare, deinde pullis effectis, masculum eos fouere, repellentem ab ipsis omnem iracundiam, ut inquiunt, ne si non faciat, contentiones & lites exerceant. Cùm ego potius hac ratione uertendũ duxerim: Alternis incubant oua columbæ, uti perhibent: deinde pullis enatis mas inspuit, liuorem procul abigens, ut ne quid illis fascinus offi ciat. Vbi in postremis Aeliani uerbis dubito an non rectius legi poßsit, δι' ἀρᾶς, pro δι' ἄρα, ut ad fascinantium imprecationes referatur.

Locus Aristotelis & item Athenæi expensus cum Plinij uerbis. Cap. VI.

MEntio de saliuatione columbarum prouocat ut Aristoteli genuinam dictionẽ, pro adulterina quæ in uulgatis libris legitur, reponam, ubi de simili columbarum inspuitione uerba facit. Locus extat libro de historia animalium nono, ita descriptus: γινομένων δὲ τῶν νεοττῶν φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, ἧς διαμασησάμενος, ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς διοιγνὺς τὸ στόμα, προπαρασκευάζων πρὸς τὴν τροφήν. Hîc uox illa ἁρμοττούσης suspecta mihi

mihi habet & suppositítia pro ἀλμυρίζουσης, à sciolo quopiam in contextum intrusa: hanc etenim lectionem defendere mordicus neq; sine ratione posse mihi uideor, ex Plinio ita legēte: is namque uerbum penè de uerbo reddens sic inquit, libri decimi capite 34. Pullis primò salsiorē terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Accedit Athenæi in nono dipnosoph. autoritas, uerba Aristotelis citantis hunc in modum: ὁ δ' Ἀριστοτέλης φησὶν, ὡς αἱ περιστεραὶ γιγνομένων τῶν νεοττῶν γῆς ἀλμυριζούσης (quamquam impressus codex transposita una litera λαμυριζούσης præferat) γῆς διαμασησάμεναι, ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τροφήν. id est: Columbas dicit Aristoteles pullis enatis salsiusculam terram præmansam aperto ore inspuere, hac ratione eos capiendo cibo præparantes. Quòd autem non careat ratione, cur pullos suos salsioris terræ manso muniant columbæ, salis temperamentum docebit abundè, quod à medicis & physicis discas: nobis satis est non uanā interpolandæ uocis uiam commonstrasse.

Theodori Gazæ lapsus in Pyrallidis auis uoce manifestatur. Item Catulli uersus è Græco fonte indicatus. Cap. VII.

NEq; uerò ociosum fuerit reliquā partem de columbis exequi data semel occasione, in qua impegisse Gazam hominē doctißimum certò mihi persuadeo, uti mox indicabo. Inuenio autem columbarum plura gene-

ra, quàm aut quaterna, quod uoluit Callimachus libro de auibus: aut quina, ut Aristoteli uisum est. Nam primò est περιστερὰ seu Atticè περιστερός, ab amoris uehementia nomine indito, nobis columba & columbus, quo postremo usus est Catullus in epigrammate ad C. Cæsarẽ, uersu ex Alexidis Comici Concurrentibus translato, Vt albulus columbulus Dionæus: sic enim iste antea, ὁ λευκὸς ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερός. Deinde est τρυγὼν, qui nobis turtur: proximo loco φάσσα, nostri palumbim siue palumbum dicunt: deinceps οἰνὰς, quam Vinaginem uocat Gaza, syluestris columbæ genus. additur & πελειὰς, ab eodem Liuia, coloris liuidi argumento. Adijcitur alicubi ab Aristotele & φὰψ, quam cum φάσσα cõfundens Theodorus palumbem uertere non dubitauit, cuius apud Athenæum meminit & Aeschylus Tragicus, ibi:

σιτουμένην λύσανον ἀθλίαν φάβα.

Septimum genus dici πυραλλίδα inuenio, cuius meminerunt præter Aristotelem Athenæus & Aelianus, cuius auis etymon ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne deducens Gaza, ignariam uocauit, quum potius ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est, à tritico in quod pabuli gratia inuolet, Frugipetam dixisse debuerit: sonat nanque πυραλλὶς tritici assultatricem, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι εἰς τὸν πυρὸν: neque enim in genere columborum itidem ut in insectis inuenias, qui ad lucernas aut ad ignem aduolent, sed benè qui fruges triticeaq; sata impetant, uti alij legumina. Longè siquidem alia est hæc pyrallis, ab ani-

animalculo illo igniario, quod Pyralis Plinio, nonnullis etiam pyrausta uocatur, quod multo iustius ignarium Gaza nuncupauerit, quàm istud columbæ genus.

Nonij Marcelli testimonia duo ex Homero interpolata beneficio codicis manuscripti. Cap. VIII.

NOnij Marcelli doctissimi extra omnem aleam grammatici lectionem plurimum antiquitatis elegantiorisq; literaturæ cognitioni conducere, inficias ire potest nemo: sed tam crebris ille uulneribus saucius atque lacer est, tot tantisq; maculis καὶ ὑπωπίοις fœdè deturpatus, ut difficillimam susceptùrus sit maximeq; arduam prouinciam, qui Pæoniam manum illi autori admouere satagat: bonam tamen me operam nauaturũ aliquando in sanando eo confido, idq; uetusti codicis manuscripti beneficio, quod ubi commodum uidebitur, primo quoq; tempore præstiturus sum. In eo igitur autore, ubi de uentorum proprietatibus agit, ὑποβολιμαῖοι leguntur duo Homerici uersus, nihil ad loci intelligentiam facientes, aut etymi rationem, de quo agit, spectantes. Sed præstat integrum locum adscribere, qualis in impressis libris legitur. Austrum, inquit, qui græcè νότος, dictum ab humore & nebula, quòd νότις græcè humor latina interpretatione dicatur, ac sit is uentus sudoris effector, ut est Homeri: σὺν δ᾽ εὖρός τε νότος τ᾽ ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαής. Hunc ego uersum, Aristarchi ius si usurpare fas sit mihi, ut supposititium

eius loci iugulo, illiusq; uice, exemplaris manuscripti fidem secutus scribo, κατὰ δὴ νότιος ῥέεν ἱδρώς: quasi isto hemistichio dicti sui fidem autor quærat, quòd Notus uentus sudoris sit effector, quum Homero νότιος ἱδρὼς fuerit dictus, ac si austrinum sudorem dicas, nempe humidum. nam in altero illo uersu nulla uisit aut humoris aut sudorificæ qualitatis mentio. Sequitur deinde: Boream, hoc est, aquilonem ἀπὸ τῆς βοῆς, quòd sonorus sit & procellosus. Homerus, καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. In alio loco, ὡδὶ κραιπνὸν βορέην τάδε κύματα ἄξειν. Huius posterioris in locum substitue ex libro scripto non semel antea citato binos Homeri uersus ex Iliados decimoquarto, in quibus manifestò Boreæ etymon exprimitur, quod ille indicauit:

ὅτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ προτὶ χέρσον
ποντόθεν ὀρνύμενον πνοιῇ βορέω ἀλεγεινῇ.

Varronis monumentorum inscriptiones à macu lis asseruntur apud Non. Marcellum.

Caput IX.

TAm spissis maculis deturpatæ atq; adulteratæ sunt apud eundem scriptorem luculentissimi autoris M. Varronis librorum inscriptiones, ut conniuenter eos aut dissimulanter non queam præterire. Nihil enim occurrit ibi frequentius quàm, Varro Eudęmonibus: sed uitiata lectione, quum constanter ubiq; manuscriptus codex, quem ego magnifacio, & σκέθρῳ ταλαντῳ, quàm Hectoris corpus apud Lycophronem, digniorem iudico, Eumenidibus legat:

gat. ita γεροντοδιδασκάλῳ passim ex eo reponendum est, pro γέροντος διδασκάλου, effícto nomine ad instar ἀσωτοδιδασκάλου, quem Alexis Comicus docuerat. Rursus ubicunq; Tithonio & Titone & Titosne περὶ γήρως inuenitur, scribendum est Tithono περὶ γήρως. Tithonus enim Auroræ delitiæ ad extremum senium peruenit. Item quoties citatur Varro Sciamachia περὶ ταφῆς, legi debet, περὶ τύφου, de fastu: cũ umbratili enim pugna commune quid habet iactantia? eam siquidẽ lectionem in uoce Lucuus emendatiorem inuenias. Iam uerò in dictione Vulgus, ubi legitur, Varro Crono περὶ ταφῆς, ex manuscripto substitue, Cycno, pro Crono. Eandem uocem ex eodem adde in uocabulo Iteris, ubi de mutata declinatione agitur, hoc pacto: Varro cycno περὶ ταφῆς: rectissimè nanq; titulum illum scriptum inuenias capite de numeris & casibus, hunc in modum, Varro κύκνος περὶ ταφῆς. conuenit etenim titulus uterq; in cygni morte sepulturã suam funusq; lugubri cantu præcinentis. Mutuatus autẽ fuit titulum ab Alexide Comico, quem in κύκνῳ pro teste aduocat Athenæus lib. 2. Iam uerò & corruptissima lectione citatur Varro noprandis, in dictione Papauer, quum Admirandis ibi scribi oporteat hac ratione: Varro admirandis, Infriasse papauerem. pro eo quod est in uulgatis codicibus, Varro noprandis: infrias sene papauerem. Nostram lectionem cõfirmat Fl. Sosipater artis grammaticæ lib. 1. quem uide si lubet. Præterea apud Nonium in dictionibus Amnem, &

Singulum, perperã legitur, Varro περὶ πλούτου, de diuitijs, quum manifestariò ſcribi debeat περι-πλου̃, ſiue περιπλῷ, in luſtratione terrarum. Sic in uocabulo Spiſſum, pro περὶ πλου̃, περὶ φίλου, Errare-mus, ex manuſcripti exemplaris fide legemus, περιπλῷ, περὶ φιλοσοφίας, Et ne erraremus &c̃. Et certè minus deprauata eſt lectio in uoce Lucuus, ubi ſic legitur: Varro periplum libro ſecundo περὶ φιλοσοφίας, pro, περιπλου̃. Inſuper in uoce Præ-cox, peſsimè ſcribitur Peridebo, pro, Synephe-bis, aut ſaltem Ephebo περὶ ἐμμονῆς, uti alibi re-ctius legitur. Rurſus in uoce Conſcribellaui, pro, Varro columna ἡρακλῆς, reponito ex noſtro codice, Varro columna Herculis, περὶ δόξης. Ite-rum in dictione Plagæ, loco eius quod ibi legi-tur, Varro lege Meniados, admirantes quòd ſe-reno inde tenuiſſet: reſtitue ſic, Varro lege Me-nia: Admirantes quòd ſereno intonuiſſet. De-mum quotieſcunque uel Marco uel Bimargo ſcriptum reperitur, ſyncera & genuina libri in-ſcriptio reponenda eſt Margopoli: is enim eius eſt titulus, quem etiam περὶ ἀρχῆς, de dominatu nuncupauit: per Margopolin urbem Romam, inſanam luxuiꝗ; deditam, mihi uiſus innuere. Cæterùm quod mendum in uoce Oliuitatem eſt, Varro in gloperiton, certa ratione ſanare non auſim, niſi quatenus ſuſpicioni eruditæ lo-cus eſſe poteſt, quando legi poſſe uideatur non malè γλῶττα περιασῶν, uel una dictione γλωττοπε-ριασῶ, qua uoce rabula denotatur: ueſtigia e-nim harum literarum fermè monſtrat manuſcri

ptus

ptus codex, in quo extat ita, glotto peri oton.

Delentur plurima menda in epigraphis fabularum Plauti, Cæcilij, Accij, aliorumq́;, apud Nonium commissa.

Caput X.

QVid obstat quò minus in corrigendis nõnullis aliorum poëtarum epigraphis eandem remediorũ adhibendorũ uiam commonstrem, uibices & hyposphagmata suis splenijs inducturus? Ac primùm quidem festiuissimi Plauti, pro cuius Asinaria fabula notissima, perperàm Sisennaria legitur apud Nonium Marcellũ in uocabulo Cursura. Neque satis plenè legas apud eundem in dictione Oculitus, Corni qui amant, pro eo quod est, Plautus Cornicularia (est enim & istud fabulæ nomen, sed quæ temporum iniuria abolita est.) Qui amant &c̃. Similiter in uoce Præficæ, parum ritè ista leguntur: Plautus friuola, superboq́ꝫ omnes argutando præficas. clarius ita, Plautus Friuolaria: Superaboq́ꝫ omnes, & sic deinceps: nam Friuolariam agnoscit & Charisius. Illud uerò deprauatissimè omnium scriptum est in dictione Clunes. Plautus: Ambroico quas lupus ab armis ualeo: pro quo lego cõstanter, Plautus ἀγροικῷ, quasi lupus ab armis ualeo, clunes desertos gero: quod spectat ad uulgare dictum, quo lupum armos ualidos habere, sed impotentẽ atqꝫ imbecillum clunibus prædicamus. Quod autem ἀγροικῷ legendum sit, uel solus literarum ductus euincat: manuscriptum certè exemplar

abroico ſcribit. Conſtat autem ἀγροικὸν fabulam Plauto fuiſſe attributam, nam Plauti adulterinā agnoſcit apud Aul. Gellium Varro libro de comœdijs Plautinis, M. Aquilio eam aſcribens: alioqui Philemon Comicus & Antiphanes ſimiliter ἀγροικὸν ſcripſiſſe memorantur ab Athenęo. Secundo loco ad Cæciliū (cui primas inter Comicos defert Sedigitus) tranſeamus, qui Plotiū ſcripſit à Menandro conuerſam fabulam, Gellio teſte, quod nomen deprauatum eſt apud Nonium in dictione, Opulentitas, ubi Potio legitur malè. Scripſit idem & ὀβολοστάτην, quod nomen laceris artubus diſparatum eſt in tres uoces, obolio, iſta te, quum in Nonio dictione Delica, iunctim legi debeat, Cæcilius oboloſtate. Similis luxatio deartuatióue in uocabulo Pulchritas uiſitur: ſic enim illic legas, Cæcilius arpaio: Méne dij boni quid illud eſt pulchritatis. Ego ſic corrigo, Cæcil. ἁρπαζομένῃ: Dij boni quid illud eſt pulchritatis. Rurſus in uoce, Collū: Cęcilius Sarpazo: Mane hunc collum ludo præcipi iube. Ego repono, Cæcilius ἁρπαζομένῃ: Hunc collū ludo præcîdi iube. quę lectio integra manſit in dictione Exlex. Citat & Soſipater Cæcilij ἁρπαζόμενον, ſolo maſculei ſexus diſcrimine: adducit & ex Philemonis Comici ἁρπαζομένῳ teſtimonium Athenæus. Neq; minor eſt menda in eodē loco, ubi contiguis uerbis iſta leguntur: Idē ſcenophebis: cadretim res redit, imò collus nō res. Ego reſtituo ex manuſcripto: Idē Synephebis: Ad reſtim res redit &c̃. Quo in loco nō poſſum quin

quin etiam lepidiſsimũ Næuij dicterium à mendarepurgem. ubi nanq; legitur, Næuius: Cor utrum ſcapulæ plus angulus colli habeat neſcio: locum ita ex meo codice emaculo: Næuius Colace: Vtrum ſcapulæ plus, an collus calli habeat, neſcio. Quòd autem Cæcilij fabula fuerit Synephebi, neminem fugerit qui Ciceronis libellum de ſenectute triuerit, teſtimonium inde petentis. Scripſit Cæcilius & Hypobolimæum, quaſi ſubdititium dicas, cuius fabulæ meminit & Soſipater, quam de Menandro aut Alexi de Comicis conuertiſſe uidetur: quæ lectio apud Non. manſit integra in uerbo Rabere, niſi quòd pro Aſtrabia, manuſcriptus codex habet Raſtraria: at in uoce Singulatim, pro hypoboli, Hypobolimæum legit: eandemq; eſſe fabulam contenderim, quam Nonius alibi Subditiuũ uocat, græcam ut opinor uocem exprimere uolens. Prçter hæc citatur Ennius Hectoris luſtris, tu λύτροις legito: ita uocantur dona redemptoria, quibus Priamus Hectoris mortui corpus ab hoſte Achille redemit. Huc adde Accij Aeneadas ſiue Decium, qua fabula Romanorũ ab Aenea genus ducentium, ac præcipuè Deciorum, pro patria mortem oppetentiũ uirtutem extuliſſe uidetur, quod indicat uerſus ille quo apud hũc poëtam Decius iunior ſe pro patriæ ſalute dijs manibus deuoturum cõfirmat, ad patris exemplũ, ſic inquiens: Patrio exemplo & me dicabo atq; animam deuorabo hoſtibus. Proinde in uerbo Ignouit, malè ſcriptum eſt, Accius Aeneadis de

cimo:ſcribendũq́ꝫ, Accius Aeneadis aut Decio. ita diſtinguendũ eſt in uoce Sanguis, ubi perperàm, Accius Aeneadis: Aut Decio uim Gallicã. rectiſsimè uerò in dictione, Tumulti, Accius Aeneadis uel Decio. Neqꝫ ſilentio obmittã Laberij βελονιστρίαν, quam ad imitationẽ ἀκεστρίας Comici Antiphanis dediſſe illũ uериſimile eſt, utraqꝫ uoce ſarcinatricẽ ſignificante. Itaqꝫ apud Noniũ in aduerbio Efflictim, quãdo legitur, Laberius bello: inſtria domina noſtra priuignũ ſuũ amat efflictim: legendũ autumo, Laberius Beloniſtria. Reddamus uerò & Afranio Comico ſuã fabulã & lectionẽ integrã: nam in uoce Spiſſum ex manuſcripto codice ita lego: Afranius incẽdio: itaqꝫ ſpiſſum uidetᷓ fieri, nõ poſſum domi meũ uirum expectare, quem mihi ſtudeo iandudũ dari: pro quo uulgati codices habent, Afranius cædo: & pro poſſum, poſſunt: pro ſtudeo, ſtudio. Sed fortè quis pro Cẹdo, Cæco repoſuerit, quòd memoretᷓ & Plauti & Titinnij eo nomine fabula à Chariſio. ego uetuſti exemplaris fidem ſequor. Neqꝫ mihi tẽpero, quin Pomponij Comici locũ interpolẽ: nã ubi in uoce Primiter, hũc in modũ ſcriptũ extat: Põponius Accius geminis: quin bono animo es uideo, eripis primiter dapes: uetuſtus codex legit, Pomponius Maccis geminis: quin bono animo es uideo, eripuiſti primitus de pannib. quæ lectio confirmatᷓ & ab ipſo Nonio poſtea, ubi docet, pannibus dici pro pannis. quin & Pomponiũ Secundũ Maccis geminis prioribus teſtem aduocat alicubi Fl. Soſipater, ita ut binas

hoc

hoc nomine fabulas dediſſe iſte comicus uideat.

Quintiliani locus corrigitur, & Ennij apud Marcellum, item Varronis. Cap. XI.

ILlud item, tametſi nō magni momenti, apud Fabiū lib. 10. nō debet nō etiā in hunc ordinē referri, quo de Plauti fabulis cenſurā fert, ſic inquiens: In comœdia maximè claudicamus, licet Varro dicat Muſas, Aelij Stolonis ſententia, Plautino ſermone locuturas fuiſſe, ſi Latinè loqui uellent. Pleriq; codices, quos ſecuti uidētur Petrus Crinitus & Lilius Gyraldus, uterq; in libris de poëtis, ſcripſerunt Elpij Stolonis: at ego Aelij Stilonis legendū arbitror: iudiciū eñ illud de Plauto ex magiſtri ſui uerbis repetiſſe Varronē probabile eſt: is aūt fuit Aelius Stilo, quod in primo grāmatices à Soſipatro dictū eſt, & Priſciano li. 6. Quin & huius ipſius Stilonis crebra fit mentio in fragmentis Sex. Pompeij: uelut ibi, ut unū ex multis adferā, Sonticū morbū in xij. (uidelicet tabulis) ſignificare ait Aelius Stilo certum cum iuſta cauſa. Meminit eius & Plinius li. 9. natur. hiſt. & 33. cap. 1. Item Varro lib. 4. de lingua latina, ubi uitioſe Cornelius Stilo ſcribitur, pro Aelius Stilo. Porrò quia ſimilitudinis quid habet cū ſuperiore cenſura, Ennij ſententia, alieno, ut apparet, ſtomacho, ꝑlata de illo ipſo, ſed ꝓdigioſe deprauata apud Noniū, ſubijciet à me integritati ſuę reddita: *Enni poëta ſalue, qui mortalib. Verſus propinas flammeas medullitus.* Iambici ſunt trimetri, pro quibus prauè legitur in uerbo Propinare, *En uocas elue qui mortalibus &c.*

Apud M. Varronem libro de lingua latina versus Pacuuij emendatus. Cap. XII.

PAcuuianus uersiculus extat apud Varronē libro de latina lingua sexto, monstruose conspurcatus, hunc in modum:

Halyconis ritu littus peruolgans furor.

Hunc ego integritati suæ sic restitutū iri melius, imò indubitatius censeo:

Halcyonis ritu littus peruolans feror.

Videtur autem senarius detortus ex illo Alcmanis Lyrici:

ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἄνθος ἅμ' ἀλκυόνεσσι ποτᾶται.

Nota est de Cæyce Trachiniorū rege eiusq; coniuge Alcyone fabula, qui cùm eò fastus elati forent, ut proprijs nominibus compellari abnuerent, ascitis Iouis Iunonisq; nominibus, uindice Dei ira extincti in auium formam transierūt, ille naufragio submersus in Cerylum, hæc luctu exanimata ob mariti desiderium, in halcyonē. Porrò istud grauis superbiæ exemplum prouocat me ad adscribendum inauditum Pallantis Claudij Cæs. liberti fastidium, qui libertos suos non modò non dignabatur alloquio, sed etiam nihil unquam domi, nisi nutu aut manu significasse proditur à Cornelio Tacito: aut si plura demonstranda forent, scripto utebatur, ne uidelicet uocem cum illis consociaret.

Aul. Gellij & Ausonij poëtæ locus à uitio vindicatus. Cap. XIII.

APud Ausonium poëtam in Centone nuptiali perperàm ita legitur: Quid antiquissimi poëtæ Liuij

Liuij κροτοπαιγνίων libros loquar? quo loco ὀρωτοπαιγνίων legendum esse procliui lapsu certum est ex Prisciano & Sosipatro grammaticis: nam fœdior etiam in Gellianos codices irrepsit error libri secundi cap. 24. hunc in modum: Huius legis Lælius poëta meminit in Crotopægnijs: ubi non titulus tantùm libri malè habet, sed & autoris nomen corruptũ est, pro Liuio Lęlius. Constat autem Liuium Andronicũ plusculos libros ἐρωτοπαιγνίων olim scripsisse, quibus amatorios lusus prosecutus fuit: quam inscriptionem æmulati postero tempore Næuius & Pacuuius Erotopægnion libros edidisse leguntur apud Non. Marcellum, utrunque enim autorem Erotopægnion citat: nam in uoce Latibulet, mẽdose scriptum est, erotopecnion. Quod uerò sequitur in Ausonio: Quid Euemum, quem Menander sapientem uocauit? Euemerum lego: is etenim scriptor Messenius patria, libidines obscœnas spurcosque deorũ amores carmine euulgauit, ab Ennio postea in latinam linguam conuersus. Vnde sic quoque apud Sex. Pompeium legendũ est: Quam rem in medio (quod aiunt) positam Varro & Euemerus (non Eumerus) ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre.

Hiulcus locus in quo senarij duo Græci desiderabantur, apud Ammianum expletur.

Caput XIIII.

GEnios (quos & præstites, quòd actionibus humanis præsint, uocat Martianus Felix) hominum custodes cum Hesiodo

credidit omnis antiquitas, ita dictos quoniam à genitura unicuiq; adſocientur, quos à Virgilio etiã manes appellari autumat Seruius. De iȷs ſic Ammianus hiſt. lib. 21. Ferunt enim, inquit, theologi, in lucem editis hominibus cũctis, ſalua firmitate fatali, huiuſmodi quædam uelut actus rectura numina ſociari, admodum tamen paucis uiſa, quos multiplices auxere uirtutes: idq; & oracula & autores docuerũt præclari, inter quos eſt etiam Menander Comicus, apud quem hi ſenarij duo leguntur. Hactenus ille: ſed quorum teſtimonium aduocat iambici deſiderantur, relicta lacuna, quam ex Euſebio de præparatione Euangelica 13. explere licet: illic enim integri leguntur hi duo, de quibus loquitur, ſenarij:

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου, hoc eſt:
Mortalium cuilibet nato ſuus
Vitæ cuſtos rectorq; genius iungitur.

Hos itaq; diligens lector ſuo in codice adſcribere poterit. Citat eoſdem non plenè tamen Theocriti ſcholiaſtes Idyllio ſecundo his uerbis: *δαίμων ἀνδρὶ παρίσταται εὐθὺς γενομένῳ.*

Quæ dicatur apud Petronium Arbitrum margarita tribacca, ibidemq; locus caſtigatus. Cap. XV.

APud Petronium Arbitrum Satyrographum de ciconia leguntur ſequentes uerſus mendis referti:

Ciconia etiam grata peregrina hoſpita,
Pietatis cultrix, gracilis pes è tota liſtria.
Auis exul hyemis, titulus trepidi temporis,

Nequi-

Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribaca iudica.
An ut matrona ornata faleris pelagus
Tollat pedes indomita in strato extraneo.

quos ita legendos iudico:

Pietatis cultrix, gracilipes, glotoristria, aut ut alij malunt, choralistria,
Auis exul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit tuo.

Inuehitur enim in Romæ luxum. Pergit deinde per interrogationem conuiciatoriam:

Quô margarita cara, tribacca, Indica?
An ut matrona ornata phaleris pelagijs,
Tollat pedes &c. hic tribaccã dixisse mihi uidetur margaritã, quę tribus baccis unionibus'ue inauri insertis cõstabat: solebant eñ binos ternosq; elenchos (ita uocãt margaritas in longũ fastigiatas) aurea bractea cõiunctos auribus suspendere. quod nõ reticuit Plinius acerrimus luxuriæ Romanę exagitator, quũ lib. 9. ca. 35. sic ait: Hos digitis suspẽdere & binos ac ternos auribus, fœminarũ gloria est. At baccarũ appellatio pro unionibus, uel in illo Virgilij elucescit: Colloq; monile baccatũ. Quòd aũt Indica legendum sit, docebit etiã Plinius loco antea citato: nam quũ principatũ culmẽq; rerũ omniũ precij margaritas tenere dixisset, subiungit, Indicum eas maximè Oceanum mittere. Phaleras uerò pelagias appositè uocat ipsas margaritas, uelut ornamenta fœminarũ cultus è pelago, hoc est, con chylijs marinis quæsita. Quod uerò in eiusdem

Arbitri fragmento aliquanto pòst legitur: Visebamus nos omnia per foramē ualuæ, quod paulò antè ausa hostialis rupta laxauerat. Rectius hunc in modum scribetur, quod paulò antè ansa ostij disrupta laxauerat. Item sub finem uersus illos,

Cui læsos uiridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumq; tuis imponit bipeplis.

ita concinno atq; repono:

Cui Lesbos, uiridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumq; suis imponit Hypæpis.

Est autem Lydiæ oppidulum Hypœpa, ut in undecimo Metamorph. testatur Ouidius,

Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypœpis.

Alioqui etiam Dianæ sacer hymnus Hypœpus est, Theodorito teste.

Quam ob causam Aegyptij olim & Iudæi à suilla abstinuerint. Cap. XVI.

QVa ratione moti Aegyptij à suum esu abstinuerint se, religionē ne, an odio & auersatione quadam animantis, controuersum posuerunt autores: nam Aelianus libro de Animalibus decimo, illos propterea suem odisse cōmemorat, quòd carnibus humanis non abstineat: non immeritò ergò illos auersari bestiam anthropophagon. Eudoxus aliam adducit causam, cur Aegyptij sues nō iugulent, quòd greges earum aruis immittere consueuerint, ut proculcando rostrisq; fodiendo humum euerterent & sata adobruerent, quò sic contecta ab uolucrum iniuria immunia essent. Quæ ratio repe-

repetitur etiam à Calliſtrato apud Plutarchum in ſympoſiacôn quarto, ubi ait, Sacerdotes Aegyptios ſuem ideo colere, quòd prima roſtri acumine tellurem findendo, aratri uſum oſtenderit: unde ruſtico inſtrumento Vomeri nomen ὕνις, à ſue uidelicet, quæ ὗς illis dicitur. quanquã refertur illic & alia cauſa, qua ſuillæ carnis eſus contagioſus eſſe perhibetur, & uitiligines, lepras, cutisq́ aſpredines conciliare, quæ uitia illi non ſine iuſtiſsima cauſa deteſtati fuerint. Quibus dictis conſonat quod à Manethone Aegyptio proditum eſt, eos qui ſuillo lacte utuntur, lepram & alphos incurrere. Annotatur & illud ab Aeliano, ſues Soli Lunæq́ inimicas ab Aegyptijs exiſtimari, ac propterea Lunæ immolari, nec alteri deorum cuiquam. Sic Athenienſes in myſterijs Cereri ſacris ſuem mactare, uelut ſegeti ſatisq́ aduerſam. Equidem beſtiæ in uictu ob ſcœnitatem, qua præ cæteris luto delectatur, ac in ſterquilinijs locisq́ cœnoſis libentiſsimè uolutatur, in cauſa potiſsimum fuiſſe arbitror, cur ſuillæ eſus edicto legis Moſaicæ Iudæis prohibitus fuerit, ut allegorico tropo abſterrerentur à peccatorũ lutulento uolutabro. Cur uerò ſuem Veneri immolaſſe Argiui legantur (quod Callimachi teſtimonio ſcribit Athenæus) eueniſſe puto, ſacriq́ occaſionem natam ex Adonidis Veneri tantopere dilecti nece, quem ſuis dente occubuiſſe ſcribunt autores. quod cõfirmauit & Sex. Pompeius, ſic ſcribens: Suillum genus inuiſum Veneri prodiderunt poëtæ, ob interfectum ab

apro Adonim, quē diligebat dea. Cōſimilia ſcribit & Nonnus Panopolitanus Dionyſiacôn lib. 41. dicens inter cæteras animantiū ſpecies Venerem ſolùm aſpectū ſuū aprorum'ue abhorruiſſe, ἐπεὶ συὸς ᾖκόν μορφῆς Ἄρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων Ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. id eſt:

Mars quia zelotypus, ſpeciem ſuis improbus olim
Mentitus, pulchrū letali uulnere Adonim Conficeret.

De Garo locus Martialis interpolatus & expoſitus. Cap. XVII.

GArū tantopere priſco ſeculo nobilitatū, conſtat ſaniē fuiſſe cruentā ex inteſtinis piſcium, præcipuè ſcombrorum, quos macquarellos recētior ętas nominat, eliquatā, quod à ſalſamenti conditaneo iure ταριχηρὸν epitheto dixit in Triptolemo fabula Pherecrates Comicus. Laudatiſsimū aūt maximiq; precij fuit, q̊d Garū ſociorū uocitabant ſuperbo admodū titulo, unde pulchrè Epigrammatarius in xenijs:

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo,
Accipe faſtoſum, munera rara, garum.

Sic enim interpollem locum dare placuit ex uetuſtiſsimo eoq; emendatiſsimo exemplari manuſcripto, pro eo quod in excuſis eſt, fæcoſum. quî nanq; potuit cōmendare garum fæcoſum. rariſsimi muneris nomine, quum illud quod fæculentū aut fæcis inſtar in cophino delicuerit, halecis nomine notius nūcupatum fuerit? At illud, ſociorum ſuperbo nomine dictū, agnouit Plinius libro nono, ubi M. Apitium hominem

ad

ad omne genus luxus mirum, mullos in sociorum garo (nam ea quoq; res, inquit, cognomen inuenit) necari præcellens putarit. Item Ausonius ad Paulinum scribens: Scis autem, inquit, me id nomen muriæ quod in usu uulgi est, nec solere nec posse dicere, cùm scientissimi ueterũ & græca uocabula fastidientes, Latinum in gari appellatione non habebant: sed quocunq; nomine loquar, liquor iste Sociorum uocatur. Vides ut superbum arrogansq; nomen utrobique audiat garum. At ne quis fastosum respuat ellipticè pro fastuoso, uelut alienũ à poëticis numeris, exemplum adferã testimonij loco ex Annæi Lucani elegantissimo opusculo ad L. Calpurniũ Pisonem scripto, ubi sic legitur:

Raráq; non humilem calcat fastosa clientem.

M. Varronis locus apud Nonium Marcellum emendatur. Cap. XVIII.

MAgnam inuidiam omnibus seculis sustinuit magnatum potentia, quòd inferiores se oppresserint semper. Eam sententiã appositissimè reddidit Varro in Menippeis, libro quem Margopolim, siue περὶ ἀρχῆς inscripsit, uersibus ita ut nũc legunt, corruptioribus apud No. Mar. unde ea ipsa sentẽtia exculpi nequeat: sic etenim apud illũ in uerbo Comest, legere est:

Nam humanis omnia sunt paria, qui te plus urget,
Pisceis ut sæpe minutos magnus comest, ut aueis enecat accipiter. Tu repone uersus suis numeris ita ex manuscripto codice, cuius fidem sæpius iam antea approbauimus.

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, urget: pisceis ut sæpe minutos
Magnus comest, ut aueis enecat accipiter.

Citat ita corruptos, ut antea indicauimus, etiã Perottus in glorioso illo suo Copiæ cornu.

Philostrati locus expositus contra Lilij Gyraldi sententiam. Cap. XIX.

MOrsinius poëta traducitur ab Aristophane frigidus ac insulsus, quo nomine explosus sæpenumero fuit & exibilatus è theatro, ut indicant scholia. Hinc putat Lilius Gyraldus multæ alioqui lectionis uir in historia poëtarum quam scripsit, profectum esse responsum Apollonij Tyanæi ad Domitianum Cæsarẽ, οὐ μέν με κτανέειν, ἐπεὶ οὔτοι μόρσιμος εἰμί, hoc est, ut ipse interpretatur: Non me rex occîdes, non enim Morsinius ego sum. Qua in re pudendus hominis error elucescit, quum μόρσιμος illic à fato neci destinatum significet, uolueritq; Tianæus Cæsari Homerico uersiculo indicare, nondum fatale suum adesse tempus, quo à fatis decretum sibi sit mori: siquidem fidem dicti cõprobauit euẽtus, uti prodidit Philostratus, disparuisse illum ex oculis subitò euanidum scribens: ita ut rectius uersiculum illum conuertere sic liceat,

Non me interficies, nanq; hoc tibi fata negarunt.

Repetuntur Philostrati uerba etiam à Suida, apud quem perperàm Δομέτιον pro Δομετιανόν scriptum est in uoce μόρσιμος.

Germa-

Germanici Cæsaris locus emendatur. Caput XX.

IN Arati phænomena, prçter Achillẽ & Theonem qui Græcè scripserunt, circumferuntur hodie Germanici Cæsaris nomine cõmentaria, quæ tametsi docta sint & multam autorum nobis ignotorum mentionẽ faciant, haud facilè mihi Germanici nomen probant. In ijs castigandis operam collocare, esset Augiæ repurgare stabulum: nequeo tamen quin locum unum atq; alterum de luna sub calcem libri à mendis liberem. nam ubi de Lunæ potẽtia agit, detrimenta eius & augmenta, non solùm terram, sed & lapides & cerebra (malè etenim legitur, crebra) animantium, & quod magis incredibile sit, etiam lætamina sentire dicit, quæ in lunæ crementis eiecta uermiculos parturiant. Cuius rationem legas apud Plinium lib. 18. cap. 32. monentẽ stercus nisi decrescente luna non tangendũ esse, eò quòd omnia quæ cæduntur, carpuntur, cõduntur, innocentius decrescẽte luna, quàm crescente fiant. Sequitur deinde in Germanico: Deniq; crementis lunæ abscissa ligna furfuraceis tinearum terebra manibus fistulascunt: tu lege, terebraminibus. Illud uerò, Nemoribus quoq; adesse dicit, quòd omnis uenatio plus nocte quàm die dormiat: legito ex Placiade, apud quem integrius ista perscripta sunt, plus nocte pascatur, dieq; dormiat. Postremò quæ mox subnectuntur, in hanc formam reponito. *Siue Endymionem* (expungendo, quòd) amasse fertur, quia

nocturni roris humor, quem ἀπόῤῥοια siderum atque ipsius lunæ (pro, qui est siderum quoque) animandis herbarum succis insudat, pastoralibus prosit successibus (pro, & past. prosunt succesſ.) Porrò uersus ille Germanici de Iouis nutrice capra Amalthæa, qui sic in uulgatis codicibus excusus legitur,

Sidere quæ claro gratum te gestat alumnum.

purius rectiusq́ue scriptus citatur à Lactantio Firmiano libro primo capite uigesimoprimo:

Gratum testatur alumnum.

Omissa quædam in impressis Nonij Marcelli exemplaribus, suis locis reponuntur. Cap. XXI.

NEque malè collocaturũ me operam arbitror, si quædã in Nonio Marcello omissa à chalcographis, suis quæque locis interseram: nam omnia quæ sparsim toto opere desiderantur reponere, non unius libri materia fuerit. Primùm ubi agit de uocabulis ab A litera incipientibus, in uoce Abstemius, addunt in manuscripto ista: Abstemius est qui nouit, quo rete leporem tenebat, lupum non teneri. Deinde in litera B, post explicatam dictionem Biuiras, subnexa leguntur hæc: Bouinatores quos nunc malitiosos & tergiuersatores dicimus. Lucilius lib. 11. Hic strigosus bouinator, ore improbus duro. Præterea ante dictionẽ Conspiciliũ, infarcienda ueniunt ista quæ sequuntur. Cõmemoramentum. Cæcilius Plotio: Pudebat, credo, cõmemoramentum stupri. Rursus in uoce Depsere, citatur

tur quidem Homerus in Odyſſea, ſed omittitur teſtimonium poëtæ, loci hiatum commonſtrante lacuna, quod ex Odyſſeæ duodecimo codex meus rectè adſcribit, κηρὸν δεψήσας μελινδέα. Denique quod in uocabulo Satu, ex Accij Telepho corruptiſsimè nunc legitur, Profecti quanquam eſt ortus meliori ſatu: ita corrigito: Profectò haudquaquam eſt ortus mediocri ſatu. id quod corollarij uice adijcere libuit.

Plinij Secundi locus vnus & item alter emaculantur. Cap. XXII.

EOrũ qui Plinianæ hiſtoriæ libris caſtigangandis manum admouerunt, uel ſola nomina enumerare difficile fuerit, uſqueadeo multi ſunt: omnes certè in præclaram laudatiſſimamq́ operam incuberunt: & ut res feliciter ceciderit, non tamen potuerunt immenſum illud mendarum pelagus exinanire, cùm propter altiſsimam minimeq́ uniformem rerum abditarum ſcientiam, tum propter meliorum codicũ eorumq́ præcipuè autorum unde opus tam uarium conſutum eſt, penuriam. Iuuabit tamen & in hanc partem uocari, optimeq́ de rerum naturæ cognitione merito ſcriptori opem ferre pro noſtra facultate, quędam ſanando, nonnulla indicando, ſeduliq́ lectoris induſtriam acuendo. Primùm enim lib. XVIII. cap. XXVIII. ubi legitur uulgò, A ſolſtitio ad fidiculæ occaſum VI. calend. Iunij Cæſari Orion exoritur. Quis non uidet, Iulij aut Iulias legi oportere? quippe cùm pręceſſerit illud, à ſolſtitio, quod olim ad ſextum

Cal.Iulij computabant.Illud uerò quod mox ſequitur de Procyone,Et autem magnopere pertinens:lege uti in Cæſaris Dictatoris tabula de aſtris legitur, ad æſtum magnopere pertinens: eſt enim illud ſidus in primis æſtuoſum.Deinde illud, xvj. Calend. Auguſti Aſſyriæ Procyon exoritur : in Cæſare ſcribitur loco Procyon, Chiron,quod mihi ſuſpectũ eſt. Præterea, Dein poſtridie,ferè ubiq; : aliàs legitur, poſt triduum ferè. Quod autem eodem capite de tempeſtatum generibus legitur, inſigni macula deturpatum eſt,atq; ita ex meliori codice reponendũ: Vnum quod tempeſtates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; ſimilia intelliguntur: quæ cùm plenilunio acciderint,ui maiore impelluntur.pro quo in uulgatis libris legimus,quæ cùm acciderint,uis maior appellatur. quę lectio fatua eſt omnino,nihilq; ſalis Pliniani habet:at prior illa plena eſt, nuſquam ἐλλειπὴς, & aperta, qua uis ingens plenilunij in tempeſtates declaratur. Neq; uerò ocioſum fuerit diuerſam lectionem indicare in ſequẽtis capitis initio,ibi: Nanque Vergilię priuatim attinent ad fructus:aliter legitur,primatum tenent.

Arnobij locus à macula vindicatus, & Euſebij interpretis inſignis error. Cap. XXIII.

ARnobius Lactantij pręceptor,pius cumprimis ſcriptor,& durior licet,abſtruſiſſimæ tamen antiquitatis & omnigenæ eruditionis cognitione refertiſsimus, ſeptẽ aduerſus gentes libros ſcripſit,à ſciolis & naſutio-

tribus malè aliquibus in locis habitos, in quorũ quinto, ubi myſteriorum Eleuſiniorum ritum ſuggillat, & quid ab initiatis reſpondeatur, recenſet, macula nõ leuis in excuſis libris inſedit, quando ſic ibi legitur: Ipſa denique ſymbola, quæ rogati ſacrorum in acceptionibus reſpondetis: ieiunaui, atque ebibi cyceonem, extra ſumpſi, & in calathum miſi, accepi rurſus, in ciſtulam tranſtuli. quum pro illo, extra ſumpſi, reponendum ſit, è ciſta ſumpſi. Emendationis uiam aperuit Euſebius Euangel. præpar. lib. 2. totidem uerbis repetens illorum ſymbolon quod conceptis uerbis accinere ſolebant: ſic enim inquit, κἄστι τὸ σύνθημα ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην, hoc eſt: Hæc formula eſt teſſeræ Eleuſiniorum myſteriorũ: Ieiunaui, cyceonem bibi, è ciſta ſumpſi, operatus in calathum depoſui, & è calatho iterum in ciſtam. Vides apertè, è ciſta legi debere: nuſquam enim extorum fit mentio, uictimas non admittentibus his ſacris, ſed placentas, ſeſama, papauerum capita, & id genus alia, quæ myſticis illis ciſtulis includebantur, uti paulò pòſt idem autor cõmemorat. Cæterũ Euſebij lectio mouit mihi ſtomachum, interpretis Georgij Trapezuntij uerba & ineptam uerſionem cum Græcis conferenti, quæ citatur etiam à Lilio Gyraldo in ſyntagmate de Proſerpina, hunc in modum: Sed nequeo latius huius Pherephattæ ſacra enarrare, quaſillum, rapinam Edoneæ, terræ hiatum, ſues Eubolei, quas eodem

hiatu ſimul & duas deas abſorptas fuiſſe aiunt: unde Megarenſes in Theſmophorijs ſues immittunt. Quam abſurdiſsimam uerſionem ita interpolauero. Vis'ne Proſerpinæ florum collectionem tibi narrem? & calathum, raptum à Plutone factum, terræ diſceſsionem, & Eubulei ſues ſimul cum Deabus telluris hiatu hauſtas, qua de cauſa in Cerealibus ædita uoce exclamantes, porcos exigunt atq; eliminant. Id nanque ſonat uerbum μεγαρίζειν. Græca uerba, quia cuiuis obuius autor eſt, in præſentia omitto, ut prolixitatis faſtidium uitem.

Varronis uerba emendantur apud Nonium.
Caput XXIIII.

LAudatiſsima eſt & ſaluberrima eadem ſententia, μηδὲν ἄγαν, Nil nimium: de cuius autore uaria eſt diſceptatio: nam Chiloni dictũ iſtud aſcribunt Pindarus & Critias: Theophraſtus Siſypho: pleriq; Thaleti Mileſio: nonnulli Sodamo, uti teſtatum facit Tegeaticum oraculum, quod ita habet:

Ταῦτ' ἔλεγεν Σώδαμος Ἐπηράτου, ὅς μ' ἀνέθηκεν,
Μηδὲν ἄγαν, καιρῷ πάντα πρόσεστι καλά.

Quod innuit Sodamum Eperati filium, uotiuæ tabulæ poſitorem, has extuliſſe ſententias, Ne quid nimis: &, Tempori omnia rectè fieri. Dictum autem illud, μηδὲν ἄγαν, corruptè legitur uerbis Varronis apud Nonium, in dictione Medioxumum, ubi ita ſcriptum inuenias: Quid aliud eſt quod Delphica canat colũna literis ſuis, ἄγαν μέθην, reponito quod admonuimus, ἄγαν μηδὲν,

δὶν, ex fide exemplaris uetuſti manu exarati.

Velleius Paterculus à menda liberatur.
Caput XXV.

APud Velleium Paterculũ, qui mira compendiȷ felicitate res Romanas adſtrinxit, ubi de Corinthi ruina ſcribit, error non uulgaris in impreſsis codicibus inoleuit. Si quidem ubi legitur, L. Mummius Corinthum poſt annos nongentos quinquaginta duos, q̃ à Belete Hipponis filio erat condita, funditus eruit: ex hiſtoria ſcribendum, quàm ab Alete Hippotis filio erat condita. Aletes nanq; Hippotis filius ab Hercule ſextus Corinthum, antea Ephyren dictam, in Iſthmo cõdidit, uti oſtenditur eiuſdẽ ſcriptoris uerbis, & cõfirmat Pindari ſcholiaſtes in Iſthmiȷs: unde & Αλητίδαι, inquit, uocant Corinthiȷ: quo nomine uſus eſt & Callimachus uerſib. à me alicubi ſuperius correctis, ibi:

καί μιν ἀλητίδαι πολὺ γεγειότερον.

Aletes enim de Corinthi regno Dodonæum adiȷt oraculum, ubi reſponſum illi fuit, tum demum imperium urbis obtenturũ, ubi glebam illi quiſpiam porrexerit, addito cõſilio ut rem aggrederetur ſolenni feſto, quo frequens populus coronatus incederet. Itaq; Corinthũ ueniens, ab agricola panẽ popoſcit, cuius uice glebã donatam accepit, feſtumq́; tunc agebatur fortè, quo ciuitas parentalia defunctorũ manibus agebat: quocirca cunctis ad ſuorum monumenta occupatis, adortus urbẽ Aletes, pacto prius cum natu minore Creontis regis filiarum connubio,

reſeratis per illam portis, arcē obtinuit, urbiſq́ imperio potitus eſt. Hæc paulò prolixius ex Pindari græcis ſcholijs in Nemea: quanquam & apud Eraſmū in adagio, Iouis Corinthus, fabula iſta legatur ex eodem tranſcripta.

In Athenæo repoſiti duo hactenus deſiderati ſenarij uerſus. Cap. XXVI.

LEpidum miræq́ elegantiæ ænigma apud Athenæum Dipnoſophiſtarū decimo legitur de Somno ex cognomine Alexis Comici fabula, ſed duobus ſenarijs iambicis mutilatum, quos ex Euſtathio Iliad. ultimo reponere libuit, ut & hiatum indecorū uelut ancteribus additis ſanaremus, & ſenſum pleniorem redderemus: quæ ita habent:

οὐ θνητὸς, οὐδ᾽ ἀθάνατος, ἀλλ᾽ ἔχων τινὰ
σύγκρασιν, ὥστε μήτ᾽ ἐν ἀνθρώπου μέρει,
μήτ᾽ ἐν θεοῦ (aliàs θεοῖς) ζῆν, ἀλλὰ φύεσθαι τ᾽ ἀεὶ
καινῶς, φθίνειν τε τὴν παροῦσαν, ἔμπαλιν
ἀόρατον ὄψιν, γνώριμος δ᾽ ἅπασιν ὤν.
Pu. παίζειν σὺ χαίρεις ὦ γύναι μ᾽ αἰνίγμασι.
Fœ. καὶ μὴν ἁπλᾶ γε καὶ σαφῆ λέγω μαθεῖν.
Pu. τίς οὖν τοσαύτην παῖς ἔχων ἔσται φύσιν;
Fœ. ὕπνος βροτείων ὦ κόρη παυστὴρ πόνων.

Vbi coniugata quæpiam, uirgini ænigma proponit & explicat, dicens eſſe quendā neq́ mortalem, neq́ rurſus immortalem, ſed utriuſq́ temperamento conſtantem, quippe qui neq́ hominis portionem, neq́ item dei, uiuendo obtineat, ſed cuius ſemper nouo quodam modo & naſcatur & intereat ſpectrum, nunc præſens, nunc inuiſile,

uiſile, cunctis tamen illũ mortalibus haud ignotum. Reſpondet uirgo, ludi ſe ænigmatibus. cui illa uiciſsim ſe manifeſta & obuia prodere profitetur: proinde uirgo ſciſcitatur, quis ille ſit puer cuius tanta uis eſſe perhibeatur. Demum illa nodum explicat, dictitans eum Somnum eſſe, qui mortalium laboribus quietem adferat.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM FINIS.

PRVDENTISSIMO ET SPECTATISSIMAE ERVDITIONIS VIro D. Martino Aedituo Amsterodamo, rei medicæ experientiß. Doctori, Hadrianus Iunius Hornanus Medicus salutem optat.

MAgna est in utranq; partem consuetudinis uis atq; tyrannis, humanißime Martine, ut quidq; aut damnet libenter nouum & recens, aut longo usu receptum probet, ad exemplum morosæ senectutis, cui noua semper sordent, uetera cumprimis arrident & commendantur, quantumuis illaudatiora. Quod ut argumentis doceri multis potest, ita nunc de industria silentio præteribo cætera omnia, solùm de recepto superioribus annis alendæ comæ more, nũc desito & abrupto, ac propterea magnam apud populareis meos inuidiam sustinente, uerba facturus. Quod equidem argumentũ non maleuolentiæ stimulo actus in manus accepi, sed ut iustam consilij factiq; mei rationẽ, quoad eius fieri possit, instituerem, nouitatisq; opinionem ex animis quorundam consuetudinis iure nimis abutentium excuterem. Nam quum paucos ante annos ex Italia (quò ad capiendum animi cultum fueram profectus) in patriam redissem attonso uertice, ex more Italæ gentis, cui me (sicuti πολύτροπον uirum decet) in cultu non infeliciter attemperaram, pleriq; difficiles homines & refra-

refractarij, qui cum Aglao Arcade nunquam patriæ, ut ille agelli sui, fines excesserant, cœperunt obgrunnire, factumq́; graui uiro, qualem deceret esse medicũ, indignũ suggillare. Quapropter tum temporis, ut potui, uindicaui me ab inueterata illorũ & improba pertinacia, quam tamen difficillimum fuit altißimis radicibus insidentem euellere, aut quod Græci dicunt significantius, λουσοποιὸν eluere. Arcades more suum glandibus uesci solitos, esum cerealium frugum aspernatos legimus. Qui uapidum haurire consueuere, generosissima quæq; uina respuunt. Antipodes ex altißima Platonici specus caligine eruti, gratißimã hanc rerum faciem, almamq́; lucem auersantur, longeq́; præoptant ad consuetas redire tenebras. Sic isti pristinæ consuetudinis legem tenere mordicus malunt, quàm ad noua, licet potiora, transire. Medæa Ouidiana uidet meliora, probatq́;, sed deteriora sequitur. At isti animaduertũt quidem meliora, haud probant tamen, & prauitatis erroribus imbuti, peiora amplecti non desistunt. Proinde pleniorem super hac re uelificationẽ, quam tunc animo conceptam premere in cõmodius tempus operæprecium fore uidebatur, nunc adornare uisum fuit, præsertim quum lusus iste non sit prorsum illiteratus, (nisi me mea fallit φιλαυτία) imò seria quoq; ducat. Porrò quum ternas ferè scribendorũ cõmentariorum rationes olim fuisse obseruemus, ut aut literatos lusus in publicum darent, aut ut amicis gratificarentur, familiariumq́; precibus acquiescerent, aut cum Platone

ſenilis obliuionis remedium quærerent. quam philoſo phi ſententiam exprimēs Cicero, uindemiolas omneis eò reſeruare ſe ait, ut illud ſubſidium ſenectuti paret. Certè prima ratio noſtro huic luſui patrocinium adſe ret, ut ſpero. Alioqui fateor argumentum eſſe per ſe te nue & exile, ſed interdū etiam ad minutiora iuuat deſcendiſſe. Sunt autores non pauci, qui ſimili in genere ludere non fuerunt grauati. Culicis encomium ſcripſit Maro, Lucianus muſcæ, pulicis Michael Pſellus, & apud nos (niſi mentitur titulus) Naſo. Laudatur ab He raclide Lycio Labor, ab Ariſtophane Paupertas. Mor tis præconium extulit Alcidamas, Dion Pruſiæus comæ, Syneſius caluitij, calculorum Polycrates, Clitarchus teredinis, Quartanæ Phauorinus: bombycum, ſa lis & ſomni laudationem alius quiſpiam. Stultitiæ nuper Eraſmus. At noſtrum hoc argumentum proſequi non piguit argutiſsimum philoſophorū Chryſippum, toto fermè quarto librorum de honeſto & uoluptate. Equidem non profiteor hoc libello ueritatē ipſam abſtruſam ex altiſsimo Democriti puteo reuocaſſe me, ſed illuſtrare tantùm conatum, ut moroſitatem quorundam, meum meiq; ſimilium factum damnantiū caſtigarem. Proinde per capita malui delibare argumen tum iſtud, quàm continente oratione ac perpetua urgere: neq; uerò tyrannicè ſancire, quod nobis probatur, ſed multiplici ſolùm autoritate & probabilibus ra tionibus id uindicare placuit. Quòd ſi quis pro inuete rata libidine antiquis mordicus inhærere malit, quàm

erro-

errorem agnoſcere, & agnitum perſequi, huic Martia lis illud occinuero: Non intret Cato theatrum meum, aut ſi intrauerit, ſpectet. Tu pro tuo candore, benigna fronte libellum excipies, benignioribus oculis ſpectabis & leges: aut ſi hoc non merebitur, pro tuo arbitrio in eum ſtatue quicquid libet, ſiue flammis dedi uelis, ſiue aquis interire. Vale amicorum candidiß. Harlemi, ſexto Idus Aprileis, anno 1556.

Syllabus autorum, quorum ſumus vſi teſtimonio, in hoc de Coma commentario.

Græci autores ſequuntur alphabeti ſerie.

Adamantius.
Aelianus.
Aeſchines orator.
Aeſchylus tragicus.
Agathias ſcholaſticus.
Agathon Comicus.
Alexander Aphrodyſæus.
Alexis Comicus.
Ammonius.
Anacreon Lyricus.
Anicetus.
Anaxilaus Comicus.
Apollonius Rhodius.
Appianus Alexandrinus.
Appion grãmaticus.
Archemachus Euboenſis.
Archeſtratus poëta.
Archilochus.
Ariſtophanes, eiusq́ꝫ interpres.
Ariſtoteles.
Artemidorus Daldianus.
Athenæus.
Babrius.
Callimachus.
Calliſtratus.
Chæremon.
Chœrilus poëta.
Chriſtodorus Thebanus.

Chryſippus.
Clearchus.
Clemens Stromatographus.
Cleopatras κομματικῶν autor. (tes.
Coluthus Lycopoli-
Cornutus, quem alij Phurnutum uocāt.
Cratinus Comicus.
Creon Rhetoricorum autor.
Cteſias.
Cyrillus theologus.
Demoſth. orator.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dion Cocceius.
Dion Pruſiæus.
Dionyſius Halicarnaſſeus.
Diphilus Comicus.
Duris Samius.
Empedocles.
Epigrammatarij.
Epiphanius.
Etymologici autor.
Eubulus Comicus.
Eupolis Comicus.
Euripides, & eius ſcholiaſtes.
Euſebius.
Euſtathius grāmat.
Galenus Pergamenus.
Gregorius Nazianze-
Hagiographi. (nus.
Heliodorus Trecenſis.
Heraclides.
Hermippus.
Herodianus hiſtor.
Herodorus grammaticus.
Herodotus hiſtor.
Heſiodus poëta.
Heſychius grammat.
Hippothous poëta.
Homerus.
Ioan. Stobæus.
Iulius Pollux.
Libanius ſophiſtes.
Lucianus.
Lucillius poëta.
Lycophron.
Lyſis Pythagoræus.
Menāder Comicus.
Moſchus Bucoliaſtes.
Nonnus Panopolitanus paraphraſtes Euangelij Ioannis.
Oneſicritus.
Oppianus poëta.
Orige-

Origenes.
Orpheus.
Paulus Aegineta.
Phauorinus.
Pherecrates Comic.
Philoſtratus.
Phocylides.
Phylarchus.
Pindarus.
Plato.
Plato Comicus.
Plutarch. Chæronęus.
Polemon.
Polybius hiſtor.
Procopius hiſtor.
Q. Calaber.
Simonides.
Sophocles.
Sophron mimographus.
Soſicrates.
Sotion.
Stephanus ὁ ἐθνικόγραφος
Steſichorus Lyricus.
Strabo Geographus.
Suidas.
Syneſius.
Tatianus Aſſyrius.
Theocritus Bucoliaſtes, & eius ſcholiaſt.
Theodectes.
Theodoretus Cyrēſis.
Theophraſtus.
Theopompus hiſtor.
Theophylactus ſcholaſticus.
Thucydides, eiusq́ ſcholiaſtes.
Timæus Locrēſis hiſt.
Tryphiodorus.
Xenophanes.
Xenophon.
Zezes, aliàs Iſacius.

SEQVVNTVR LATINI.

Acron grãmaticus.
Aelius Spartianus.
D. Ambroſius.
Alexãder Braſsicanus.
Ammianus Marcell.
Apuleius Madaurēſis.
Arnobius Lactãtij Firmiani præceptor.
Auienus Ruffus.
Aulus Gellius.
Aurelius Victor.
Auſonius
Bedas cogn. venerabilis.
Beatus Rhenanus.
Cato rerum ruſticarum ſcriptor.
Catullus
Claudianus.

Cælius antiquarum le ctionum autor.
Cornelius Celsus.
Cornelius Tacitus.
Donatus.
Eutropius.
Erasmus Roterod.
Fabius Quintil.
Flauius Vopiscus.
Fulgentius Placiades.
Georgius Merula.
Gulielmus Budæus.
Halyabbas Arabs.
D.Hieronymus.
Horatius Flaccus.
Hugbaldus monach9.
Hyginus.
Iornandes histor.
Isidorus.
Iulius Cæsar.
Iulius Capitolinus.
Iunius Columella.
Iunius Iuuenalis.
Lactantius.
Lucanus.
Lucilius.
Macrobius.
Mamertinus Panægy-ristes.
Mar.Cicero.
Martialis Epigramma tarius.
Martianus Capella.
Nestor Grãmaticus
Nicolaus Valla.
Nonius Marcellus.
Ouidius Naso.
Palladius rusticarũ rerum scriptor.
Paulus Aemylius hist.
Persius.
Petronius Arbiter.
Petrus Messias Hispa-lensis.
Plautus Comicus.
Plinius iunior.
Plinius polyhistor.
Porcius Latro.
Propertius.
Prudentius.
Quintus Curtius Rufus.
Seneca.
Seruius Honoratus.
Septimius Tertullia-nus.
Sex.Pompeius.
Sidonius Apollinaris.
Sillius Italicus.
Solinus polyhistor.
Sosipater Charisius.
Statius Papinius.
Suetonius.

Teren-

Terentius.
Tibullus.
Titus Liuius.
Trebellius Pollio.
Varro.
Vibius Crispus.
Virgilius Maro.

ELENCHVS CAPITVM.

De comæ uocabulorumq́; eò spectantium multiplici supellectile & significatione. Cap.I.
De rasura capillorum pariter & barbæ, quodq́; uiro non sit eradenda barba. Cap.II.
De nutritione comæ. Cap.III.
De inutili comæ alendæ studio, quodq́; præstet cæduā crinium syluam tondendo resecare. Cap.IIII.
De recepto antiquitus in luctu tondendi capita more. Caput V.
De tonsuræ generibus. Cap.VI.
De lenocinio ornandi, fucandi, unguentis perfundendi, sertisq́; cingendi capillitij. Cap. VII.
De crispatura & contortione capillorum. Cap.VIII.
De capillitij coloribus. Cap.IX.
De canitie. Cap.X.
De caluitio. Cap.XI.

HADRIANI IVNII HORMANI MEDICI DE COMA COMMENTARIVM.

De Comæ uocabulorumq; eò spectantium multiplici supellectile & significatione.

CAPVT I.

Oces instituti operis proprias enumerare singulatim atq; enucleare postremo loco institueram, quia grãmatices propria sit ista tractatio, ac propterea quia fastidij plenior, in calcẽ operis eam reijcere uisum erat. Sed ab eo instituto reuocauit me omnium penè eorum qui de re quapiam cõmentarios scripsere consensus, quos à uocum finitione auspicatos ferè uideo, ut lectori constaret, qua de re institueretur oratio. Accedit eòdẽ quòd toto hoc in genere uocum istarum sępius recurrat mentio in citandis autorum testimonijs, quorum nisi prius explicata, obscurior foret ratio, præsertim quum non Lælijs, sed Consentinis (ut Lucillij utar uerbis) non eruditionis culminibus, sed literarum amantibus parentur ista, à deprompturo candidè in medium opes lectione non parum multa in penum conditas. Coma itaque (ut inde auspicer) Græcorum κόμη respondet, nomenq; habere uidetur ἀπὸ τοῦ κομεῖν, id est, à curando & ornando, ut Artemidoro placet, qui uocabulum istud τὸ ὠδιμιλεῖσθαι significare ait

re ait, quoniam ſtudio excoli requirat, alioqui eo indigna nomine. Sunt qui Comam quaſi κόσμον & capitis ornamentum dici autumant: qua ratione & arborum folia κόμαι dicuntur, quòd ad ornatum ſint comparata. Vnde hyems uentorumq́; iniuria exuere plantas honore ſuo & expoliare comis legitur, ubi frondes decutit. Ita Flaccus, Arboribus redire comas ſimul cum uere ait. & Oſiris apud Tibullum, uiridem docuit cædere falce comam, hoc eſt, putare ramos & frondes arborum. Nec deſunt qui παρὰ τὸ κόπτειν, id eſt, à cædendo, uocis originem deriuare malint, ut ab eius uerbi præterito κέκομμαι deſcendat. Quorum opinioni refragari uidentur Seruius ſimul & Tib. Donatus, nobiliſsimi grãmatici, quorum ille Comas eſſe capillos non tonſos annotat, hic comarũ ſignificatione prolixitatem monſtrari ſcribit: uſqueadeo non eſſe fidendum etymologiæ uidetur, ut eam non immeritò ἀλάζονα μάρτυρα Galenus dixerit, mendacem uidelicet teſtem. Hinc deſcendit κομᾶν uariè acceptum, modò pro luxuriare capillis, quomodo κομήτης λειμὼν, paſcuum læto graminis prouentu abundans à Tragicis dicitur: & quemadmodum Scamander pingebatur minimè κομῶν, hoc eſt, coma exuberans (quod inquit Philoſtratus) propter incendium, quo iuxta fabulam ripæ eius conflagrauerant: in qua ſignificatione & κουρᾶν, pro comare, efferunt illi, quaſi tonſuræ indigere, autore Polluce, licet eas uoces diſcrepare tradat Ammonius. Interdũ κομᾶν

ſimpliciter pro abundare capitur. Sic Scyron inſulam τῇ σχίνῳ κομῶσαν, lentiſci copia ſcatentem dixit Philoſtratus iunior. & Procopius de fano iſtud extulit, κατακομᾷ τοῖς ἀναθήμασιν, donarijs refertum eſt. Præterea tropicè pro ſuperbire criſtasq́ attollere ob res bene geſtas, idem accipi annotat Hammonius, Ariſtophanes Nebulis: κἀγὼ μὲν τοιοῦτος ἀνὴρ ὢν ποιητὴς οὐ κομῶ. id eſt: Equidē tantus ego poëta nihilo magis ferocio. Herodotus, ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, hoc eſt, ſuperbijt ob aſſumptam tyrannidem, ſiue, magnos ſumpſit ſpiritus, iam regnum adeptus. Significat & ἔθειρα comam, ſed propriè quam comendo alimus, & in qua nutrienda ſtudium ponimus, iuxta conſuetudinis legem, ἡ δι᾽ ἔθους τημελουμένη, ut Theocriti ſcholiaſtes ait. Eandem & φόβην nominat Tragœdia, unde illud Sophoclis in Antigone:

πᾶσαν αἰκίζων φόβην ὕλης πεδιάδος. id eſt:

Omnem deglubens campeſtris ſyluæ comam.

Quæ quidem uox horroris terroris'ue ſignificationem quandam inſinuare uidetur, ſi eius etymon ſpectemus. Idem in Oedipo Colonæo:

ἐς δ᾽ ἄκραν δεῖμ᾽ ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν. id eſt:

Metus ſubiuit capitis in ſummam comam.

Aeſchylus in Prometheo metaphoricè pro ſolis radio, quem comæ inſtar diffundit, extulit:

σταθευτὸς δ᾽ ἡλίου φοίβῃ φλογὶ
χροιᾶς ἀμείψεις ἄνθος. hoc eſt:

Aduſtus crine ſolis torrido
Florem nitoris exues.

Eiuſdem claſsis eſt & κρὶξ, cuius uſus eſt in eo uerſu:

uerſu: Πορφυρέην ὤμησε κρῆκα. *Purpureum ſecuit crinē.* quod de Niſo dictũ eſt. Aeſchylus in Agamemnone κόρσας dixit capitis pilos,

λευκὰς ἢ κόρσας τῇ δ᾽ ἐπαντέλλει νόσῳ. id eſt,

Canos capillos morbo in iſto nutricat.

Vnde & λοχμοκόρσαι dicuntur qui obliquant cæſariem: & κόρσης cognomen fuit eius qui primus capillitium radi ſibi paſſus eſt: hinc & κορσωτήριον pro tonſtrina apud Athenæum. Vendicat ſibi locum in hoc ordine & χαίτη, impropriè tamen, ut quæ ſetam notet. χαίτας πεξαμένην, id eſt, comas pectentem Iunonē facit Homerus: quod uocabulum etiam ad folia transfert Archeſtratus, quum ait, μήτηρ οἰνοφύου βότρυος χαίτην ἀποβάλλει, ſignificans uitē pampinos ſuos exuere. Huc referuntur & ῥίχος, iſtud nomen adeptæ ἀπὸ τοῦ ῥίζειν, quòd inter tondendum ſtridorem ædant, ut annotat Phauorinus: unde & tricæ Latinis dictæ, teſte Nonio Marcello, dempta aſpiratione. Item ῥίχωσις, & ῥίχωμα, de quo ἀνάσιμον ῥίχωμα Heſychio capillitiũ exponitur, quod ſurſum per frontem ad uerticem aſſurgit. Addatur huc & λάχνη poëticum uocabulum, ut & σμήνειγγος apud Pollucem & Lycophronē in Alexandra. Μαλλὸς quoque accedit, quæ uox tamen hirſutiorem & uillorum inſtar oblongam comam notat propriè: à quo μάλιον diminutiuè Stoicorũ familiari more in Epigrammatis legitur. Quin & κέρας ueteribus capillitium notat, quo ſenſu κὲρ ἀγλαὸν Paridem nominat, ſed cõuicio, Homerus, quòd ad ineſcandas & ad ſtuprum ſolicitandas uirgines

coma laſciuiret: tametſi Herodorus & Appion grammatici in iſtũ Homeri locũ annotant, eſſe quoddã plexus crinium genus, inſtar cornu effigiati, unde illi nomen: uarijs ſiquidẽ modis ornare capillos ſatagebãt maiores, quemadmodũ plenius dicetur poſtea: alioqui crinẽ κέρας dixiſſe illos ſimpliciter, oſtendunt uoces κείρεσθαι, id eſt, tonderi, & κουρὰ tonſura, quas à κέρας deriuari uult grauiſsimus autor Plutarchus, Archilocho etiã κεροπλάστην nominante hominẽ ornãdæ comæ & cõponendæ ſtudioſum. Poteſt & ὀρθοκόρως φρίκη ex Sophocle huius rei fidẽ facere, ſurrectrix pilorũ formido. Superioribus gręcis uocabulis reſpondent Latina iſta, Coma, pilus, capillus cõpoſita uoce quaſi capitis pilus, crinis ἀπὸ τοῦ κρίνειν, à diſcretione dictus, autore Feſto Pompeio. adijcit Iſidorus, quòd uittis diſcernantᵗ crines, eſſeꝗ mulierũ propriè uoluit. Cæſaries, à cædendo, quam uirorũ tantũ uult eſſe Seruius. Succedunt deinde Antiæ, pili à fronte propendentes, quos προκόττας illis dici ex Polluce intelligimus: ijdẽ etiã Propenduli, & Anteuẽtuli noſtris dicti, & Capronæ, quaſi à capite pronæ, ut Neſtori uidetur. Lucillius ſatyra ſeptima:

Aptari caput, atꝗ; comas fluitare capronas
Altas, frontibus immiſſas, ut mos fuit illis.

Sequuntᵗ Cincinni & Cirri intorti crines, quos Martialis annulos, Claudianus orbes, Plautus etiam Cinnos dixit:

Iam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos cinnos tuos
Vnguentatos uſꝗ; ex cerebro expellam.

Græci

Græci ἕλικας ab imitatione capreolorũ uitis ſeſe illaqueantiũ: πλοκάμους à plectẽdo: βοστρύχους, quòd in racemi formã intorti pendeant, ὅτι μετὰ σχήματος βοτρυοειδοῦς ἀπήρτηνται, iuxta Homer. illud,

πλόχμοι βοτρυόεντες ἐπερρώοντο κιόντι.

Sic apud Theodecten Phaseliten, græcum ſigma maiuſculũ Σ ἑλικτῷ βοστρύχῳ, quaſi in gradus fracto capillo, id eſt, cincinno aſsimilatur: atq; itidem apud Euripidem in Theſeo, ubi rudis litera rum paſtor Theſei nomen explicaturus, tertiam literam cincinno comparat,

Τρίτον δὲ, *inquiens*, βόστρυχός τις ὡς ἑλιγμένος.

Eoſdẽ Eupolis & Theocritus κικίννους dixerũt. Sic Comicus: ὥσπερ ἐγχέλυς χρυσοῦς ἔχων κικίννους. id eſt, Cincinnos gerens aureos anguillarũ inſtar implicantes ſeſe: quos & κοκκίνους in Veſpis dixit Ariſtophanes: ita enim interpres exponit περιεστεμμένας καὶ τετημελημένας θρίχας, circumplexos & compoſitos cura crines. Hos & ὄστλιγγας à nitelæ argumento dici annotat Herodianus grammaticus, ut in illo Epigrammate:

Ἀπ' ὀστλίγγων δ' αἰὲν ἄλειφα ῥέει. hoc eſt:

Cincinni ſemper rore fluunt liquido.

Quin & βότρυς in ea ſignificatione accipit apud Coluthum Lycopoliten, pro intorto cincinnorũ globo in racemi ſpiſsitudinẽ coacto, ubi ait:

Χρυσείοις δ' ἑκάτερθε τινασσόμενος πλοκάμοισι
Βότρυς ἀκερσεκόμης ζεφύρῳ στυφελίζετο χαίτης.

Crinibus auratis ſpiſſatus utrinq; racemus,
Intonſus motas zephyri nutabat auras.

Eos à delitiarũ & cõpturæ ſignificatione χλίδας

appellauit Sophocles: στημονίας Cratinus, quòd præ exilitate ſtamini ſint ſimiles. nonnulli etiam παρωτίδας, quòd circum aures in temporibus criſpentur, autore Polluce. Dicuntur præterea πλοκαμοὶ & πλόκοι ab implicando. Sophocles:

ὅπως πρὸς τόνδ᾽ ἐγὼ τέμνω πλόκον.

Velut hunc ipſe plexum præſeco.

Et in Epigrammate ad Dianam:

σοὶ πλόκον οἰκείας τόνδ᾽ ἀνέθηκα κόμας.

Hunc tibi cincinnū Delia ſacro comæ. Et iterum:

Παρθένου κείρασα τοὺς κεκραμένους πλοκάμους.

Detondens cirros uirginis aureolos.

At Lycophron ſimpliciter etiã pro capillo πλόκον uſurpauit in eo uerſu:

κρηπῖδα πηγῷ νέρθε καλλυνεῖ πλόκῳ. hoc eſt,

Humum prouerret albida cæſus coma.

Sunt inter grammaticos curioſuli, qui fœminarum πλοκαμὸν (quem πλοκάδα Pherecrates priuatim uocat) uirorum πλοχμὸν faciant, cuius uſus apud Homerum & paulò antè eſt commonſtratus, & legitur alio loco:

πλόχμοι οἳ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο.

Cæſaries nodata auro, argentoq; nitente.

Non deſunt qui apud Virgilium in eo uerſu, Et rubræ cornua criſtæ, cornua pro intortis cincinnis accipiant: neq; alia habuiſſe cornua Moſen, quàm eiuſcemodi cincinnos aſſeuerent: quomodo Armenij & Lydi ſacerdotes incedunt hac ætate cincinnis ſpectabiles, ſeu potius crobylis, quos Iuuenalis quoq; cornua appellat. Eſt autẽ crobylus crinium utrinq; in acumen intorto-

rum

rum plexus, qui (si Thucydidis scholiastæ credimus) uiris attribuitur: in pueris σκόρπιος uocatur, in fœminis κόρυμβος: unde illud apud Suidã lectum, κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην, id est, comam nutriens aureo strophio implexam. Erat & κρώβυλος reticulum comam cõstringens, quod Etymologici autor & Creon in primo rhetoricorum annotant Cyprios κορδύλην sua lingua, Persas κίδαριν, uel ut alij κιδάριον, Athenienses κρώβυλον appellare. Plutarchus libello de tacente Pythia, loquens de oraculis ubi sacerdotes antiquitus in aureos crobylos capillitium frangebant, ἐξωθοῦσα, inquit, τὸ περιττὸν ἡ χρέια κρωβύλους τε χρυσοῦς ἀφῄρητο, καὶ ξυστίδας μαλακὰς ἀπημφίασε, καί που καὶ κόμην σοβαρωτέραν ἀπέκειρε. id est, Vsus superfluitatem nimiam abolens, aureos crobylos sustulit, amicula mollia reiecit, & fastuosiorem comæ syluam detondit. Vsus est hac uoce Q. Septimius Florens libro de uelandis uirginibus. Debebunt, inquit, etiam & ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantũ, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonũ. qui locus in ęditione Germanica corruptus est, pro crobylis scrobulos legente Beato Rhenano, & mox strobulos: qua de re in Miscellaneis nostris plenius. Theophylactus scholasticus in epistola quadam, κρωβύλῳ, inquit, καὶ τέττιγι ὁ γοργίας σεμνύνεται, μήπω τοῖς ἰούλοις καταστιάσας τὸ πρόσωπον. Crobylo & cicada superbit Gorgias, nondũ inumbrante malas lanugine, Cæterùm cicadas,

Tertulliani locus emendatus.

quarum est crebra apud autores mentio, aureas crinibus innodabant Atheniẽses, ostendere uolentes eo argumento indigenas se esse. Thucydides initio historiæ, de Atheniensibus loquens, ἐπειδὴ, inquit, χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλων ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. hoc Latinè sonat ita: Postquam desiere lineis uti tunicis, & religatis capitis cirris aureas implicare cicadas. Philostratus lib. 2. Helladicῶn: ὁ δράκων ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ἔτι καὶ νῦν ἐν ἀκροπόλει οἰκῶν, δοκεῖ μοι τὸν Ἀθηναίων ἀσπάσασθαι δῆμον ἐπὶ τῷ χρυσῷ, ὃν ἐκεῖνοι τέττιγας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἐποιοῦντο. id est: Draco Mineruæ qui etiamnum in arce stat, uidetur populum Atheniensem salutare, propter aurum, quod illi in cicadas capitum ornamenta conuertebant. Gregorius Nazianzenus:

κεκροπίδαι τέττιγα πλόκων ὕπερ ἧκα γαίης γηγενέες.

Cecropidæ indigenæ natam tellure cicadam Innodant cirris. Lucianus in Nauigio: οἱ πρόγονοι ἡμῶν οἷς ἐδόκει καλὸν εἶναι κομᾶν τοὺς γέροντας, ἀναδουμένους κρώβυλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. quod est: Maioribus nostris decorum uidebatur senes coma luxuriare, religantes crobylum aurea cicada exceptum. Quem morem expresit & in Ciri Virgilius, seu quicunq; alius eius poëmatij autor est, de Niso Pandionide loquens:

Aurea solenni comptum quem fibula ritu
Mopsopio, tereti nectebat dente cicadæ.

Asius poëta Samius popularibus suis Iunonis festum celebrantibus morem fuisse scribit, ut depexis contortisq; cincinnis auro micantibus, ac desu-

desuper cicadis redimitis lucum frequentarent: cuius uersus est,

Χρυσέαι ἢ κόρυμβαι, ἐπ' αὐτ τέττιγοι.

Porrò non omiserim illud, Cirros capitis pilos attonsos, à græco κείρεσθαι, quod tonderi significat, manifesto errore interpretatū esse Isidorum & Merulam, cuius occasionem dedisse Ouidius malè intellectus, meo quidem iudicio potest, quum de Scylla patricida loquens in auem mutata, κειρὶν, hoc est, Latinè si efferas, Cirin (quæ eadem est cum Galerita) nominatam testatur, quòd patriam cæsariem attondisset. Habet enim ita: *Isidori error.*

Ciris & à tonso est hoc nomen adepta capillo. *Lib. 8. metamorph.*

Huic autem uocabulo consonat ἐκ τ κείρεσθαι etymon: at Cirrus purè puteq; Romana uox est, quasi in circum tortus, ut annotant grammatici, siue de capitis pilo efferatur, siue polypi capillamentum (quod simili translatione & πλόκαμον & πλεκτάνην illi appellant) significet. In pilorum ordinem ueniunt & μυοσόβαι, qua uoce intelligit Ammianus promissas philosophorum barbas, abigendis uidelicet æstate muscis comparatas, quæ τάλαντα πώγωνος Synesius dixit. Fuisse olim in usu & apposititiā comam legimus (quē morem necdum in Anglia antiquatū apud matronas uidere est) quam & adoptiuam forsitan non malè dixerimus cum Palladio rusticarū rerum scriptore, qui arbores per insitionem inoculationem'ue acquirere adoptiuas comas loquitur: φενάκην communi imposturæ nomine,

teste Libanio, dicunt Græci, & πηνίκην: item πρόσθετον κόμην, Aelianus πρόσθετον: præterea & ἔνθριχον & προκόμιον Pollucis testimonio eadem gens nuncupat, Latini galericulum, Iuuenalis galerum, ibi:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Qu. Septimus Florens sutile & textile capillamentum dixit: Tranquillus simpliciter capillamentum, quo Othonem Syluium ad obtegendam capillitij raritatem, capiti annexo usum cõ memorat. Insuper & πηνίκιον Græcis uult dici Budæus cõmentarijs in Pandectas, exponens ἐπιθηκολούτην κόμην apud Demosthenẽ in orat. περὶ παραπρεσβείας, id est, de male obita legatione: sed perperàm, ut in nostris Animaduersorum libris ostendimus. Talis fuit coma emptitia, quam Epigrammatarius Lucilius Nicyllæ cuidam obij cit, quæ nundinata fuerat galericulũ atrũ, quo canos uelaret, ut ætatem mentiretur. Epigramma quia lepidum est, lubet hic ascribere:

τὰς ῥίχας ὦ νίκυλλα τινὲς βάπτειν σε λέγουσιν,
ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.

Tingere te perhibent quidam Nicylla capillos,
Quos mercata atros ipsa foro extuleras.

Explicata hactenus uocabulorum quęcunq; ad comæ materiam attinent sylua, restare uidebantur duæ uoces, quæ quia momentum omne ducunt in argumento nobis proposito, eas silentio transmittere non duxi operæ fore precium. Sunt autem hæ, κάρεσθαι & ξυρεῖσθαι: illam tondendi, hanc radendi uocabulo exprimunt Latini,

con-

constantiores in obseruatione harum uocũ discriminis tuenda: cõtrà leuiores Græci, qui confundere suas, & promiscuè alterã pro altera ponere interdum uidentur: unde multus passim apud autores ipsos & interpretes irrepsit error, ac fortè supiniori oscitantiæ ascribenda causa. Atq; ut plura loca, quorum in hoc cõmentario fiet sparsim mentio, omittam, ascribam unũ aut alterum, indicasse contentus. Euripides in Troadibus coniungit utranq;, κουρὰν ξυρηκία, tonsuram acuta nouacula factam, rasurã intelligi uolens. Hecubam enim inducit κουρᾷ ξυρηκεῖ πενθήρει κρᾶτ' ἐκπορθηθεῖσαν, id est, tonsura rasili lugubri capite nudato, miserabilem suam facere sortem. Iam uerò quod in Actis cap. 18. legitur, κειράμενος τὴν κεφαλὴν, hoc est, tonso capite, Erasmus uir extra omnem cõtrouersiam longè doctissimus uertit, raso capite, respiciens (ut arbitror) magis ad lustrationis modum, quàm ad uocis significationẽ. De simili nanq; lustratione legitur aliter uicesimoprimo capite, in hæc uerba, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλὴν, id est, ut radant caput: simulans enim illic se Nazaręum Paulus, raditur nuncupato uoto. Nazarçi nanq; nouaculæ subijciebant caput, Num. 6.
crines consecratos igne adolendos præbentes: quod & in Sampsono factum est, Iudicum decimosexto, ubi rursus & rasuræ pariter & tonsuræ fit mentio. Eadẽ censura in profanis scriptoribus, & quidem frequentius occurrit. Apertissimum uerò discrimen inter rasum tonsumq; indicauit, qui Aemylio Recto Aegypti Prætori

grauiora consuetis uectigalia imperanti rescripsit, Tonderi pecus se uelle, non radi. Is fuit Ti-
Lib. 57. berius, cuius dictum istud recenset ita Dion, κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι: nimirum humaniter, haud mancipiorum modo, tractandos prouinciales innuẽs. Nunc missam facientes istam tractationem, ad rem ipsam accedamus.

De rasura capillorum pariter & barbæ, uiroq; non esse eradendam barbam. Cap. II.

PRiusquam de rasura uerba faciamus, admonitũ lectorem æquũ uelimus, nostrum non esse institutum de rasura sacerdotali (quam uitiose minusq; Romanè tonsurã nuncupamus) agere, aut eam ullo dicterio aspergere: neq; enim tam læua nobis mens est, ut priscorum instituta Pontificum reuellere, Ecclesiæ ritus actis per tot iam secula firmissimis radicibus ualidos oppugnare, in animum induxerimus unquam: siquidem disertè profitemur, laudabili, quippe uetustissimo, neq; mysterij cuiusdam experte ritu sancitam fuisse læuigandi rasili honore sacerdotum uerticis rationem, non tam ut detectis capitibus (quod pleriq; opinantur) extaret discrimen aliquod inter sacros ordines & inter prophanum genus hominum: uerùm uel maximè ut partis unius depili nuditate, deglabrationem uniuersi corporis in Leuitis exprimerent, eoq; facto admonerentur ex professo liberationis atq; discessus à curis mundanis:

nis, adde huc & perfectionis uitæ & absolutæ sanctimoniæ, quam etiam circulari schemate designari existimant. Sed adducamus huc uerba Theodoreti Cyrensis Episcopi, disertissimè declarantis, cur Leuitæ radere cunctos pilos carnis suæ iubeantur, hunc in modum: αἱ θρίχες τῆς νεκρώσεως σύμβολον, νεκραὶ γὰρ αὗται εἰσὶ, καὶ ὀδύνης αἴσθησιν οὐ δεχόμεναι: τὴν ἀληθῆ τοίνυν ζωὴν ἔχειν κελεύει τοὺς τῷ θεῷ λειτουργοῦντας, καὶ μηδὲν ἔχειν νεκρὸν μηδὲ δυσῶδες. quod ita sonat Latinè: Pili mortiferæ conditionis symbolum habent, mortui etenim & ipsi sunt, nec doloris sensum recipiunt: propterea præcipit Deo sacrificantes, ueram amplecti uitam, nihilq; admittere aut mortuum aut spurcum. Quibus uerbis & legis diuinæ uoluntas intelligitur, & mysterium sub illo tectorio latens explicatur. Eam Leuitici generis legem amplexi uidentur & Aegyptij sacrifici, quos Synesius Ptolemaidos episcopus commemorat totum læuigasse corpus, erasis pilis, usqueadeo ut ne cilia quidem reliqua fecerint, ne quid scilicet sordium spurcitiæ'ue in peragendis sacris excidens, diuinum cultum contaminaret: quod ex Herodoto desumpsit, asserente, illos eam in radendis uniuersi corporis partibus operam nauare tertio quoque die, ea ipsa de causa. Inficiatur tamen Iulius Pollux ab illis supercilia radi, quòd ea, ut & palpebrarum pili, à primo ortu enascantur. Subscribit Herodoto Diogenes Laërtius, qui Eudoxum Geometram insignem apud sacerdotes Aegyptios quaternûm

Num. 8.

In Euterpe.

mensium spatio supra annum substitisse ait, rasis & pube & superciliis, ξυρόμενόν τε ἥβην καὶ ὀφρύων. Artemidorus quoque in Onirocriticis usitatam peculiariter Aegyptiis sacrificis totius capitis rasuram ostendi. Sic Isidis Aegyptiæ cultores linigeros rasos fuisse legimus: unde caluũ gregem
Sat.6. acerbo morsu illos nominat Satyrographus. quos æmulatus Commodus Antoninus, dum sacris Isidis operaretur, caput rasisse traditur in Capitolini & Spartiani historiis. Huc spectat illud Plutarchi libro de Iside & Osyride, quo negat Isiacum esse protinus, cui rasus sit uertex: nõ hercle plus, quàm philosophum, qui barbam crinemque promittat, uilique lacerna induatur. Vn-
Cap.44. de manauit uox illa D. Hieronymi in Ezechielem cõmentariis, superstitionem gentilem rasa habuisse capita. Adde huc Samanæos ex philosophis Indis homines cõtinentissimos, uitæque austeritate decantatissimos, qui superfluam pilorũ materiam deradebant, ξυράμενοι τοῦ σώματος τὰ περιττὰ, ut in libris de abstinentia ab animatis testatur Porphyrius. Cæterùm quod ad uetustatis opinionem attinet, qua inter nascentis ecclesiæ primordia rasuram uerticis usitatam fuisse probari posit, documento est Simonis Magi factũ, qui falso Apostolorum æmulus, imò flagitiosissimus fidei corruptor, ad imitationem quandã illorum, quadrangula rasura uerticẽ nudari instituit: quam in pristinam melioremque, hoc est, orbicularẽ mutari Anicetus pientissimus pontifex censuit; qua de re Aegidius Massæus & Be-

das annalium lib.5. Taceo quòd apud Ethnicos Sabinorum sacrifici æneis usi fuerint cultris in radendo, idq; autoritate Carminij uetustissimi grammatici. Atq; ista quidem de rasura sacerdotali dicta sunto: nam quod ad reliquam rationē de cura comæ attinet, ne quis aliorsum quàm dicta sunt accipiat: utq; innocentiæ suus constet honos, cum profanis hominibus rem mihi esse contestor. Fuisse autem senos fermè obseruatos ab antiquis modos, quibus recrementitiam crinium syluam tollerent, inuenio: nam aut tondebant forficula, aut radebant nouacula, aut digitis uellebant, aut uolsellis eradicabāt, aut deglabratorijs medicamentis extringebāt, aut deniq; pice resináue extirpabant: quas quidem omnes decaluādi capitis uias à prima illa eaq; sola tondendi ratione sequestrabimus, ac sub rasuræ nomine & capite, uelut sub una Mycono, comprehendemus. Rasura itaq; genericè loquendo, seruilis mihi habetur, ridicula ac morionum propria: mollitiei macula infamis: ignominiæ, calamitatis, damni, noxæq; index: indecora, quippe caluitio depili affinis, imò uoluntarium ultroq; accersitum caluitium: deniq; scriptis diuinis repugnans: atq; (si de barba sit sermo) impietatis etiam ingratitudinisq; erga Naturam & Deum rea. Quibus dictis ut fidem quæramus, nō tam proprio ingenio aut industria freti, quàm luculentis autorum testimonijs, rem docebimus. Diximus primo loco seruilem esse rasuram: certè Græcorum mancipia rasa fuisse cōstat: testatur

hoc ipſum in Auibus Ariſtophanes:

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. id eſt:

Quo iure nutris ſeruus exiſtens comam?

Apud Romanos ſerui manumittendi raſis capitibus Prætorem adibant, ibiq; uirgula, à Vindicio quodam uindicta nuncupata, pulſati, ſeruitutem exuebant: unde Amphitryone feſtiuiſsimus Plautus inquit:

Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Quem morem & in Tito commemorat Plutarchus, & in Mithridatico Appianus: idq; in Feroniæ libertorum deæ templo fieri conſueuiſſe addit Seruius. Hinc eſt quòd grauis autor Polybius Pruſiam Bithynię regem indignũ tanti nominis maieſtate ſcribit, quòd pileatus raſo capite obuiam procedere Legatis Romanis ſolitus eſſet: quod ipſius factum refert etiam loco paulò antè citato Appianus, addens illum Romanis uerbis eorum libertum ſe profeſſum fuiſſe. Dacas, qui & Daui, ſeruitijs nobiles ſolùm, raſiſſe totum caput legimus, relicto in uertice ciro intacto: id quod apud Rutenos & Sarmatas, quos Moſcouitas nominamus, obſeruari etiãnum audio, ut caput radatur ſeruis totum, pendula in alterutris temporibus crinium ſpira relicta. Alanos quoq; ἐν χρῷ ξυρᾶσθαι, hoc eſt, ad uiuã uſq; cutem radi ſolere annotat Euſtathius. Idem & Scythis genti non minus barbaræ receptum fuiſſe arbitror: quanquam Clearchus ad iniuriam ab hoſtibus genti illatam referat: atque inde natum uerbum ἀποσκυθίζειν, quod eſt, cutim

capitis

capitis ſimul cum crinium ſylua abſcindere:abu ſiuè uerò, comam abradere:niſi ſi σκύϑλω, quod Stephano teſte ferrum notat, uerbum iſtud deformaſſe dicamus. Vtitur eo uerbo in Electra Euripides,ubi illa cæſariem nouacula deraſam Oreſti commonſtrat:

καὶ κρᾶτα πλόκαμόν τ' ἐσκυθισμένον ξυρῷ.

Caput comamq; demeſſam nouacula.

Apud eundem Hecuba Helenam conuicijs flagellat inſolenter ſe gerẽtem, quum debuerit ob antea commiſſa tonſo capite pœnitudinis teſtimonium dare:

φρίκῃ τρέμουσαν, κρᾶτ' ἀπεσκυθισμένην. hoc eſt,

Metu trementem, & ferro ſucciſam comas.

Itidem Riphæi pariter uiri & fœminæ capillos raſiſſe produntur. Cæſar in Commentarijs, Britannos omnem corporis partem raſitauiſſe, prę ter caput & ſuperius labrum, memoriæ prodidit, quod barbariei illorum attribuendum eſt. Cicero in orat. pro Roſcio Comœdo, in C. Fannio Chærea raſuram uix mancipio dignam deteſtatur his uerbis: Qui idcirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſis, ne ullum uiri boni pilum habere dicatur. Et iterum: Nónne ipſum caput & ſupercilia penitus abraſa, olere malitiam & calliditatem uidentur? Deinde quod diximus, morionibus peculiare eſſe radi, à ueteribus hodierna conſuetudo mutuauit, quibus uiua cute tenus crineis ancidimus, ut ingenij mentisq; inopia omnimoda ſignificetur: eadem ratione, qua ſeruis dimidium eius ademiſſe apud *Morionum propria raſura.*

Homerum Iupiter dicitur: alioqui & Artemidorus in primo ὀνειροκριτικῶν, Gelotopœis, stolido atque ludicro hominũ generi ad ciendos tantùm risus comparato, rasuram in mores receptã fuisse testatur. Iam uerò & in flagitiosæ mollitiei notam abiisse rasuram, præsertim menti, docent eunuchi, quod genus hominum (nam uirorum nomine non dignatur eos Epicurus, quòd sint animo enerues & fœminei, τὴν ψυχὴν ἐκνενευρισμένον, quæ eius sunt uerba) molle & esse, & uocari, nemo inficias ire queat, neque alio nomine, quàm quòd glabelli sint, uirilitatisque signum, barbam uidelicet, non producant. quibus porrò assimulari & eadem in classe censeri debent, qui se rasitandos tonsoribus præbent. Neque sine causa est, quòd rasi uulgari conuicio fœminæ audiunt. Fidem facit & Clisthenis rasura, quæ prouerbio græco locum dedit: nam κλεισθένην ὁρᾷν, Clisthenem uidere, de homine delicato semper raso efferunt, qui ut iuuẽtam mentiretur, ridiculè, imò flagitiose radi quotidie se passus est: quo nomine & pathicus Straton in comœdia traducitur ab Aristophane,

Mollitiei index rasura.

Εὐνοῦχος ἡμῖν ἦλθες ἐξυρημένος. hoc est,

Eunuchus huc ades rasus nouacula.

Quod ne quis miraculi uice habeat, cur idẽ instituerit Africanus Scipio, obseruãdum est eius mollitiem in cultu corporis multorum libris testatam esse, sed gestarum rerum gloria, uel fatali potius felicitate obliteratam fuisse. Cuius exemplum secutus Diuus Augustus, nõ uno nomine molli-

mollitiei notatus, cultris ſemper uſus eſt, teſte Plinio. Adde huc & Siculi Dionyſij factum, malaciæ uiro cumprimis indignæ pleniſsimũ, qui cultros metuẽs tonſorios, ut à Cicerone in Officiorum libris proditum eſt, filiabus tradebat uſtulandos cãdente carbone crines: quod idem in Tuſculanis, candentibus iuglandiũ putaminibus factum refert: de quo ita Diodorus magnæ in hiſtoria fidei ſcriptor: Vſqueadeo nemini, inquit, fidebat, ut plerunq; & cæſariẽ & barbam promitteret, ne cogeretur nouaculæ ſubijcere principes corporis partes: quòd ſi tamẽ ferret uſus aliquando, tondendum ut foret caput, amburebat crines, ita demũ ſecurũ maximè tyrannidis ſtatum uolens demonſtrare, ſi nemini fidas. Sed præſtat autoris uerba adſcribere, quòd plus habeant gratiæ: οὕτως ἐπὶ τοσοῦτον ἀπίστως διέκειτο πρὸς ἅπαντας, ὥστε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον κομᾶν καὶ πωγονοτροφεῖν, ὅπως μὴ συναναγκασθῇ τῷ τοῦ κουρέως σιδήρῳ παραβαλεῖν τὰ κυριώτατα μέρη τοῦ σώματος. εἰ δὲ καί ποτε χρεία γένοιτο τὴν κεφαλὴν ἀποκείρασθαι, περιέκαε τὰς τρίχας, μίαν ἀσφάλειαν τυραννίδος ἀποφαινόμενος τὴν ἀπιστίαν. Refert Clearchus 4. Vitarum li. Tarentinos eò luxus & mollitiei prouectos fuiſſe, ut totam læuigarent cutem corporis, eiusq; nuditatis exemplum alijs præſcriberent. uerba eius ſunt, εἰς τοσοῦτον τρυφῆς προελθεῖν, ὥστε τὸν ὅλον χρῶτα παραλεαίνεσθαι, καὶ τῆς ψιλώσεως ταύτης τοῖς λοιποῖς κατάρξαι. Idem prodidit Iapygas luxu eneruatos, extrita facie & raſa primos aſcititijs comis uſos fuiſſe, προκόμια & περίθετα eas uocat. Quin & prima radendi inſti-

Li. 7. nat. hiſt.

Lib. 5. Tuſcul.

tutio mollitiem facilè arguit: ſiquidem autor eſt Chryſippus libro de honeſto & uoluptate quarto, Alexandri Macedonis ætate primum radendæ barbæ morem fuiſſe excogitatum, antea inuſitatum, quando ille luxu Perſico fractus atq; euiratus, Macedonicã aſperitatẽ prorſus exuiſſet. Sub idem fermè tempus Romani quadringenteſimo quinquageſimoquarto ab urbe condita anno, in Aſiaticam luxuriã degenerante iam priſtina uirtute, & in exoticã mollitiẽ rebus defluentibus, tonſores Siculos primùm accepere, ut autor eſt Plinius lib. 7. natur. hiſt. Et qui Athenis primùm radi ſe paſſus eſt, κόρσης conuicij nomine dictus fuit, teſte Chryſippo, παρὰ τὸ κείρεσθαι. At enimuero quod mollitiei euidentius indicium, quàm in ſpeciem muliebrem transformari, leuiq; mento, fœminarũ in morem, conſpici? pudenda nimium mehercule metamorphoſi, qualiſq; Tireſiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui, Herodiano teſte, uultum elegantius componebat, quàm fœmina. Maiores noſtri inſigne piaculum reputabant, & monſtri cuiuſpiam modo procurandum, ſolo habitu mentiri mulierem: quanto magis læuore & glabritie faciei fœminam exprimere. Præterea, *Ignominioſa raſura.* quòd probro fuerit habita raſura, uel ex unico literarum ſacrarum teſtimonio conſtare poteſt, quòd rex barbarus Hanno durius ignominioſiusq; conſulere neſciuit in legatos Dauidicos (niſi etiã ſanguine ius gentiũ maculare uoluiſſet) quàm ut deraſa illis per contumeliam barba *1. Reg. 10. 1. Paralip. 19.* remit-

remitteret: itaq; reuersi in Hierichunte oppido tantisper iussi fuerunt subsistere, donec ea excreuisset, ne grauis accepta ignominia palàm fieret omnibus. Iam si seculis omnibus exosum semper & despectum probrosumq; habitũ fuit caluitium, uitio ætatis & natiui caloris defectu natum, quanto magis spontaneum caluitium sannis excipi, infamia ignominiaq; notari debet, & exibilari. Propterea rasuram auersatur non sine causa D. Hieronymus in citatis paulò antè commentarijs, his uerbis: In cæsarie, inquit, & barba pulchritudinis & uirilitatis indicium est, quæ si radantur, fœda nuditas apparet. Deniq; pari ignominiæ loco censeri debet in uiris rasura, quo in fœminis tonsura, quippe quibus uelamenti loca coma sit data. Neque grauiorem ignominiæ notam uxoribus adulterij suspectis inurere poterant Germani, quàm si præcisis capillis denudatas foras extrusissent, uti à Tacito proditum est. *Cap. 5.*

Addidimus calamitatum damniq; significationem habere rasuram: planum hoc faciunt nõ modò sacri scriptores, uerùm & prophani, quibus barbam radere, & caluitium facere, ærumnas, luctum, perniciemq; portendit. Apud Esaiã Deus interminatur rasurum se caput & barbam uniuersam regis Assyrij, nimirũ angustijs & afflictionibus opprimendum innuens. Idem rursus Moabitarum barbam omnem rasurum eadem significatione prædicit. Item Hieremias imminens malum prænuncians, Omne, inquit, *Rasura calamitosa.* *Cap. 7.* *Cap. 15.* *Cap. 48.*

caput caluitium, & omnis barba raſa erit. Apud
Cap.3. Eſaiam iterum minatur Deus, ſe denudaturum
crinibus & deglabraturum uerticē Sionidum,
Cap.27. propter oppreſſos egenos. Verbis quoq; Eze-
chielis prædicit Tyriorū uicinos raſuros ſuper
ſe caluitium, superuentura Tyro mala præuijs
Cap.7. minis augurans. Rurſus per eundem Iſraëlitis
dira prænuncians, Accingent ſe, inquit, cilicijs,
Cap.1. & in uniuerſis capitibus caluitiū. Michæas quo
que monet Iudæam, ut decaluetur ſuper filios
delitiarum, dilatetq; caluitium more aquilę, cui
ſenio confectę implume fit caput. Minatur ſimi
Cap.8. liter Amos propheta Deum pertæſum flagitio-
rum ſui populi, inducturum cuilibet capiti cal-
uitium, uolens innuere grauibus modis diuini-
tus eos fore plectendos. Puto exemplorum ſa
tis è literis ſacris à nobis adductum eſſe penè ad
faſtidium uſq;, quibus clariſsimè ominoſum ra-
ſuræ nomen eſſe docetur: nunc è profanis ſcri-
ptoribus haud ambigua eiuſdem ſignificatio-
nis proferenda documenta. Priamus in illa cala
mitatum & malorum Iliade faciem cute tenus
eraſam habuiſſe legitur, unde περιαμωθῆναι ſpecie
prouerbiali, pro, obradi penitus apud Suidā le-
gitur. Nunciato Germanici præſtantiſsimi ſum
mæq; ſpei principis exitu, Regulos exteros bar-
bam poſuiſſe, raſis etiam uxorum capitibus, ad
maiorem luctus declarationem, prodidit Sueto
nius. Sybari urbe à Crotoniatis direpta, Mileſij
uniuerſi capita raſerunt promiſcuè, ingentis lu-
ctus teſtimonio. Neq; aliter fortaſsis accipien-
dum,

dum, quod ab Aul. Gellio in Noctibus Atticis in ſcripta relatũ eſt, belli Punici temporibus uiros nobiles barbam raſitauiſſe, nimirum calamitoſum reipub. ſtatum lugẽtes. Atq; inde fieri poteſt, cur diutina conſuetudine in mores abierit, ut tam ciues quàm Imperatores radenda menta præbuerint, quod à Dione Caſsio ſcriptũ eſt. Artemidorus ubi dicit raſuræ ſomnium portendere nautis naufragium, ægrotis extremum uitæ diſcrimen, rationem ſubijcit iſtam, quòd naufragi & à diuturno morbo ſe colligentes, radi conſueuerint: hunc enim in modum loquitur: ναυαγήσαντες μὲν γὰρ ἢ ἐκ μεγάλης σωθέντες νόσου, ξυρῶνται, ut raſura periculi magnitudinem teſtatam alijs faciant. Apud Aegyptios, gentẽ præ cæteris nationib. ſuperſtitioni altiſsimè immerſam, à mortuo Api boue, nemo non comam radebat, ſi uel puniceos Niſi cincinnos (ut Luciani uerbis utar) illa ſuperaſſet: itaq; aliũ quæſituri qui in extincti locũ ſufficeretur, uelut publico luctu præpediti capita radebant, teſtante Plinio. Idem faciebant & Byblij in ſacris Adonidis, autoritate Luciani de dea Syria. Sophocles in re periculoſa prouerbialiter uſurpat, τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν, ad uiuum uſq; radere, pro funditus abolere: in Aiace flagellifero, pro mordicus pungere, & inſidendo altius penetrare:

Lib. 3.

Lib. de ſacrificijs.

Lib. 8. nat. hiſtor.

ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ οὗτο, μὴ χαίρειν τινά. id eſt:

Radit cute tenus, abſit omne ut gaudium.

vbi uice οὗτο, Suidas ὥστε legit & citat. Senarij quoq; illi ex autore incerto, qui totam diuina-

tionem per insomnia Iambicis singulis inclusit, desumpti, per rasuram crinium, dispendium, per eorundem defluuium, periculum denunciari ostendunt. habent autem ita:

ῥίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
ῥίχας πεσεῖν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν. hoc est:
Damnum in negotijs coma obrasa indicat.
Discrimen ingens, si cadant crines, notat.

Quo in loco tonsio iterũ pro rasura usurpatur: siquidem & Artemidorus somnium rasuræ pilorum, ærumnas & tristia atque indubitata mala portẽdere in Onirocriticis autor est, diuersa ab hac tonsuræ ratione, ut infrà dicetur. At quod illustrius argumentum præsentis noxæ ex rasura adferri posit, quàm quod de Sampsono legimus, qui uirib. omnibus defectus fuit, postquã suo ipsius malo nouaculã in caput suũ accersisset? mox nanq; post derasos pauculos crines, e-
Iud. 16. neruatus est, roburq́; omne, quo toti exercitui par fuerat, diffluxit, ut reddã Nazianzeni uerba in prima aduersus Iulianũ inuectiua, ἡ δύναμις ἐν θριξὶ στρατίας ὅλης ἀντίῤῥοπος. Accedit ad hæc, quod ipsum radendi uocabulum non efferant Latini, absque molestiæ cuiusdam acerbæ atque ingratæ significatione. Sic ieiunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius: & ueritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Persius: quin & auari per fas nefasq́; corradere opes cum multorum iniuria dicuntur. Sed istum grãmaticis proprium campum relinquo.

Iam quòd ultroneum caluitium sit rasura, quod clarius documentũ expetatur, quàm caluitij ipsius uocabulum? quum nanque glabrum & læue fit caput, caluitium nominamus. & Hebrææ gentis (cui inter omnes linguas principatus omniũ calculis defertur) phrasis est, facere caluitium, pro, radere: qualis est illa, quæ prohibet super mortuo faciendum caluitium, nimirum luctus argumento non esse radendum caput admonens. & alio loco illa: Non inducẽt sacerdotes caluitiũ in caput suum. Iam uerò quoties nouacula ita funditus pilorũ germina succidimus ut ne uestigiũ quidẽ illorũ extet ullũ, eodẽ ferri exẽplo in radices quoque animaduersuri, nisi uulnera cutis & deformes cicatrices metueremus, an non caluitiũ quoddam inducimus, læuigata iam cute? Proinde nõ citra rationẽ ultroneũ siue uoluntariũ caluitiũ rasura à nobis dicta est, & æquali loco habenda. Postremò, quòd diuinis scripturis repugnare rasurã, & ingratitudinis erga Deũ ream diximus, etsi nemini qui sacra uel à limine salutarit, ambiguũ esse arbitror, tamen disertè uerba ipsa ascribã, ut temeritatis notã effugiã. Primũ in Leuit. Deus ad cœtũ omnẽ Israẽlis loquens, uerbis Mosis graui edicto sancit, ne in gyrũ tondeant comã, neque corrumpant angulos barbæ, hoc est, nouacula resecent tam supremũ, quàm infimum barbitij honorẽ, quo genæ mentumque uestiunt, quod tamẽ forficula fas erat. Latina aũt æditio simpliciter reddidit, Neque radetis barbã. Mox subiungens præcepta & leges in

Rasura ultroneum caluitium.

Deut. 14.

Leuit. 21.

Rasura repugnans scripturis.

Cap. 19.

Cap.21. ſacerdotum familiam, ita pangit: Ne caluitium inducant capitibus ſuis, neq; angulos barbæ ui tient: ſiue, quod idem eſt, Nec radent caput, nec Cap.44. barbam. Clariſsimè uerò propheta Ezechiel repetit, Capita ſua, inquiens, non radent ſacerdotes, neq; comam nutrient, ſed tondentes attondebunt ſua capita. quem locum D. Hieronymus enucleatius etiã explicat hiſce uerbis: Perſpicuè, inquit, demõſtratur, nec raſis capitibus, ſicut ſacerdotes Iſidis atq; Serapidis, nos eſſe debere: nec rurſus comam demittere, quod propriè luxurioſorum eſt barbarorumq; & militantium, ſed ut honeſtus habitus ſacerdotũ facie demonſtretur. At nos nõ modò Naturæ reſilientes, ſed & ipſi Deo repugnantes Gigantum more, contraria ſancimus, & diuerſam ingredimur uiam: nam refragantur ſcripta diuina modò citata, & conſonat ſynodus Carthaginenſis, qua ſic conſtat ſancitum fuiſſe ex Gratiano (ſi uetuſtorum exemplarium fide non perinde mutilata ſtabimus: & ſi locum Prophetæ, unde eius Synodi uerba ſunt repetita, expendemus integrè) ut Clerici, hoc eſt, aſciti ad ſacerdotij munus, neq; comam nutrirent, neq; barbam raderent. Cui cõcilio ſuffragatur & alterũ, quo in Archidiaconorum manus deuoluitur ius & poteſtas tondendi clericos, qui fortè comam promitterent. Epiphanius item uetus autor & præſul probatæ fidei atq; autoritatis, libro contra hæreſes tertio inuehitur in Meſopotamię fratres monaſticam uitam degentes, quòd muliebri ritu comas pro

mitterent,

mitterent, & barbam uiri formam resecarent: dixerteq; ait, filios sanctę virginis matris Ecclesię, in tonsura reuerendos esse oportere, quippe, inquit, cùm comæ nutritio à doctrina Apostolica & catholicæ ecclesiæ consensu sit aliena. Ac rectissimè quidem ille barbam formam uiri nuncupauit, utpote Natura (quæ iustissima parens meritò nominatur) haud alio discrimine, quod oculorum iudicio sit obuium (reliquis à cõspectu semotis) marem à fœmina separante, quàm barbæ prouentu, quem siue extirpes, siue deradas, naturæ legem penitus uertere uelle, ut perduellis, censebere, atq; in Heliogabalici senatus, præter colos fusosq; aliud nihil tractantis, familiam esse adoptandus. Proinde scitè Diogenes conspicatus quendam eraso mento læuem, habes'ne, inquit, cuius naturam accuses, quòd uirum te fecerit, non fœminam? Idem interrogatus qua de causa barbam aleret, respondit, ut se uirũ esse subinde recordaretur. Quumq; uidisset aliquando rasa similiter barba equo insidentem quendam, unguentis delibutum, equestris ordinis uirum, ait, se diu quæsiuisse, quid esset ἱππόπορνος (quasi dicas equimœchum) nunc tandem inuenisse, ut ex Chrysippo refert Athenęus, Rectissimè Alexis Comicus in rasos contorsit illud:

Rasura ingratitudinis erga Deum rea.

Lib.13. dipnosoph.

τί γὰρ αἱ τρίχες λυποῦσιν ὑμᾶς πρὸς θεῶν,
δι᾽ ἃς ἀνὴρ ἕκαστος ὑμῶν φαίνεται; id est:
Quid nos molestant crescentes pili obsecro,
Qui quemlibet nostrûm uideri dant uirum?

Apud Græcos Chriſtianos ſummi piaculi locò fuit habitum barbam radendo ſuccidere, quòd eam uirilitatis (uti res eſt) argumentũ, & ſingulare Dei donum eſſe cõfiterentur: quam qui deponeret, haud aliò ſpectare, quàm quò fieret euiratior. Lubet Theodoreti elegãtiſsimi ſcriptoris uerba hoc loco inſerere, ex 4. de Prouidentia Dei ſermone: πρότερον μὲν ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα θρίχωσις μετρία καλύπτει, ἵνα τῇ προσθήκῃ διδάξῃ τῶν ἡλικιῶν τὸ διάφορον καὶ πείσῃ διὰ τοῦ σχήματος, τῶν παιδικῶν μὲν ἀθυρμάτων ἀπέχεσθαι, τὰ δὲ σπουδαῖα τῶν ἔργων προσίεσθαι. ἐπειδὴ δὲ γυναιξὶν αἱ ὠδῖνες εἰς τοιαύτην διδασκαλίαν ἀρκοῦσι, μόνων οὕτω τὰς τῶν ἀνδρῶν παρειὰς ἐστεφάνωσεν. Subijciam Latinè idem. Primùm lanugo in iuuenilibus malis effloreſcit, inde ſpiſsior paulo crinis integit, ut natura adiectione iſta, ætatum diſcrimen prodat, doceatq; eo ornatu nuces relinquendas, & ſeria capeſſenda: quia uerò fœminis abundè documenti talis præbent partus labores, hinc factum eſt, quòd ſolas uirorum genas barba coronarit Deus. Propter iſtud ſingulare Dei priuilegium ſoli collatum uiro, interdicto XII. tabularum prudenter cautum fuit in hæc uerba: Mulieres genas'ne radunto, ut à Cicerone libro de legibus ſecundo, & à Plinio poſtea relatum eſt, ut ne diutino radendi uſu ſuccreſcentibus pilis à natura non datis, ſub ementito uirilis oris honore fallerent: nam ut præter naturam eſt barbatam eſſe fœminam, ita eius occurſus non immeritò Italis habetur ominoſus: unde ioculari eius gentis dicterio bar-

Lib. 11. cap. 37.

batam

batam eminus esse salutandam præcipitur. Atenim nos cum Rhodijs & Byzãtijs in eadẽ classe censeri possumus. quid ita? inquies forsitan. Dicã. Apud illos ubi lege cautum esset, ne quis raderetur, plerique omnes præter legem rasitare mentum cœperunt: apud hos uerò mulcta insuper proposita tonsori, qui domi haberet nouaculam, non tamẽ ita deterruit populareis ut ad nouaculas tantum non confugerent omnes, ut disertissimus philosophus Chrysippus commemorat. Itidem & nos contra edicta Dei, uatum oracula, Synodi placita, & eruditorum iudicia, inolitam radendi consuetudinem amplectimur mordicus, citius aqua & igni nobis ipsis interdicturi, quàm aliena moribus nostris iussa executuri. Nempe uerè dictum est à Poëta:

Nitimur in uetitum semper, cupimusq; negata.

Si itaq; tantorum malorum, seruilitatis, stultitię, mollitiei, superstitionis, ignominiæ, damni, calamitatũq; index fuit æstimata iam olim, tam capitis, quàm barbę rasura, & diuini oris edicto prohibita, quid nec illa ponderamus, & istud cõtemnimus impij & exleges, iræ diuinę fulmẽ despuẽtes? Si iuxta græcũ uersiculũ cõcessus, quãuis magnificus cultus autoritatẽ addit, testante Fabio, contrà muliebris & luxuriosus nõ modò nõ ornat corpus, uerumetiã detegit mentẽ, atq; deturpat insuper: hoc si uerũ est (quod nemo sanæ mentis inficias ire queat) concessus certa & irrefragabili naturæ pręrogatiua barbę honos,

ad ſexus diſcrimen datus, ſemoto etiam omni alio iudicio, cur autoritatis ſuæ iure cadet? cur obliterabit? cur indicta cauſa occumbet? Quin è diuerſo muliebris quidem illa & luxuriam minimè ambiguis notis ſpirans, ornandi læuigandiq; mẽti ratio, animi parum uirilis teſtis adeò atq; detectrix, ne dicam labes quæpiam, cur ſtabilietur mordicus? cur abibit indemnis? cur nõ explodetur potius? aut ſaltem in Anticyras proſcribetur? Sed ne longius in altum efferar extra modeſtiæ terminos, uela paulisper contrahenda ſunt. Abundè igitur oſtenſum puto, barbam ferro ſubijci, radíue non debere, refragante diuinæ ſcripturæ immutabili autoritate, reclamante naturæ lege: quin & doctorum uirorum conſenſus ubiq; gentium repugnat, qui uirum grauem, conſtantem, iuſti tenacem, & probitate morum atq; ſapientia præſtantem, decere barbam uno ore loquuntur omnes. Aarona principem ſacerdotem propexa barba uenerabilẽ facit ſacra hiſtoria. Socratem uirum ſanctiſsimũ & ſapientiſsimũ mortalium oraculo iudicatũ, barbatum magiſtrum nõ temerè appellat Iuuenalis. Euphrati philoſopho Syrio ingentem & canã barbam plurimũ uenerationis addere Plinius Iunior cõmemorat. Timotheus inſignis tibicen, qui Alexandrum Macedonem cantu in diuerſos animi motus impellere potuit, prægrandi barba uenerabilis canebat, autore Chryſippo. Lyſandri præclariſsimi Ducis ſtatua Delphis poſita uiſebatur prolixa barba, πώγωνα καθειμένου

Lib. 1. Epiſt.

θειμένυ γενείου, teste Plutarcho. Aesculapio medico barbam addidit Græcia, ad autoritatis testimonium, quam auream derasit per contemptũ, non inultus (ut pũtabatur) Dionysius. Gymnosophistas Indos philosophos πωγωνοτροφεῖν, barbam nutrire scribit Strabo, & confirmat Diodorus lib. Bibliothecæ quarto, ubi & Dionysium siue Liberum patrem cognomento barbatum, natione Indum (plures enim eo nomine fuere) enumerat, Indorum more barbam alentem. Duces exercitus Romæorum, qui in expeditione Africana cum Belisario fortissimo uiro contra Vandalos militarunt, barbatos fuisse omnes refert Procopius. Apollinem, qui idem est & Sol, barbatum colebant Hieropolitani, autore Fulgentio mythologo. Syrios quoque Apollinis γενειήτεω, id est, barbati simulachrum coluisse annotat Lucianus de Dea Syria libello: quanquã alij νέον καὶ πρωθήβην coluerint, cui primum lanuginis flos erumpere inciperet, qualem & Callimachus facit: οὔποτε φοίβου

Lib. 15. geog.

Lib. 4. belli Vandalici.

θηλείαις οὐδ' ὅσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Nec uestit lanugo genas tibi Phœbe tenellas.

Iouem etiam suum Deorum supremum ad maiestatis & uenerationis decorẽ πωγωνιήτην, hoc est, barbatum, &, quod idem est, γενειήτην, dedicauit gentilitas: licet ἀγένειον imberbem in donarijs suis eundem posuerit Smicythus, teste Pausania. Mercurius itidem diuorum ille interpres ὑπηνήτης, labro malisq; barbatus, apud Lucianũ nominatur. Idem à cuneata barba, qua fingeba-

Lib. de sacrificijs.

Lib. 2. ὀνειρο. tur, σφηνοπώγων audit apud Artemidorum. Quid quòd ipse Christus, uerus ille (si uana & gentilia ueris componere fas est) Mercurius, patris uerbum, σφηνοπώγων, cuneata barba effigiatur à pictoribus, inuento non ita pridem reperto, sed antiquissimo, & à maioribus uelut per manus tradito: quod fidem facit quare olim Christiani exemplo sui ductoris & domini, barbam aluerint. Quocirca insanus ille fidei desertor Iulianus inuectiuam orationem aduersus Galilæos (eo nomine uelut odij inexpiabilis pleno Christianos appellans) scripsit, cui titulum fecerat μισοπώγωνα, quasi dixeris, barbæ osorem & inimicum. Neq; silentio prætereundum est, quòd barbatam Venerem coluerint Romani, cuius superior lumbis pars, maris speciem præ se ferebat, inferior fœmineam, Suidæ testimonio: uolentes innuere genitalem Naturæ uim, qua ex mutua diuersi sexus consuetudine, ὁμογενὲς unũ nascitur. Accedit huc, quòd pilosus ille oris decor, efferis Gallis, qui duce Brenno Romam occuparant, non admirationem modò, sed & metum incusserit non mediocrem, quando irrumpentes in atria Quiritium, reuerendos prolixa & incana barba senes in curulibus sellis sedentes, ceu numina quædam suspexere primò, mox post acceptam iniuriam in omnes desæuiere. Apud Lacedæmonios ut esset discrimen aliquod inter magistratus & promiscuum uulgus, tum etiã ut plebs in minimis morigera imperio assuesceret, Ephori magistratum ineuntes præ

cipere

cipere solebant, autore Plutarcho in Agide, ut mentum tonderent, legibusq; obtemperarent, ne sæuire cogerentur teste Aristotele: græcè enim est, κείρεσθαι τὸν μύστακα: ex quo liquet noluisse eos penitus tollere uirilitatis signum, sed intra quosdam mediocritatis cancellos coërcuisse. Iam & seculo præ mollitie luxuq; cæcutienti, primus quasdam animi fenestras aperuisse Hadrianus Imperator, barbam promittendo scribitur, antiquata pristina consuetudine, qua eradi mentum ciues pariter & senatus principes sibi patiebantur, ut autor est Dion Nicenus: persuasum'que mihi est, Romanos citius consensuros fuisse in alenda barba, nisi deterruisset eos uetus mos reorũ, impexam ac squallentem barbam promittentium, ad miserationem uidelicet. Vnde fluxit responsum illud Sabini ad Cretenses flagitantes, ut summi magistratus (qui barbam capillitiumq; alebat) munere fungi apud se non dedignaretur: fertur enim dixisse, Bis se eum magistratum Romæ egisse, bis scilicet reum. Sic Lucanus scribit Catonem exoriente bello Ciuili, uelut publico in luctu radi se noluisse, sed mœstam genis increscere barbam permisisse. Propterea suspicor Scipionem Aemilianum, iam tum in capitis discrimine reum productum, barbam rasisse præter morem, uel fretum inculpatæ & integrè actæ uitæ conscientia, uel quòd antea quoque barbam aluerit. Sed quid singulis istis inhæreo, quum tam sacri scriptores, quàm prophani

philoſophi, ex illis D. Auguſtinus, ex his Halyabbas Arabs non ignobilis, in barba præcipuũ decoris & ornamenti argumentum eſſe prodiderint. Ita Cynicus Luciani eodem in loco ponit, & barbam uiro demere, & leoni tondere iubam, detracto uidelicet utriq; peculiari ſuo decore. Chryſippus (cuius teſtimonio non ſemel in hoc libro utimur) ab honeſti ratione excludi barbæ nutritionem non patitur, raſuram prorſus damnat. Quid multis uerbis opus eſt, quũ in confeſſo ſit, uirum eſſe imaginem Dei: neq; ſit controuerſum, uiri formam eſſe barbam. Certè quotquot nos protoplaſtæ Dei imaginem repræſentare & agnoſcimus & profitemur, citra ſummum piaculi crimen deponere barbam nõ poſſumus: ſin illud inficiamur, ac pro ludo ducimus, liberè etiam euiremur. Quocirca graues uiri & literati, qui eruditione cultuq; ingenij reliquos antecellunt, quotquot Reip. habenas moderantur, & ciuilia obeunt munera, deradi ſibi barbam nulli patiantur: illi quidem philoſophię germanam ſemper & eruditionis teſtem habitam: hi uerò, ut maximum autoritatis (qua præcipuè magiſtratui in continendis in officio ciuibus opus eſt) adiumentum nutrituri. Multò his magis principum uirorum atq; magnatum intereſt, barbam ſummittere, & illæſam conſeruare, quòd auguſtam maieſtatem deceat, imperij dignitatem ſtabiliat, & decentem reuerentiam popularium animis inijciat: quem in modũ Virgilianus Iupiter barba propexa totum nutu tremefacit

Lib. 4. de honeſto.

mefacit Olympum. Huc adde, tanto contentiore studio alendæ barbæ patrocinium tueri debere in uniuersum omnes, quãto dissimiliores cupimus esse prodigiosi illius ac dissolutissimi Sardanapali, nusquam quàm in morte uiri, quem Ctesias in tertio rerum Persicarum erasa barba ac pumice læuigata inter mulierum greges delituisse, memoriæ mandauit, κατεξυρημένον τὸν πώγωνα, καὶ κατακεκισηρισμένον: quanto item Neronis, unius immanissimi terrarum omniũ portenti, qui, cùm ægrotantem inuisisset officij gratia amita, dixissetq́ue tum se haud ægrè mortem obituram, quum ille barbam posuisset, illicò radi eam iussit: quiq́ue Iuuenales etiam ludos celebrasse legitur derasa sibi barba, & aureo inclusa loculo, uti à Dione historico proditum est. Attamen rasuram licet in homine libero prorsus damnem, est tamen cur in morbis quibusdam & capitis uitijs, ualetudinis ergò, permittẽda sit, id quod sanæ mentis nemo improbandum quoque duxerit: quemadmodũ in area, quam alopeciam nominant, quotidie nouacula caput radere elegantissimus scriptor Cor. Celsus præcipit, cui & alij medici suffragãtur. Sic etiam fluentibus capillis sæpe radendo succurritur. Inde & Phreniridi remedium quæritur. Vsqueadeo non sine causa dixit Synesius, quosdam à capite ceu arce morborum funes depẽdêre. Enimuero istiusmodi rasuram rigida inexorabilis necessitatis lex extundit aliquando, minus itaque improbanda: haud perinde, uoluntaria, Nam quod literis prodidit

Herodotus, Aegyptios à pueris statim radere ca
pita, ut hac ratione compactiora, neque facilè
ulli externæ iniuriæ obnoxia reddantur crania,
ualetudinis respectum quendam habet. Quin
& Demosthenis græcæ eloquentiæ parentis stu
dium, quamuis plus satis improbũ, ignominiæ
macula uacare debet, imò meretur aliquam lau
dem apud studiosos, quòd adolescens etiamnũ
solitus fuerit in specum secedere, raso capitis di-
midio, ut prodeũdi in publicum pudore, literis
incumberet melius: quod de eo scriptũ reliquit
Plutarchus. Istud accuratioris diligentiæ exem-
plum nõ minus certè gloriæ promeretur, quàm
laudabile pernoctis lucernę crimen eidem à Py
thea quodam obiectũ, neq; indignum ad quod
se compararet studiosus iuuenis, qui perfugiũ
aliud non uideret, aut remedium uitandi Sire-
næa naufragia, aliaq; à literis auocamenta. Op-
ponent hoc loco tetrici nostri Catones, D. Pau-
li religionis nostræ diligentissimi assertoris ac
Actor. 21. propagatoris factum, qui raso capite expiatus
templum adit: at isti considerent quæso quo sco
po illud fecerit, nempe ut falsam Iudaicæ gentis
opinionem de eo conceptam destrueret, dicti-
tantis subuerti ab ipso & pessundari legem: pro
inde cum Nazaræis simul & radi, & expiationis
tempus obseruare, uelut ex illis unus, instituit,
suam ut illis fidem probaret, exempto offensio-
nis animorum scrupulo. Adijcient ijdem & Na
zaræorum institutum, semel atq; iterum à nobis
iam repetitum, qui intactum antea capillitium,
post

post magnam uitæ continentiam radebant, sacrificiisque igne adolebant: at illi nouaculæ usu abstinebant, cæsariemque alebant uotiuam, in statū quoddam lustrationis tempus, quo ea consecranda erat semel: neque enim toties iteratam legimus. Obiicient alij philosophicum barbitium, nusquam non grauiter exagitatum atque despectum: at philosophorum grex ille non ob barbam solùm, sed propter intempestiuum eius colendæ studium in demulcendo & summittendo ridetur, ut qui ne minimam quidē præsegminis portiunculam truncari sibi, quantiuis passuri fuerint, eo facto sapientiæ quoque parte fraudatum iri se rati, qui barba sapientiam æstimabāt: unde factum est, quòd Cicero frigidos quosdā & ἀθιπολαίως philosophantes, barba tenus philosophos nuncupat. Eodem spectat Horatij morsus, Sapientem pascere barbam. Hinc natum illusorium illud Epigramma, Lib. 2. sermo.

εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν,
καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων.

Reddere si ualeat sapientem barba profunda,
Esse potes doctus barbiger hirce Plato.

Ita Epicraten oratorem σακεσφόρον appellarunt Athenienses scommatibus nobiles, quòd clypei loco promissam gereret barbā, pusillus alioquin homūcio. Sed quid ad nos istęc? nō herclè plus, quàm quod Alexāder Macedo barbā exercitui deradi sub pugnam in Arbelis imperauit, uelut ansam hosti ad prehendendum facilem: quod haud deteriore iure fieri potuit, quàm quod idē

Macedo calceamentorũ ligulas detraxit, quum ijs impeditus in uinea procubuiſſet. Tametſi nõ ſit ueriſimile aut raſum fuiſſe exercitũ omnẽ, aut fieri hoc etiã potuiſſe, ut in procinctu iam ſtanti militi otium fuerit ad præbendũ tonſoribus mentum, ne dicam nunc tanto exercitui impares numero ſufficere nequiuiſſe tonſores: quin potius uidetur innuere uoluiſſe eo dicto, nihil tum fuiſſe reliquum, niſi ut militem inſtructum & paratum pugnę, irritet hoſtis in ſuum exitiũ, haud aliter, quàm ſi quis leoni iubã reſecare tentet. Porrò ad raſuram pertinent, aut ſaltem ſub eadem claſſe recẽſeri poſſunt, reliqui ſuperius à me enumerati modi, qui continent trahendi digitis capilli munus, quod depilatrices (παρατιλτρίας nominat Philoſtratus) obibant, & quod per uolſellas (μαδιστήρια appellant nonnulli, Aegineta τριχολαβίδας & τριχολάβια) fiebat, inſtrumẽta ad prehendendos ducendosq́ pilos comparata, unde & nomen illis. atq; extat prouerbium in parum uiros, à Varrone repetitum, Volſellis pugnant, non gladijs. Eſt & tertium, quod per medicamenta deglabrantia fiebat, quæ & Pſilothra & Dropaces illis dicta, atq; ex auripigmento & uiua calce concinnata, ad exurendam depaſcendamq́ genitalem pilorũ materiam, Paris Pãtomimus (qui Domitiano fuit in delitijs) alijq́ excogitarunt, & à medicorũ filijs peti poſſunt. Præterea picationes & uiſci reſinæq́ uſus cinædis familiaris, & à Satyrographo ſatis acerbè ſuggillatus, huc ſpectat: clarè etenim Iuuenalis

lis pathicos depilari ſolitos teſtatur uiſco cum reſina & cera, quò nitidiores redderentur, ubi Næuolo cinædo exprobrat horridam pilorum ſuffruticantium ſyluam: Saty.9.

Nullus, inquit, tota nitor in cute, qualem
Præſtabat calidi circunlita faſcia uiſci.

Idem & Martialis non uno in loco affirmat, apud quem & ſummœniana ſcorta pilãtur. Meminit & Alexis Comicus alicubi his uerbis: Lib.12.Epig.

Πιττοκοπούμενον τίν' ἢ ξυρούμενον ὁρᾷς.
Raſum'ne quempiam pice'ue læuem uides?

duos frugiperdas eiuſdem farinæ homines, raſum & pice extritum deſignans. Quin & Pliniũ lib.14.cap.20. pudet confiteri maximũ ſua tempeſtate picis honorem fuiſſe in euellendis uirorum corporibus pilis. Clemens Alexandrinus lib.3. pædagogi, acerbè increpat effœminatos, *οἳ σφᾶς καταπιττοῦσιν, καὶ τὰς θρίχας τοῖς ἀνασπῶσι παντὰ τρόπον παρέχουσιν*, qui ſeipſos picant, piloſq; quouis tandem modo uellendos præbent. Ibidem indignè fert quòd totæ urbes ſuo tempore abundarent hominibus qui picandi, radendi, uellendiq; officia profiterẽtur. Et Fabius lib.8. uulſa corpora fœdiſsima nuncupat. Theopompus in quadrageſimotertio hiſtoriarum, Tyrrhenos occidentales omnes publicis in officinis in eum uſum paratis, radi, & picatos uelli, autor eſt. Inſectatur grauiter Artemonem illum uerſatilem Anacreon, quòd coma barbaq; eſſet uulſa, *κόμην πώγωνα τ' ἐκτετιλμένος*. Inuehitur acriter Seneca in quoſdam, quibus apud tonſorem multę

horæ transmittunt, dum decerpitur, si quid pro xima nocte succreuerit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restitui tur, aut deficiens hinc inde in frontem compellitur, quos parum uiros innuit. Scopeliano sophistę disertissimo obiectum fuit, quòd daret se picationi & depilatricibus, ὡς ἐκδεδωκὼς ἑαυτὸν πίττῃ καὶ παρατιλτρίαις, teste Philostrato. Ephori Lacedæmonij morum quidam censores, iussi fuerunt aliquãdo edicto promulgare, ne in balnea inferretur pix, utq; eiectis depilatricibus, ad pristinam temperantiã reuocarentur omnia, ut in Suidæ collectaneis lectum est. Cyzicenos quoq; uelli solere indicat prouerbiũ, Tinctura Cyzicena, de ineluibilis turpitudinis nota dictũ, διὰ τὸ τίλμα, ut Etymologici autor annotat. Est & apud Lucianũ iocus alumni ad Celeripedẽ Podalirij filium, podagram, qua discruciabatur, inficiantem,

Lib. 1. de Soph. uitis.

ἢ καθήμενος

Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ᾽ ὠλέναις. id est:

Vel desidens, Euelle barbam sub tonsorum brachijs.

Quum admonere uellet, ut cursu malum dissimularet, aut pateretur sibi remedium adhiberi. Quem locum perperàm intellectum ita reddidit Alexander Brassicanus, Barbam ne uel le à puerorum ulnis, & ueluti prouerbialem, pro frustraneo labore interpretatur. Bionis dictum est allegoricum apud Senecam, Non minus molestum esse caluis, quàm comatis, pilos uelli: uolentis (ut puto) innuere, tantundem uulneris accipere tenuioris fortunæ hominem

è ia-

è iactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. Accedit huc, quòd effrenis quorundam petulantia, ſtultè uariare raſuram aut neutiquam ignominioſum duxit, aut ſanè præ libidine maculam infamiæ, ſi qua aſpergi poſſent, neglexit: inter quos anteſignanus fuerit Iulius Cæſar, quem in cura corporis moroſius ſe geſsiſſe, Suetonij claſsici ſcriptoris teſtimonio conſtat, uſqueadeo, ut & tonderi ac radi ſe, atque inſuper etiam uelli ad opprobrium uſque paſſus fuerit. Otho quoque Syluius animoſiſsimus Imperator faciem quotidie raſitaſſe, corpusq; uulſiſſe mulieroſius, ab eodem autore memoratur. Martialis iocatur ſalſe plus ſatis in quendam:

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt,
Pars uulſa eſt, unum quis putet eſſe caput?

Nō ſunt hinc excludendi Maxies populi, quos dextram capitis partem capillatam geſsiſſe, lęuā raſiſſe, ueterum monumēta prodidere. Eodem ueniunt Euboënſes, qui ſinciput radebant, occipitium comatū relinquentes: unde apud Homerum in Bœotia ὄπιθεν κομῶντες audiunt:

τῷ δ' ἅμ' ἄβαντες ἕποντο θοοί, ὄπιθεν κομόωντες.

Criniti retro atq; agiles comitantur Abantes.

quod Statiū quoq; non latuit, qui de illis ita:

Non ego Abantiadas in terga comantes.

Pollux compoſita uoce ὀπισθοκόμας eoſdem appellat: quibus id tributum eſſe ob rei bellicæ pręſtantiam annotarunt ueteres, cuius rei occaſionē paucis perſtringā. Archemachus Euboicus

ſcripto prodidit Curetas incolas Chalcidis, aſsi-
duis prælijs agitatos, & de Lilantæo agro cum
finitimis decertantes, poſtquam ſemel correpti
crinibus (quorum alebant ea tempeſtate lætam
in ſincipite materiem) profligati fuiſſent, immu
tata conſuetudine, capillos in occipitio fouere
cœpiſſe, raſo ſyncipite: qua ſpecie uiſebantur a-
pud illos & Deorum ſimulachra. Rurſus eoſdē
uerſo ſolo in Aetoliam commigrantes, Acarna-
nas ab intonſis capitib. nominatos fuiſſe. Han-
nibal quoq; in Italiam exercitum ducens, muta-
tis ſæpius crinibus, à lubrica Gallorum fide ſeſe
uindicaſſe legitur: quod non putarim aliter acci
piendum, quàm quòd nunc comatus, nunc ton
ſus raſusq́;, aut aſcititijs crinib. eos fefellerit. Ha
ctenus de raſura, eoq́; facientibus abundè mul-
ta: nunc ad tondendi rationē, proximo ordine
aſſequentē, quę hoc ipſum quale quale ſit inge-
nij rudimentū à nobis expreſsit, accingamur, ſi
prius nõnulla de comę nutritione perſtrinxero.

De nutritione Comæ. Cap. III.

COmptus capillitij abſolutè conſiſtit in eo
uel alendo, uel tondendo, id quod à Stra-
bone dictum eſt totidem penè uerbis: ἁ-
πλῶς δ' ἡ περὶ τὰς κόμας φιλοτεχνία συνέστηκε περί τε θρέ-
ψιν, καὶ κουρὰν τριχός. Vtrũq; in comam incurrit. Sed
alteram partem, quæ illam tollit, plenius execu-
ti ſumus: nunc repugnantem huic prouinciam
(ne quid indictum, quod huc pertineat, omitta
tur) attingere tempeſtiuum uidetur: ea uerò pro
mittendi alendiq́; capillitij (quod & ſummittere
crinem

crinem Tacitus, Suetonius, & submittere capillum Plinius dixerũt) studium tuetur & tractat: qua in parte includitur etiam comæ encomium quod eloquentissimus Dion Prusiæus, cui ab aureo ore cognomen dedit facũdia, & in aureo curru triumphare cum Traiano dedit existimatio, scripsisse cõmemoratur. quanquã quid amplius, quid'ue disertius dici potuit à Rhetore, quàm quod D. Ambrosius succinctè in hæc uerba extulit: Comam esse reuerendam in senibus, uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescẽtibus, comptam in mulieribus, dulcẽ in pueris: quibus uerbis summatim complexus est fermè, quicquid dici possit de re cuiuis ætati, sexui, conditioni congrua. At quod hic uerbo tenus præstitit, istud re ipsa Lycij testatum uoluere, tanti comam facientes, ut ne dubitarint quidem æs soluere mulctæ nomine Mausolo Cariæ regi, quò liberis esse & immunibus liceret à legis imperio, quæ criniũ tondendorum necessitatem proponebat, uti refert Aristoteles in Oeconomicis: quam legem Condalus regis præfectus, commentus fuerat, ut ὠδὶ κεφάλαιον, hoc est, congiarium eliceret. Galliæ à comæ studio, uel, ut Plinij uerbis dicam, ab intonsis capitibus Comatæ nomen fuit. Ligures Cisalpinæ Galliæ populos Capillatos nominatim recenset Plinius: & suffragatur Lucanus in primo Pharsaliæ, quos belli ciuilis tempore tonsos fuisse memorat, utpote in seruitutem redactos, his uersibus:

Dion Chrysostomus.

Lib. 6. Hexaemeron.

Gentes capillatæ.

Lib. 2.

Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ.

Apud Getas Capillati dicti publicis etiam carminibus celebrabantur, Iornande teſte. Capillatos Celtiberos nominat Catullus. Cæſar in Commentarijs, Britannos capillo prolixo fuiſſe eſt autor. Solinus Indis quoque promiſſam cæſariem tribuit. Parthos βαθυπλοκάμους ob prolixos crines appellat Oppianus in Cynegeticis.
Lib.23. Perſas longis capillis hirſutos tradit Marcellinus. Apud Homerum exercitus Græcorum uniuerſus καρηκομόωντας, id eſt, comati audiunt. Apud Aegyptios conſuetudo inoleuerat, ut peregrinantes, quoad domum reuerterentur, comas nutrirent, ab Oſyride ſumpta, qui toto peregrinationis ſuæ tempore capillum non antè poſuerit, quàm in patriam rediſſet. Seneca ſcribit Parthorum eſſe capillum effundere, Germanorum iungere, Scytharum ſpargere. Aethiopes τιθλωόκομον γένος, uelut comæ nutritiã gentem appellat Tragœdia. Thracas ἀκροκόμους uo-
Iliad.4. cat Homerus, hoc eſt, ut interpretantur nonnulli, in ſummo capite comantes, neque promiſſam crinium ſyluam alentes, ſed ad iuſtum & mediũ quendam ſtatum crinitos, ut eo loco annotat doctiſsimus Euſtathius. Spartani quoque comam nutriuiſſe leguntur, quam præſens adituri periculũ, teſte Herodoto, pectere ſolebant: unde eſt, quòd trecẽti illi, qui cum uniuerſo Perſarũ exercitu, duce Leonida, inſeſsis Thermopylarũ anguſtijs conflixere ſtrenuè, ædita in

genti

genti ſtrage hoſtium, ante prælium in comenda cæſarie occupati fuiſſe perhibentur: quę res primò deſpecta Perſis, mox in ipſo prælio in miraculum fuit conuerſa, ac tantũ non in luctũ. Contrà Lacęnis comam promittere negat licere Heraclides. Hactenus ferè gentium nomina recenſuimus, quibus capillatis eſſe concedunt autorum teſtimonia: nunc deorum hominumq́ genera & priuatas quaſdam perſonas ſummatim detaleabimus. Deas nanq ſoluta coma & per terga fluente (quam ἐπίσειστον κόμην quaſi uentilantem & concuſſam dixit Lucianus) reuerebãtur priſci mortales. Sic Horis, quæ præſtites deæ anni temporum habebantur, ἐλευθερίαν ἀφέτου κόμης, id eſt, liberam laxamq́ comam tribuit apud Philoſtratum uetus pictura. Charites καλλικόμους, id eſt, pulchricomas celebrat Steſichorus, & eodem epitheto Muſas Simonides Lyricus. Pleiadas idem ἰοπλοκάμους à uiolaceo crinium colore, & Maiam Mercurij matrem εὐπλόκαμον dicit. Venerem βαθυπλόκαμον capillatam Apollonius Rhodius: Iſidem Deam ſolutis crinibus λυσίκομον canit fabuloſa uetuſtas. Homerus & Phidias ſtatuarius comam Ioui diuiduam tribuunt, qua totum tremefacit Olympum, maieſtatis ſcilicet plenã. Neptunus audit κυανοχαίτης, cœrulea cęſarie ſpectabilis. Bacchus intonſus longos amat crines: neq contentus capillorũm ſylua, etiam hederæ ſerto comat. Apollo ἀκερσεκόμης, & Pindaro ἀκειρεκόμας, intonſus, item κυροφόρος, crinitus Latinis uatibus nominatur: Dij criniti.

cui propterea ἄλυτον πλόκον, id est, solutam & fluentem cæsariẽ tribuit Christodorus Thebanus poëta. Pan φριξοκόμας ab Anyte poëtria, quasi horridus coma nuncupatur. Aesculapius comatus dicitur, atq; ea specie in Epidauro colebat̃. Iam uerò & deorum sacerdotes promissis depexisq; & barba & cęsarie uenerata est antiquitas, quod (ut de aliјs taceam) ex Heliodoro colligere est, non deteriore iure, quàm & ipsa numina quibus operabantur. Mænades in Orgiјs, effusis solutisq; crinium spiris uagabundæ discursabant: quod in fœminis non patitur Nazianzenus, ut sparsam hinc inde comam & ad auræ sibilũ uentilantem ferant. Succedunt sacrificis reges, quibus apud Frãcos solis licebat esse intonsis: hinc enim præcipuum regiæ dignitatis decus spectabatur, tonsis cæteris subditis omnibus, testante hoc Agathia. Ita Clodionem Pharamundi filiũ Francorum regem cognomento Comatum in Gallicis annalibus recenset Paulus Aemylius. Traiano optimo principi (cui princeps quoq; locus debebatur) crinium promissio nomen dedisse uidetur: dictus enim Vlpius Traianus Crinitus Eutropio teste. Recensetur & à Flauio Vopisco Vlpius quidã Crinitus dux Illyriciani & Thraciј limitis sub Aurelio Imperat. Scipionem maiorem eximiæ autoritatis uirum Masinissæ obuium adornabat, inquit T. Liuius, promissa cæsaries. Cyclopem pingit Philostratus χαίτην ἀνασείοντα ὀρθὴν, καὶ ἀμφιλαφῆ, πίτυος δίκην: hoc est, iactantem rectos crines & patulos pinus in morem.

Sacerdotes comati.

Reges Comati.

Lib. 8. belli punici.

rem. Achillæas comas ut prolixas densasq; celebrat Martialis, de Menogene parasito loquens, Lib. 12. qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis, aiebat se Achillæas disposuisse comas. quod minimè ambiguè extat apud Philostratum Heroicis, de Achille sic scribentem: τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαφῆ αὐτῷ φησὶν εἶναι, καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα, ὅπῃ καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc est, comam illi attribuit spissam & utraque manu prehensibilem, auro uenustiorem gratioremq;, quocunq; aut utcunq; agitaretur uel à uēto uel ab ipso. Idem rursus alio loco sparsam & prolixam cæsariem illi iam tum iuueni addit, ἐπισκιώνιόν τι καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, uelut umbraculum quoddam frontis, & magni animi, quò ferociat magis, incitamentum. Mezentium describit Virgilius sanguine turpantem comptos de more capillos, quòd antiquo more receptū fuisset, uiros iuxtà ac mulieres cōponere crines, ut ibi annotat Seruius. Euphorbus Gratiarū cincinnis similes habuisse capillos ab Homero prędicatur, tales enim in interfecto deplorat, quam ob causam χρυσοπλόκαμος à Zeze nuncupatur, ut qui solitus fuerit auri ramenta implicare cirrato capillitio. Idem Zethin & Calain Boreę filios ἁβροκόμας ob capillitij delicias nominat. Absalon Dauidis illius beati filius mortales omnes comæ decore superasse creditus est: unde prouerbiale illud in Zezis Isacij omnigena historia, καὶ τὸν ἀβεσσαλὼν αὐτὸν εἰς βόστρυχον νικῶντες. id est, Comæ uenustate uel ipsum Absalona uincentes, Nisi &

Pterelai aureas comas missas hoc loco facio, ne eadem bis dicamus, quòd de illis paulò pòst sit scribendum. Empedocli Agrigentino βαθέαν κόμην, id est, profundam comam, ex Phauorini testimonio tribuit Laërtius Diogenes. Prolixam quoque cæsariem nutriuisse traditur philosophus idem & magus Apollonius Tyanæus. Deniq; ut huic capiti colophonẽ imponamus, adscribenda huc ueniunt & Philostrati uerba, quibus comæ decorem cõmendat, ex quadam ipsius epistola: Κεφαλὴ γὰρ, inquit, ἀνθοῦσα, ἡδίων πολὺ τοῦ περὶ Ἀθηνᾶς φυτοῦ, ἐπειδὴ γε δεῖ καὶ ταύτην τὴν ἀκρόπολιν μὴ ψιλὴν ὁρᾶσθαι, μηδὲ ἀκόσμητον. Latinè sonant ita: Caput crinibus luxurians, amœnius est longè Palladis germine: hanc enim arcem minimè omniũ glabram atq; incomptã decet conspici.

De inutili comæ alendæ studio, quodq; præstet cæduam crinium syluam tondendo resecare.

Cap. IIII.

Caput sensuum rationisq; arcem, ac princeps quoddam animę facultatis sacrariũ, (ἡγεμονικὸν dicunt Philosophi) fœcundo pilorum plantario conseuit communis parens Natura, partim ut affluxus humorũ subrepentium nonnihil ebiberent, partim ut eo uelamine aduersus aëris iniurias & animalculorum aculeos uteretur. Deinde & superciliorum piloso honore faciem uestiuit ad ornatum, ac ueluti suggrundis quibusdam extantibus, aut uallo, oculis prospexit eadem, aduersus exiguorum corpu-

Galenus li. 11. de usu part.

corpusculorum incursus. Noluit tamen illa ceu irrefragabili edicto sancire sempiternã permittendorũ crinium luxuriẽ & incoërcitam, quin pro arbitrio resecare liceret & ad iustam moderationem reuocare superfluam illam & recrementitiam sobolem, haud deteriore iure, quàm & unguium prȩsegmina truncamus, ne in odiosam γρύπωσιν, ac falcatam curuitatem exeant. Vitis sarmenta quæ se nimis lætè profundunt, falce putamus: pampinos in frondosioribus uineis defringimus: in fruticibus, plantis, herbis, rebus denique omnibus, luxuriem compescimus: excrescentes carnis moles medicamentis domamus, cauterijs obruimus, ferro ancidimus: ecquid dubitamus improficuam crinium materiam tollere, atque liberè coërcere? Qua in causa si quis expẽsius ad Critolai bilancem examinet omnia, aut more saltem Areopagitarũ citra affectus iudicet, is facilè inueniet, studium nutriendæ comæ non inutile modò esse, uile ac ferum, solosq; cùm pueros tum fœminas decere, uerumetiam seruile, ignominiosum, supercilij fastusq; plenum esse, ac mollitiei nota seculis omnibus, in uiris infame fuisse: contrà tonsuram decoram, cultuique corporis necessariam, libero animanti & politico, homini uidelicet, propriam, salubrem, uirilitatis denique argumento honorificam esse habitam. At ne quis ex iure manu consertum me uelle istud arbitretur, & dextra laudatæ ubique antiquitatis opinione, & locuplete auto-

rum testimonio, ueritatisq́ ipsius nudæ comprobatione astruere conabimur, facessat interim liuor. Nam quorsum, aut ad quem tandem usum superflua capillitij seges alenda sit, quid præstantis emolumenti adferat, non uideo, nisi fortaſsis lendium, atq; animalculorum (quibus à pedum multitudine nomen est) prouentũ beneficij loco ponere uelimus, aut uuidos sudores in furfuracea corpuscula concrescentes, & sordium copiã lucro apponamus, more Hybernorum, quę gens, ut est ab omni humano cultu longè alieniſsima, uix aliũ capillitij usum agnoscit, quàm ad detergendas manus à pinguibus cœnæ sordibus, cæteraq́ omni illuuie: qua de causa ingentes concretorum crinium spiras alunt in humeros usq; dependulas, quibus uice mantilium diffluentes pinguedine ciboq́ digitos solent inijcere, eoq́ pacto extergere. Alioqui ut quidq; uiliſsimum est, aut ueneno armatur letali, aut ferum & immite cultum fugit, ita fermè pilis horret. τριχίας uilis pisciculus, quem Sardã Latini dicunt, nomẽ habet à pilari exilitate. Lendes qui pilos erodunt, τριχοτρώκται & τριχοβρῶτες, quasi piliuori, nõ absq; uilitatis nota, Gręcis dicuntur: quomodo apud Aristophanem abiectè concinnatrices crinium, lendium instar, corrosisse sibi uerticem deplorat quidam, τριχοβόστρυχας allusorio uocabulo nuncupans: sic enim ait,

Ἀλλ' αἱ τριχοβόστρυχοι τὸν λόφον μου κατέφαγον.

Quin & in cõtemptus indicium, de lana (quod aiunt) caprina disceptare, prouerbiali schema-

te

Comæ alimonia inutilis, uilis, & fera.

te φιχολογεῖν dixerunt Græci. Rursus usitata illa omnibus penè nationibus, Latinis autorib. uel receptissima hyperbole, Ne pili quidem facio, abundè declarat, quàm abiecta & uilis res sit capillus. Imò ortus ipse capillorũ uilitati facilè attestatur suæ: nam è fumido crassoq; uapore existunt, siccissimi pariter & frigidissimi ex omnibus humani corporis partibus, si Galeni autoritate stabimus: ac propterea mortuum quiddam & inanime præferentes, quippe siccitate & frigore, in quibus mors consistit, illi affines, & qui libenter in defunctis corporibus crescũt, quod ipsum non inficiatur doctissimus Aristoteles. cui fidem facit & Aegyptiorũ factum, qui è cadaueribus cute tenus erasis, insequẽte anno comam barbamq; erupisse obseruarunt, quemadmodum & quotidiana experimẽta attestantur: uereq; dixisse putatur Synesius, φίχος, inquiens, κἂν τοῖς ζῶσιν ἀεὶ νέκρον. hoc est: Crines etiam in uiuis mortuum quiddam sunt. Quid quòd bruta animãtia rationis expertia, pilis uestita, solo homine præ cæteris læui, certo naturæ consilio uidemus? Præterea à superfluo comę onere, dęmonum quoddam genus tenebricosum, & materiæ mancipatum, φιχίωνος dictum (quos & ὀνοκενταύρους nominant) quasi pilanos nomines. Histrix & Echini setarum iacula crinium uice erigunt, unde ὀξυκόμους uelut acutis comis infestos epitheto uocat Oppianus. Scolopendra, uenenatus uermis, totus pilis obsitus est. Lupus immitis ac subdola fera, horrida & cinericea pilo-

rum sylua riget. Aper rectis horret setis, hispidus idcirco Statio dictus. Apud Virgilium in quarto, pubentes, hoc est, pilosas seu lanuginosas herbas ad ueneficium exquirit scelerata maga: sic enim locum illum intelligo: nec enim placet uiridiores cum Seruio exponere. Gorgonis illius, quæ solo aspectu saxeos reddebat homines, os crinitũ anguibus legimus. Cilices, immane genus & piratica uiuens, intonsi Tibullo dicuntur. Getas nationem barbaram ac truculentam, hirsutos intonsosq́; appellat Naso. Idem Polyphemo rigidis setis densum corpus horrere scribit. Ausonius Philonem quendam rusticanum hominem describens, horrere capillis aspe ris, non aliter atq; marinũ echinũ dicit. Caligulę orbis portento hirsutũ corpus tribuit historiæ fides, quo fortè prætereunte, capræ nomẽ, quauis tandẽ de causa citatũ, exitio erat illi, qui nominasset, q ea quoq; hirta sit. Orpheus Gigantes Iouẽ regno detrudere affectantes, uastos & immanes homines comatos prodidit eo uersu:

Lib. Metam. 13.

Τιτῆνες τε κομῆται ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντες, id est:

Titanesq́; comati immania corda ferentes.

Indorum populos efferos quidem illos, & solitudine commerciĩq́; iure denegato immites, unguibus nunquã recisis, & hirsutis intonsisq́; comis asperos damnat Q. Curtius Rufus. Lusitanos quoq; qui in montibus horridã & incultam uitam humi ferarũ ritu strati degebant, profundam comã nutrire solitos scribit Strabo. Deinceps q pueros solos deceat, & uirgines pariter cum

Lib. 9.

Comæ alimonia puerilis.

cum mulierũ grege, coma, non itidem uiros, testantur clarissimè poëtę, qui absolutè capillatos appellant pueros: ueluti Martialis ibi: Lib.5.Epigr.

Et pædagogo non iubente lasciui
Parere gaudent uillico capillati.

Idem uenustè pueros nominat crinitã turbam, & ludimagistrum crinitæ turbæ pædagogũ. Sic Persius cirratos nominans pueros intelligit. Rursus Martialis imprecatur Thestilo puero, ut iam adultus nihilominus ametur, depositis scilicet capillis: nam quòd huic idẽ sit ponere capillos, & sumere togam uirilẽ, paulò pòst dicemus. Philostratus delicatũ adolescentulũ, qui sibi ipse capillos truncauerat, suo ipsius capiti iniurium nominat, quòd uoluntario uulnere uernũ illũ pueritiæ decorẽ resecuerat. Smerden, Samij tyranni Polycratis delitias, impensius carmine laudatũ, in suum amorẽ traxerat Anacreon Teius poëta: re intellecta riualis, ut poëtam pungeret, puero præcindi comam imperauit, teste Aeliano: quod dissimulans poëta, culpam in puerum transtulit, ferocẽ fuisse dictitans & proteruum, qui in suam ipse cæsariem manus flagitiosè armarit. Menander inducit Polemonẽ quendam morosum ac difficilẽ hominem puellæ capillos in ira præcidere: eundem, ubi ad se redisset, humi stratum, agnitam culpam pluribus uerbis prosequi: quò allusit græcum epigramma, quod lib.7. extat: Lib.9. uariæ historiæ.

En Polemona trucem, docti quem scena Menandri
Tondentem inducit uirgini ab ore comas,

Expreßit iunior Polemon, dum audace Rhodanthes
Aggreditur cirros depopulare manu.

Commendat & Tibullus in puellari forma prolixos crines: & Martialis requirit in amica, ut molles comæ flagellēt colla: ſic τανυέθειραν Semelen à promiſsi capillitij ornatu celebrat Pindarus. Theſeus Athenas ueniēs ignotus omnibus, quòd comam haberet decorè plexam, à fabris tignarijs, Delphinij Apollinis ſano tectum imponentibus, dicterio iſto fuit exceptus, Παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. id eſt: Virgo matura uiro oberrat ſola: nimirum in iuuene muliebrem cultum notantibus meritò illis. E diuerſo apud Hyginium Agnodice uirgo quum præter legē medicinam addiſcere uellet, ut muliebribus uitijs opem ferret, capillos detondiſſe legitur, ut habitu uirili falleret. Diogenes Xeniadæ Corinthij liberos, quos erudiebat, tondere cæſariē iuſsit, ubi cæteri pueri ad formæ cōmendationem alerent. Non ſine cauſa Diogenes adoleſcenti cincinnato, qui quæſtiunculam intentarat, negauit reſponſurum ſe prius, quàm conſtaret, utrum mas eſſet an fœmina. Quomodo & in alium ſtudioſius ſeſe comentem inuectus fuit, dicens: Si ut uiris placeret, cultus ille inſtitueretur, ſpe ſua fruſtrari: ſin ut fœminis, ſceleratè agere. Profectò ſi rem preſsius examinemus, quorſum uirilis naturæ ſequeſtrē litem cum fœminea uel miſcebimus, uel mutabimus? Manicarum diuerſitas, panni color, capillitij ratio, ut olim, ita & nunc apud pleraſq; nationes herum à famulo, li-

berum

berũ à seruo distinguere solent: quid obstabit, cur non & uiri à muliebri sexu dinoscamur? In omni animantium genere quolibet in sexu Natura posuit aliquã discriminis notam. In pauonum gente uersicolores pennas & gemmeas admiramur, inter mares solos: at fœminæ nõ item pennarum uario decore pinguntur, ut est apud D. Ambrosium: sic Phasianis diuersus color sexus discretionem distinguit. Imò naturæ ipsius iudicium neutiquam ambiguũ est, quæ auctilis capillitij, uel ad talos usq; promissi decus unicum fœminis indulsit, denegato barbę honore: in uiris aliam se ostendit, in barbæ incremento, quàm cęsariei, liberalior. Concesserit itaq; illarũ glabritiæ pro ornamento prolixos capillos natura, usus contorserit: nos quò & cultu simus non minus dissimiles, quàm sumus sexu, resecemus illos. Neq; uerò par est magis, nos mentiri fœminas, quàm illas uiros: utrunq; turpissimi propudij loco semper habitũ fuisse, negare potest nemo. Libet propè exclamare cum D. Ambrosio: Ergò & pariant, ergo parturiant, qui nutriunt, qui crispant comam, sicut fœminæ. Cæterùm quòd seruile quiddam sit coma, testãtur serui, qui libertate donandi capillos ponebant, ut nullæ sordidi aut seruilis status reliquiæ extarẽt in eo, qui inæstimabile illud dulcissimæ libertatis pignus esset accepturus. Cicero in Pisone genas pilosas agrestis ingenij argumentum traducit: at quòd dedecori fuerit ingenuum comam alere, ostendit qui apud Lucianum sic ait, ἡ κόμη

Lib. 4. epist.

Seruilis comæ nutritio.

καὶ εἰς τοὐπίσω ὁ πλόκαμος συνεσπειραμένος, οὐκ ἐλευθέριον φυσὶν αὐτὸν εἶναι. id eſt: coma & cincinnus retro ſparſus, haud ingenuę conditionis eſſe hominē loquitur. Plato ſtupidũ, indoctũ, & uecordē deſignans, ſeruiles in animo pilos habere dicit, ἔχων τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lyſis, ſpiſſum atq; hirſutum uepretum innaſci in illorum animis ait, qui non ritè & purè diſciplinis ſint inaugurati: in uituperiũ uidelicet traxit, quod ad laudem conuertiſſe Homerus ab aliȷs malè iudicatur, ubi crinitum hirſutúmue pectus tribuit Achilli & Patroclo, metaphoricè quidem iſtud à denſitate conſiliorum in illis confertim ſe ſuggerentiũ: nõ quòd re ipſa piloſum habuerint cor, cuiuſmodi in Lyſandro & Ariſtomene Meſſenio, hiſtoricę prodiderunt.

Ignominioſa comæ nutritio.

1.Cor.11.

At quòd probroſa uiro ſit coma, quodnã luculentius optemus teſtimoniũ, quàm quod extat in hęc uerba D. Pauli elogium? An ne, inquit, natura quidem ipſa hoc docet uos, quòd uiro ſi comatus fuerit, probro ſit: contrà mulieri ſi comata fuerit, decori ſit? eò quòd coma pro uelamine illi data ſit. Certè Ambroſius ait D. Paulum ſecundum legem extuliſſe illud, Quia uir ſi comam habuerit, ignominia eſt illi: prohibet enim, inquit, lex uirum eſſe comatum. Hinc Origenes ait Iobum tondentem caput facto præſtitiſſe, quod acerbius poſtea ab Apoſtolo intermi natum eſt uerbo, quòd uir ſi comam nutrierit, ignominia illi ſit. Et D. Hieronymus ſuper illud Paulinum, Vir non debet uelare caput ſuũ: ergo inquit,

inquit, nec comã nutrire. Legitur & alio loco: Vir comam alere non debet, quum ſit imago & gloria Dei. Phocylides quoq;, cuius uerſus planè aurei diuinum mereq́; Chriſtianum pectus ſpirant, eandem cum Paulino dicto extulit ſententiam, ubi negãt maſculis alendos eſſe cincinnos, aut contorquendam cæſariem, præter uirilis ſexus decorum. Dein ſubijcit:

ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κόμη, χλιδαὶ δὲ γυναιξί.

Cæſaries decet haud marem, ſed fœmina comptu Geſtiat.

Ariſtophanes quoq; in Auibus, comę promiſſuram ignominiæ macula aſpergit, eo uerſu:

ἐκόμων, ἐπείνων, ἐρρύπων, ἐσωκράτουν. id eſt:

Comabant, eſuribant, ſquallebant, ſocratiſabant.

quod in philoſophorum ſquallorem contorſit, qui uel ob parſimoniã comã ſummittebant: q̊d obijcit illis idẽ Comicus Nubibus, neminem eorum tonſum unquam ob parcitatẽ dictitans,

ὧν ὑπὸ τῆς φειδωλίας ἀπεκείρατ᾽ οὐδεὶς πώποτε.

Vel quod Flaccus innuit, eam alebant, ne ſimul cum criniũ unguiumq́; præſegmine mutilarent aliquã ſapientiæ particulam per artus diffuſam. Quid, quòd & prouerbiali ſchemate περικειρόμενον τοὺς πλοκάμους, pro ludibrio habitũ dixit Lucianus? ut annotat Eraſmus, eò quòd cincinni aut tollendi aut alendi omnino ſint, in quibus forficula (quod nunc fit) circùm attondendis operę multũ ponere, infamię macula dignũ eſt. Comatũ in ſtadiũ prodire, ſibilos olim & poſticas ſannas merebat. Laërtius ex Phauorini omnigena hiſtoria ſcribit, Pythagorã quendã (plures enim

fuêre eo nomine) qui primus pugilatũ in artem
redegit, à pueris exibilatũ fuiſſe & ſubſannatũ,
eò quòd comatus in certaminis locũ, ubi uirili
robore ſit opus, ingreſſus fuiſſet. Accedit ad hęc
quòd apud ueteres effœminati & meritorij ha-
biti fuere, quotquot impendio comã curabant,
quod à Syneſio eleganter expreſſum eſt ijs uer-
bis, καθάπαξ οἱ θηλυδρίαι ῥιχοπλάσται πάντες εἰσίν, in
uniuerſum effœminati omnes capillorum con-
cinnatores ſunt: è quo ludo Autoclides, Ther-
ſandri, Antimachi & Timarchi, molles & decan
tati cynædi prodierunt. Sic Plautus calamiſtra-
tum cynædũ appellat. Quid, quòd & pictores,
ſi quando pathicum depingebant aut adulterũ,
comatum faciebant: quomodo Horatianum il-
lud intelligi debet de Getarum uxoribus, quas
negat nitido fidere adultero. Apud Philoſtratũ
Antoninus Imperat. Alexandrum ſophiſtã mol
lem deſignans, comæ ſtudioſum illum uocat,
unguentatum, dentesq́ lęuigantem. Apud Co-
rinthios Cotyi deæ turpitudinis ara erat poſi-
ta, cui libidinoſi & calamiſtraturę ſtudioſi, ſuãq́
formam quæſtui proſtituentes, ſacra factitabãt,
ſi Suidæ credimus. Vnde Cotyos thiaſotæ pro-
uerbialiter Syneſio dicuntur effœminati & pro-
fligatæ uitæ omnes, de quo in Miſcellaneis no-
ſtris. Singularis uerò teſtimonij fidem facit ue-
tus prouerbium, uel uerius oraculum, οὐδεὶς κομή-
της, ὅστις οὐ ψηνίζεται: hoc eſt, ſi uerbum uerbo redda-
tur tectius propter obſcœnitatem: Nemo coma
tus, qui non præciditur, ita autem in doctiſsi-
mis

mis Synesij præsulis Ptolemaidos epistolis legitur, quanquam alibi Suidas πορράινεται citat: cuius senarij postremam dictionem ut & uocabulo & re ipsa obscœnam exprimere nolens idem Synesius in libello περὶ φαλάκρας, id est, de caluitio, ad resonantiam senarij uersus lege sua cadentis, relegat non illepidè, cuius hæc sunt uerba: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ, τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον αὐτὸς σὺ πρὸς τὴν ἠχὼ τοῦ τριμέτρου συνάρμοσον, οὐ γὰρ ἔγωγε φθέγξομαι τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πρᾶγμα καὶ ὄνομα. quod ita sonat Latinè, propter linguę gręcæ ignaros: Nemo comatus, qui non: at postremam uocem tu ipse ad trimetri resonantiam adapta, neq; enim efferam ego sceleratam illam rem pariter & uocem. Pherecydes comato iuueni factus obuiam, pallio obducto uelauit oculos, morbum designans, atq; innuens, è cultu corporis pathicũ uideri. Hector Homericus Paridi obijcit probri loco studium comendi capillitij, appellans eum κέρ ἀγλαὸν, id est, cæsarie nitentem: id quod Philostratus nõ dissimulauit, ubi de Hectore ait in Heroicis: διεβέβλητο δὲ, inquit, πρὸς τὸν Πάριν ὡς δειλὸν, καὶ ἧττω τοῦ κομᾶσθαι. hoc est, inuectus est in Paridem, ut meticulosum, & compturę studio plus æquo deditũ. quin & Horatius comptos crines adulteri Paridis arsisse Helenam dicit. Cicero dicere solebat de Cæsare, se, quo minus crederet eum ad tyrannidẽ aspirare, adduci capillorũ molliter fluentiũ argumento. Petronius quoq; Arbiter Satyricus poëta crines laxos inter luxus titulos recenset, ubi ait:

Scorta placent, fractiq; eneruі corpore greſſus,
Et laxi crines, & tot noua nomina ueſtis.

Præterea Panas & Satyros ſuos libidinoſiſsimos, antiquitas finxit hiſpidos: & ſalaciſsima natio celebrantium Liberi patris Orgia fanatico curſu, comata erat. Poſtremò & uox illa ἀβυδοκόμας, apud Heſychium, ni fallor, mollitiẽ indicat, qua notatur is qui cadentes molliter crines alat: ſiquidem Abydeni delicati & molles olim audierunt, ut in Bœotiam Homeri annotat doctiſsimus Euſtathius: & alioqui Hermippus νεανικὴν κόμην illis tribuit: quod facit cur hanc lectionẽ amplectar magis, quàm ἀβυδοκώμας per ω, ut quidam legunt. Sic capronas pilos à fronte promiſſos libidinis indices rectè dixit Neſtor grammaticus.

Faſtus rea comæ nutritio. Quid dicam de faſtus argumento, quo comæ nutritionem inſimulant non temerè? ſed quam aſſequitur mox luctuoſa ærumna, uelut comes, quemadmodum ſponſioni præſtò ſolet eſſe noxa. Niſus Megarenſium rex, aurea, uel ut Pauſanias, purpurea cæſarie ſpectabilis memoratur: & Pterelaus rutila auri inſtar coma ſuperbus. Sed quid? ille truncato à Scylla filia (quæ amore Minois deperibat) fatali crine: hic inſidijs Comethûs filiæ ſimiliter præſecta coma, uterq; regno exuitur. Idem documentũ præbuerunt Zethus & Calais Boreadæ, quos præ faſtu nimio, uolaſſe etiam crinium remigio fabulatores non tacuere: ijdem poſtea oculis orbati ſuperbię pœnas dederunt. Abſalona quoq; illũ omnibus ſe-

culis

culis notiſsimum, ad hoc intolerabilis ſuperbiæ exemplũ, comæ nitor impulit, ut non dubitarit impia in patrem arma ſumere: itaq; dignũ eo facſtu exitum nactus eſt, ut de refugo capillo ſublimem implicaret arbor, qui ad ſublime ſoliũ ſcelerate aſpirauerat. Inſuper & aureos Meduſę crines ſuperbia mutauit in anguium flagella, ut ad noſtrî inſtitutionẽ loquuntur fabulæ. Deniq; quòd inanime quiddam & mortuum ſit coma, docet dictum ſuperius teſtimoniũ de emortuis corporibus, quæ ſuo nomine, hoc eſt, morte dignam propaginẽ gignunt pariter & fouent alimẽto infrugifero: docet itẽ quòd in phthiſi mortis germana, & ſimiliter in ſenecta leto uicina excreſcere pilos refert Plinius. Confirmat iſtud ipſum metus, qui ut eſt exanguis & mortis tantum non conſanguineus, ita ubi adeſt, cæſariem ſurrigit: unde à Sophocle ὀρθοκέρως φρίκη, hoc eſt, formido pilorum arrectrix eleganti epitheto dicitur: & ab Aeſchylo ὀρθόθριξ φόβος eodem ſenſu. propterea de pauido alibi inquit, θριχὸς δ' ὀρθίας πλόκαμος ἵσταται, id eſt: Stat uillus recti capilli. & rerum naturæ peritiſsimus Maro, *Obſtupui, ſteteruntq; comæ*. Ouidius quoq; de ſeipſo in Faſtis:

Mortuũ quiddam coma.

Lib.11.

In Agamem.

In.7.ad Thebas.

Lib.1.

Extimui, ſenſiq; metu riguiſſe capillos.

Et apud Homerũ Iliad. ult. Priamo arrecti ſteterant crines ad uocẽ Mercurij. Nec minus acriter q̃ metus, ira immanis bellua pilos facit inhorreſcere, ueluti in apris irã colligentib. obſeruare licet. Et Polemoni Laodicęo Sophiſtę natura biliosiori, barbã & capitis pilos obrigeſcere

ac ſtarę ſolitos, non aliter quàm ſolent leonum iubæ in ira, autor eſt Philoſtratus. Syneſij uerba hic diſertè apponã uice coronidis, quibus nullũ poteſt luculentius teſtimonium & explanatius inueniri, natiui ſcilicet crinium decoris: ea extãt in libello non ſemel citato περὶ φαλάκρας, quæ eo libentius adnoto, quòd is perquàm eruditus in publicum nondum exierit: Τρίχες, inquit, ἄθερές τινές εἰσι τοῦ ζώου, καὶ περικάρπια, παίγνια φύσεως, ὕλης ἀτελοῦς ἐξανθήματα. quę ut poſſum latinis auribus appendere conabor: Crines ſunt quiſquilię & glumę animantis, ac putamina quędam fructuum, naturæ ludibria, & imperfectæ materiæ ſuffrutices. I nũc & quiſquilijs iſtis, putaminibusq́ꝫ reiectitijs, ridiculè comatus incedito. At hercle iniquum fuerit in hoc nos luto hærere, quin modis omnibus inde eluctandũ, ualedictoq́ꝫ alendorũ criniũ ſtudio, tonſuræ opera danda, quę quòd in primis homini ſit propria, demonſtratione non indiget, clareq́ꝫ liquet è ſuperius dictis, ut agreſtia, mollia, mortua deniqꝫ omnia pilis horreãt, cadauera, monſtra, gigãtes, ſemiferi Fauni, & unoculus ille Polyphemus laudãs hirtas uirili in corpore ſetas, fidem arrogat ueteri prouerbio, quo dicitur, Similes habere labra lactucas. E diuerſo uirum decere tonſos crines, qua in parte plurimum momenti, imò omnis ferè cardo rei uertitur, docebimus. Loquitur iſtud abundè mos antiquiſsimus, quo adoleſcẽtes ad conſiſtentem uſqꝫ ætatem comam nutrire ſoliti, ſubſequente deinde tempore patrijs eam flumi-

Virum decet tonſus capillus.

nibus

nibus detonſam conſecrabant,tribuentes hunc honorem aquæ,ut alimoniꝫ parenti,uitæq́ꝫ con ſeruatrici:unde & κουροτρόφοι epitheto dicti fuere poëtis fluuij. Sic Achillẽ Sperchio Theſſaliꝫ amni rutilum crinem uouiſſe, & Memnonem Auroræ filium Nilo,ex Philoſtrato conſtat. Sic Apollini cognomento κουροτρόφῳ uotiuam cæſariẽ pubertatis annos ingreſsi adoleſcẽtes appendebant.Cato in de liberis educãdis, Ambraciꝫ primum capillum puerilem demptum,item cirros ad Apollinem ponere ſolere ait. Refert & Plutarchus temporibus Theſei morem fuiſſe, ut excedentes ex ephœbis Delphos profecti,detonſæ comæ primitias Phœbo conſecrarent. Teſtatur hoc & Epigrammatarius:

ὥριον αἰθήσαντας ὑπὸ κροτάφοισιν ἴουλους
  κειράμενος γενύων ἄρσενος ἀγγελίας,
φοίβῳ θῆκε λύκων πρῶτον χέρας. hoc eſt:

Tempora ſuccingens, uultus lanugo uirilis
  Nuncia, maturè florida, tonſa cadit,
Phœbo hanc primitias ſacrat Lyco, &c.

Martialis quoq; conſuetudinem eam Romanis fuiſſe indicat: Lib.1.Epig.

Hos, inquiens, tibi Phœbe uouet totos à uertice crines
  Encolpus domini Centurionis amor.

Similiter Aeſculapio appenſum fuiſſe crinẽ pueritiæ,idem in Epigrammatum nono oſtendit, ubi de Earini pueri coma loquitur in hęc uerba:

  Dulceſq; capillos Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.

Statius quoq; de eadem Earini liberti Domitiani coma agens,eam cum gẽmata pyxide & ſpe-

culo ad Pergameum Aſclepium miſſam fuiſſe prædicat. Eam ob cauſam cirratos appellat pueros Aulus Perſius, qui crines numini detondendos in ipſo pubertatis limine, nutriebant. Teſtatur Feſtus Pompeius Capillarem arborem Romæ appellatam, in qua tonſum capillũ Deo conſecratum ſuſpendebant adoleſcentes. Sic Veſtalium uirginum crinis ad Loton arborem Romæ uetuſtiſsimam, cognomento Capillatã (ſic enim à Plinio Polyhiſtore, literarum monumentis proditum eſt) deferebatur conſecrandus: qui mos (ut pleraꝗ alia à ſuperſtitionis omnis authoribus Ethnicis quaſi per manus tradita, in noſtram religionem irrepſere) etiamnum obſeruatur in noſtris Veſtalibus uirginibus, ut initiandæ cirros capillorum detondeant, peculiaribusꝗ diuis uoueant, uelut eiurantes faſtus ſeminaria, & perpetuæ caſtitatis (cuius auocamentum eſſe queat comptus capillus) obſeruationem profeſſæ. Apud Aegyptios item pueri omnes ingenui, crines gerebant intortos ad pubertatis uſꝗ annos, teſtis Lucianus in Nauigio, deinde tondebantur. Heſychius ſcribit ephebos Athenis, qui uirilem togam commutabant, οἰνιστήρια, id eſt, uinalia celebrare ſolere, antequàm tonderent cæſariem. Apud Troëzenios lege uetabantur puellæ nubiles & adoleſcentes connubio iungi prius, quàm cæſariem totondiſſent, ut refert Lucianus: idemꝗ Aſſyrijs etiam obſeruatum commemorat libello de Dea Syria. Huc ſpectat nomen tertij diei feriarum Apaturiarum,
quem

quem mense Octobri solennē κουρεῶτιν dictum celebrant Athenienses, quo puberes adolescentes detonsis crinibus, ac exuuiarum instar Dianæ appensis, uirilē togam sumebant. Is autē crinis Græcis θρεπτήριος uelut nutritius, & apud Tragicos κούριμος θρὶξ, quasi tonsilis appellatur: præterea πλοχμὸς & κολλὺς (quæ uox apud Pollucem deprauata in σκόλυν legitur) hoc est, ut exponunt grammatici, uerticis capillus, qui tantisper intonsus seruabatur, dum dijs consecraretur: cuiusmodi Sampsoni capillū uocare possumus, ab utero matris Deo consecratum. Hisce authoritatibus omnibus elucere potest & probari, idem fermè esse tondere comam, & uirilem habitum assumere, ac proinde, relictis nucibus, uiriles quoq; animos & mores induere: id quod clarissimè indicat Epigrammatarij uersus, qui libro nono extat:

Pollux emaculatus.

Iudicum. 16.

At tibi si dederit uultus coma tonsa uirileis.

Præterea huc facit quod cōmemorat Tacitus, apud Germanos adolescentes crinem & barbā non resecasse prius, quàm cæso hoste uotiuum oris onus ex lege deponere liceret: propterea Ciuilis Batauorum Regulus, deletis Romanis legionibus propexum & rutilū crinem iam tum posuisse, suæ gentis ritu, apud eundē scriptorem legitur: uelut uirilitatis fortitudinisq; inuictæ argumentum, attonsam illis cæsariem æstimantibus. Nam quod ex historia Pliniana refert Solinus, apud Arimphæos strenuissimam Scythiæ gentem uiros iuxtà ac fœminas pertæsum

Lib. 20. Annalium.

fuiſſe crinium, nullus laudo. Accedit ad hæc integritatis pariter & lætitiæ argumentum ex tonſura: ſiquidem triumphales uiri & qui amplos honores geſſerant, tonſa coma ad rem diuinam accedebant. Diali Flamini, qui dignitate cæteros antecellebat, intonſo eſſe non licebat: quò ſpectat illa lex ab Au. Gellio recitata: Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detondeto. Ioſephus depoſito ſquallore tonſus è carcere Pharaoni regi ſiſtitur, ſomnij interpres futurus, ampliſsimamq́ue ad dignitatē euehendus. Ionathæ filium Dauidi à profligato Abeſalone reduci obuium, totondiſſe comam, uelut publico luctu exuto liberatum, interpretatur Origenes. E diuerſo rei, intentati criminis faſce grauati mœſtiq́ue, capillum, uel Plinio teſte, ſubmittebant: quod & Artemidoro dictum eſt, τὴν ἀτιμέλητον ἐν συμφοραῖς αὔξεσθαι θρίχα. Quid quòd ipſum tondendi uerbum apud græcos κείρεσθαι, à uerbo καρῆναι, ut ita dicam, quod permutatione unius literæ χαρῆναι eſt, gaudij & hilaris animi ſignificationem habet, ut idem teſtatur, ita ſcribens: ἔστιν γὰρ, ὡς ἔπεν, ἀπὸ τοῦ καρῆναι, καὶ τὸ χαρῆναι κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου ἐνδέξασθαι. Propterea boni ominis loco accipit Plinius Epiſtoliographus lib. 7. receiſos ſuorum capillos per ſomnium à manibus neſcio quibus amputatos, depulſi quod imminebat ſibi periculi ſignū fuiſſe auguratus, haud alio argumēto, quàm quòd reis moris fuerit capillum ſubmittere. Sed unde ad confirmandam tonſuræ rationem aptius teſtimonium quærere

re uelimus, quàm quòd ualetudini corporis cõgrua, ſalubritatis argumento ſit admittenda. Siquidem in multis morbis præſentaneo propémodum remedio efficacem experimur tonſurã: certè in phreneticis ac lymphaticis ſimilibusq́; certũ eſt. Tonderi ad cutem in diuturno pituitæ curſu (qui morbus ſtudioſis plerunq; familiaris ac moleſtus eſſe ſolet) cõſulit nitidiſsimus Celſus: qua authoritate uel ſola permoueri deberent, quibus animi cultus cordi eſt, ut inſenſilem illam ac mortuam crinium materiam truncarent. Profectò capitis uapores, qui cerebrum percellunt, attonſo uertice euentari atq; diſsipari melius, omnium conſenſus eſt. Neq; caret myſterio quòd Hygię, hoc eſt, ſanitati (id uni ex Aeſculapij filiabus nomen fuit) mulieres Sicyoniæ ualetudinis curam habentes, comas ſuas detonſas conſecrabant, ut apud Pauſaniam lectũ eſt. Aegyptij quoq; conceptis uerbis capillum puerorum deſectum diuis ſuis nuncupabant, ut ab aduerſa ualetudine reſpirarent. Neq; aliorſum Ariſtotelem Peripateticorum numen quoddã, κυρῇ, id eſt, attonſo uertice uſum fuiſſe (quod de eo prodidit Laërtius) crediderim. M. Antoninũ cognomento Philoſophum, optimum Imp. ἐν χρῷ, id eſt, uiua cute tenus tonſum fuiſſe, & cum eo medicos omnes, teſtať Galenus lib. Epid. 6. Quod patris pientiſsimi factũ degener patriq́; longè diſsimillimus filius Lu. Cõmodus aurea coma ſuperbiens mutauit, eiusq́; exemplo turba familiarium, quos propterea iuſto dicterio

μιμολόγους nominauit. Soſicrates in tertio de philoſophorum ſucceſsionibus, teſtatur Pythagoræos olim crinem de more attondiſſe, κουρᾷ συνήθει χρωμένους : quem morem poſtea nouitatis ſtudio faſtuq́ꝫ elatum Diodorum Aſpendium immutaſſe refert. Quin & Palamedes ſagax rerum naturalium uentilator, & medicæ rei non imperitus, iam tum Troianę expeditionis temporibus, ad ipſam uſqꝫ cutẽ tonſus fuiſſe perhibet, quod & effigies ipſius ἐν χρῷ τὴν κόμην habentis apud Philoſtratum teſtatum facit. Inter Athletas (qui in promouenda corporis firmitudine & euexia ſtudium omne ponebant) qui uiriliores erant, ad cutem uſqꝫ tondebant capillos, ut in amatorijs Dialogis oſtendit Lucianus his uerbis : καὶ ἐν χρῷ ὤφθη αὐτὴ, καθάπερ οἱ σφόδρα ἀνδρώδεις τῶν ἀθλητῶν, ἀποκεκαρμένη. hoc eſt, uiſebatur ipſa cute tenus attonſo capite, more athletarum qui cæteros robore anteeunt.

Satis ſuperq́ꝫ multis teſtimonijs & documentis declaratum eſſe arbitror, tonſuram non antiquitatis modò gloria inniti poſſe, ſed & integritatis notis ac ſalubritatis commendatione illuſtrem, ceu telamonibus quibuſdã ſuſtineri : nec non uirilitatis titulo bene audientẽ, amplexandam eſſe, neqꝫ leuitatis nomine (ut belli homines inſimulant) contemnendã, aut reiectitiã habendã, niſi cũ illis unà malimus eſſe pueri, hoc eſt, capillati. Porrò D. Hieronymus, cuius ſacroſancta ubiqꝫ authoritas legis loco haberi poteſt, noſtrum iſtud tondendi conſilium appro-

bat diſertè in hæc uerba, ſuper illo Ezechielis: Capita ſua non radent ſacerdotes, neq; comam nutrient, ſed tondentes attondebunt capita ſua. Iuxta quod diſcimus, inquit, nec caluitium nouacula eſſe faciendum, nec ita ad preſſum tondendum caput, ut raſorũ ſimiles eſſe uideamur, ſed in tantum capillos dimittendos, ut operta ſit cutis. Huc ſpectat Aniceti inſtitutum, qui ex Apoſtolicis decretis ſancit, ne clerus comam nutriat, uetatq; ſacerdotes tam barbam, quàm comam prolixas gerere, damnans nimirum ſuperfluitatem omnem, ut cultui corporis contrariã, quò uidelicet iuſta moderatio utrobiq; ſeruaretur. Neq; diſſonat huic Diodori cuiuſdam factum, quem refert Marcellinus exanimatum fuiſſe à populo, quòd cùm præeſſet eccleſiæ, cirros puerorũ licentius detõdiſſet, putans hoc quoq; pertinere ad cultum diuinum. Inſurgent hîc noſtri Solones, oppoſituri ſuperiore capite de nutritione comæ adducta exempla & dicta, quæ promittendę cæſariei atteſtantur in ſpeciem: reuera tamen contra nos nil faciunt, imò malefirmis innixa ſedibus labaſcunt ac nutant, leuiq; momento conuelli poſſunt. Nam ut à Dione exordiar, ſcripſit quidem ille de comæ laudibus orationem decantatam, non tamen ita, ut non alicubi in Syneſij cenſuram impingat: ſed adulatoris potius perſona aſſumpta, quàm philoſophi, in gratiam ſui Principis, cui ab ipſo argumento nomen erat, & cui fortaſsis uel à familia, uel puerili ioco ab ipſis uſq; incunabulis il-

Lib. 22.

lud creatum, in cognomen perpetuum abierat, à quo tantopere honoratus, ut triumphanti assessor esse meruerit, nõ potuit non cõminisci aliquid, quo illi uicissim gratificaretur. Aut quasi non & immanis Busyris, & cruore expiari solita Quartana Saturni filia, suos Encomiastas inuenerint. Sed conniuendum est ad simulatricem illam philosophorum uel sophistarũ potius familiam. Alioqui non est dissimile ueri, quòd à puero crinitus fuerit Traianus fatali quodã presagio: quemadmodum de Homero legimus apud Heliodorum rerũ Aethiopicarum scriptorem, ipsum iam inde à primo ortu prolixam pilorum syluulam in alterutro femore enatã habuisse, unde & nominis occasionem inuenerit apud eos, qui notæ istius conscij, inditirio nomi ne uti maluerunt, quasi prolato digito femur illud designantes. Deinde Lycij, an non extremæ dementię notandi ueniunt, si non dãnandi magis, qui maluerint fiscum regis, alioqui inexplebilẽ, & hydropis instar semper siticulosum, explendo, suum defraudare genium, suis se opibus expoliare, quàm inutilem molem nulli futuram usui, præterquàm inani ostentationi, deponere? quum hac uia legem industria Condali prefecti ad emungendũ æs impositã eludere, ac maiori aliquanto usui pecuniã asseruare potuerint, dignissimi omniũ, qui hisce artibus circũueniren tur. Gallis, Liguribus, Getis, Celtiberis, Britannis, Indis, Armenijs, Persis, Scythis, & si quæ aliæ fuerunt nationes nondum ad cultum ciuilitatemq;

ὁ μηρὸς

tatemq;

tatemq́ illam Græcanicam aut Romanam traductę ea tẽpestate, capillatis suo more fuisse concesserim: siquidem & D. Ambrosius excusationis fenestram illis aperit, patrios in eadem re ritus sequentibus. ita enim ait: Verùm excusationem habeant qui patrios usus sequebantur, sed tamen barbaros, ut Persæ, ut Gothi, ut Armenij. Nam dearum genti & nympharũ derogare neutiquam posśimus, nisi toti fœminarum nationi (cui pro peculiari ornamento coma data est) iniuriam faciamus. Habeat quoq́ Iupiter comã, dignum uidelicet patella operculum, egregius ille stupri artifex, & prodigiosus luparũ omniũ insessor. Idem priuilegij cedat Apollini, amatori nõ minus strenuo, & in pathicos furiato. Neq́ abeat hinc asymbolus Neptunus, cuius libidinum feruorem marinæ undæ nullæ extinguere potuerunt, quin in omne nympharum genus efferuesceret. Baccho delitijs diffluenti, semperq́ puero, & asśiduè præter pocula aliud non tractanti, otium non suppetisse tollendæ comę uerisimile fit, propterea intonso semper. Egregiã uerò laudem hinc reportent Tyanęus impostorum columen, &, si dijs placet, medicus Aesculapius, circulator & lucripeta summus (qualis à Cyrillo & Pindaro describitur) quem auri sitis & intolerandus fastus, quo supra hominẽ se gessit, excusent comatum. Eodem iure absoluemus & Simonem magum illum insignem & Christi plagiarium, quẽ etiam κατάκομον, hoc est, comatũ fuisse constat: & illum diuorum contemptorem

Mezentium Virgilianũ, cui compti tribuuntur capilli. Græcos uerò ab hac culpa abſoluimus, ut bellatores & militiæ, ubi humano cultui honos omnis denegatus eſt, operatos, ad mutuã lanienam ritu ferarum ruentes. Similiter longa cæſaries inumbret Scipionẽ inter media arma. Achilli quoq; danda eſt uenia, cui deuotũ Sperchio capillum tollere religio erat, iamolim inter Lycomedis filias uirginali habitu deliteſcere, & muliebria arma tractare aſſueto. In Gelope laxa cæſaries, immanitatis: in Mænadibus, furoris: in Euphorbo, Boreadibus, Abſalone, intolerabilis ſuperbíæ morbum arguiſſe facilè perſpicitur. Neq; aliter de Empedocle ſentiendum eſt, qui & dum uiueret, & à morte Deus immortalis haberi, ſtultiſsimè glorioſus uoluit, ut ex Laërtio, Horatio, Nazianzeno liquet. Aegyptijs etiam ignoſcendum eſt quòd in peregrinatione cæſariem non reſecarent, ad doloris quandã ſignificationẽ coma ſquallentibus, dum ab patrijs ſedibus & penatibus uelut extorres peregrinarentur. Spartani itidẽ iuſtam habuere promittendi capillitij cauſam, ut hoc diſcrimine ab hoſtibus Argiuis internoſcerentur, qui diuerſam, uti dictum eſt, legem ſanxerant. Quòd uerò Philoſtratus in adoleſcentulo deplorat crinium reſectionem, eorumq; promiſſurã laudat, ſuo ſe ipſe indicio ſorex (quod aiunt) prodit: laſciuus amator & pædotriba, non potuit non in cynædo comæ lenocinium cõmendare. alioqui pueris conueniens alendæ comæ ſtudium oſtendimus

dimus

dimus antea. Verùm difficultatis plusculum adferre D. Ambrosij uerba uidebuntur forsitan: at si quis penitius rem ponderet, nihil repugnant nostris dictis, qui quum in senibus cõmendat comã, merito id maximo facit, utpote quos in mortis limine stantes, mortua (quod diximus) coma deceat, ut res maximè affinis: nam in sacerdotibus, ethnicis prҿsertim, maior gentium consensus aliquam iuris prҿrogatiuam obtinuerit, in nostræ uerò religionis sacrificis reclamare uidentur autorum sacrorũ edicta. Quòd uerò in militibus terribilem esse dicit, nobiscum facit: quippe à politico animante & mansueto, atque ad pacis munia nato, homine uidelicet, horrorẽ omnem abesse debere contendimus: contrà laniones illos sanguinarios non dedecere permittimus: siquidem & Homerus istud perspexerat, καρηκομόωντας, hoc est, comatos faciens Græcos milites, non ad formҿ commendationem, sed argumento terroris, ad percellendos hostes comparati, cruenti leonis instar, cui iubæ & uillorũ hirsuties terrorem addit: quemadmodum & crinitæ stellæ, quos Cometas dicimus, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in uertice hispidæ, terrificũ quiddam terris plerunq; portendunt, testante Plinio. At in adolescentibus, qui pueritiҿ crepundia nuper deposuerũt, ignaris etiamnum quid uirilem grauitatem deceat, decoram pari iure statuamus, quo in pueris dulcem, quibus imbellis naturҿ mollities capillatis esse concesserit. Quanquam & ipsius uerbis D.

Ambrosium refellere, comæq; præconiũ retundere & eleuare poſsimus, quippe qui diſertè dicit alibi, lege prohiberi, ut uir ſit comatus: & iterum optat eos etiam partus moleſtijs affligi, qui comam nutriunt. Sed ita eſt hominum ingenium, ut ad quamlibet occaſionem, ſententiam facilè mutemus, aliud atq; aliud pro re nata affirmantes.

De recepto antiquitus in luctu tondendi capita more. Cap. V.

INſtitutum de tonſura argumentum appendice ſua, quamuis à propoſito noſtro abhorrente, defraudari nõ patiar. Nam quòd tonſura mœroris interdum atq; luctus argumento obſeruata fuerit, inficiari non poſſum, ac præſertim in funere, quod celebre eſſe uoluerunt non tõdendis ſolùm, ſed radendis quoq;, & pilis inſuper laniandis atq; euellendis, honorificæ ſcilicet conſecrationis ratione. Cuius tamen illorũ facti ratio ſpecioſum patrocinij prætextum habere uidetur, ſuperflui naturæ ornatus contemptum. Xenophon in primo rerum Græcarum, ſubornatos ſcribit fuiſſe pullatos, ἐν χρῷ κεκαρμένους, cute tenus attonſos. Archelaus Alexandri Amyntæ in regno ſucceſſor, defuncto Euripide Tragico ſcriptore crinem totondit, ut quem animo conceperat mœrorem, uultu quoq; publicaret, uti Solinus refert. Apud Theocritum Cupidines necẽ Adonidis lugent κειράμενοι χαίτας, detonſis crinibus. Bacchus extincta coniuge cæ-

ſariem

fariẽ totondit, intonſus alioqui. Tellus ob Phaẽ
tonteum incendiũ lamentans, comas ſuas uel-
lit. Sappho Ouidiana mœrenti ſibi condolere
arborum ramos ait, depoſito frondium hono-
re. Bacchiadę Corintho exules, ſquallidi deton
ſo capillitio Lacedæmona profugerunt, ut in
Lyſandro refert Plutarchus. Argiuos ob amiſ-
ſam in campis Thereaticis uictoriam, accisis in
rebus lege cauiſſe, ne quis comam nutriret an-
te recuperatum priſtinæ gloriæ decus, ab Hero-
doto proditum legimus, derelicto priore comã
alendi ſtudio. E diuerſo Lacones tum uictores
ſanxere, ne quis comã tonderet, abrogato mo-
re iſto ipſis ſolenni. Quo ſpectat quod apud Pla
tonem Socrates demulcens caput Phędonis, io-
culari dicterio ipſum perſtringit: Si eſſem, inqui
ens, qui tu, ſacroſanctè iurauerim, quod Argiui
fecerunt, comam non prius alere, quàm expu-
gnatis Simmiæ & Cebetis rationibus, uictor
extiterim. Athenienſes in Aeginam exercitũ mi-
ſerant, qui occidione periꝗt, deletus ab Aegine-
tis Laconũ ſubſidio uſis, ſolo relicto cladis nun-
cio, quem interfectorum coniuges circumſtipa-
tum fibulis confoderunt: eam ob cauſam ſena-
tuſconſulto interdictus fuit fibularum uſus, ui-
riꝗ; comam alere iuſsi, mulieres tonderi, præter
naturæ legem, ut in Euripidis commentariꝗs le-
ctum eſt. Quin & iumentis cæteriſꝗ; animali-
bus in funere tondebant pilos antiqui, nedum
ſibiꝗpſi, uti de Mardonio proditum eſt apud He
rodotum, qui extremæ mœſtitiæ ſignificationẽ

ipſe cum toto exercitu dedit, deraſis & ſibi & equis, crinibus. Alexander Macedo præter alia doloris indicia, in funere Hephęſtionis, equos muloſq; totondiſſe apud Plutarchum legitur, ad exemplum Achillis comam quoq; ſuam detondens: neq; intra hoſce terminos ſubſtitit dolor, quin inſuper in Ecbatanorum arcem erumperet, dum illius mœnia circũcindit, ac ſolo tenus detondet, ut Aeliani utar uerbo huic loco appoſitiſsimo, ἀποκείρας. Nam quòd coma tonſa funus honorarent ueteres, nouit & Homerus, apud quem Piſiſtratus Neſtoris filius ita loquitur:

Odyſſ. Δ.
τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν,
Nanq; hæc ſola manent miſeros ſolatia mortis.
Et tondere comam, & lachrymis reſpergere uultus.

Iliad. Ψ. Apud eundem negat Achilles lauacro daturum ſe operam prius, quàm rogo impoſuerit chariſſimi Patrocli cadauer, comamq; ſibi detonſam. Eodem loco Patrocli manibus parentatus, poſt mactatos duodecim adoleſcentes, Orco inferias, idem Achilles:

Ibidem.
στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,
τήν ῥα Σπερχειῷ ποταμῷ τρέφε τηλεθόωσαν.
Ante pyram aſsiſtens, rutilantem præſecat ultro
Cæſariem, quam Sperchio nutriuerat amni.

Nicolai Vallæ oſcitantia.
Quem morem uidetur ignoraſſe, neq; Homerũ intellexiſſe interpres Nicolaus Valla, dum poſtremum hoc, iſtum in modum reddit: *Crines*
Quos toties Sperchie tuis madefecerat undis.

Nam

Nam Peleus pater Sperchio Theſſaliæ amni uouerat filij comam, ſi ſoſpiti in patriam redire contigiſſet. quod Statius etiam attigit Syluarũ libro tertio:

Et quam Sperchio tumidus ſeruabat Achilles.

Iſtud Achillis factum ſtultè imitabundus exprimere uoluit Antoninus, de quo ita ſcribit Herodianus elegans cumprimis ſcriptor, quòd quũ apud Ilium Achillem mentiretur, Feſtum libertum chariſsimum mortuũ efferri iuſsit magnifico funere, rogoq́ꝫ extructo imponi, cui ſubiecto igni ipſe, inquit, manu phialam tenens, uinumq́ꝫ libans, uentos precabatur, cumq́ꝫ eſſet raro capill tio & crinem quæreret, ridiculus fuit omnibus, nihilominus tamen quos habuit capillos totondit. Electra apud Euripidem laticẽ fluuialem attonſo uertice ad patris tumulũ offert. Eadem ponere ſe capillitium tonſile patrijs manibus dicit, κέρατε κρᾶτ' ἀποκούριμον τιθεμένα: ita enim lego, non χέρα, ut uulgatus codex habet, iuxta Homeri illud, κέρ' ἀγλαόν. Antipater in Epigram. quodam ait Græciam uniuerſam lugere Alcæum poëtam, *Euripidis locus.*

ἄπλεκτον χάιταν ἐν χροὶ κειραμέναν. id eſt:

Attonſo implexo uertice ad uſq; cutim.

Apud Qu. Calabrum Myrmidones in funere Achillis circumtondent comas, ibi:

Αμφὶ δὲ χάιτας Μυρμιδόνες κείραντο.

Quin & Briſeis ipſa κειραμένη πλοκάμους, id eſt, tonſis crinibus, hoc officij genere herũ ſuum proſequitur. Agathias ſcholaſticus ait ad tumulum

ſororis ſuæ Eugeniæ crines totondiſſe Muſas, Venerem & Honeſtatem, in eo uerſu:

αὐδ' ἐπὶ τύμβῳ κείραντο πλοκάμους μοῦσα, θέμις, παφίη.

Latinè ſonat ita: *Ad buſta ſecarunt cæſariem Muſa, & cum Themide alma Venus.*

Teucer in Aiace Sophoclis fabula, capillos ad tumulum detonſos manibus tenet, ἱκτήριον θησαυρόν, id eſt, monumentum ſupplex appellans. Oreſtes Euripidis noctu ad Agamemnonis patris ſepulchrum κόμης ἀπήρξατο, comam præſectã libauit. Helena apud eundem in funere ἄκρας ἀπέθριξε τρίχας, crinium ſummitates truncauit, aſtutè admodum, ſeruans anteriores cincinnos intonſos, atq; ita dolorem uultu ſimulans, κόμης ἀπάρχας ad Clytemneſtrę urnã offerre ſe dictitat. Heraclides ſcribit, apud Coos aliud nullum luctus argumentũ in funere extitiſſe, præter tõſuram. Calanus Gymnoſophiſtarũ princeps poſtremæ pyræ, in qua, iam affecta ætate mori certus, exuri maiorum ritu uoluit, cæſariem impoſuit, τῶν τριχῶν ἀπαρξάμενος, ut in Alexandro refert Plutarchus. Anna apud Ouidium euulſos è uertice crines Didonis rogo inſpergit. Caſſandra uates apud Tryphiodorum Aegyptium in Ilij excidio, adducto in urbem equo ligneo, dementiam ciuium caſtigans ob receptum equũ, crines identidem uellit ſcinditúe, nimirum conſcia ingruentis calamitatis. Ita enim habet:

πυκνὰ δὲ χαίτην
κοπτομένη καὶ στέρνον ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ. id eſt:
Dilaniata comas furiata mente profatur.

Home-

Homericus & item Accianus Agamemnon, præ dolore ſcindit intonſam comam, in quo facetum illud fuit Bionis (uti commemorat Cicero) perinde ſtultiſsimum regem in luctu capillum ſibi euellere, quaſi caluitio mœror leuaretur: quippe quum crines in luctu uellere, ſit cruciatum cruciatui addere, nec enim id citra dolorem fieri queat. Chariclæa apud Heliodorum Aethiopicæ hiſtoriæ ſcriptorem, extincto ductori ſuo Calaſiri uulſos è uertice crineis libat cum gemitu, dicens: ἐπιφέρω σοι χοὰς ἐκ τῶν ἐμαυτῆς πλοκάμων. Iornandes in rebus Geticis ſcribit exercitum Attilæ, regem ſuum truncata crinium parte luxiſſe. Neq; uerò apud ſolos Ethnicos receptus fuit mos iſte tondendæ comæ, uerùm & Iudæi quoq; in rebus luctuoſis & aduerſis idem feciſſe & obſeruaſſe leguntur: unde Hieremiæ illud, Tonde capillum tuum & abijce. Et Iobus audita liberorum ſuorum nece, cæſariem totondit, ea erat tum temporis lugentium conſuetudo, quod & Hieronymus ibi annotat, tametſi refragetur Origenes, haud probabiliter ſatis, dictitans eum totondiſſe capillitium, non lugentis in morem, ſed ut luctum deponentẽ, omniq; luctu, per tolerantiam, ſuperiorem exiſtentem. Porrò tonſilis ille crinis funerum index, apud græcos autores πενθητήριος ſiue πένθιμος θρίξ, & πένθιμος κουρὰ, id eſt, lugubris dicitur. Ariſtophanes tales crines στενοκωκύτους ῥίχας laciniosa uoce dixiſſe uidet̃, qui à lugentibus in funere uellebant̃. Aeſchylus in Agamẽnone τομαῖον βόστρυχον,

Tuſc. Quæſt. lib. 3.

Cap. 7.

hoc eſt, cęduum capillum: & in eadem fabula κουρὰν κηδείῳ θριχὸς, quaſi ſegmentum & tonſuram funeralium crinium: & Sophocles καρατόμον χλιδὴν nuncupauit. Atq; eiuſmodi capillus πρὸς φθορὰν uel φθάρα κείρεσθαι, quaſi dicas ad interitũ tonderi dicebat: ſic enim Eubulus Comicus uſus eſt. A funebri iſta coma nomen habuit Comana Cappadociæ opulenta ciuitas, ubi detonſos pilos depoſuere oraculi monitu Oreſtes & Iphigenia ſoror: ita nanq; de ea loquens Strabo teſtatur, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν πένθιμον κόμην ἀποθέσθαι λέγονται, ἀφ᾽ ἧς καὶ τοὔνομα τῇ πόλει: quod ipſum tam de Comana Cappadociæ, quàm de Comana Ponti urbe (idem enim utriq; nomen eſt) ſcribit in bello Perſico Procopius. His teſtimonijs clariſſimè commonſtratur, mœſtitiæ ſignificationem habuiſſe & tonſuram pariter & raſuram uulſionemq; crinium. Attamen quia ſingulis ferè ſeculis, ne dicam annis, immutantur affectiones hominum & conſuetudines, in modũ æſtuarij augeſcendo ſimul & decreſcendo: ut taceam quòd peculiare ſuum ſtudium ſectari quælibet natio ſoleat, non debet uideri mirum, ſi fluentes, ſparſas, paſſasq; comas in funerib. receptas legimus. Cuiuſmodi illud eſt apud Naſonē de Druſi Germanici nece ad Liuiam:

Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida proiecta flere per ora coma.

Et apud Virgilium:

Iliades mœſtum crinem de more ſolutæ.

Lib. 7. Apud eundem paſsi quoq; crines in mœrore legun-

gun-

guntur, hoc eſt, inculti & in humeros negligenter reiecti, ut exponit Donatus. Sic apud Cęſarē in cōmentarijs de bello Gallico, Gergobienſes mulieres paſſum capillum more Gallico oſtentant in rebus anguſtis. Aegyptios ſub mortem tam capitis quàm menti pilos promittere, raſos hactenus, ſcribit Herodotus. Ruſus Ouidius in Epiſtolis: *In Euterpe.*

Aſpice, inquit, demiſſos lugentis more capillos.

hoc eſt, in nodum non ſubſtrictos, uel non deſectos. Germani inita cū Romanis pace crinem propter aſsidua & luctuoſa bella neglectim fluentem collegiſſe leguntur, ſeu, quod idem eſt, in nodum aſtrinxiſſe: id quod & Ouidius innuit, pacatam ſignificans,

Sparſos, inquit, Germania crines Colligit.

Apud Siculos quoque fluens ac promiſſa coma ad reuocandam luctus memoriam obſeruata olim fuiſſe uidetur, uti de ea inſula loquens Lycophron oſtendit:

κρατὸς δ', inquit, ἄκουρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη,
μνήμην παλαιῶν τημελοῦσ' ὀδυρμάτων. id eſt,
Intonſa per tergum fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quid, quòd Curius ille incorruptæ continentiæ exemplum, nunquam totondiſſe cæſariem propter repulſam præturę apud Acronem legitur? quod an in illum uirū cadat, uiderit ille: certè Horatius incomptis Curium capillis nuncupauit. *Lib. 1, Odarū.* Solebant inſuper in luctu ſordidare capillitium cineris & puluiſculi aſpergine; neq; enim

consentaneũ fuerit, ubi de funeralis luctus indicijs loquimur, hoc loco ritũ priscorum silentio pertransire. Facit istud apud Homerũ antiquitatis omnis locupletissimũ testem Achilles cõperta Patrocli nece, caput cinere respergẽs. Et Priamus puluere aspersus Hectoris filij mortẽ luget: quod & præficæ apud Romanos in monodijs factitabant. Idem in sacris Biblijs pleriq; fecisse cõmemorantur, inter quos primatũ tenet Niniuitanus rex, regis'q; factum imitatus uniuersus populus, auditis minis iusta'q; Dei in se ira. Electra apud Euripidem πιναρὰν κόμαν, sordidã & puluerulentam comam à patris nece ostentat. Seneca in Hercule Oethæo crines puluere sordidos memorat. Apud Virgiliũ in Ciri & istud legitur:

Iliad. ω.

Intonsos multo deturpat puluere crines.

Appendicis uice lubet adijcere, σόλοικον illis dici quicquid accisis fit comis, usqueadeo ut & ad frutices plantaria'q;, quibus attonsæ sunt frondes, referatur.

De tonsuræ generibus. Cap. VI.

POstquam satis multis ostensum est tondendos esse capillos, inutiliter'q; eos promitti, eam'q; rationem in luctu obseruatã quoq; demõstrauimus, nunc uelut postliminio de tonsuræ uocabulis generibus'q; adtexere quædam operę uidetur precium: quam quidẽ uindemiolam eò libentius in hunc locum reseruauimus, quò series materiarum coniunctarum indiuulsa maneret, nec uocabulorum tractatione disrũperetur.

peretur. Tonſurã igitur κουρὰν uocant Græci: ue-
teres etiam σχερίλην, cuius uocis (ut equidem arbi
tror) in uernacula noſtra lingua ueſtigium man
ſit, ubi radere barbam comámue, ſcheren dici-
mus. Aeſchines ἐπιτομὴν κεφαλῆς extulit: quã etiã
σαρκασμὸν ex Herodoto dicere licebit, ut cui ton
dere σαρκάζειν ſit. A κουρὰ nomen habet κουρεῖον, quã
tonſtrinam dicimus. Plato Comicus, τὸ Σπουργίλου
κουρεῖον ἔχθιστον τέγος, Sporgili tonſoris tonſtrina
inuiſa domus. Hanc Theophraſtus lepidè ἄοινον
συμπόσιον appellauit, ob garritus & confabula-
tiones illic conſidentium, teſte Plutarcho. Inde Lib. Sympoſ.
& πρωτόκουρος λειμὼν pratum dicitur, quod primũ 5. cap. 5.
falce tondetur, metaphoricè. Alexis Comicus
κουρίδα, id eſt, tonſtricē fabulam ſcripſit Athenæi
teſtimonio. Curetes nomen habuere, ut à Geo-
grapho annotatum eſt, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, κουρῆτες dicti,
idq́ꝫ ex ea occaſione, quòd poſteaquàm in con-
flictu non ſemel ſuccubuerant, uti antea quoqꝫ
memorauimus, hoſtibus pro anſa utentibus an
teriore coma, quam nutriebant: damnato inſti-
tuto, meliore ratione eam ſyluam in poſterum
præciderunt. Euſtathius in 23. Iliados in hæc
uerba ſcribit: κουρῆτες χλιδῶντα πλόκαμον τρέφοντες, ὥστε
παρθένου ἁβρᾶς, κουρῆτες ἐκλήθησαν κουρᾶς ἕνεκεν. hoc eſt:
Curetes ad delitias alentes cincinnos uenuſta-
rum uirginũ more, à tonſura nomen ſunt ade-
pti. Quę uerba Euſtathij detorta ſunt ex Aeſchy
lo, uolente nominis originē à κόρη, quæ uox uir-
ginem aut puellam notat, eſſe deductam, cuius
hos ſenarios adducit ex Phylarcho Athenæus:

χλιδῶντι πλόκαμος ὥστε παρθένοις ἁβραῖς
ὅθεν καλεῖν κούρητα λαὸν ἤνεσαν. id est:

Fluens capillus mollium inſtar uirginum,
Hinc uirginalis dicier gens ambijt.

Priori etymo ipſi Curetes ſuccenturiant apud Comicum Agathonem in Thyeſte fabula, gloriantes nomen ſe accepiſſe à detõſa coma, poſtquã à connubio ambitæ puellæ reiecti fuerant.

ἐπεὶ τὴν προνάκτου
θυγατέρα μνηστεύοντες οὐκ ἐτύχομεν
γάμου, κόμας ἐκειράμεθα, μάρτυρας τρυφῆς.
ἧπου ποθεινὸν χρῆμα παιζούσῃ φρενί,
ἐπώνυμον γοῦν οὕθυς ἔσχομεν κλέος,
κουρῆτες εἶναι κουρίμου χάριν τριχός.

Hos tumultuaria opera ita latinè reddidimus:

Pronactis ambientes gnatæ nuptias,
Paßi repulſam, mox teſtes libidinis
Comas totondimus, animi ſolatium
Fruſtrati: gloria hinc ſequitur cognominis
Tonſum ob capillum quòd Curetes dicimur.

Eadem gens poſtea ἀκαρνᾶνες nominati, διὰ τὸ ἀκούρους φυλάττειν τὰς κεφαλὰς, quòd intõſi manerent, teſte Strabone. Commemoratur autẽ apud ſcriptores duplex tondendi genus, Suidæ teſtimonio, κῆπος, ſiue κήπιον Thucydidi, & σκάφιον. κῆπον interpretatur Aelius Dionyſius genericè nimium, καλλωπισμὸν τῆς κόμης, id eſt, decorationem capillitij: itidem Euſtathius, κουρᾶς διάθεσιν τῶν ἐν κεφαλῇ τριχῶν, formam tonſuræ pilorum capitis: & κηποκόμαν Comico uocabulo dici ait, qui certa ratione attonſam habeat cæſariem. Similiter à

σκά-

σκάφιον denominatur σκαφιόκουρος, & σκάφιον κείρεσθαι apud Ariſtophanem. Equidem ut in rebus ambiguis atq; obſcuris, & tot iam ſeculorũ decurſu obliteratis, aliquid adferã quod nõ prorſus à Muſis alienum ſit, & lucem addere autorũ ſcriptis queat, κῆπον tonſuræ genus intelligo, quo cæſaries frontem obumbrans ornatus gratia reſecatur, exæquando capillos pendulos ad inſtar tonſilis fruticeti herbarum hortenſium, quibus muſcaria & cacumina amputant hortulani, ne inęqualitas areolas deformet: σκάφιον uerò, quando ad ipſam uſq; cutẽ caluam ambientem ſucciditur: cuius nõ abſurda ratio eſt, quòd ubi totum cranium tondetur, piſcatorię ſcaphę inuerſæ formam delineat, cuius uti prora puppiſq; eminentiores extant, ita latera hinc inde ſubſident depreſſa, quod in temporibus uidere eſt: qua occaſione forſitan & ipſum caput σκάφιον nominat Ariſtophanes ibi:

ἵνα μὴ κατὰ γῆς σκάφιον πληγεὶς ξύλῳ. id eſt:

Ne baculo caput ictus, humi procumbam.

Docent iſtud, ſed parcioribus uerbis, Ariſtophanis commentaria, ita enim illic lego: κῆπος τὸ πρὸ μετώπου κεκοσμῆσθαι, σκάφιον δὲ τὸ ἐν χρῷ. Dicam idem latinè: Hortus ſeu cepus, ante frontẽ decorari: ſcaphiũ uerò cute tenus. Ariſtophanes Auibus:

σὺ κοψίχῳ γε σκάφιον ἀποτετιλμένῳ. hoc eſt:

Tu merulam refers plumis uerticis euulſis nudatam.

Manſit & huius uocis haud tenue ueſtigium in noſtrate lingua, qua qui uilloſos pannos longis forficibus attondent, ſchepe ſcheren appel-

lant (quaſi σκαφιοσχερίαν dicas) quoties ſtrictim ad ipſam uſq; panni carnem, ut ita dicam, deton dent uillos. Cenſores noſtri laudant κῆπον, uſu in intimas uſq; medullas imbibito: nos uerò neque κῆπον neq; σκάφιον omnino probamus, quòd ad uiuam uſq; cutẽ fiebat, ἐν χρῷ, ſiue, quod pro eodem extulit Archilochus, ἐγκυτὶ, ueluti in cute, ubi ait:

Χαίτην ἀπ' ὤμων ἐγκυτὶ κεκαρμένος. Plautus dixiſſe uidetur ſtrictim in Captiuis: *Sed utrum ſtrictim ne tonſurum eſſe dicam, an per pectinem, neſcio.* Quomodo legimus ſalaciores fœminas & proſtitutas σκάφιον κείρεσθαι ſolere: quin potius ad iuſtam quandam moderationem reuocari tonſuram cẽſemus, qua de re iam antea plus ſatis. Celebratur à ſcriptoribus & ἑκτόρεος κουρὰ, tonſura Hectorea, cuius meminit Anaxilaus Comicus:

τὴν ἑκτόρεον τὴν ἱμέρτην κόμην. id eſt:

Hectoream & amabilem cæſariem.

Lycophron quoq; ille tenebricoſus in Alexandra, τοὺς ἑκτορέοις ἠγλαϊσμένους κόμαις, hoc eſt, Hectoreis ſuperbientes crinibus. Item Euſtathius, ἄλλοι δὲ καὶ ἑκτορέην φιλοῦσι κουρὰν, ἣν περιλαλεῖ καὶ λυκόφρων. id eſt: Nonnulli tõſuram amant, cuius mentionem facit & Lycophron. Porrò Hectorea tonſura, ut uult Iſacius Zezes, retrò pendulam crinium ſyluam promittebat, anteriore præſecta, quemadmodum de Theſeo apud Plutarchũ legitur, qui Delphico Apollini ſacrata iuuenili coma, antias deo detonſas, non autem abraſas (ut malè reddidit Lapus Florentinus interpres) ap pendit

Iliad. ψ.

pendit, intonſis poſterioribus: unde & nomen ei tonſuræ generi Theſeidi fuit, ut ibi refert Plutarchus. Certè Timæus eo tonſuræ generę caproneas præcîdi, poſteriores crines per ceruicē ſparſos diffluere teſtať. Ab hac diuerſa erat προκόττα, quæ anteriorem crinium materiam relinquebat intonſam, reliqua omni ſucciſa, ἀπὸ τοῦ κοττίδος, qua uoce Dores caput notant. Memoratur & σάβυττος tonſuræ genus ad formæ gratiā comparatum: ut & Męchus, infame in cynędis, pathicis effœminatisq́ꝫ notatū, qua gratia Cratinus poëta Comicus ab Ariſtophane traducitur, κρατῖνος ἀεὶ κεκαρμένος μοιχὸν μιᾷ μαχαίρᾳ, id eſt, Cratinus uſqꝫ tonſus eſt Mœchum uno forfice. Enumerat & illud tonſuræ genus Pollux, περιτρόχαλάτην, non explicat tamen, quod ſuo more facit, græcæ linguæ diuitias nō enucleare, ſed tantùm indicare ſatis ducens. Equidem ea uoce id tondendi genus ſignificari autumo, quo in orbem æqualiter capillitij uillos præſecabant, quē morem nondum obliteratum in Anglia uidere eſt: atque ita fortaſſe Iudæos τροχοκουράδας dixit Chœrilus poëta, Alexandri Macedonis notabili ſtipulatione inſignis, fortè quòd eam rationem quam dixi, in tondenda in orbem coma obſeruarent, quibus tamen id uetitum fuiſſe lege conſtat: niſi poëticè uicinarum gentium morem Iudæis tribuiſſe illum dicamus. Euſebius Euangelicæ demonſtrationis lib. 9. citat hunc illius uerſiculū, de Iudæis Solymos mōtes incolentibus:

αὐχμαλέοι κεφαλὰς τροχοκουράδες, hoc eſt:

Squallentes capita, & tonsi orbiculariter omnes.
Quomodo & Arabes ferè apud Herodotū Thalia, κείρονται, *inquit*, ὑποτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους. *Tondentur in orbem leuiter, rasis circumquaq; temporibus.* quo tondendi modo usum fuisse Liberum patrem opinabantur. Plutarchus in muliebriū uirtutum elogio scribit Aristodemi Cumanorū tyranni iussu puellas περιτρόχαλα κείρεσθαι coactas fuisse. Fit & Thraciæ tōsuræ mentio apud Theocritum ibi, οὐδὲ θρακιστὶ κέκαρμαι, haud Thracum more sum attonsus, quum uellet innuere, non ad uiuam usq; cutem detersos esse capillos.

De lenocinio ornandi, fucandi, unguentis perfundendi, sertisq; cingendi capillitij. Cap. VII.

Comendo capillo uaria exquisiuit tormenta pariter & instrumenta luxus ille opum conturbator, & effręnis petulantia, quū alioqui soleant esse optima, quę minimè sint accersita, & quæ simplicibus atq; ab ipsa ueritate profectis similia sint, ut à Fabio dictum est. Neque enim satis fuit initio capillos promittere, quin eosdem in nodum colligere, in cornua torquere, crispare, tingere, ornamētis addititijs redimire, libido sui intemperans doceret: ex qua officina prodiere nō modò pectines, acus, nouaculæ, forfices, uerumetiam pigmentorum non unum genus, unguenta, lixiuia, fasciæ, uittæ, teniæ, eiusq; generis alia, de quibus ut in sermonē quidq; incidet, singulatim pauca delibabimus. Ac de pectine quidem primo loco: cuius usum incul-

inculpatum esse assero, non in complanando solùm crinium horrore, & deducendis lendibus pediculisq́; sed & ad excitandas consopitos spiritus laudatum, dum affrictu denticulorũ meatus cuticulareis reserat, fumidosq́; uapores discutit. Pectinẽ, quia capillos explicet (inde nanq; uult illi nomen esse Varro) atque complanet, κοσμοκόμην κτένα epitheto dixit Epigrammatarius: & στεγανὰν συγχίδα κρατὸς, ut uult Suidas. Et rursus, θριχῶν σαγηνευτῆρα πύξινον κτένα, hoc est, crinium euerriculatorem buxeũ pectinem: ac buxeum quidem, quòd olim è buxo, ut etiamnũ, comparabatur: quanquam & eburneum legimus, & Callimachus aureũ quoq; agnoscit, ubi talem à Nymphis adferri ad Palladis lauacrum iubet, his uersiculis:

οἴσετε καὶ κτένα οἱ παγχρύσεον, ὡς ἀπὸ χαίταν
πέξηται, λιπαρὸν σμασαμένα πλόκαμον. id est,

Pectinem & ex auro producite, poßit ut udos
Extergens crines pectine diuidere.

Officium pectinis eleganter hisce uersibus expressit Claudianus poëta in nuptijs Honorij, ita scribens:

Largos hæc nectaris imbres,
Irrigat, hæc morsu numerosi dentis eburno
Multimodum discrimen arat, sed tertia retro
Dat uarios nexus, & iusto diuidit orbes Ordine.

ubi non modò fœminarum in comendo capillitio operam curiosamq́; diligentiam cõmodè reddidit, sed etiam unguentis imbuendi atque in annulos contorquendi usum notauit haud

dissimulanter. Idem alibi:

Thessalico roseos nectebat pectine crines.

Iliad. ξ. Iuno apud Homerum Ioui marito pellaciæ astũ pectendo meditatur,

χαίτας πεξαμένη πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς. hoc est:

Depexos nitidè nodo substricta capillos.

Veneris simulachrũ Romæ pectinem gerebat, idq; ex tali causa. Grassante inter Romanas mulieres pruritu quodam capillis exitiali, quum in .nali remedium nouaculis deradi capillos iussissent uniuersæ, inutili iam tum pectinum usu, uota nuncupantes Pectinigeræ simulachrum Deæ dicarunt, quo facto rediit capillitij decor pristinus, ut apud Suidam lectũ est. Electra Euripidis è pexura capillorũ discrimen sumit: nam quum senex eius nutritius attulisset illi derasos capillos, quos ad Agamemnonis tumulum inter litandum offenderat, Orestis eos esse persuasus, illa eximit scrupulũ, dictitando illos esse palæstritę cuiuspiã, hos uerò molliores, quàm qui uiri sint, utpote pexos sæpius. ita enim habet:

ὁ μὲν παλαίστραις ἀνδρὸς εὐγενοῦς τραφείς,
ὁ δὲ κτενισμοῖς θῆλυς.

At enimuero ut in barbaris Turcisq; impexos squalentesq; crines damnat Agathias, ita & immodicum pectendi studium in uiris infame est, in fœminis tolerandum. Horatius Paridi obijcit, quòd Veneris præsidio stultè ferociens cæsariem nequicquam pectat. Qu. Calenus Fusius Ciceroni obijcit depexos canos, mollitiei nota inusta. τίς δ' οὐκ ὀσφραίνεται τῶν πολιῶν σου τῶν κατεκτενισμένων;

Odar. lib. 1. Oda. 15.

σμένων; Quis eſt cui nõ ſubolent depexi iſti tui ca ni? Quod ipſum in Catilinarijs criminatur Cicero, ulceribus, quibus in alijs offendit, ipſe ſcatens, quos pexo capillo nitidos uocat. Duris Samius luxui popularium ſuorũ adſcribit, quòd in Iunonalibus incedere ſolerent depexis in humeros uſq; crinibus: id quod & Aſius poëta genere Samius confirmat, dicens:

φοίτεσκον ὅπως πλοκάμους κτενίσαντοι
εἰς ἥρας τέμενος. id eſt:

Iunonis ſubeunt lucum, quò pectine ſulcent Cincinnos.

Iſtud olim in Francorum regibus notatum fuit, qui diligẽtius pectendo crines comere ſolebãt, teſtante Agathia. Quin & Indos multũ poſuiſ- Lib. 1. ſe ſtudij in pectendo, teſtimonio Ouidij innoteſcit, epitheto iſto eos inſignientis, Depexos crinibus Indos. Quod & Qu. Curtius oſtendit, di Lib. 8. cens Indos ſæpius capillum pectere, quàm tondere: quinetiam regem ipſum in pectendo ornandoq; capillo, reſponſa legationibus, & iura popularibus reddere ſolitum, idem autor ſcribit. De Lacedæmonijs in ipſo conflictus ac uitæ diſcriminis limine ſeſe pectentibus, ſuprà dictũ eſt. Attamen crines pexos diſponere atq; fingere ad ſpeculi cenſuram, tanquam improbum exemplum, famæq; integræ parũ conueniens, Electra apud Euripidem in cognomine ſibi fabula, damnat in Clytemneſtra matre, in mariti abſentia iſtud formæ lenociniũ quærente, ſic inquiẽs:

ἢ ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. id eſt:

Quæ flauos crinium orbes ad ſpeculũ ſtudioſe cõponebas.

Superſtitionem ethnicam ſpirat, quòd uxori Flaminis Dialis nunquam pectendo comere capillum fas eſſet, quod de ſe ipſa teſtatur apud Oui-
Lib.6. dium in Faſtorum libris:

Non mihi detonſo crinem depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet.

Sequuntur forfices (μαχαιρίδας, & μαχάιρια, κουρίδας, & ψαλίδας Græci nominant) quorum uſus non eſt minus inculpatus & neceſſarius quàm pectinis, ad tollendam crinium luxuriem comparatorum : uidenturq; mihi à foruos faciendo nomen rectè accepiſſe, utpote qui reſecato crinium horrore, ruborem formæ, qui è calore ſanguinis naſcitur, reuocare atq; oſtendere uideantur, ueteribus foruum calidum appellantibus: unde & forcipis nomen, quòd ferrum calidum capiat, Soſipatro teſte, qui has de quibus loquimur, forpices dici ait, tonſorũ uidelicet, quibus pilum ſecent, quum forfices ſint ſartorum. Neq; ſuperuacaneum fuit, quòd Iunonis ſimulachrũ prætulerit æneum forficem, ut teſtatur Suidas, propter repræſentationem munditiæ, ex metaphora forficulę tonſoriæ, corpus nitens reddentis: quamuis in odioſam partẽ prouerbiali ſchemate apud Iul. Pollucem legatur διπλῇ μαχάιρᾳ κάρεσθαι, hoc eſt, binis tonderi forficibus, quod in eos qui plus nimio cõponendo corporis decori impendunt ſtudij, torqueri poteſt.

Proximo loco eſt acus, qua ad componendã cæſariem utebantur, in uiris reprobi omnino uſus: hanc Grcæi βελόνλω & ξανθον, Plutarchus etiam

tiam κνηςίδα à pungendo, Latini discriminale, & discerniculum, teste Nonio, appellant, cuius postremi uocabuli est apud Lucillium mentio, quum inquit: Euplocamo deligitis discerniculũ capillo: ita enim lego ex manuscripto codice uetustissimo, non autem digitis. Ouidius insuper crinale dixit in Transform. libris. Acus officiũ consumebatur in reijcienda in partes diuidua coma, discriminando capillorum æquamentũ, λύσωμα Aristoteli dictum. Sic calamistri, hoc est, acus maioris erat, crinem in cincinnos contorquere & uibrare, qua de re proximo capite fusius agemus. Petebatur olim acus ex arundine, unde καλαμίδος nomen apud illos: cuius in locum successerunt argenteæ, eburneæ, crystallinæ, & uitreæ. Acus usum clarissimè demonstrat Claudianus eo uersu:

Illi multiplices crinis sinuatur in orbes
Idalia diuisus acu. Et Martialis in secundo:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

Et iterum in Distichis:

Figat acu tortas sustineatq; comas.

Iuuenalis de crinium concinnatrice suo munere defuncta loquens, inquit:

Emerita quæ cessat acu.

In Dionis historia lectum est Cleopatram Aegyptiam cõsciuisse sibi necem acu, qua capillos discriminare consueuerat, ueneno præsentissimo imbuta, quod solo sanguinis contactu citissimam & doloris expertem mortem accelera-

bat:quod in Antonio Plutarchus quoq; tetigit. Item Fuluia M. Antonij uxor, Ciceronis crudeliter obtruncati linguam ab intimo faucium recessu eductam, acu qua in componendis crinibus utebatur, iteratis ictibus confodisse apud
Lib. 47. eundem Dionem proditur. Nobilis illa heroi-
Iudith. 10. na Iuditha, hosti insidias moliens, discriminato acu capillitio splendidè exculta, in castra profi-
Lib. 1. ciscitur. At quod ab Agathia scholastico literarum monumentis traditum est, morem habuisse Francorum reges, ut à fronte utrinq; discriminatos crines reijcerent, istud factũ uiris neutiquam in exemplum trahendum, imò ut mulie-
Nouacula. rosius damno prorsus. Nouaculæ usus reprobus, in caput de rasura incurrit. Est & damnan-
Fascia. dus uetus fasciarum (ἀναδεσμὰς uocant) usus fœminis receptus olim in fastigiando, & crinẽ aggestum (quem περικεφάλαιαν dicunt illi) in turrim quodammodo aut metam primore in capitis parte extruendo: cuiusmodi structuram Tutulum uocari autor est Sex. Pompeius, & de lingua Latina Varro, eò quòd tutissima in arce capitis, aut tuendi capilli gratia fieret: de qua eleganter Papinius in Violantillę Epithalamio:

Celsæ procul aspice frontis honores,
Suggestumq; comæ. Et paulò clarius Iunius
Saty. 6. Iuuenalis, ubi fœminas perstringit, quòd ea opẽ proceritati adminiculum quærerent:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput, Andromachen à fronte uidebis,
Pòst minor est. Notauit istud eruditè Nazian

zenus

zenus Gregorius, mulieres cincinnos in modũ turris aggerentes taxans eo uersiculo:

μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοις γυναῖκες.

Ne caput ædifices ascito fœmina crine.

Qu. quoq; Septimius libro de fęminarum cultu doctè idem exequitur his uerbis: Pręterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quasi uaginam capitis & operculum uerticis, nunc in ceruicem retrò suggestũ. Vbi obiter uelut in transcursu admonendus est lector mendæ, quæ uice sutilium, habet subtilium, in prioris æditionis Germanico exemplari. Quæ res multò intolerabilior in uiris est, quũ Strabo ex autoritate Clitarchi, Indicum quoddam philosophorum genus, implexos crines in modum tiaræ aggerere prodiderit: ita enim uertere libuit ἀναπλεκομένους ἢ μιτροῦσθαι τὰς κόμας. Quid quòd aureis fascijs comas substringere solere Arimaspos populos indicat Lucanus? Huc spectat & reticulũ, & uitta, teniáue, quibus crines religabant, aut inuoluebant, cuiusmodi supellex apud Græcos ἄμπυκας habet, κεκρυφάλους, κρήδεμνα, ἀναδεσμὰς, & ταινίας, quorum in Homero extat mentio. & in Epigrammatibus lego,

Lib. 15.

Vitta.

Πορφύρεον χαίτης ἔκτορα κεκρύφαλον. hoc est:

Purpuream uittam qua coma uincta manet.

Vbi notandum est bifariam legi, & ἔκτορα & ῥύτορα, uocibus propémodum consonis, eiusdemq; significationis, ut sit uitta uel retinaculum comæ, uel conseruatrix. Et iterum alibi:

ἠδὲ φιλοπλέκτοιο κόμας σφιγκτῆρα φιλαινὶς
βαπτὸν ἁλὸς πολιῆς ἄνθεσι κεκρύφαλον.

Atq; comæ implexæ retinaclum, murice tinctam
Cæruleo uittam lauta Philænis habet.

Apud Philostratum in Helladicis coma Crithei dos sub aurem reuincta, κρηδέμνῳ ἁλουργεῖ cærulea uitta religata fuisse legitur. At minimè ferendũ uidetur, quod idem autor scriptis consignauit, Empedoclem Agrigentinum philosophum uitta purpurea crines succinctum, per compita incedere cõsueuisse: quomodo purpuratorum in aulis degentium grex, aureis uti solet, proximè accedens ad fastum atq; proteruiam Colophoniorũ, quos tradit Phylarchus propter cõmercium cum Lydis tantũ mollitiei in mores transsumpsisse, ut aureis redimiculis crines digestos cõcinnè exornarent: quod & Xenophanes poëta confirmat, dicens inutilem eos à Lydis hausisse dementiã. cum quibus in eadem naui fuit, qui comam nutriebat aureo reticulo in corymbos implexam, apud Suidam, ὁ κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην. Ad crinium compturam faciunt frequens lotio, quæ sapone siue smegmate, & pilis Mattiacis à Martiali dictis, obit: item

Lixiuium. Lixiuium, quod κονίαν στακτὴν illi dicunt. Lectum

Lib.15. est in Strabonis Geographicis, Indos solennis festi in loco habere diem quo rex lauaret cæsariem. At smegmatis meminit Martialis non semel, ut ibi:

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos. Et iterũ:
Et mutat Latias spuma Batauа comas.

Com-

Commodus hîc patet ad pigmenta traiectus, ubi in primis illud occurrit, capillorũ tincturã primùm à Medea excogitatã, quemadmodũ in στρωματέων libris edisserit Clemens: μήδεια, inquit, ἡ αἰήτου ἡ κολχίς, πρώτη τριχῶν ἐπινόησε βαφὴν, præclarũ scilicet lenocinij rudimentum. Deinde Cleopatra, opere quod fucatorium inscripsit (ita nanque κομμωτικὸν reddere libet) diuersas tingendi ornandíque capillitij rationes executa est. Quæ res ut in uiris summè pudẽda, imò detestanda, ita è diuerso impotẽti natura atque indomito animali fęminæ (cui munditias, ornatum, cultumq́ue pro insignibus esse permittẽda scitè disserit apud Liuium Lu. Valerius) eatenus indulgenda, dũ certis finibus coërceatur licentia nimiaq́ue curiositas, atque intra fucum consistat: siquidem fucata omnia ipso formæ labore fœdissima esse uerè dixisse putatur Fabius. Inuehitur Clemens ὁ στρωματεὺς acriter in eos qui meretricio more uultum pingunt, cæsariemq́ue tingere non cessant. Lepidè iocatur in anum canos tingentem Lucillius Epigrammatarius, dictitans fuco nunquam effici, ut ex Hecuba fiat Helena. Cæus quispiam magno natu homo, cætera futilis, ob senectam tamen uenerabilis, inducto fuco canos tegere conatus, legationẽ, cuius causa Lacedæmona uenerat, exponere cùm cœpisset, Archidamus rex animaduerso dolo assurgens, Quid, inquit, sani dixerit iste, qui non animo tantùm, uerùm etiã capite mendacium circumfert? simulq́ue cum dicto orationem hominis explosit, ac pro indicta

Tinctura capillorum.

Lib. 4. belli Maced.

habuit, uti refert Aelianus lib. omnigenæ historiæ septimo. Similiter Philippus Macedo Antipatrum, quem ex amicis in iudicum ordinẽ cooptarat, capillos pariter & barbam fucantẽ, ut mendacem summouit, dictitans in crinibus infidum, nihilo fideliorem in rebus gerendis fore. Huius filius Magnus haud uano cognomine Alexander, senem capillos inficientem conspicatus, Ne comam, inquit, tingas, sed si potes, genua, ut à Plutarcho scriptum est. Ridet pulchrè Lentinum quendam Martialis:

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subitò coruus, qui modò cygnus eras.

Aristophanes quoq; traducit Lysicratem quendam exercitus ducem, qui pigmento quopiam crines denigrabat: ita enim ait: οὐδ᾽ ἀνεὶ τὸ φάρμακον ἕψουσ᾽ ἔτυχες, ὦ λυσικράτης μελάνετῃ. id est: Ne si coxeris quidem pigmentũ quo Lysicrates atratur. Propertius in Cynthia sua infectionem capillorum detestatur, quæ cæruleo colore eos more Britanno inducebat, his uersibus:

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, sic omnis recta figura.

Imprecatur deniq; mala multa puellæ,

Quæ mentita suas uertit inepta comas.

Pyrrhus tamen Epirotes coma fucata incedere solitus interdum legitur. Et Martianus Capella Indos omnes comarũ fuco decorari ait: quod Solinus Polyhistor his uerbis confirmat: Indis omnibus promissa cæsaries non sine fuco cærulei

rulei aut crocei coloris. Duris Hiſtoricus refert Demetrium Phaleræum ſolitum ruffare, id eſt, ξανθίζειν, crinem capitis. Eiuſmodi homines fuco cæſariem inducentes τριχοβάπτας appellat Syneſius libello toties iam citato.

Reliquum eſt, ut unguentorum & corollarũ delitias percurramus. Μυροβρέχους uocant Græci, qui delibutos unguentis capillos habent, ſed ubique mollitiei & luxus argumento. C. Titius in oratione pro lege Fannia, prodigos ſui temporis mores deſcribens, ita ait: Ludunt alea ſtudioſe, unguentis delibuti, ſcortis ſtipati. Cicero de L. Piſone contumelioſe illud, Erant, inquit, illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ. Item de eodem in oratione poſt reditum in Senatu habita: Primùm proceſsit qua autoritate uir, uini, ſomni, ſtupri plenus, madente coma, compoſito capillo. Idem in Gabinio conſule, unguentorũ fragrantiam ſuggillat. Sic in oratione pro Pub. Seſtio: Conſul, inquit, unguentis delibutus, calamiſtrata coma. Rurſus pro Sex. Roſcio capillum compoſitum ac delibutũ, faſtus & mollitiei ſymbolũ notat. Varro in ſeſquiulyſſe, Troſſulis, hoc eſt, equitibus Romanis obijcit, quòd nardo nitidi uulgò incederent. Martialis alicubi mulieroſum & mollem hominem, crine nitentem & unguento nigrum traducit. Idem luxu diffluentem deſcribit ita:

Cuius olet toto pinguis coma Marceliano.

unguento nimirum à Marcelo quopiã pigmentario nobili concinnato. Agathij hiſtoria aulicũ

mancipium mollitie fractum, delicata unguenti latice cincinnos ſimul cum fronte imbuentẽ, his uerbis inſectatur, *ἁβροσταγὲς ἔχων ἀεὶ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς βοστρύχους.* Diogenes quendã capillos unguento delibutos habentem hoc pacto momordit: Caue, inquiens, ne capitis fragrantia, uitæ maleolentiã adferat: innuere uolens, mollitie, quæ unguenti uſu notetur, famam denigrari. Teſtatur Galenus delicatas fœminas Romæ comparato è malobathro unguento, quod foliatũ uocabant, crines imbuere cõſueuiſſe. Demum corruptis iam priſcis moribus, & in Aſiaticam luxuriem commutata priſtina uirtute, inoleuit apud Romanos conſuetudo, ut quoties liberet genio indulgere, delibuti comas unguentis ac ſutilibus textilibusq́ ſertis redimiti potarent: ad quod hortator etiam extitit Epigrammatarius lib. octauo, ubi ait:

Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.

Sic & Horatius oda prima:

Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.

Lib. 11. Sic apud Sillium non pugnat Hannibal, crinem amomo Aſſyrio perfundere. Horatius lib. Carminum ſecundo, ſuadet ut niteant Syrio malobathro capilli, ei qui uelit uiuere. Archeſtratus in *γαστρονομίᾳ*, opere à ueteribus plurimũ decantato, morem hunc exponit ita:

ἀεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζου
παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθῇ,

καὶ

καὶ παντοίοισι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Quos ita conuerti in transcursu:

Inter cœnandum circundato tempora sertis
Omnigenis florum, tellus quos funditat alma,
Pigmentis certa & liquidis perfundere crines.

Anacreon quoq; poëta melicus de se ita canit:

ἐμοὶ μέλει μύροισι
καταβρέχειν ὑπήνην,
ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
καταστρέφειν κάρηνα. id est:

Curæ est mihi perpluere pigmentis barbam, rosisq; uallare tempora. Eôdem pertinet illud Martialis:

Quum regnat rosa, quum madent capilli.

Nec abludit hinc Nasonis illud:

Habent unctæ mollia serta comæ.

Refert Valerius Maximus, Ionas primos induxisse consuetudinem unguentorum & coronarum in conuiuijs, luxus incitamenta. Nã quòd Aegyptij inter pocula simul cum sertis morsicantes auiculas (*λαυνάδας* uocabant) adhiberent, quæ somnum interpellarent, degeneris petulantiæ exemplum uidetur. Sed ad unguenta redeat sermo. Tibullus de Amasia loquens:

Stillabat Tyrio (inquit) myrrhea rore coma, hoc est, myrrha imbuta: ea nanq; germanior uidetur esse lectio, quàm uulgatis in codicibus quæ habetur, myrtea. Ita Flaccus, myrrheum nodo cohibere crinem dixit: & myrrha madidos capillos celebrat Ouidius, apud quem Sappho negat suũ capillum olere Arabico rore. Martialis madidas nardo comas habet alicubi. Sidonio Apol

Lib. 3. Odar.

Lib. 5. Metam.

linari deſcribitur Indus pinguis amomo crinē: ſic enim legendum, nō crimen. At Naſo unctos & odoratos nominat capillos, quos Homerus ambroſios, & ex eo Virgilius de Venere, ibi:

Lib. 1. Aen. *Ambroſiæq; comæ diuinum uertice odorem*

Spirauere. Quin & croco imbuere crines, in mores receptum legimus, quod indicat Propertius:

Lib. 4. *Terq; lauet noſtras ſpica Ciliſſa comas.*

Indos etiam croceo medicamine crinem tingere teſtatur in Pharſaliæ tertio Lucanus. Porrò imbuendis crinibus comparatum unguentum, Capillare dixit Epigrammatarius, ut à Cælio annotatum eſt. Sed de his, ut parum uirilibus, abundè multa: nunc ad dubij generis materiam tranſcendamus, quę uidelicet & natiuæ ſedis priuato iure tueri ſe poteſt, & adoptiuo mancipari, legitima eadem & notha: criſpaturā dico, quę tam eſt aſcititia, quàm eſt naturalis, uti declarabimus.

De criſpatura & contortione capillorum. Cap. VIII.

CRiſpitudo naturalis, quam uelut βλαισότητα, id eſt, blæſitatem quandam pilorum in problematibus interpretatur Ariſtoteles, Sect. 14. duplici fit ratione, ut à Galeno in ſecūdo de temperamentis proditum eſt, aut ui caloris ſiccitatiſq;, aut cuticularium meatuum tortuoſo anfractu, per quos capilli exeunt: id quod Oneſicritū latuit, qui conatus rationem explicare, cur exigui incrementi capillos, criſpos tamen habeant

Aethiopes, causam solis uiciniæ acceptam feren
dam autumat, cuius hi uersus apud Geographũ
leguntur:

ἧς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν Lib. 15.
σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέστριψεν κόμας
μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός. hoc est:

Propiore quà Titan agens axem orbita,
Fuliginis nigrore tinxit corpora
Virorum, & ignis ui parum auctiles comas
Liquando adußit. Nimirum ille deliquio atq;
inopiæ superficiarij madoris, crinibus alimentũ
præbentis, causam adscribere debuerat potius:
quam inopiam torridus solis feruor cõciliat, exuccam reddendo cutem & exurendo, dissipandoq; per superficiarios poros, uapores crassos,
materiam genitalem crinium: unde fit, quòd in
uniuersum meridionales gẽtes οὐλόθριχας, hoc est,
crispas, ut septentrionales ἁπαλόθριχας à plano crinium æquore nominant Adamantius & Polemon diligentissimi physiognomicῶn scriptores: quod his accidere, tum propter naturæ & tẽperiei, tum ob ambientis etiam aëris humiditatem: illis è diuerso ob earundem rerum siccitatẽ,
disserit Aristoteles in lib. de generatione animalium. Itaq; crispitudinem illic definit esse conuulsionem pilorum ob humoris inopiam ab aëris Lib. 5. cap. 3.
ambientis ardore. Huc facit Indi species à Callistrato descripta, habentis εὐθαλῆ καὶ οὔλην τὴν χαίτην
οὐκ ἀκράτῳ τῷ μέλανι λάμπουσαν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων πρὸς κόχλου τυρίας ἄνθος ἐρίζουσαν. id est, copiosum crispumq;

capillitium, nō mero nigrore resplendens, at superficie tenus cum Tyrij muricis flore certans. Est & altera crispitudo arte conciliata, uidelicet sartagine, lamina, acu, calamistroq́ candentibus, necnon & causticis medicamentis: quam rem qui profitebantur, Ciniflones Horatio & Senecæ appellantur, à calefaciendis in cinere calamistris, id est, acubus maioribus, siue ueribus ad crispandos crines comparatis, quasi in cinerem flantes, ut annotat Acron uetus Grammaticus. Cinerarij ijdem Catullo dicti ab eadem occasione, quod muliebre esse ministerium dicir Sosipater. Hos Iunius Columella capitum & capillorum concinnatores dixit, Tertullianus structores capillaturæ, Græci βοστρυχοπλόκους & κομώτας. Aristophanes salsè ῥιχοβόστρυχας eiusmodi concinnatrices uocat. alij etiam κομμωτρίας & ἐμπλεκτρίας. Munus uerò ipsum Latini eleganter dixerunt, comam in gradus frangere (Virgilius etiam uibrare ferro crines) quando delicati & molles homines inurendo contorquendoq́ scansilem faciunt capillum uelut gradibus quibusdam, atque undis quodammodo crispantem. Sic fermè apud Epigrammatarium, epaphæresin exponunt recentiores, cæsariem uidelicet quæ tondendo in gradus quodammodo scansilis succiditur, ut in annotatiunculis obiter illic annotauimus. At enimuero summa inuidia semper laborauit & mollitiei macula, calamistratura, neq́ id sine causa. Phocylides grauissimus poëta masculis pueris non

uult

uult complicari crines uerticis, aut in cincinnos cogi:

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμηΐδα χαίτην,
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μήθ' ἅμματα λοξὰ κορύμβων. id est:
Cæſariem nc mas criſpos producat in orbes,
Vincula néue plicent crines contortà corymbis.

Portius Latro, ſiue is Vibius Criſpus fuit (id enim cõtrouerſum eſſe uideo) in Catilinaria inuectiua acerbè ſuggillat Romanos iuuenes, qui in oculis ciuium calamiſtrati obuolitabant paſſim. Et Cicero Lu. Piſonem ut profligatæ uitæ hominem, cincinnatũ ganeonẽ appellat. Idem in Gabinio conſule frontem calamiſtri ueſtigijs notatam, capillumq́ compoſitum traducit: rurſus eundem calamiſtratũ ſaltatorem nominat. Nónne iſta apertiſsimè prodigioſam mollitiei in calamiſtratura ſignificationem loquuntur? Quid clarius illo Ariſtodemi Cumani Tyranni facto, qui liberos optimatum calamiſtratos crinibusq́ intortis incedere præceperat, ut ea ratione molliti̧e aſſueſcerent, quò uitæ ſuæ metueret minus. Quid, quòd in fœminis quoq; imbecilliore ſexu, cultum corporis, qui in criſpandis capillis ponitur (*τὸν ἐκ πλοκῆς κόσμον*) grauiter improbat D. Petrus? Quin & aſſertor gentiũ Paulus, uult fœminas modeſtiam ſeruare, non intortis crinibus componere ſeſe. Sed audiamus Q. quoq; Septimium libro de fœminarũ cultu iſtã operoſitatem damnantem: Quid, inquit, crinibus ueſtris quieſcere nõ licet, modò ſubſtrictis, modò relaxatis, modò ſuſcitatis, modò eliſis? a- *1. Timoth. 2.*

liæ geſtiũt in cincinnis coërcere, aliæ ut uagi & uolucres elabantur, non bona ſimplicitate affligitis. Quibus uerbis complexus eſt ferè tormenta omnia, quibus annum conſumunt fœminæ, dum moliuntur, dum comunt, ut eſt apud Comicũ. Adde huc, quòd ipſi quoq; Cupidini mollitiæ omnis duci atq; autori, caput inumbrant criſpis cincinnis & Moſchus Bucoliaſtes, & Calliſtratus. In Calamiſtraturę uiciniam uenit & capillorum curioſa contortio, apud uarias nationes olim recepta. Seneca libro de ira tertio, crinem in nodum coactum Germanis tribuit. Tacitus libello de Germanorum moribus, inſigne ait fuiſſe Sueuorum gentis, obliquare crinẽ, nodoq; ſubſtringere, quæ nota eos à reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem à ſeruili ſeparabat. Martialis de Sicambris Germaniæ populis ſubactis idem teſtat: Crinibus, inquiens, in nodum tortis uenêre Sicambri. Silyres occiduæ Britanniæ populi tortos pleriq; crines habuere, autore Tacito. Maurusij apud Straboně

Lib. 17. *καλλωπίζοντες κόμης ἐμπλοκῇ καὶ πώγωνι.* id eſt: Ornare ſe ſatagebant comæ implexu & barba: quo fiebat ut inter ambulandũ rariſsimè ſe mutuò contingerent, ut intactum maneret capillorum decus. Erat & apud Athenienſes feſtũ *ἐμπλοκία* dictum, quo plexis crinibus incedebant fœminæ, Heſychio teſte. Quin & Deorum quoſdam capillorum intortionibus criſpulos, gentilium erroribus adnumerat Arnobius uetus autor. Iulius Pollux duo plectendorum crinium genera facit,

facit, σπεῖραν & ὑποσπείρον, qui locus sine dubio ulcerosus est, quem quia ab aliis quoque citatũ inuenio absque remedio, primus integritati suæ restituere conabor. Constanter itaque legendũ censeo σπεῖραν, priore loco, ut posteriore, ὑπόσπειρον. In illo procliuis fuit lapsus ob affinitatẽ literarũ τ & π: nec minor in hoc, in ου & ο. Quid uerò commune est crinium plexui cum carina nauis, quæ στεῖρα græcè dicitur? At quãto rectius implexi crines assimilabuntur uel intorto funi, uel serpentium uoluminibus, quam utranque significationem spiræ uocabulum tam apud Latinos, quàm apud Græcos complectitur, id quod notius est, magisque obuiũ, quàm ut indubitatę rei documenta ex autoribus huc aduocanda sint. Quapropter σπεῖραν siue spirã, illam plexus formam innui existimo, qua lubricis tractibus inerrant capillorum uolutæ, in morem anguiũ caudas nodantium (quod in ueteribus marmoreis signis etiamnum uidere est, eorumque æmulis picturis) qua in fastigiandis crinibus ferè uti consueuerant fœminę. Atque ea quidem est mea, in re parui licet momẽti, sententia, cui subscripturos non dubito qui pressius uerba põderabunt: atque ab ea quidem uoce alterũ quoque plexus genus descendere, ut priori non absimile, puto. Huiusmodi spiras Naumachius σειρὰς, hoc est, catenas appellat, eo uersu:

Μηδὲ κόμης περίαλλα πολυσχιδέας πλέκε σειράς.

Neue comæ intortas temeraria necte catenas.

Atenim complicare crines satis non fuit, usque-

adeo ut auro argentoq́; nodatos inſuper cõmemoret Homerus. Sic aureis cicadis eos innexuerunt Athenienſes, quod antea dictum nobis eſt. Et Sophron nobilis mimorum ſcriptor κορώνας ἀναδουμένους dixit eos, quibus cincinni in modum cornuum arcus faſtigiarentur, aut certè quorũ capilli aureis argenteiſue cornicibus religati forent (nam utrunq; notat uox κορώνη) cuiuſmodi comas cicadis cornicibusq́; nodatas, Martianus Capella bracteatas uidetur dixiſſe: niſi de ſcobe auri intelligamus iſtud potius, quam crinibus ſuis aſperſere nonnulli, quod de L. Vero & Gallieno Imp. retulit præter alios Trebellius Pollio. Caligula omnib. turpitudinis notis infamis eò ueſaniæ prouectus fuiſſe prodit à Suida, ut muliebri non contentus habitu incedere, capillitiũ quoq; in cincinnos contorqueret, τὴν κόμην πλοκάμοις καὶ πλοκῇ τινὶ περιστέλλων καὶ γυναικιζόμενος. Redeo poſtliminio ad criſpitudinem natiuam, in qua memorabile eſt quod idem autor refert, exactiſsimos quoſq; & claſsicos ſcriptores criſpum quidem, ſed tamen rarum capillitiũ Chriſti redẽptoris effigiei, peculiari ratione appingendũ cenſuiſſe. Vlyſſem quoq; illum ſapientem οὐλοκάρηνον, id eſt, criſpo capite deſcribit Homerus. Apud Epigrammatarios extat prouerbiali ſchemate dictum illud οὐλότερον σελίνων, apio magis criſpum. quo ſpectat illud apud Ariſtotelem in Rhetorices tertio, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ, apium criſpa habet crura. Et Lucianus in Amoribus, πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων, multò criſpiores

Suidas in dictione ἀκῶ.

ſpiores pratenſi apio. Porrò talem hominem φρίχυλον uocat Archilochus: quem immutata uocum textura οὐλότριχον Herodotus: οὐλοκόμον Alexis & Pherecrates Comici: οὐλοκάρηνον cæteri: Teleſilla poëtria οὐλοκικίνναν: cuiuſmodi hominem στραμβολοκομᾶν, refugum habere capillum durius extulit Sophocles. Criſpos autem capillos contortosq; ἐπιστροφίδας dici autor eſt Euſtathius. Aethiopum crines refugos eleganter dixit Lucanus, quomodo & Theodorici Gothorum regis cæſariem in uerticem refugam criſpari ſcribit Sidonius. Pari ratione & renodem capillum uidetur criſpum dixiſſe Iulius Capitolinus, & Plinius Iunior uibratum capillitium. Lubet auctarij uice & illud adijcere, quòd priſcorũ nonnulli in inculta coma gratiam uideantur quæſiuiſſe. Tragicus Seneca Hippolytum Apollini comparans, in hoc laudat cæſariem neſciam colligi, in illo nulla lege iacentem & incõpoſitam. Diomedes criſpo, ſed ſquallido capillo, σὺν αὐχμῷ, in Heroicis à Philoſtrato deſcribitur. Ibidẽ Marcus Byzantius Sophiſta γενειάδος καὶ κόμης αὐχμηρῶς ἔχει, incomptam & ſquallentem barbæ pariter & comæ ſyluam gerens: ac præter hunc alij nõnulli Sophiſtæ. At Martialis in Amaſia fuſas per colla comas, tortis præfert.

De capillitij coloribus. Cap. IX.

CApillorum ornatus colorum uarietate diſtinguitur, uel natiua ſecundum gẽtes & familias, ac pro humoris in corpore exuberantis qualitate, uel acquiſititia, artis ope aut

per medicamenta, quę quomodo cōparari possit, non est instituti huius exponere: si quem hęc cura tangat, is adeat Galenum, Aëtium, Aeginetam, Trallianum Alexandrum, scholæq; Arabicæ primores medicos, pluraq; offendet, quàm quæ ęquis oculis deuorare queat. Flauiæ genti nomen creauit flaua cæsaries, ut Aenobarbos barba æris instar fulua nobilitauit. Tacitus Germanis rutilas comas attribuit: eaq; de causa in Agricolæ uita, Calidonios Britanniæ populos, qui inter Scotos cēsentur, rutilas habere comas idem autor est, Germanicæ uidelicet originis testimonium. Vnde Lucanus poëta de Cleopatræ pedissequis loquens:

Lib.10. Pharſ.

Tam flauos, inquit, gerit altera crineis,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas. Et Iuuenalis:

Satyra.13.

Cœrula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Eodem sensu ruffum crinē dat Germanis Seneca. Iam & Sicambros subactos flauā sparsisse cęsariem Claudianus ait. Vsipios similiter Germaniæ populos flauos nominat Martialis: nec aliorsum auricomos Batauos dixit Sillius. Britannos flauos appellat Lucanus, cæruleos Martialis: illud ad capillorū colorem, hoc ad infectionem cutis, quæ glasto fiebat, pertinet. Mamertinus Frācos in Britannia à Maximino fusos prolixo crine rutilasse ait. Getas quoq; flauos uocat Claudianus: similiter flauos Arimaspos Callimachus. Itidem ξανθοκόμας, id est, flauicomos Da

naos

naos Pindarus. Agathyrſos cæruleo capillo notabiles facit Plinius. Crathis Italiæ fluuius flauos conciliare crines putatur eius unda ablutis: quod cõfirmant Strabo, Sotion, Heſigonus hiſtoricus, & tragicus Euripides, ubi ait;

ἂν ὑγραίνει καλλιστεύων ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσοῦνων κράθις. hoc eſt, quam rigat pulchrè qui flauos rutilare facit crines Crathis: eſt enim ea emẽdatior lectio, quàm quæ in impreſsis legit̃ codicibus, hunc in modum, ἂν ὑδραίνει καλλιστεύων ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσούων κραύθις: illam agnoſcit Euſtathius. Idem de hoc amne teſtatur Ouidius, & de Sybari fluuio ſimiliter. Cineris unguen rutilum producere crinem, dicit in Originibus Cato: Mulieres, inquit, noſtræ capillum cinere ungitabant, ut rutilus eſſet crinis. Menelao flauum capillum ab Homero attribui putant, propterea quòd is color mori Spartanæ gentis in comæ ſtudio operoſioris, peculiaris aſsignetur, ueniamq́ mereri in eo qui patrium ritũ obſeruarit, ut in Heroicis ſcribit Philoſtratus: alioqui adoleſcenti magis conſentaneum ſtudium, quàm ea ætate rerumq́ geſtarum gloria dignum: quapropter non abs re μειρακιωδῶς κομᾷν, id eſt, adoleſcentuli more comatum eſſe ait. propterea quem Homerus ξανθὸν appellat, eundem compoſita uoce καρύξανθον dixit Tatianus Aſſyrius. Meleagrũ quoq; & Achillem flauos nuncupat Homerus, quem poſtremum flauis crinibus prehendit Minerua, ξανθῆς κόμης ἕλε πηλείωνα, quo loco inter grammaticos nonnulli ξανθὴν κόμην floridum luxuri-

Lib. 15. Metamorph.

ansq́; capillitium exponunt, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, quòd læto prouentu exuberet. alij παρὰ τὸ ξαίνειν deriuantes, comi pectiq́; dignam reddunt, ego uerò rutilam: antiqui enim in capillis rutilam illam flauedinem commendarunt: unde delectabilis illa uocum uarietas, ut ξανθὴ κόμη, & πυρσὴ, & αἴθη ab igneo quodam fulgore, & ἡλιώδης siue ἡλιῶσα, quasi solis instar micans, pro eodē positę legantur, ut ex Eustathio obseruare licet. sic Philostratus, ξανθὴν κόμην οἶδε γραφικὴ καὶ πυρσὴν, καὶ ἡλιῶσαν, id est, flauam comam agnoscit pictura, & rutilam, & solarem: cuius postremæ uocis amantior esse idem autor uidetur, toties eam inculcando, quum Oeneo Aetolo Meleagri parenti ἡλιῶσαν κόμην tribuit, & Memnonem Aurorę maritum κομᾶν ἐν ἡλιώσῃ κόμῃ, id est, comam solare iubar mentientem habere prodidit. Tales crines etiam κηροχρῶτες à ceræ colore dicentur ex Chæremone, κόμαι δ' κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος. Commodo Imp. flaua coma uelut auri scobe respersa, diuinitatis opinionem attulit, dictitantibus Romanis, cœleste quoddā iubar caput eius circundare, ut scribit oculatus testis Herodianus. Aurea coma Bacchum χρυσοκόμαν decorauit: item Narcissum illum formosum Apollinis delitias, testante Philostrato. Critiam ex triginta tyrannis unum πυρσόθριχα, ab igneo capillitij colore, dixit Solon in Elegijs. Sylla quoq́; Faustus cognomento comam habuisse auream, igniq́; concolorē proditur. Sic Comætho formosissima uirgo Melanippi amore nobilis, ab aurea coma ignis

Eustat. Iliad. θ.

ignis in modum micante apud Pausaniam nomen habet, id enim est τῇ κόμῃ αἴθειν. Circen similiter aureos habentem crines describit Orpheus:

ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.
At radijs similes solaribus undiq; crines
Se fundunt humeros circum.

Cyclops apud Philoxenum Cytheriũ miratur & laudat χρυσοβόστρυχον, hoc est, aureis cincinnis exornatam Galateam. Celebrat auream Berenices comã inter astra relatam Catullus: nam Pterelai & Nisi aureas comas fatales suprà memorauimus. Apollo quoq; audit χρυσοκόμης apud Cornutum. Fingitur & Cupido χρυσοκομᾷν, ut & rosa Philostrato. Iris quoq; apud poëtam χρυσοκόμᾳ ζεφύρῳ μιχθεῖσα legitur, ubi Fauonius aureis crinibus donatur. Herodotus fabularum pater Phœnici aui χρυσόκομα πτερὰ, id est, auricomas alas addit. Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat uim miram unguinis cuiusdã, quo χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥάν, id est, auream flauamq́; comam redderent Romanæ matronæ, in inflanda cutis mole. Illud uerò tacendum hîc non est, quòd flaua coma meritoria fuerit olim habita: unde augusta illa meretrix Messalina apud Iuuenalem saty. 6. fornicem adit:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Et Virgil. subindicans parũ pudicam Didonẽ,

Nondum, inquit, illi flauum Proserpina crinem
Abstulerat. Huc spectat morsus Electræ in Clytemnestram matrem apud Euripidem:

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. id est:
Flauos speculi iudicio cincinnos componebas.

Quin & Flaccus nobile scortum Pyrrhã interrogat, Cui flauam religet comã? Amor, inquit Euripides, *φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα*, amat speculum & crinium ruffationẽ. Quid, quòd apud Aegyptios despicatui fuerit coma flaua, legeq́ꝫ cautum ne quis talẽ nutriret, eò quòd Typhonis eiuscemodi fuisse diceretur? quemadmodũ Agrigentini cæruleum colorem ciuibus interdixerunt olim, quòd eo Phalaridis satellites usi fuissent. Comici flauum colorem seruis tribuerunt, non in corporis solius, sed pilorum etiam colorem ludentes: hinc *πυῤῥίαι*, qui & *ξανθίαι*, Comicis seruilia nomina fluxêre. Ac fortasse Terentius non Birriam, ut passim legitur, sed Pyrrhiã scripserat in Andria, ut Ennius Purrhũ pro Pyrrho, teste Cicerone. Certè mirum est adeò, quòd qui nomenclaturas personarum fabulæ ad etymi rationem uocant, de huius nominis ratione scriptum nihil reliquere, in exquirendis aliis oculati nimis & curiosi, quum tamen facilè perspici potuerit in lubrico positum errorem, uocemq́ꝫ alioqui nihil significantem, ad Græcum fontem esse referendam simul cum reliquis nominibus, neqꝫ ita neglectim silentio prætereundam. Porrò flauedinem esse quandam capillorum imbecillitatem, prodidit Aristoteles: qua occasione celerius canescere flauum quàm nigrum crinem dicit. At nigrum capillum matronis tributum lego; unde Martialis illud,

Lib. 5. de generatione animalium.

Sit

Sit moro coma nigrior caduco. Apuleius in Photide amica cõmendat crines coruina nigredine. Lib.8.
Salomõ regum ſapientiſsimus, in ſponſo lectiſſimæ formę laudat nigram corui inſtar comam. Cant.5.
Horatius talem quoq; commendat, ubi ait:

Et Lycum nigris oculis nigroq;

Crine decorum. Meridionales populi μελανότριχες, id eſt, capillis nigris, ut Arctoi λευκότριχες, albis deſcribuntur à Polemone, eiusq; metaphraſte Adamantio.

De canitie. Cap. X.

EST & de Canitie (quam etiam Canitiã nec irrationabiliter nec abhorridè dici uult Soſipater) nobis dicendum hoc loco nonnihil, ne quid, quod ad crinium materiam faciat, omittamus intactum. Eſt autem canities capillitij morbus, Ariſtotele teſte, ætatis uitio accidens, quam imbecillitas & defectus natiui caloris conciliat: definiturq; ab eodẽ uelut ſitus quidam & rancida putredo alimenti pilorum non concocti, ac proinde in putredinem abeuntis. unde manauit illud ex Comicorum ſchola, αἱ πολιαὶ γήρατος εὐρὼς καὶ πάχνη. id eſt, Cani, ſenectutis ſunt ſitus ac pruina. Idem autor cauſam cur ſit candida, hanc adfert, quoniam & ſitus carioſorum plerunq; albeat, pruinæ quamproximè reſpõdens. Eam propterea nõ inuenuſtè ſpumam nominat Q. Calaber, à ſquallida nimirum albedine, ubi ſic inquit:

Lib.5. de generat. animal. Ibidẽ, & problem. ſect. decima.

ἀφρὸς ἅδην λεύκαινε κάρη, λάσιόν τε γένειον. hoc eſt:

Albebant nimia ſpuma caput hirtaq; barba.

Haud absimili ratione niuem capitis eam appellat Aurelius Prudentius: plumã Flaccus, ab imitatione candoris cygnearum plumarum, ubi Ligurinum formæ uenustate superbientem, modestiæ admonet his uerbis:

Insperata tuæ quum ueniet pluma superbiæ.

Naso quoq; apud Getas exulans in extremo senio, queritur iam sua tempora imitari cygneas plumas. Tale est Aristophanis illud in Vespis:

θρίχες ἐπανθοῦσι κύκνου πολιώτεραι.

Olore canior comæ sylua emicat.

Hinc πολιόχρως κύκνος epitheto canicolor cygnus apud Euripidem. Hippothous poëta græcus canos nominat senij flores, cuius iste uersus apud Stobæum legitur:

Παυρολόγοι πολιοὶ, τοῦ γήρατος ἄνθεα θνατοῖς.

Nonnus Panopolitanus λευκάδα χαίτην eos uocat: Agathius scholasticus, amoris Nemesin: τὴν πολιὴν, inquit, καλέω νέμεσιν πόθου. Quum uerò canities efficiatur putredine quadam (cui rei argumẽto est, quòd pili operti tegmine quopiam seu pileo, celerius canescant, ob prohibitam uidelicet transpirationem) eorum ratio infringitur & labefactatur, qui ariditati referunt acceptam canitiei occasionem, quam pluribus uerbis oppugnat Aristoteles: quanquã idem libro de coloribus, infirmitatẽ paucitatemq; alimenti pro causa adscribat, facili momento in Caluitij uiciniam descensurus, si quis oculatius Argum aut Aristarchũ uelit agere. Canities homini tantùm & equis accidit, si Stagiritæ & Plinio credimus.

Lib. 5. de generat. animal. cap. 5.

Lib. 3. de histo. animal.

dimus. Eius initium homini fermè à temporibus incipit. Theocritus:

ἀπὸ κροτάφων πελόμεσθα πάντες γηραλέοι.

Ad tempora utrinq; senescimus omnes.

Qua de causa πολιοκροτάφους epitheto appellasse homines Homerus, ab Aphrodiseo Macrobioq; adnotatur, nimirum humectioribus locis illis & pituitæ copia redundantibus. A primo ortu canos extitisse nonnullos lectum est non semel: ueluti Tarchonta, qui à Tyrrheno oppidis duodecim in Hetruria cõditis præfectus fuit, quod innatæ illius à puero prudentiæ tributũ à poëtis uerisimile est. Ita Cygno Neptuni filio canities primis annis nata, nomen dedisse putatur. Tarquinium Priscũ prudentissimũ regem ab ineunte pueritia canum fuisse memorat Strabo. Numam quoq; Pompiliũ à prima ætate canum fuisse asserit Seruius Honoratus, qua fide nescio: quanquã Virgilius illi incanũ mentum crinesq; tribuat iam tum seni. Quin & ab ipso natali canescere Albanos Scythiæ populos, qui se posteros Iasonis credi uoluerunt, refert Polyhistor Solinus, in hæc uerba: Albo crine nascunt, canitiem habent auspicium capillorum, sic comæ color genti nomen indidisse uidetur. Scribit & Ctesias, in Indiæ quadam gente fœminas semel tantùm párere, eoq; cõceptu genitos confestim canescere. Refert item Hesiodus Græas Phorci filias mox à partu canas fuisse, quas è sorore Ceto susceperat. Neq; temerè in Atheniensi gymnasio Socratem candente coma positum le

Lib. 6. Aen.

Cap. 25. rerũ memorabiliũ.

gimus, ut teſtatur Sidonius Apollinaris, nempe prudentiæ argumento, quòd longa ætas, qualis eſt ſenum, rerum peritiam maturet, promoueat, perficiat denique. Quò ſpectat Aegyptij hominis dictum apud Platonem in Timæo, exprobrantis illi, nullum eſſe inter Græcos ſemper pueros ſenem, nullam doctrinam canam: ita enim habet, ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ ἕλλην οὐδείς, οὐδέ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. Nazianzenus in Euandro Monacho, πολιῆς λευκοτέρας πραπίδας, mentem canitie ipſa candidiorem commendat, prudentiæ argumento. Ab eodem deſcribit pater ipſius Nazianzeni ſacrificus, πολιός τε νόον πολιός τε κάρηνον, mente pariter & capite canus. ubi turpiſsimè omnium impegit Aldus Manutius perperā ita uertēs, Ciuitatisque mens, ciuitatisque caput. Ouidius magnam fuiſſe quondam reuerentiam cani capitis, propter multarum rerum perſpicientiā, & multiplicis prudentiæ opinio-
Leuit.19. nem, uerè ait: quandò & Deus ipſe coram cano capite conſurgendum præcipit. quo refertur &
Prouerb.20. Salomonis illud elogium: Vt iuuenum gloria in robore poſita eſt, ita ſenum dignitas in canitie. Eleganter canitiei dignitatem extollit his uerbis Heraclides: πολιὰ δὲ καὶ γῆρας ἱεροὶ τῶν τελευταίων χρόνων λιμένες, ἀσφαλὲς ἀνθρώποις ὅρμισμα, καὶ ὅσον ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς ὑποφθίνει, τοσοῦτον ἡ τῆς διανοίας αὔξεται ῥῶσις. id eſt: Canities atque ſenium, ſacri quidam portus ſunt extremæ ætatis, ſecura hominibus ſtatio, quantumque corporis tum decreſcunt uires, tantum animi uigor augeſcit. Neque abſurdum fuit,

quòd

quòd despectui habita canities Eleazari uiri magno natu generosum pectus ita perstrinxit, ut lubenter è uita excedere optaret. Cano seni in theatro uniuersi assurrexere Spartani, quem reliqui Græci exploserant. Apud Gentiles castitatis dea habita Vesta, cana Virgilio dicitur. Et Fides, cuius sanctissimum numen, cana eidē nominatur. Eadē dignitate Veritas cana apud Varronem audit. Naturæ longæuæ rerum parenti canitiem dat Claudianus. Aeternitatem eadem insignit Nonnus, sic inquiens: *Machab.6.*

ἕως δολιχοῖο γενείου

ἀμφιλαφὴς πολιῇσι κόμην λευκαίνεται αἰών.

Dum suffultum altæ canis albescere barbæ

Aeuum perget. Sic Diphilus Comicus tempus appellat πολιὸν τεχνίτην, canum opificem. Apud Romanos uetusto more nubētes canis senum ornabantur, ut & Vestales uirgines, castitatis uitæq; integritatis exemplo, ut è Sex. Pompeio liquet. Thebæ Bœotiæ habebant πολιὸν canum Apollinem, teste Pausania in Bœoticis. Apud Cimbros sacerdotes & uates canæ, πολιότριχες, castra sequebantur, magno in honore habitæ, quæ de præliorum euentu uaticinia ædere solebant, ut Strabo est autor. Veriucundum, Græcis poëtis canū epitheto dicitur, ab amœno florum aspectu, sua albedine pratorū uirorem interstinguentium. Phorco Ponti filio lucidam canitiem, quæ maiestatē adderet, tribuit Claudianus: & Glauco marino Philostratus his uerbis, γλαύκῳ ποντίῳ ὑγροὶ γενείων βόστρυχοι, λευκοὶ δ' ἰδεῖν, καθά-

περ κρανοί. Romæ etiam nobilem Canorum famĩliam fuiſſe legimus, cuius meminit Spartianus. Caninis ſimiliter (quos hodie Griſones nominant) adultiori & præſtantiori inter Heluetios genti, canities nomen creauit. Memorabile eſt Laconis dictum, qui ætate prouectior interroganti cuidam cur promiſſam aleret barbam canam: reſpondit, ut canos intuens nihil commit tam illis indignum. Neq; uerò derogat quicquã canitiei autoritati, dictum Varronis in Aborigi nibus, quando negat canitudini (eo nanq; uerbo utitur) ſemper comitem eſſe uirtutem, quum nihil ſit in rerum natura undequaq; abſolutum & beatum: interim tamen plerunq; cõiunctam illi eſſe uirtutem non inficiatur. Neq; item Menandri Comici dictum eleuabit canitiei dignitatem, dicentis eam non adferre prudentiam, quum interdum etiam in iuuenibus cani ſuccreſcant, nihilo propterea prudentioribus, ita enim ait:

οὐ γὰρ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν.

Canus capillus non parit prudentiam.

quod & Pindarus in Olympicis confitetur his uerſibus: φύοντι δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id eſt: Naſcuntur & in iunioribus frequenter cani præter iuſtum ætatis tempus. id quod & Ergino Clymeni filio uſuueniſſe dicit, qui uirentibus etiamnum annis ante tempus canus, quum in funerale certamen ab Hypſipyle in exequijs mariti Thoãtis propoſitum deſcendiſſet, cum Boreadibus certaturus, à Lem-

à Lemnijs mulierculis risu fuit exceptus: unde & in prouerbiũ abierunt, Ergini cani, de intempestiua canitie. Solet enim odiosa plerunq; esse canities, imò uocabulum quoq; ipsum laborat hoc nomine. Absinthiũ herbam amarissimam, canum dixit Ouidius, ab inamœna quam prę se fert, & cineritia albedine. Lupi non sunt modò, sed & à poëtis cani dicuntur ob ingratum aspectum, ut qui non raucedinem solùm concilient uisi, sed uocem quoq; ipsam expectorent. Mare etiam canum ijdem nominant, ob albescentis spumæ squallorẽ. Decembrem mensem canum appellat Martialis, propter inamœnũ niuis omnia operientis spectaculum. Ferrum quod attritu candescit ad cædes & latrocinia infame, canum epitheto appellat Homerus, πολιὸν σίδηρον. Comici Græci non sine dicterij morsu canos appellant ἀλφιτόχρωτας, ueluti polline albicantes. Horatius obijcit Lycæ meretriculæ iam emeritæ, capitis niues, canitiem ita nominans per calumniam. Sic Domitianus conspicatus quendam albicante pariter & flauente capillo uarium, niuem mulso perfusam gestare dixit, ut à Sexto Aurelio Victore literis proditum est: cuiusmodi hominem μιξόθριχα Babrius fabulator (ita enim passim eum citat Suidas: siue mauis Gabrias, quod nomen in exemplaribus excusis legitur) appellat, non disimili specie ab Api boue, cuius cauda duplici pilo uariabatur, testante in Thalia Herodoto. Sed ut illud intra iocos stetit, ita ad immanitatẽ tetendit

Antonini Commodi factum, quem ſcribit Lampridius ſturnum adhibuiſſe ijs, qui albeſcentes capillos inter nigros haberent, & eos capite ſuggillatos ſuppuratosꝗ; dimiſiſſe. Anacreon Lyricus iuuentæ florem ſibi effluxiſſe grauiter conqueritur, canosꝗ; ſucceſsiſſe:

πολιοὶ μὲν ἡμῖν ἤδη
κρόταφοι, κάρα δὲ λευκὸν,
χαρίεσσα δ' οὐκ ἔθ' ἥβη
πάρα, hoc eſt: Caneſcunt iam nobis tempora, albet caput, fugit amabilis iuuenta. Illud uerò minimè ſilentio pertranſiri debet, nulla re citius promoueri canitiem, quàm curis, mœrore, & metu. Noui qui è naufragio præter ſpem ſalui enatauerant, repentè canos euaſiſſe. Commemorant alij nonnullos qui in præruptas rupes aucupij gratia, θήρας μεθέποντες γλυκερὸν πόνον, ut uerbis utar Nazianzeni, funis ope peruaſerant, ſoluto eo aut delapſo, deſperabundos præproperam canitiem accerſiuiſſe. Memoratu non indigna eſt hoc in loco hiſtoria, narrata mihi olim à Franciſco Dilphio, non gentilitijs magis imaginibus, quàm ſingulari eruditione clariſsimo Equite, Cæſareæ Maieſt. apud Sereniſs. Anglię regem tum temporis Oratore: ea ſic habet. Hiſpanus nomine Didacus ſiue Diegus Oſorius nobiliſsima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius cum ea conſilio, in patula arbore & frondoſa abſconderat ſe (ea creſcebat in Hiſpanijs intra regij horti ſepta.) Interim fortuito catelli melitæi latratu prodita colloquij

loquij fides, ſatellitũ manui illum obiecit: comprehenſus carcerıq́ʒ incluſus, quòd capitale fuerat illic deprehendi, dictata ultima ſententia ita inhorruit totus, ut nox unica iuuenem eundem & ſenem incanum uiderit. Quo ſpectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum Regẽ catholicum prodigioſæ rei indicio, effecit ut capitalis legis rigore in benignitatem cõuerſo, Rex illum abſoluerit, dictitans pœnarũ ſatis dediſſe, qui præmaturam ſenectutem cum iuuentæ flore commutaſſet. Cui rei atteſtatur & Petri Meſſiæ Hiſpalenſis autoritas, euentum hunc imaginationi aſcribens. Alioqui & amoris flagrãs deſiderium, Theocrito citam canitiem uel uno die accelerat, quum inquit: Syluæ lectionũ lib. 2. ca. 7.

οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν.

Eiuſmodi hominẽ προπόλιον dici teſtatur Aelius Dionyſius, quòd ante tempus canos producat: eundemq́ʒ & ἀωρόλειον. quanquam ego ἀωρόλειον intellexerim potius eum, qui præpropere caluescat ſeu lęuis fiat, ſi à tanti autoris ſententia diſſilire par eſt, qui ab Horatio præcanus uocatur. At canum ſimpliciter πολιὸν appellant illi, & λευκοκρᾶτα, quaſi albicipitem, & ἀλωπόχρουν inſuper, teſte Suida in collectaneis. at cui rari capillitio interſperſi ſunt cani, σπαρνοπόλιον talem uocari legimus. De ſpartopolio lege Pollucem & Hermolaum. Annotat præterea Euſtathius, ἄνθος (quo uocabulo propriè flos ſignificatur) canum capillum notare: unde φάλανθος dicatur caluus, ſed non niſi prę ſenio, ut equidẽ reor: quem

& ἰωθισμένον dixit Sophocles. Illud uerò inter naturæ miracula aſcribendum quod refert Ariſtoteles, Grues ſeneſcentes magis nigreſcere, contrà quàm cætera animantia.

De Caluitio. Cap. XI.

A Canitie ad Caluitium, nõ uelut in diuerticulum, ſed in cognatã uiciniam (quippe ſenio magna ex parte peculiaris eſt utraq;) commigremus. Comã id propèmodum capiti eſſe uolunt, quod plantis germinibusq́; ſunt folia, à rerum natura producta ad fructuũ conſeruationem, quorum fotu pariter & refrigerio, aëris iniuria tum auerteretur, tũ retunderetur: quo fiat, ut auulſis frondibus arbores & plantæ indecoro uulnere ac depili nuditate affectæ mœreant quodammodo, morſumq́; ſentiant, ut in Sympoſiacis diſſerit Plutarchus: qua occaſione Empedocles præceperit illud, τῆ δάφνης φύλλων ἄπο πάμπαν ἔχεσθαι, à lauri folijs abſtinendas omnino manus eſſe admonens: nec iniuria, quippe quum natura ipſa loca glabra, nulla herbida lanugine ueſtita, uelut effœtę ſui probrum damnet atq; deſpecta habeat: quo reſpectu Iunius Columella caſtaneta calueſcere è pluribus ſoli humorumq́; uitijs, dum nudatæ frondibus arbores uiſunt, dixit. Huc ſpectat, quòd Ariſtotel. id eſſe ait in homine calueſcere, quod in auibus depenneſcere, πτερορρυεῖν: in folijs arborum, defrondeſcere, φυλλορροεῖν. Proinde nil mirum, ſi caluitium, quo caput ferè depilatur, nimirum extincto humore pilorum alumno (uti à Ga-

Lbi. 4. ca. 33.

Lib. 5. de gener. animal.

à Galeno ſcriptum eſt) apud omnes ætates op- Lib.14.
probrij loco habitum fuerit ſemper. Quod con- Therap.
firmat Naſonis illud:

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Qua ratione hirſutiem quoq; ſuam excuſat Polyphemus Ouidianus apud nympham Galateam. Lib. Metamorph. 13. Heliſæus propheta caluus à puerorum caterua ſannis exceptus ludibrioq; fuit habitus, 4. Regū. 2. quanquam non inultus, quippe quos diris deuotos, proteruiæ pœnas urſis dediſſe conſtat. Caluitij deformitatem iniquiſsimè tuliſſe Iulius Cæſar memoratur, eaq; de cauſa deficientem capillum à uertice reuocare conſueuiſſe, teſte Suetonio Tranquillo: cui atteſtatur & Dion, laurea ſemper uſum, poſteaquàm rerū potitus eſt, prędicans, διότι ἀναφαλαντίας ἦν. Domitianum Cæſ. caluitio ita fuiſſe offenſum à Suetonio ſcriptis proditum eſt, ut pro ſua ipſius contumelia duceret, ſi cui alij obijceretur: quanquam in libello quodam de Capillorum cura, ab eo conſcripto, hoc ipſum diſsimulare ſtuduerit, patienter ferre ſe comam in adoleſcentia ſeneſcentem, ſcribens. quò ſpectat quòd Iuuenalis ſatyricè eum appellat Caluum Neronem. Therſiti portentorū omnium prodigioſiſsimo ψεδνὴ ἐπενήνοθε λάχνη, ut loquitur Homerus, per capillitij nudā raritatem, caluitium deſignans. Ariſtophanes naſutorum omnium facile princeps, ſuum ipſius caluitium non diſsimulanter in ſuis ſcriptis, ac præſertim in Pace Comœdia inuulgat. Agathoclem Siciliç

tyrannum turpi caluitio deformẽ prodidit grę-
cus autor Aelianus, quem cùm puderet defluen
tis capilli, myrteam corollam, τὸ φιλώσεως πρόβλη-
μα, id est, glabritię uelamen, quo nuditas tegere-
tur, adornauit: cuius rei conscij licet Syracusa-
ni, tamen ne mutire quidem sunt ausi. Acer-
bè Iuliam filiam suggillauit Augustus, qui ali-
quando improuisus quum oppresisset Cosme-
trias siue concinnatrices, præmaturam canorũ
segetem uellentes, percunctatus illam fuisse di-
citur, mallet ne cana esse an calua post paucos
annos: respondentiq; canitiem se præoptare, re-
gessit ille mendacij notã isto dicterio, Quid er-
Lib. 2. satur. cap. 5. go istæ tam citò caluam te reddunt: ut à Macro-
bio traditum est. Vespasianus lepidè caluitiũ ar-
guta ostenti cuiusdam elusione non dissimula-
uit: nam uiso Comete, qui mortem ipsius por-
tendere credebatur, non sibi, sed Parthorum re-
gi minitari dixit, illum nanq; comatũ esse, se ue-
rò caluum: ita enim Dion, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ
φαλακρός εἰμι. Modestè tulit caluitij sui opprobriũ
Tiberius Cæsar à Seiano prætore ludibrio habi
tus, quãdo in Floralibus per caluos omnia per-
agi curauit ille, qui postea ab ipsius nomine Se-
iani nuncupati fuerunt: ac rursus è theatro de-
scendentibus faces præferri per quinquies mil-
le rasos pueros, qui caluitium glabris capitibus
mentiebantur, curauit, uti literarum monumen
tis consignauit Dion Cocceius historię Roma-
næ 57. libro. Apud Petronium Arbitrum Eu-
molpus ita deplorat caluitij deformitatem:

Quod

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesq́; comas tristis abegit hyems.
Nunc umbra nudata sua iam tempora mœrent,
Areaq́; attritis ridet adusta pilis.

Attamen Socratem recalua fronte depingit D. Hieronymus, sapientiæ argumento, ab oraculo illi tributæ: quo nomine assimilari ipsum Sileno caluo existimat Synesius. Aesculapium caluum ostendūt Aegyptij eandem ob causam. Vlyssem item caluum nominat Synesius. Isocratē quoq; oratorum omniū facilè sanissimum, caluū fuisse constat, in q o uiro caluitij nota, prudentiæ testimonium de [illegible], quum dicerent de eo faceti homines, nosse se u[illegible] um caluum, atq; ita, ut eluceret atq; spect retur è caluitio uiri cerebrū. Apuleius in Floridorum libris relicinā frontem, id est, capillitio nudatam probat in Alexandro. Temporis deus, quē καιρὸν illi, nos ut deam, Occasionē nominamus, recaluaster occipitio à coma libero capillis in supercilia diffluētibus, antiquitus pingebat, ut refert Callistratus, talemq; primus finxit Lysippus Sicyonius plastes. Refert Herodotus Scythicam quandam gentem à natali in perpetuum caluescere. Cenestellis gentilitij nominis originem dedit caluities natiua, ut Alexander Neapolitanus annotat. Myconij quoq; pilis carentes nascunt, quod præter Strabonem & Plinium testatur Lucillius uetus satyrographus, ita inquiens:

Lib. 4.

Lib. 10.

Myconi calua omnis iuuentus.

ita ut Strabonis testimonio calui quicunq; My-

conij appellari prouerbiali dicterio consueuerint, ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ. Præter hominem (cui uni tantùm animalium accidere caluitium, prçterquàm innatum, asserit Plinius) struthiocameli quoque naturaliter caluēt, eodem autore: item corui aquatici, quos à caluitij nota φαλακροκόρακας Græci nuncupant. Galba Imp. ita fuisse glaber traditur, ut Fabius Fabulus caput eius præcisum, uestis sinu exceptum portare coactus fuerit, quum ob pilorum raritatem difficillimè prehendi posset, uti Plutarchus testatur. Colebatur apud Romanos olim Veneris cognomento Caluæ simulachrū, teste Lactantio, Cypriano lib. de idolorū uanitate, & Iulio Capitolino. Nominis occasionem dedit parata fœminarum promptitudo, ad catapultas tendendas capillos offerentium, obsesso iam tum à Gallis Capitolio. Fuit & Romanus orator insignis, nomine Caluus, quem Latinum Demosthenem dixit Plinius, cuius & Fabius meminit. Carolus Ludouici Pij Imp. filius, cognomento Caluus fuit dictus à Caluitio, in cuius laudē Hugbaldus Monachus, uir, ut tum ferebant tempora, haud indoctus, Eclogam conscripsit non illaboriosam, cunctis uocibus initialem literam c prçferentibus, cuius tale est initium:

Carmina caluitij cirratus carpere caluos
Conatus cecinit, celebrentur carmina calui.

Caluitij patrocinium suscepit caluus & ipse Synesius. Porrò paucissimos habuisse caluos Aegyptus prædicat, quòd soliti fuerint ad uiuam usque

usque cutem radi, quò compactius spissiusque redderetur cranium, ut in Thalia autor est Herodotus, & ex eo Eustathius commentariis in Dionysium Periegeten: quanquam isthic perperàm legatur ξηρᾶσθαι, quod uerbum ad insolationē, & in torrido sole cutis densationem pertinet, quū ex Herodoto ξυρᾶσθαι legi debeat. A Caluitio plures fluxerunt parœmiæ: nam φαλακρὸν τίλλειν, id est, Caluū uellere dicitur, qui incassum laborat, ut annotat Suidas. Et φαλακρότερος εὐδίας, magis caluus quàm ipsa tranquillitas: quod inde natum est, quòd tempestate crispentur omnia & horreant, cōtrà serenitate nuda & quodammodo calua iaceant. Itē illud, Ouo depili nudior, quod è Niciæ Epigrammatarii dicto torqueri potest, quod tale est, ὠὸν ἅπας γέγονεν, quasi dixeris, Ouū totus euasit: extat nanque in comatū prius, mox caluum redditum è multo pigmentorū usu ad tingendos crines comparatorū, epigrāma tale: Lib. 2, Epigr.

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτὸς,

καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν. id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo:

Qui nunc est ouo nudior, hirtus erat.

Cuius simile est illud apud Petronium, Leuior ære uel rotūdo. & illud Apuleii in Asino aureo, Cucurbita glabrior. Item, Concha leuior, ut apud Martialem:

Leuior & conchis Galle Cytheriacis.

Præterea parœmiacū illud, quo immanissimus Caligula usus legit, quum magnā carceratorum manū quodam tēpore cōspicatus, cunctos à cal

uo usq; ad caluum trucidari præcepit, ἀπὸ τοῦ φαλα-
Lib. 58. κροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ, ut refert Dion. Cõmemoratur & in glabros prouerbium, siue dicteriũ potius, ab instituto sermone haud alienũ, in rariorem barbam habentes, ἐς Τροιζῆνα δεῖ βαδίζειν, Troëzenem proficiscendum est: inde natum, quòd πώγων, aut ut alij, γένειον (utraq; uox barbam signat) portus fuerit Troëzenis, cuius accolæ prolixo capillo barbaq́; horridi fuisse decantantur. Porrò caluum Græci φαλακρὸν, φάλανθον, ψιλὸν, μαδῶντα, λειοκάρηνον, & Homericè ψεδνὸν dicũt, ut apud Pollucem legere est: Suidas etiam ψλωὸν: inuenio & ἐρημοκόμον in Epigram. collectaneis. Caluitio magis degener & infame uitium est pilorũ deglabratio, Alopecia, dicta à uulpe, quæ sterilem toto anno locum reddere lotio suo conspersum scribitur, si Callimachi Scholiastæ fides habenda est: imò ipsemet Callimachus istud innuere uidetur in hymnis, inquiens:

ὡς ὅτε κόρσην
φωτὸς ἐνιδρυνθεῖσα κόμην ἐπενείματ' ἀλώπηξ. id est:
Altè immersa uelut capitis depascit honorem Vulpes.

Cuius uitij originem & curationem abundè docebunt Galenus, Trallianus, alij.

COMMENTARII DE COMA FINIS.

